Adevĕrul literar și artistic

Editura „Adeverul" S. A., București

Duminică 6 Februarie 1938 No. 896
ANUL XVIII * SERIA III

Lei 5 Exemplarul în țară
Lei 10 Exemplarul în străinătate

Prețul abonamentelor:
Lei 200 pe an Lei 100 pe 6 luni
Lei 50 pe 3 luni în străinătate dublu

Despre o scrisoare a lui Creangă

Vrednicul părinte D. Furtună a descoperit acum vreo zece ani o scrisoare glumeață a lui Creangă către unchiusău preotul G. Creangă dela Tg. Neamț. (Creangă inedit în Făt-Frumos, II, 1927). *Scrisoarea din 3 Iulie, dar fără an, nu prea e de spirit, deși unii socotesc contrariul, însă e un document din care se pot scoate unele precisiuni, dacă putem data exact. Pentrucă se face acolo aluzie la „răposatul întru fericire Bondarul" părintele Furtună a tras la început încheierea că scrisoarea este din 1862 fiindcă* Bondarul *a apărut la Iași (era o revistă umoristică, între 1861-62.) E drept că se vorbește și de sfântul Nichipercea „pus la revineală în pușcărie", care încetează de a apărea la 1867, însă aci se pare a fi o simplă asociațiune sau o aluzie la un fapt ce rămâne de stabilit. Iată câteva pasagii din scrisoare (cu ortografia îndreptată):*

„...*De vreți a ști noutăți* nouă, *ieată vă spun: cu nefericita ocasiune a răposatului întru fericire a Bondarului și pus la revineală în pușcărie, (a) sfântului Nichipercea, m'am dus la Pru!!u!ut, și am făcut feredeu de pungă...*

„*Altă noutate* nouă: *In timpul vijeliei unui îndărătnic vânt dela finele nepomenitei luni Iunie, clopotnița Goliei, fu aruncată de-asupra celei dela Bărboiu, și clopotele tocmai la patruzeci de sfinți; și la Archi-man-Dracu Merișescu, în grădină, a crescut un crastavete de doi coți și jumătate, etc.*

„... *Altă noutate: M'am mutat într'o casă unde se află și căteva frumușele ce pe la Iași le zic* fete; *știi proverbul cela: „Bețivanului și Dracu-i ese cu ocaua plină". Cu alte cuvinte sunt factor de... ieacă nouă funcțiune!!! Etc."*

De aci rezultă următoarele lucruri: că în anul când scria Creangă slujise la Golia, că pe vară se iscase „o vijelie" adică o ceartă între el și stareț și că plecase de acolo; că în sfârșit se mutase într'o casă oarecare. La Golia, Creangă se afla din 14 Februarie 1866, încât scrisoarea e scrisă după această dată. In 1868 Creangă era încă diacon la Golia, deci epistola e scrisă începând dela 3 Iulie 1868. Dela Golia Creangă s'a mutat în „bujdeuca" din Ți-ău. Am avea deci data când povestitorul și-a luat vestitul domiciliu... Datarea părintelui Furtună a fost contestată. Se putea face asta fără atâta agresiune cașicând vrednicul părinte n'ar fi contribuit găsind epistola. S'a propus anul 1865 iar d. Lucian Predescu, savant, a găsit însfârșit data „exactă", care este 3 Iulie 1868.

Datarea propusă de d. L. Predescu este încă una din numeroasele erori de care foesc compilațiile sale. Ajunge un mic examen ca să se vadă greșala și să se fixeze data aproximativă. In 1868, după Pași Creangă trăsese cu pușca în ciorile de pe Golia. După o scurtă suspendare dela slujbă, el fusese iertat. El n'ar fi putut face aluzie acum decât la acest fapt. Insă nu e probabil că s'a certat din nou cu Egumenul. Dimpotrivă el a trebuit să rămână acolo, de vreme ce a slujit încă trei ani ca diacon și n'ar fi avut niciun înțeles să plece din ograda mânăstirii. De altfel chiar din documentele d-lui L. Predescu, reiese că diaconul a stat la Golia, pocăit, multă vreme. In Ianuarie 1872 comisarul cerea lui Creangă cheile locuinței dela Golia de unde plecase „de mai mult timp". Prin „mai mult timp" se poate înțelege „de mai multe luni" în niciun caz „de trei ani". Superiorul i-a cerut cheile lui Creangă la câteva luni după ce acesta, tuns mărunt și îmbrăcat civil, n'a mai dat pe la biserică. Prin urmare Creangă a plecat după o „vijelie" dela Golia prin Iunie—Iulie 1871, s'a dus apoi să se tundă, și în toamna lui 1871 și primul semestru al lui 1872 a dus lupta, ca civil, cu Dicasteria.

Desigur că diaconul după afacerea cu ciorile a mai răbdat trei ani pe Stareț ca să strângă ceva parale, acum nemaiavând nevastă pe cap. Când avu paralele își cumpără casa din Țicău. Dela biserică se folosea aproape numai de locuință. Având acum casă proprie și leafă de institutor, putea să trăiască liber și independent. De ce și-a luat Creangă casa în Țicău? Pentru felurite motive materiale și sufletești, dar și pentrucă în Octombrie 1870 fu mutat la Școala normală sucursală din Sărărie. (Econ. D. Furtună, „Scolița" lui Creangă în Cuget clar II, 1937).

Dovada că scrisoarea e compusă în 1871 este făcută prin elemente psihologice și raporturi de date. Iată însfârșit și argumentul de ordin cronologic pe care se bizuia la început Părintele Furtună. E adevărat că un Bondar *a apărut la Iași între 1861—1862. Dar de la 1869 apare un* Bondarul, *umoristic, poate acelaș, la Botoșani și el își încetează apariția chiar în anul* 1871 *(vezi* ziarele române care au apărut în Dacia *in* Columna lui Traian din 1 Iunie 1873). *Cât despre* Nichipercea, *poate fi la mijloc un simplu joc de cuvinte ieșit din împrejurarea că o mulțime de umoristice efemere purtau nume infernale. In 1879 Orășanu scotea* Asmodeu *și* Micul Asmodeu, *iar în 1871 apărea și murea la București* Sarsailă, *pe lângă acelaș* Asmodeu. *Până în 1870 la Iași apărea și umoristicul* Clopotele *și ne putem întreba dacă tot acest joc de aluzii la reviste humoristice, care n'ar fi avut de ce să intereseze pe preotul Gh. Creangă, nu vrea să spună că diaconul, umorist din fire, colaborase pe sub mâna la* Bondarul, *înțepând fețele bisericești. Lucrul trebue cercetat și dacă s'ar adeveri, atunci dușmănia autorității bisericești față de Creangă, ia altă coloare.*

In concluzie: Ipoteza d-lui Lucian Predescu, lipsită de logică, se înlătură; Creangă a stat la Golia ca diacon dela 1866 până în vara lui 1871, când și-a tuns pletele și atunci s'a mutat în Țicău. Legăturile lui cu Tinca Vartic nu pot începe decât de aci înainte. Iar data scrisorii lui Creangă, găsită de econ. D. Furtună, este 3 Iulie 1871.

G. CĂLINESCU

Lucrările d-lui Lucian Predescu înveselesc și întristează în acelaș timp. E trist să vezi că tinerii dotați se țin de lucruri ușuratice și un om ca d. L. Predescu, făcut pentru muncile nedependente de operația intelectuală, se ocupă cu istoria literară, ba chiar trece prin școli. In poezia *Ia! Clopoțelul sună* de I. Creangă, din 1871, unde e vorba de tren se zice la sfârșit despre om c'a ajuns să domnească „pân și colo'n aer sus", gândindu-se firește la balonul captiv. D. L. Predescu, produs al școlilor noastre, crede că e vorba de „trenul care se introdusese atunci la noi și *aeroplanele din străinătate*". Aeroplane la 1871!

Reamintirea durerilor

Am văzut că în conștiință durerile durează îndelung timp, căci durerea e o ațâțare care nu se uită lesne. De aceia, cu drept cuvânt „s'a zis că plăcerile nu lasă urme puternice ca durerile. Vorba poetului: „bucuria plăcerilor ține cel mult o secundă, durerea supărărilor ține dese ori toată viața".

Oamenii de obicei vorbesc de cele mai îndepărtate dureri ca și cum s'ar fi petrecut de curând. Urma lor în conștiință e mult mai puternică, durerile fizice se uită mai lesne, cele morale câte odată de loc. De ex. durerile grozave pe care le are o mamă la naștere se uită numaidecât. Dar durerea morală pe care o sufere la pierderea copiilor iubiți ține toată viața!

Acest fapt psihologic al reamintirii tuturor durerilor ne explică puterea artei și a întregii literaturi tragice și dramatice. Durerile unei lumi întregi găsesc răsunet în creerul artiștilor. Ei simt mare nevoe a le împărtăși și altora, după cum bolnavul cuprins de dureri simte absolută nevoe să se vaete și să geamă. Gemetele și vaetele sunt reflexul durerilor. Simțim o ușurare să povestim altora durerile noastre. La fel simte artistul această nevoe. Iar omenirea în general simte un fel de trebuință s'asculte durerile altora. De aci nevoia întregii literaturi, teatru, operă și a tuturor spectacolelor. Acestea pun minții o mulțime de probleme, a căror deslegare îi pot folosi în viitor. Tot odată e ca o gimnastică a nervilor. Durerile altora îl pregătesc de-a putea suferi pe ale lui proprii. Acest fenomen cântărește și mai mult ideea celor ce susțin că durerea e baza inteligenței în mare parte.

„Teama de durerile foamei și ale setei, de atacurile dușmanilor, frica de boli, stă la baza întregii bune stări de azi și a civilizației."

Mai mult, durerile altora — prin reflex — trezesc și în noi dureri analoage și dau naștere la acel altruism care e baza moralei înalte: Amintirea durerii rămâne îndelung timp în minte și aceasta folosește spre a ne apăra de dureri.

Drama e baza literaturii, fiindcă ea exercitează puternic mintea, punând cele mai grozave probleme spre a putea ocoli durerile. Faptul psihologic al reamintirii durerilor, nu numai proprii dar mai ales ale altora, explică numărul atâtor genii în al căror creer durerile lumii întregi au găsit un ecou atât de puternic în cât ei simt nevoe de a-l împărtăși chiar și altora; e ca un oftat adânc de durere și de ușurare! Amintirea durerilor altora îl urmărește pe artist ca și ale lui proprii. Ele îi rămân îndelung timp în minte, ca un vis rău. Opera lui e ca strigătul dureros al bolnavului care cere ajutor. Artistul sfâșiat de durerile celor ce sufăr simte nevoe de a le împărtăși lumii. E cunoscut faptul că cel îndurerat, fie de dureri fizice ori morale, simte mare ușurare de a le povesti și altora. Cu tot curentul artei fără tendinți, ori mai bine fără simțire, deci fără durere, am văzut că durerea adevărată se recunoaște după bătăile inimii. Scopul vieții e de-a fugi pe cât cu putință de orice durere și aceasta în interesul speciei. Prima senzație a vieții a fost fuga de durere. De aceia natura ne face să simțim durerea ca răul cel mai mare. Intreaga civilizație, cu nenumăratele sale invenții, e numai și numai fuga de durere.

Durerea în sine e arma cea mai puternică care — sub diferite forme — caută să apere organismul de nenorociri dând alarma. Vai de cei care nu o aud! Frica durerii ne face să ne păzim de răni, arsuri și mușcături veninoase. De aceia pe drept durerea e numită straja vieții; ea ne silește s' fim cumpătați, să nu cădem pradă pa timilor și plăcerilor dăunătoare, care durează o clipă, având drept consecință durerea sau chiar moartea! Da, ea ne silește să fim cumpătați, să ne ferim de abuzuri, care distrug organismul. Durerea e aliata moralei desăvârșite.

De vreme ce animalele inferioare au numai instinctul de-a se apăra de dureri, ele n'o simt, dar se apără ca niște mașini. Trist dar adevărat! De multe ori ele reușesc mai bine de cât noi, cu toată mintea și judecata noastră!

Animalele superioare au conștiința durerii. Prin faptul acesta se pot apăra de nenumăratele primejdii noi și variate, adesea aducătoare de dureri.

Relativ la afirmarea că durerea a creat *conștiința* și deci *inteligența*, Richet zice: „A presupune că sunt ființe, care simt durerea și n'au inteligență e absurd, de oare ce *durerea înseamnă conștiință, iar conștiința e inteligență*. Pe urmă *durerea mai înseamnă memorie*, și dacă memoria durerii dăinue, ea trebue numaidecât să modifice actele noastre; și a modifica toate actele sale, după schimbările lumii din afară, aceasta-i caracteristica inteligenței. Deci durerea e un puternic factor cu care ne-a dăruit soarta, și mulțumită actului adaptării ne ajută propășirii vieții, dând alarma la vreme când aceasta-i în primejdie."

Deci a ne feri de durere pe noi și pe alții, aceasta e cea mai mare datorie pe care ne-o impune viața. Numai gândind o clipă la nenumăratele peripeții prin care trece omenirea ne zicem: „A ne feri de dureri! iată scopul final la care trebue s'ajungă omenirea! Dar vai! cât de departe e biata omenire de acest ideal! Până atunci ne vom mărgini s'adăugăm frumoasele cuvinte cu care nenorocita Didone primește pe Aeneas și pe tovarășii lui:

„*Cunoscând eu însumi relele durerilor, învăț a ajuta pe povăţuiț pe nenorociți.*"

SOFIA NĂDEJDE

NOTĂ — Vezi numărul trecut al „*Adevĕrului Literar*".

In trei rânduri

Pe arșița de zi prăfuită intrai pe poarta mânăstirii, doborît de căldură și de sete.

Câțiva pași în umbra zidurilor — și un călugăr mă întâmpină cu două găleți de apă în cobiliță. Tânăr, butucănos, cu obraji de măr și plete de pășușoiu.

— Sărut mâna, părinte. E bună apa?

— Bună — că-i sfântă! — răspunse trufaș călugărul, în stilul gazetarilor teologi.

Mă uitai la acest arhanghel de frescă primitivă și nu mă răbdă inima:

— E sfântă — că-i bună! — răspunsei.

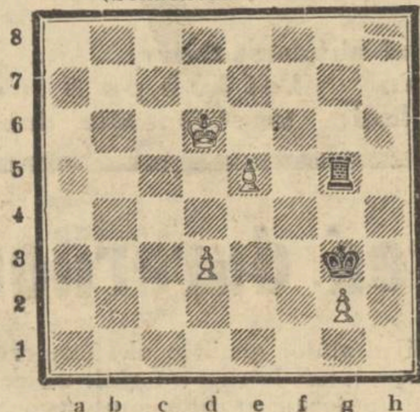
Poate că n'a înțeles. Căci nu se opri și nu-mi dădu de băut. Ci trecu ca o umbră, legănând cobilița.

Stropi mari de apă rece săreau din gălețile pline, punctând praful de pe drum...

F. D.

Cronica şahului

HENRI RINCK
(Schackvärlden 1937)

Alb joacă şi câştigă.

Alb 4 piese: Rd6, Pd3, e5 şi g2
Negru 2 piese: Rg3 şi Tg5

Soluţia: 1. e5—e6, Rg3—f4; 2. e6—e7, Tg5—e5; 3. g2—g3+, Rf4—f5; 4. g3—g4 , Rf5—f6; 5. g4—g5 , Rf6—f5; 6. g6—g7, Te5—e6 ; 8. Rd6—d5, Te6—c5+; 9. Rd5—d4 şi alb câştigă căci pionii nu mai pot fi opriţi.

O interesantă luptă poziţională

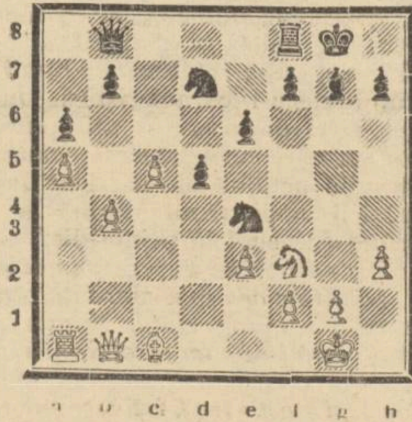
A 28-a partidă din matchul pentru campionatul lumii, jucată la 12 Decembrie 1937 la Amsterdam a fost o luptă aprigă pentru poziţie. Dr. Euwe cu negrele a adoptat o apărare slavă cu o variantă nejucată încă în acest match. In mijlocul partidei Euwe a pierdut câteva timpuri, ceiace i-a adus lui Alechin avantaj de poziţie; cu toate acestea partida ar fi fost o remiză dacă Euwe n'ar fi făcut o greşeală la mutarea 29-a.

Urmează partida cu notele D-rului Euwe din „De Schakwärlden"

Apărarea Slavă

Alb: Dr. A. Alehin   Negru: Dr. M Euwe

1. Cg1—f3, d7—d5; 2, c2—c4. c7—c6: 3. e2—e3. (Acest sistem e datorit maestrului rus Lisiţin.) Nc8—f5; 4. c4×d5, c6×d5; 5. Dd1 b3, Dd8—c7; (Inainte se juca aici Dama la c8, însă decând partida Reswcheski-Capablanca, Viena-Baden 1937. a arătat că Dama stă mai activ la c7, s'a dat preferinţă acestei mutări.) 6. Nf1—b5+ (O variantă cu totul nevinovată ar fi dat naştere mutarea obişnuită 6. Cc3 şi 7 d4, acuma alb e nevoit să-şi schimbe Nebunul său activ contra celui slab plasat al negrului.) Nf5—d7; 7. Cb1—c3, e7—e6; 8. Nb5×d7+, Cb8×d7; 9. d2—d4. Cg8—f6; 10. Nc1—d2, a7—a6; (Aici negru trebue să fie atent, căci după mutarea plausibilă 10,., Ne7 el poate să aibă greutăţi din cauza mutării 11. Tc1 La 11., Db6 urmează 12. D×b6, C×b6; 13. Cb5, 0—0; 14. Tc7.) 11. 0—0, (Acuma însă la 11. Tc1 negru ar fi răspuns bine cu 11.. Db6.) Nf8—d6; (Graţie mutării sale anterioare negru îşi poate plasa Nebunul mai activ.) 12. Tf1—c1, Dc7—b6; 13. Db3—c2, Ta8—c8; (Cu aceasta se împiedică Ca4, aşa că alb trebue să recurgă la altceva pentru a ataca aripa Damei Negre. Totuş e de văzut dacă 13... 0—0 n'ar fi fost mai tare.) 14 a2—a4, 0—0; 15. a4—a5. (Cu această mutare Db6 este alungată şi se împiedică avansarea la b5. Din această cauză alb va putea să pătrundă cu Calul la c5, ceiace căuta să realizeze şi cu mutările anterioare.) Db6—c7; (Pentruca la 16 Db3 să poată răspunde cu Dc4. De considerat era şi 15... Da7.) 16, Dc2—b1 Dc7—b3; 17. h2—h3, (Necesar pentru viitor, în scopul de a avea liber Cf3,) Tc8—c6; (Această mutare şi următoarele ale Negrului însamnă pierdere de timp, Negru -şi aduce în 3 mutări Turnul dela c8 la c1 şi desigur că era mai bine ca acest timp să fie întrebuinţat pentru mutări ca Tfd8 şi h6.) 18. b2—b4, Tc6—c4; (Mai bine ar fi fost Tfc8.) 19. Cc3—a4, Tc4×c1+; 20. Nd2×c1. Cf6—e4; 21. Ca4—c5, (Alb şi-a ajuns scopul printr'un joc precis şi are o poziţie ceva mai bună. cum o va arăta continuarea.) Nd6×c5; 22. d4×c5!

(Poziţia după a 22-a mutare a Albului)

(Desigur că mutarea ispititoare 22. b×c5 nu era bună, căci urma Cc3 şi apoi Cb5, în care caz Negru stătea bine, deoarece Nebunul alb n'are joc. După mutarea din text Nebunul obţine o frumoasă diagonală b2—g7. Pionii depe aripa Damei par a fi mai slabi decât e realitatea, căci străpungerea b4—b5 va fi mai târziu mortală.) 22... Cd7—e5; (E o întrebare dacă acest schimb uşurează jocul Negrului. Poate era mai bine Dc7 urmat de Cd7—b8—c6.) 23. Cf3×e5, Db8×e5; 24. Nc1—b2, De5—c7; 25. Db1—d3. f7—f6; 26 Ta1—c1, (După imediata mutare 26. f3, Cg5 Alb trebuia să ia în consideraţie sacrificiul la f3 şi h3. Mutarea din text care ameninţă c5—c6, foloseşte la aceia că alungă Dama pe un câmp impropriu.) Dc7—c6; 27 f2—f3, Ce4—g5; 28. Tc1—d1, Cg5—f7; (Poate era mai bine 28., Td8, dar nu era mare diferenţă.) 29. f3—f4. (Impiedică Ce5.) Dc6—b5??; (Sinucidere. Am făcut această mutare pentru echilibru poziţional, căci Calul în această poziţie e mai tare ca Nebunul, neglijând cu totul posibilităţile tactice. Cu alte cuvinte, am uitat să cercetez dacă Alb are la dispoziţie posibilităţi imediate de combinaţie şi aceasta pare a fi greşala mea. Corect era 29.., Td8 după care partida ar fi fost remiză.) 30. Dd3×b5, a6×b5; 31. e3 e4!, (Şi 31. f5 ar fi adus avantaj, mutarea din text e însă mai tare.) Tf8—d8; 32. e4×d5, (Dezavantajul pentru Negru e că nu poate lua la d5 cu Turnul, căci după schimbul Turnurilor, avansarea la c6 decide: Calul Negru nu e aproape ca să poată opri pionul „a".) e6×d5; 33. Td1—e1, Rg8—f8; (Negru nu trebue să permită Te7).) 34. Nb2—d4. Td8—a8; (Acelaş rău: 34.., Te8 e şi mai prost din cauza schimbului de Turnuri, urmat de c6.) 35. c5—c6!, (O frumoasă încheere. La 35.., b×c6 urmează: 36. Nc5+, Rg8; 37. e6!, Cd8; 38. a7 şi Negru nu mai are nimic căci Alb cu Te7 şi Nb6 decide) Cf7—d8; (Aceasta pierde şi mai repede.) 36. Nd4—c5+, Rf8—g8; 37. Te1—e8+, Negru cedează, căci după Rf7 Alb câştigă uşor cu 38. c×b7, Tb8; 39. T×d8, T×d8; 40. a6 etc.

Câteva maxime ale lui Tartakower

Despre stiluri

Şahul dogmatic caută adevărul, şahul psihologic victoria

●

Toate stilurile de luptă sunt bune, afară de cel ce-ţi place, căci adevărul nu e făcut de noi, ci cel mult recunoscut de noi.

●

Principala greutate a şahului constă nu în nenumăratul număr de variante, ci în colorarea personală a luptei. (persönlichen Färbung des Kampfe).

●

Şcolile în şah au numai atunci o existenţă îndreptăţită, când servesc la formarea spiritului.

Despre elementele de luptă

Alb joacă întâi şi are prin aceasta posibilitatea să înceapă cu o greşală.

●

O combinaţie de sacrificiu cere dela noi cel mai mare sacrificiu: stăpânirea de sine.

●

Sperăm a muta figurile şi a dirija ideile; vom fi însă, de cele mai adeseori, conduşi de neinsufleţitele figuri şi amăgiţi de ideile rătăcitoare.

●

Numai pentrucă spaţiul şahist este atât de limitat, fantezia jucătorului nu poate fi înlănţuită.

●

Cu cât mutarea e mai tare, cu atât e mai mare răspunderea ce ne luăm a termina lupta.

●

Principalul element al jocului de şah este şi rămâne greşala.

AUREL LERNOVICI

cafea cu lapte
se bea în toată Europa!
Franck
cafea cu lapte
CU ADAUS ... CAFEA

Treisprezece milioane premii literare...

Lumina vine dela Nord mai mult decât oricând, — zice Maurice Bedel. Acolo oamenii şi lucrurile îşi au mersul lor firesc, zilele urmează unele după altele fără ca nimeni să se teamă că se va trezi într'o zi în lupte sângeroase.

Şi astfel putem vorbi de centenarul unei librări editură, care se sărbătoreşte la Stockholm, cu solemnităţi strălucite în care se manifestă omagiul scriitorilor, recunoştinţa cititorilor şi consideraţia oficială a guvernelor... Cu acest prilej, librăria-editură publică documente, facsimile ale manuscriselor, reproduceri de ilustraţii, titluri de jurnale şi reviste etc., extrase din archivele sale, pagini de un înalt interes pentru literaţi ca şi pentru istoricii artelor grafice şi tipografice, a istoricilor moravurilor Scandinaviei, oglinda celor mai multe din aspectele culturii scandinave. O sută de ani de muncă clăditoare şi statornică. In 1804 s'a deschis în centrul Copenhagăi o prăvălie modestă de cărţi şi editură a unui Gerhardt Bonnier. iar acesta a devenit strămoşul unei puternice şi faimoase dinastii de editori în Scandinavia, căci în 1837 s'au mutat la Stockholm trei fii ai lui Gerhardt Bonnier şi au devenit celebra casă de editură cunoscută în toată Scandinavia, Albert Bonnier, din Stockholm.

Membrii familiei Bonnier şi-au desvoltat relaţiile internaţionale în decursul acestei sute de ani. Ei au devenit poligloţi. Prospectele lui Adolf Bonnier din Gotemburg 1827 erau redactate în trei limbi: suedeză, franceză şi germană.

Succesul casei creşte sub domnia lui Bernadotte (Carol al IV-lea). Regina Désirée îşi procură prin ei cărţi franceze din literatura la modă: Paul de Kock, M-me Campan, Parnay, o antologie rusă. Prima carte editată de Albert Bonnier în 1837, „Preuve que Napoléon n'a jamais existé", a fost tradusă din limba franceză.

Casa propăşeşte cu liberalismul, ea editează în traducere „Istoria Restauraţiei", „Istoria Turciei", romane de Eugen Sue, Dumas fraţi, Victor Hugo. Traducerea în suedeză a „Vieţii lui Iisus" în 1863 este marele eveniment. Odată cu acesta el cumpără dreptul de a traduce „L'histoire de César" a lui Napoleon al III-lea şi pe un preţ de nimic dreptul de a traduce „Une Vie" de Maupassant. Până azi casa Bonnier continuă a fi în avantgardă: A publicat cu scandal opera lui Strindberg şi a naturaliştilor suedezi, a introdus pe Flaubert, Daudet, Maupassant şi cu toată urgia criticii pe Zola. Acum în urmă a tradus, între alţii, pe Romain Rolland, Proust, Maurois, Roger Martin du Gard. Şi dacă n'a tradus prea mult din literatura actuală, a tradus mai mult din clasici, Diderot, Jean Jacques Rousseau, care sânt destul de ceruţi de publicul cetitor.

Eclectismul este fără îndoială legea unei case de editură, dar casa Bonnier dă dovadă de multă discriminare şi un gust sigur, luând asupră-şi nu judecata şi critica, ci imparţialitatea în difuzarea operelor de talente şi temperamente diverse, pentru promovarea gustului de citit cât mai mult în masa publicului. Este o virtute absolut necesară editorului. De aceia destinul casei Bonnier este strâns legat cu destinul literaturii suedeze.

Cu prilejul serbării centenarului, editura Bonnier s'a şi gândit să facă să participe şi breasla scriitorilor şi personalul casei la câştigurile sale. Astfel a instituit următoarele premii: şapte milioane franci, burse pentru tinerii scriitori suedezi, trei milioane cinci sute mii franci, burse de călătorie pentru personalul editurii, alte câteva milioane pentru diferite gratificaţii, ajutoare pentru profesionişti, etc, în total 13 milioane de franci pentru tot ce priveşte literatura...

Uzina Bonnier este una din cele mai mari industrii din ţara sa, publicaţiile numeroase, colecţiile tehnice, şcolare şi de vulgarizare, precum şi periodicele fiind dintre cele mai bogate şi mai răspândite. In alte ţări casele de editură cu succes şi-au pierdut independenţa. Editura Bonnier tipăreşte şi editează opere de pură literatură, opere scoase de Academie ca şi opere de literatură proletariană, opere de von Heidenstamm, ca şi de Eyvind Johnson, de Francisc Böök ca şi de Harry Martinsson, cataloagele ei răsfrâng toată evoluţia Suediei, de la romantismul Selmei Lagerlöf, la realismul îndrăzneţ al lui Agnes Krusenstjerna. In Suedia însă meritul casei Bonnier trebue împărţit cu marea poftă de citit a publicului.

In adevăr nu e cămin, cât de modest, care să nu-şi aibă biblioteca. Aceasta explică un secol de activitate al unei case de editură ca aceasta şi 745 mii tiraj pentru Călătoria lui Nils Holgerson a Selmei Lagerlöf.

Cum aud fluturii

Doi naturalişti belgieni au studiat în mod sistematic problema mecanismului auzului la fluturi. In urma unor cercetări amănunţite, ei au stabilit că aceste insecte sunt înzestrate cu un simţ ager al auzului, al cărui organ însă e localizat în pântece.

Dacă printr'o operaţie sau o asurzire, dislocăm anumiţi nervi ai fluturelui, care se termină în stomac, se constată că încetează imediat reacţiunile la diferite sgomote.

Ozon pentru conservarea alimentelor

In lupta împotriva germenilor distructivi, care face atât de anevoioasă conservarea alimentelor, ozonul s'a dovedit a fi un preţios auxiliar.

Intr'adevăr, la recenta conferinţă tehnologică ţinută în Massachusetts (Statele-Unite), savantul american, profesorul Arthur W. Ewell a demonstrat că ouăle depozitate în ozon pot fi păstrate nealterate timp de aproape opt luni. Deasemenea multe alte alimente ţinute în acest gaz se pot conserva în excelente condiţiuni.

Note pe marginea cărţilor

Demostene Botez: Inălţarea la Cer

Editura „Adeverul" S. A.

II

Partea I-a a romanului d-lui Demostene Botez se termină cu verdictul juraţilor: „Nu, Valeriu Darie nu este vinovat...

„Lupta de forţe egale în Valeriu, între temperament şi ascetism s'a terminat cu înţelegerea mai mult sau mai puţin desluşită că în cazul Părintelui Valeriu s'a judecat un proces mai presus de judecata şi înţelesul oamenilor „Cristalizarea interioară a obsesiei de izolare şi spiritualizare", continuă să se realizeze şi să evolueze după crimă şi după proces. Ţinta sa este a fi „singur, singur... să fii sălbătăciune". Spre această ţintă Valeriu merge drept pe cele câteva urme de sanie acoperite cu zăpadă proaspătă, „ca pe o lamă lucie de argint". El se simte mergând „sub ochiul şi paza lui Dumnezeu. Il spălau vântul şi vifornița de tot praful din lume; îl purificau". Sunetul clopotului dela mânăstire, adus de vânt, îi sună ca o chemare venită dela Dumnezeu. Părintele Valeriu se simte ajuns în cetatea în care-şi va putea duce viaţa de linişte şi însingurare în care apropierea lui de Dumnezeu, va fi cu putinţă....

Caracterul pronunţat de obsesie al impurităţii provenită din atingerea cu lumea şi ideia fixă de a se izola de semenii săi, sunt semnele anomaliei Părintelui Valeriu. Ele nu se dezmint în această a doua parte a romanului, în care se dovedesc din ce în ce mai clar a fi efectele „fatalităţii din construcţia sa spirituală", iar nu efectele credinţei sale creştine.

Suferinţa el o primeşte ca un fel de auto-flagelare, iar nu începutul de înfrăţire cu semenii săi, ca în fraţii Karamazof ai lui Dostoiewsky. Este prea mult orgoliu în această însingurare către care tinde Valeriu Darie. Nu este milă, umilinţă, spirit monahal. Dar omul care a făptuit omorul Aristiţei, nici nu putea fi altfel. Lucrul se presimţea foarte bine din primul volum al acestui roman, *Ghiocul*.

Pentru „acceptarea" idealului de puritate şi spiritualizare din Apus, se cerea o refulare şi o sublimare seculară a instinctelor corporale. Refularea violentă, suprimarea lor brutală şi crudă, într'un primitiv în care pulsează sângele fierbinte al celor ce au trăit în înfrăţire atât de strânsă cu natura şi sălbăticiunile ei, nu putea să ducă decât la crimă şi la acea lipsă de comunitate morală temeinică, de care ne dă dovada Părintele Valeriu. Aci este omenescul său, oricum ar zice un critic cu orientări noi, specificul naţional al unui mistic, care se refulează căutând să facă să intre în tiparul altor civilizaţii.

El nu este în stare să poarte crucea, nu este pregătit pentru aceasta. De aceia, când făptueşte un păcat mare şi o crimă, aruncă, ca şi sătenii, vina asupra muierei şi încearcă atât de nepotrivit cu spiritul crestinesc, să se depărteze de ispită şi păcat, să se izoleze de oameni, pe când fapta creştinească stă în apropiere de păcat, iar păcatul este numai în om.

Demostene Botez intuieşte foarte sigur, ca un artist ce este, adevărata fire a eroului său şi o redă cu acea justeţă impecabilă a vieţii psihice, despre care am pomenit şi în articolul precedent. Valeriu Darie înţelege adânc preţul suferinţei şi al răscumpărării, dar nu realizează nici pe una, nici pe cealaltă pe căile creştineşti. Mărturisenia la bătrânul învăţat, stareţul mânăstirii, este plină de adevăr şi amănunte preţioase pentru redarea lui Valeriu Darie, care intră „smerit şi încrezător" „ca la singurul om pe pământ care poate să-l înţeleagă". Dar zice autorul: „Episcopul era bătrân tare"... Printre gândurile lui vechi de sigur că era amintirea învăţăturii creştine: „Faptă şi Dragoste", care însă nu erau în mărturisenia omului aceluia care nu cunoscuse adevărata smerenie, aceia pe care însă o realizase Ileana, soţia lui şi mama lui Andrei.

„Valeriu deveni Visarion". Dar el rămâne numai ceiace-i îngăduia fatalitatea construcţiei sale spirituale, „ca un altoi a două fiinţe de specii diferite, la care trunchiul cel dela început, trebuia să piară"... Cât de bine a înţeles autorul esenţialul eroului său: „despersonalizare, iar nu transformare"! Mijlocul ales este deasemenea o nouă dovadă a fineţii de percepere a autorului, a logicii instinctive cu care stărue să urmărească dezvoltarea firească şi cristalizarea obsesiunii.

„Fratele Visarion se consacră unei trebi meticuloase, care-i oprea pe loc, orice gând şi orice putinţă de amintire". Nici nu se putea să fie altfel. Ca în toată viaţa şi personalitatea lui Valeriu Darie, voinţa este numai de suprafaţă, e o voinţă dilatată, fără temeiul căldurii, iubirii, clădită pe indiferenţă şi de aceia pasiunea sa carnală se termină cu o crimă, toată sforţarea sa spre puritate este stearpă şi se termină cu constatarea absurdităţii vieţii izolate pe înălţimi, în care n'a ştiut să trăiască nici măcar ca o sălbăticiune. Pe culmea izolată pe care a fugit de oameni, mai sus, mai sus, a realizat ce? Singurătatea stranie de „a nu avea nici o răspundere de existenţa altora"... „Peste crimă şi abandonări, (credinţa) învinsese... sau se stânsese?

„Inălţarea la cer", ultima iluzie făurită de moartea prin îngheţ, sfârşitul unui om care n'a avut nici măcar luciditatea de a fi deznădăjduit şi n'a avut altă licărire a conştiinţei, înaintea morţii decât că era „golit de gânduri. O panică îngrozitoare îl stăpânea"...

Cartea d-lui Demostene Botez se citeşte cu ardoare şi se reciteşte cu pasiune. Problemele puse sunt variate şi nenumărate. E o carte cu mult tâlc. Mai la fiece pagină te-ai putea opri să meditezi, eşti ispitit să discuţi problemele, dar mai ales eşti îndemnat să revii la pasagii interesante şi la evocări de o preţioasă şi unică frumuseţe. Scena din casa stareţului, cu atmosfera şi lumina ei unică, cu ferestrele decorate pe cenuşiu şi apoi pe negru de viscolul de afară, care „bate zăpada aspră în sticla geamului, cu acele ei îngheţate şi fierbinţi, ca şi cum l-ar mai fi urmărit şi acolo, uri şi blesteme din afară", „dar care nu puteau străbate înăuntru, ci ca într'o minune, cădeau, fără putinţă, la uşă, lângă ziduri, pe prichiciul ferestrelor".

Apoi sosirea la mânăstire, plecarea lui Valeriu Darie în munte, călătoria din urmă, cu panica rătăcirii în viscol, pe culmi şi prin pripoare, priveliştile în singurătăţi înalte sunt pagini scrise de pana poetului „Cuvintelor de dincolo", de o frumuseţă fermecătoare.

Trebue însă neapărat consacrată încă o cronică personagiilor secundare din acest puternic roman, personagii de care nu te poţi despărţi multă vreme după ce ai terminat cartea. Ele sunt nu numai obsedante prin relieful cu care se schiţează, dar şi turburătoare prin perspectivele în care sunt prezentate: Sanda, Ileana, Andrei, Catinca...

IZABELA SADOVEANU

M. Zoscenko

Frâna Westinghouse

Adevărata pricină — e că Volodea Bocov era niţel afumat. Altminteri, fireşte, s'ar fi ferit de o ispravă ca asta. Era beat.

Inainte de plecarea trenului — dacă vreţi să ştiţi — Volodea Bocov a băut o sticluţă hărţăgoasă; apoi a mai adăugat şi bere. Iar în ce priveşte mâncarea — ştiţi ce a mâncat? A mâncat o bucată de ghiuden. Mâncare-i asta?

Se'nţelege că flăcăul s'a descleiat. Amestecătura era prea tare. Incepuse să-i se învârte ceva în cap. Să-i încolţească în piept fel de fel de idei. Se mişcă deasemenea şi cârnaţul indignat în faţa onor. publicului.

Volodea se urcă în tren şi porni treptat să se manifeste. E, — zise, — un ins care îşi poate permite orice. In caz de ... chiar şi curtea cu juraţi i-ar lua totdeauna apărarea. Fiindcă e — să ştie şi publicul acest lucru! — fiindcă e de neam bun. Bunicul lui adevărat a fost văcar, iar mama lui a fost o ţărancă simplă.

Şi limba îi umbla ca o roată de moară, căci îl apucase deodată pofta să se laude.

In faţa lui Volodea şedea un cetăţean oarecare. Avea vată în urechi şi era binişor îmbrăcat, confortabil. Acest călător îl întrerupse pe Volodea şi-i zise:

— Mai trezeşte-te puţin, altminteri te mătură la prima staţie.

— Tu să nu te atingi de demnitatea mea, — răspunse Volodea. — Pe temeiul obârşiei mele, nu mă poate mătura nimeni. Uite, fac tot ce pofteşti — nu-mi pasă: sunt scutit.

Ce să-i faci? L-a apucat deodată ideea că-i privilegiat. Idee de om beat.

Totuşi, publicul arată nemulţumire, tocmai din pricina asta. Unii, mai veninoşi, începură să-l aţâţe. Iar un tip afurisit, cu şapcă albastră, zise:

— Fă praf din geamul ăsta, drăguţule, şi noi vom vedea, dacă te curăţă sau nu ţi-se face nimic. Sau, mai bine, lasă geamul — şi trage de mânerul ăsta ca să opreşti trenul... E frâna...

Volodea răspunse:

— De care mâner să trag? Spune lămurit, parazitule!

Individul cu şapca albastră îi arată:

— Uite, de mânerul ăsta. E frâna Westinghouse. Trage-o încoace spre stânga...

Publicul şi cetăţeanul cu vata în urechi încercară fireşte să-l oprească pe provocator. E ruşine, — au zis, — să sugerezi o idee trează unui ins afumat.

Dar Volodea Bocov se ridică şi împinse mânerul la stânga.

Inlemniră toţi, deodată. N'a mai scos nimeni un cuvânt. Nu se mai auzia decât huruitul roţilor. Şi altceva nimic.

Călătorul cu şapca albastră strigă:

— Ah, l-a oprit, într'adevăr...

O mulţime de pasageri săriră de la locul lor. Instigatorul cu şapca albastră încercă să se furişeze pe platformă ca să scape de bocluc. Ceilalţi călători îl împiedecară.

Cetăţeanul cu vata în urechi zise:

— Asta-i curat huliganism. Trenul se va opri îndată... Aşa se ruinează mijloacele noastre de transport. Afară de asta vom avea şi o întârziere.

Insuşi Volodea Bocov s'a speriat:

— Ţineţi-l, — zise, — pe ăla cu şapca albastră. Să facă şi el închisoare, împreună cu mine...

Trenul însă nu se opri.

— Nu se poate opri deodată, — ziseră unii, — deşi e un personal, totuşi mai trebuie să alerge o bucată de drum până ce îl opreşte frâna. Dacă şinele sunt ude, e şi mai greu.

Totuşi, trenul înainta şi înainta pe drumul lui.

Făcuse mai bine de un kilometru şi nu se opri.

Cetăţeanul cu vata în urechi zise:

— Pare-se că e ceva cu frâna asta...

Iar Volodea adăugi:

— Păi, asta am spus'o şi eu: mie nu mi-se întâmplă nimic. Aţi văzut?

Apoi se aşeză, ca şi cum nu s'ar fi întâmplat nimic. La staţia următoare, Volodea cobori niţel să se răcorească — şi aşa a ajuns acasă limpede şi curat ca un flacon de cristal.

Traducere de F. DIMA

FOTOGRAFIILE

TUTUROR VEDETELOR

DE CINEMA

APAR MINUNAT

REPRODUSE IN

EXCELENTA REVISTĂ

Cinema

24 pagini tipărite la heliogravură 5 LEI

De la Căuşani, la Hotin

Relatările unui călător francez din 1768

Intre Rusia şi Turcia izbucnise un conflict acut. Ministrul Rusiei la Constantinopole fusese'nchis la „Şapte Turnuri".

Macsud-Gherai, Hanul Crimeiei, trebuia să dea cel dintâi o lovitură grea Rusiei, dar acesta, om paşnic şi cu deosebire cult, nu voi să asculte prea repede de ordinul Padişahului şi fu demis de pe tron. Noul Han, Crim-Gherat, trimise veste din Rumelia să fie aşteptat în orăşelul Căuşani din Basarabia, a doua Capitală a Hanatului tătar. O scrisoare deosebită ruga pe Tott să se 'ngrijească de masă pentru ziua sosirii.

— Ce ştii dumneata că place Inălţimei-Sale? întrebă acesta pe aducătorul scrisoarei.

— Stăpânului nostru îi plac foarte mult peştii dacă nu sunt gătiţi cu sos de apă!

Baronul Tott, trimisul Franţei pe lângă Han, porunci bucătarilor să 'nnece peştii în sos de vin.

In aşteptarea sosirii, fusese ridicat lângă poarta Căuşanilor un cort strălucitor.

Noul Han avea 60 ani, statură înaltă, ţinută nobilă şi multă agerime în mişcări. Din mijlocul feţei sale pornea o privire vie care arăta o energie rară, iar din făptura lui întreagă, izvora şi o severitate impunătoare, şi o bunătate nețărmurită.

Veni însoţit de un mare număr de sultani, dintre care şapte erau copiii lui. Al doilea, în vârstă de 10 ani, putea întinde de-odată două arce.

O trupă de comedianţi şi una de muzicanţi veneau odată cu el.

Crim-Gherai intră în cort şi-şi schimbă hainele de drum cu altele mai strălucitoare. El îşi înfipse la turban două egrete de o mare bogăţie, apoi trecu arcul şi tolba cu săgeţi peste umere, şi aşa sui călare. Precedat de gardă şi urmat de steagul Profetului, el intră în oraş şi trase la palatul de reşedinţă din Căuşani.

Aici primi închinăciunile mai marilor naţiei tătare.

In prima zi a sosirii sale, Hanul ordonă trupelor desăvârşită ordine şi disciplină. Dar unul dintre soldaţi se făcu vinovat de oarecare furt neînsemnat.

Fără milă, Crim-Gherai porunci să fie spânzurat.

Sultanii se rugară zadarnic pentru iertarea lui, căci nu voiau ca Stăpânul să-şi înceapă domnia cu un asemenea act. Neputând-o căpăta, îl rugară pe Tott să intervie.

Acesta îl găsi pe Han într'o mare frământare sufletească, de oarece el singur făcuse o grea sforţare asupră-şi pentru a dicta pedeapsa aceia.

— Ce vrei, îl întrebă Hanul cu severitate.

— Graţia vinovatului, Majestate!

— Ce interes ai dumneata pentru acel nenorocit?

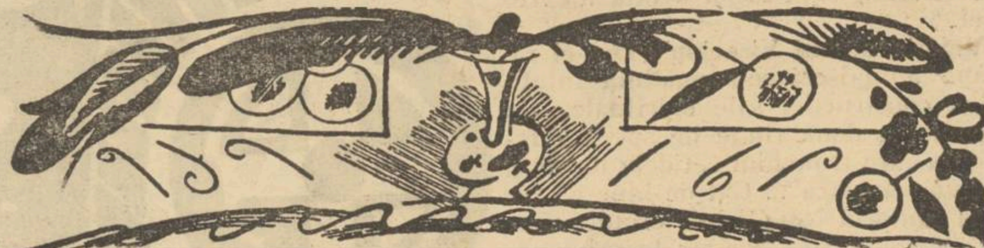
— Nici unul!... Cer însă iertarea lui, fiindcă Majestăţii-Voastre îi va părea rău pentru cruzime!.... Nu cred că ar fi trebuit să 'ncetaţi de a fi bun, pentru a fi ascultat!

Hanul surâse uşurat. Apoi, iertând pe condamnat, făcu semn cântăreţilor să cânte.

In curând, Căuşanii deveniră un centru al vieţii tătăreşti. Aici veni solul *„Confederaţilor Poloni"*, refugiaţi lângă Hotin. El propuse Hanului o colaborare în războiul care se deschidea contra Rusiei.

Lucrul convenea lui Crim-Gherai care-şi luase angajamentul faţă de Padişah să facă o năvală groaznică în inima împărăţiei ruseşti. Dar operaţia aceasta nu se putea face decât numai în urma unei rânduieli cu Polonia care deţinea Ucraina, imens teritoriu între Moldova, Rusia şi pământurile tătăreşti.

Fără să stea mult pe gânduri, Crim-Gherai trimite pe Baronul Tott la Hotin ca să stea de vorbă şi să rânduiască totul cu „Confederaţii". Pentru acest scop, îi dă depline puteri.

Tott nu plecă însă fără un însoţitor tătar.

Călătoru-i conştient că „Basarabia" este numai partea sudică a provinciei de azi. Ţinuturile nordice ale Tighinei şi restul, formează pentru el Principatul Moldovei".

Misiunea ce şi-o luase cerea foarte multă grabă. Plecaţi în puterea nopţii din Căuşani, se treziră pe lumină că merg pe un teren pe care totul este ars, dărâmat şi devastat. Dezastrul acesta îngrozitor îl atribuie turcilor, care vor suferi ei cei dintâi, fiindcă armatele din Balcani veneau fără provizii, sperând să şi le facă tocmai din bogata regiune a Moldovei.

Călătorul sufere de foame până la Dancovţa, satul unde se aciuaseră „Confederaţii", sub conducerea conţilor Crazinschi şi Potoschi.

Mâncând cu lăcomie şi bând mult vin de Tokay, cu care nu era deprins, solul tătar se trecu la fire, iar Tott, ca să nu-l lase'n urmă, se văzu nevoit să-l întindă în căruţa care ducea bagajele.

Era iarnă. Zăpadă căzuse cu multă dărnicie din cer. Pe un ger îngrozitor, trebuiră să treacă Prutul prin vad, printre sloiuri. Careta grea a baronului rezistă curentului apei şi ajunse bine pe ceălalt mal, dar carul se răsturnă cu bagaje şi cu tătar cu tot. Noroc de un morar moldovean care sări repede şi scoase pe tătar, îl duse în moară, apoi reveni şi ajută la pescuitul bagajelor.

Noaptea o petrecură în mijlocul morei, lângă foc.

In ziua următoare, pe drumuri absolut pustii şi trecând numai prin regiuni devastate, ajung la Botoşani.

Şi acest oraş era cu totul părăsit de orice fiinţă omenească, dar încă nu fusese devastat.

Vizitiul conduce pe Baron în faţa unor case frumoase, despre care zice că aparţin unui „Boier" mare. Uşile casei erau deschise, de altfel, ca şi-a tuturor locuinţelor din oraş.

Intrând înăuntru, şi chinuindu-se cu mintea ce să facă pentru a căpăta o mâncare, se trezesc cu o trăsură trasă de şase cai. Boierul aflase cine sunt străinii care au tras la el, şi venea să le facă onorurile de gazdă.

Dumnealui avură o cină bogată.

Totuşi, Baronul nu se putu împiedica să nu-l certe pe Boier.

— De ce-ai fugit de-acasă, Domnule?... De ce să dai tocmai Dumneata populaţiei o pildă aşa de rea?

— Am rămas singur în oraş, Excelenţă!... Fiindcă au venit aici câţiva spahii şi-au făcut uncle neorânduieli, populaţia a fugit în întregime şi s'a înghesuit în curtea unei mănăstri din apropiere, unde trăieşte într'o mizerie cumplită!

Trecând calea lui Tott pe lângă acea mănăstire, şi auzind el acolo plânsete de copii, ţipete de femei şi murmurul surd al unei mulţimi înghesuite, se hotărî să intre.

Boierul îl conduse mai întâi într'un salon mare unde aştepta foarte comod toată elita oraşului.

— Excelenţa-Sa Baronul Tott, trimisul Majestăţii-Sale Hanului din Crimeia, vă roagă să vă 'ntoarceţi acasă!

Un potop de insulte fu răspunsul căpătat.

Atunci le vorbi şi Tott, dar neavând nici un succes pe lângă ei, călătorul se înfurie:

— Nu vi-i ruşine?... Am să spun Majestăţii-Sale Hanului, şi-am să-l rog să vă spânzure pe toţi până la unul, fiindcă numai Dumneavoastră sunteţi criminalii care puneţi la primejdie viaţa o opt mii suflete!

Toţi începură să tremure.

— Excelenţă!.... Ce suntem noi de vină?... Poporul nu vrea să ne-asculte! Cercetaţi şi Dumneavoastră!"

Poporul din curte află cine este călătorul şi se'nghesui în faţa pridvorului, de-asupra căruia patrulau patru ieniceri înarmaţi până în dinţi.

— Ce căutaţi voi aici?" se răsti Tott la ei.

— „Apărăm pe-aceşti câni de necredincioşi!" răspunse unul dintre ei.

— „Contra cui?... Cine este duşmanul care-i ameninţă?... Padişahul, ori Hanul din Crimeia?... Voi sunteţi duşmanii care-i ameninţaţi!... Voi aţi făcut dezordinea asta!... Dar v'arăt eu vouă!... Scoateţi livretele voastre!"

Tot orgoliul turc se topi pe dată.

— Beizadé!... Iertare!... Am crezut că le facem un bine!

Ienicerii se retraseră pe dată.

Baronul Tott se'ntoarse către mulţime şi vorbi:

— Oameni buni! Aţi făcut rău că v'aţi părăsit casele!... De cine-aţi fugit Dumneavoastră?... Cine vă sunt duşmanii care vă urmăresc?... Sunteţi supuşi credincioşi Padisahului şi câtă vreme duşmanii acestuia n'au dat peste voi, n'aveţi de cine să vă temeţi!... Liniştiţi-vă!... Mergeţi la casele voastre şi trăiţi în pace!

Lumea îl înţelese şi sta gata să se'ntoarcă, dar dintre rânduri ieşi un beţivan la faţă:

— Ce tot vorbeşti Dumneata de linişte?... Noi murim de foame!... N'avem pâne!...

Poporul se'ntoarse furios.

— Pâne!... Da!... Da!... Dă-ne pâne! Murim de foame!

Clipa era foarte dificilă. Instinctiv, Tott duse mâna la buzunar de unde scoase câţiva pumni de monezi mici de argint şi le'mprăştie peste mulţime, ca să cadă la'ndemâna fiecăruia:

— Oameni buni!... Iată şi pentru pâne, dar duceţi-vă pe la casele voastre!

Beţivanul dispăru la'nghesuială. Poporul se dete respectuos la o parte şi începu să-l binecuvânteze pe călător.

Plecând Tott mai departe, avu plăcerea să vadă pe oameni mergând, pâlcuri-pâlcuri, către oraş. La mănăstire au rămas numai boierii, dar şi ei s'au luat pe urmele mulţimii.

Mai departe, călătorii merg pe drumul Chişinăului, şi trec prin sate devastate de către turci. Nici vorbă de mâncare. De-abea mai pot găsi câte o casă mai puţin vătămată, în care se pot aciua pentru odihna nopţii.

Tott află că şi Muntenia a suferit aceiaş dezastru de pe urma oştilor turceşti, care, venind ca să se unească la oştile Hanului, devastează propria lor ţară. Aceştia au săvârşit orori cum nu se pot închipui. Intre altele au atentat la persoana unui episcop ortodox şi a unui rabin.

La Chişinău, Beiul oraşului le procură alimente şi locuinţă.

Noaptea, cade zăpada iarăşi, iar drumul devine greu pentru trăsură. Tovarăşul de solie se declară incapabil să reziste şi rămâne ca să vie mai târziu. Tott pleacă singur cu o sanie, dar dă peste 'ntinderi cu zăpada spulberată. O vreme merge pe jos, apoi s'agaţă de o căruţă, dar, rupându-i-se o roată, pleacă iarăşi pe jos şi-ajunge astfel în Căuşani.

Crim-Gherai rămâne adânc impresionat de cele săvârşite de către turci în Principate. El raportează Padişahului şi ia măsuri foarte severe contra soldaţilor turci, pe care-i condamna pentru orice abatere, la moarte.

M. P.

CA INTR'UN BASM DIN 1001 DE NOPŢ, REINVIÂND FASTUL CE DOMNEA LA CURŢILE FARAONILOR, REGELE FARUK ŞI FRUMOASA FARIDA S'AU CĂSĂTORIT LA CAIRO

Luna de miere a perechei regale. Un reportaj fotografic exclusiv

De ce nu place Robert Taylor bărbaţilor?

Un articol însoţit de fotografii inedite ale celebrului june prim.

ISTORIA MINUNATULUI TUN CARE A TRAS ASUPRA PARISULUI

Toate în excelenta revistă

„REALITATEA ILUSTRATĂ"

„REALITATEA ILUSTRATĂ" CUPRINDE DOUĂ PĂRŢI:
24 PAGINI MARI tipărite 'n heliogravură în culori şi
24 PAGINI SUPLIMENTUL: „DE TOATE PENTRU TOŢI"

De vânzare la toţi chioşcarii. 48 pagini 10 lei

Pentru călătorii individuale şi colective în

ŢARĂ şi STRĂINĂTATE

Cumpăraţi bilete de tren, vapor şi avion

LA

BIROUL de VOIAJ

din palatul ziarelor ADEVĂRUL şi DIMINEAŢA

Str. Const. Mille 7-9-11, Telefon 4.10.04

Din zilele și gândurile mele

de CONSTANȚA MARINO-MOSCU

10 Septembrie 1855

„..Putea-voi, oare, trăi de două ori, spunându-mi cum am văzut și am simțit, strânsă într'o clipă, o viață întreagă de groază, de durere, desnădejde și pustiu?

Tata a murit! Dar tata trăește în gândul și'n sufletul meu; aproape, dar departe de mine, acolo unde s'a dus și mama și acolo unde, acum, mă rog bunului Dumnezeu să mă cheme și pe mine către ei.

Sunt singură și străină pe lume! Și, de când s'a dus tata, îmi pare că's într'un loc, necunoscut mie, pe o întindere nemărginită de pământ, ce crapă adânc, adânc, de jur împrejurul meu, fără să mai am nici putere și nici voința de a mă feri în vre-un chip. In ziua aceia — e o săptămână de atunci — bietul tata, Dumnezeu să-l ierte, dormea peste timp și eu, neîndrăznind să-l trezesc, așteptam în sală pe Lache să mă cheme ca de obiceiu la patul bolnavului ca să-i dau doctoria și hrana în care, după voia Celui de sus, îmi pusesem toată credința și toată nădejdea să-i prelungească viața, dacă vindecarea de istov * nu era scrisă în veleatul** lui. Așteptam mulțămită de liniștea tatei, când ușa odăii se dădu de părete și, fără să mă vadă pe jilț, Lache alergă spre iatacul meu strigând: „O murui, o murit boerul"! Nu știu cum ajung în odae, m'aplec asupra tatei, îi ating obrazul înghețat și-i văd ochii, albi, închiși pe jumătate...

Oare ce voe dumnezeiască și ce putere, de dincolo de viață, îmi pune lumânarea în mână, îmi stinge glasul și lacrimile ce nu se scurg, le preface în inelele lanțului ce mă zugrumă... Intr'o sguduire a întregii firi, îmi amintesc, ca de un vis aproape șters din minte, am sărutat mâna tatei și, pe urmă, m'am simțit lunecând în besnă. După trei zile, precum mi s'a spus, m'am trezit înconjurată de oameni ce pluteau într'un fum care se ridica încet și'n care cu greu recunoscui chipul doctorului dela Iași — al cărui nume nu mi-l puteam aminti — și apoi pe acela al bătrânilor Bălușescu, dela Tudora. Văzui ca printr'o înserare târzie, pe Marghioala care-mi învălea capul în șervete reci și-mi punea la pulpe ceva usturător. Nu puteam vorbi. limba îmi era grea și uscată. Printr'un semn am îndepărtat pe toți și'n iatac a rămas numai doctorul pe care-l văzui mai limpede în fața ferestrei și apoi simții o ințepătură de viespe în braț.

Ușa se deschise încet, șoaptele, pe care nu le puteam auzi, se întețiră și numai după ce mi se dădu să'nghit o lingură cu apă sărată și amară, mintea mi se lumină, limba îmi fu mai ușoară și graiul mi se slobozi...

Fără să-mi pot da seamă de timpul ce trecuse, revăd, cu ochii închiși, pe bietul tata, Dumnezeu să-l ierte, mort în pat; și, cu un glas care nu-i al meu, m'aud întrebând: „Azi se îngroapă?"

Amintirea îmi deslănțue lacrimile și pe doctor îl simt șoptind: „Lăsați, lăsați-o să plângă".

Se vede că Dumnezeu încearcă omul în credința lui și-i dă să 'ndure cele mai mari nenorociri, fără a cârti.

In necunoștința mea, tata fusese înmormântat, după datină, fusese dus până la groapă, de străini, pe când copilul său dormea!... Iartă-mă, Doamne de gândul meu. An aflat, a doua zi, că sub perna tatei se găsise un înscris, în care hotărîse, cu limbă de moarte, să fie înmormântat *„ca oricare alt om din sat"* și, tot sub pernă, mai era o scrisoare către Bălușești, la al cărui conținut, ei, ca să mă păstreze, n'au vorbit.

Bătrânii, mi-a spus Marghioala, în tot timpul se rânduiseră, zi și noapte la căpătâiul meu, alături de doctorul Russ, care fusese, după îndemnul lor, grabnic chemat. O, de-ar ști acei ce ne voesc, Binele, din gândul lor, cât rău, nebănuit de ei, ne pot face!

(Poate că de nu eram atât de aproape cătată, m'ar fi dus și pe mine la mormânt...).

Dacă, de acum înainte, după cum a vrut Dumnezeu, mormântul meu are să fie, cine știe cât în viață și pe pământ.

12 Septembrie 855.

Bălușeștii sunt aici, și, care de care încearcă să mă mângâe cu vorbe bune și cu îngrijiri pe care doctorul, plecând, le-a dat în samă.

Astănoapte nu dormeam, când am văzut pe bătrână intrând în iatac; și, după ce s'a închinat la iconostase și a mai îndreptat candela, s'a întors spre patul meu, mi-a făcut pe frunte o cruce mare și am auzit-o murmurând: „Să te aibă Dumnezeu în sfânta sa pază".

Ca să nu-i sperii somnul, n'am îndrăznit să-i vorbesc și să-i sărut mâna.

Astăzi am vrut să mă duc la morminte, dar bătrânii m'au oprit cu vorbe atât de înțelepte și bune, încât, ca să respect dorința tatei din scrisoarea pe care le-a lăsat-o și pe care bătrâna mi-a citit-o astăzi, și mi-a dat-o s'o păstrez până la plecarea lor.

O scriu, aici, în sfânta amintire a tatei.

„Cu adâncă plecăciune, mă 'nchin, domniilor voastre, boeri Bălușești și prieteni, ca în ceasul, greu, de față, când poate, Cel de sus, mă va izbăvi pre mine, păcătosul, să mă rog Dumnilor voastre, din toată inima, ca 'n urma mea, cu bunătatea și înțelepciunea, Dumnilor voastre, să proteguiți pe scumpa mea copilă, rămasă orfană și singură pe lume, până ce bunul Dumnezeu a ajuta-o să se căsătorească și va avea un razăm în viața ei. In ceasul acesta, cel din urmă poate, mă închin și mă rog, Celui-de-sus, să vă păzască di toate cele răle și să vă răsplătească, în sănătate și mulțămire, Binele ce-l veți face copilei mele și, în durerea despărțirei mele de ea, mângâierea pe care mi-o dă nădejdea că veți asculta rugămintea mea.

Blagoslovită va fi de mine, dincolo de viață, ori ce hotărîre veți lua, cu buna înțelegerea și voia ei. Vă mai rog să nu lăsați pe fata mea să jelească; sufletu mi-i pre greu, când mă gândesc la durerea ei.

„Toate pomenirile ce se vor face, pentru sufletele noastre, să fie numai în rugăciuni către Atot puternicul și în ajutor bănesc, tuturor săracilor din Crâng și din Stiubeeni.

Mă 'nchin Dumnilor voastre cu adâncă recunoștință și cu credința că, scumpa mea copilă nu va rămâne singură pe pământ.

Al Dumnilor voastre umil serv și prieten

Costache Baltă

Astăzi a venit dela Dorohoi un împuternicit cu „Indreptările Legei". Bălușescu m'a întrebat dacă tata mi-a încredințat vre-un înscris. Amețită cum sunt în durerea mea, nu mă gândeam la plicul dat mie de răposat; dar, cercetată iarăși de bătrân, mi-am amintit. I-am dat plicul și el m'a oprit în biurou „ca să fii de față, Catincuță, la deschiderea lui".

Cu ce sfințenie am atins hârtiile acelea, știind că fusese în mânile tatei și aveau în ele, în *materia* lor chiar, ceva trecut din sufletul lui.

Imputernicitul dela Dorohoiu a cetit cu glas tare, a însemnat pe o filă și mi-a dat *Testamentul, spunându-mi:* „să-l păstrați".

In plic mai era o scrisoare pentru mine și două pentru Alecu și Schnabl.

O, Doamne! Cum a putut tata, bietul tata, în starea lui, din noaptea aceia, să scrie atât de mult și cum s'a mai putut gândi la tot ce-mi asigură viața și viitorul, când acestea erau atât de strâns legate cu existența lui.

Am să copiez documentele sufletești, care-mi sunt mai scumpe decât multe valori, au fost în gândul și sub ochii tatei, în preziua când, pe vecie, i-a închis.

14 Septembrie 855.

Bătrânii îmi stau necontenit în preajmă și parcă tot caută prilej de vorbă, care m'ar putea abate dela gândul și durerea mea.

Le-am cetit azi dimineață scrisoarea tatei și pe amândoi i-am văzut uitându-se în altă parte și lăcrămând. Mi-s dragi, bătrânii, sunt buni și pentru că tata mi-a vorbit des de cinstea și de bunătatea lor. Astăzi la masă mi-au propus să merg cu ei la Tudora „măcar pe câteva luni de iarnă", — a zis bătrâna văzându-mi îndoiala.

I-am rugat să-mi ierte amânarea șederii mele la ei; pentru că acum nu mă puteam despărți de mormintele părinților și apoi aveam să 'mplinesc, cu administratorii, multe din dispozițiile tatei și acelea pe care sufletul meu, în amintirea lor, mi le cere mai mult ca ori când.

15 Septembrie 855.

Azi dimineață pleacă Bălușeștii, și plecarea lor îmi amintește cel din urmă drum al tatei spre Iași.

Aseară la masă am spus bătrânilor gândul meu, ca în amintirea părinților să dăruesc moșia Crângu sătenilor și țiganilor, cu desăvârșire desrobiți. Bălușescu mi-a înțeles bine dorința și netezindu-mă pe cap, mi-a răspuns blând: „Dacă ai, Catincuță, gândul acesta, filotim și bun, să-ți ajute Dumnezeu întru îndeplinirea lui. Din partea mea, epitropul tău sufletesc, ai toată învoirea în fapta nemuritoare ce ai de gând să faci; și, privitor formelor de danie socotind că tu ești nevrâstnică, am să mă interesez, la Dorohoiu, zilele acestea". — Și la Cernăuți să mergem, ca s'aducem Catincuței o damă de companie, o nemțoaică ași zice, pentru că din vânjoleala asta a stăpânirilor, Țarigradu, tot pe austriaci are să-i sprijine și ar fi bine ca aici, la Castel, alături de Catincuța, să fie o persoană serioasă și 'n vârstă de neamul lor.

— Nu să știe ce-a mai fi, că acu o lună, când am fost la Iași, umbla vorba că rușii fierb și curierii de peste Prut se țes în sus și 'n jos...

— Da' boerii ce fac? Dorm pe sofale cu narghilelele la nas?

— Dorm ei și când se trezesc, vorbesc de pescheș" *.

— Oricum, Catincuța, până să rostească tot la Crângu și la Stiubeeni, nu poate sta, singură, în Castel.

— Se înțelege. Am și vorbit, aseară, cu administratorii, să nu schimbe nimic în obiceiul gospodăriei până ce n'om veni s'o ajutăm și să aibă grijă de stăpână, ca de ochii lor. Sunt amândoi oameni cum se cade și-s vechi slujitori. Costantin pușcașu are a se rândui cu vatavii toată noaptea la pază și Alecu, administratorul Științeenilor, cu nevastă-sa, am dispus să stee, sus, într'o odae, ca să nu-i fie copilei urît".

(Continuare în pag. 8)

1) Istov.
2) veleat, timp precis hotărît de puteri oculte.

Poveste spaniola

Povestirea ce urmează
S'a'ntâmplat în Guadalfi
Unde soarele brodează
Cu tăiș de-argint lumina.
Unde zarea aurie
Impletește-un vis eteric
Și-unde s'a'ntâmplat să fie
Și amicul Natan Beric.

Beric e din Valea-Lată,
Don Gonzalv din Alcantara;
Și-amândoi iubesc o fată
Minunată:
Donna Clara.

După legea catalană
Judecata e sumară:
Dintre amândoi rivalii
Unul trebue să moară.
Nu poți merge contra firii
Și discuții nu încap.
Ori își face harakiri,
Ori își trage un glonte'n cap.

Trag la sorți cu două bile,
După cum e scris la carte.
Ese albă: scapi cu zile;
Ese neagră: ese moarte.

Au pus bilele'ntr'o vază
Și se face întuneric.
Don Gonzalv ia bila albă,
Bila neagră Natan Beric.
Natan șters ca o păstaie
Și c'o jalnică figură
Trece dincolo'n odaie
Ca să-și trag'o'mpușcătură.

In tăcerea de cenușe
Nimeni un cuvânt nu'ngaimă.
Martorii privesc spre ușe
Muți de sbucium, muți de spaimă.
Nici o șoaptă...
Când deodată
Prin văzduhul de cașmir
Liniștea e spintecată
De trei gloanțe trase'n șir.
Martorii'nlemnesc de groază
La sfârșitu-acestui sport
Și aleargă-apoi să-l vadă
Pe sărmanul Beric mort.

Nici un mort. Plin de orgoliu
Natan Beric în persoană
Șade vesel în fotoliu
Și fumează o havană.

Nici o zgârietură n'are
Și de sânge nu-i umplut.
Toți îl pipăie cu-ardoare
Și-l întreabă: — Ce-ai făcut?

— Ce puteam să fac? Vezi bine,
Zice Beric liniștit.
Patru gloanțe-am tras în mine,
Insă nu m'am nimerit!

ION PRIBEAGU

Orânduirea era atât de asemănătoare cu aceia ce făcuse tata, Dumnezeu să-l ierte, cu puțin timp înainte și atât de inimoasă era, că lăcrămile mă podidiră, și, fără să pot vorbi, le sărutai mânile, iar ei mă 'mbrățișară făgăduindu-mi să se întoarcă la Știubeeni, în cel mai scurt timp, după ce vor fi fost la Iași și la Cernăuți. Până aproape de plecare, m'au ținut în sfaturi ce erau pornite din gânduri bune și din părintesc interes.

Inainte de a porni spre Tudora, bătrânii, însoțiți de Alecu, ce tocmai sosise dela târg unde-l trimesese Bălușasca s'aducă o candelă de mormânt, smirnă, cățui[2] și lumânări, se pregăteau să se ducă la țintirim, și, cu toate că tata își scrisese dorința să nu mă lase să jelesc, nu-i putui vedea plecând într'acolo, fără să le spun suferința mea de a nu-i putea însoți și să-i încredințez că-mi voi pune toată voința și toată puterea să fiu liniștită și să mă 'nchin hotărîrii Celui de sus.

— Ce zici, Mihalache, să luăm pe Catincuța la țintirim?

— Eu, unu, cred că ar fi mai nimerit și mai bine să meargă cu noi, — a răspuns înțelept — Bălușescu.

— Dacă-i așa, du-te, Catincuță sus, ia o lingură mare de dulceți de cireșe amare și pune-ți mânele și brațele, până la cot, în apă caldă.

Stai așa câteva minute, spală-te pe obraz, tot cu apă caldă și vino colo în parc, unde te-om aștepta, ca să mergem împreună.

Trimit, în grabă, pe Lache să-mi aducă lumânări și toate daliile și trandafirii, ce poate vor mai fi înfloriți; înghit o lingură de dulceți; îmi moi brațele și obrazul în apă caldă și mă cobor în parc. Trebue să fi fost tare schimbată la față, căci bătrâna se uită lung la mine și-mi spuse:

„Să mai stăm oleacă, ca să nu te obosești". Bălușăscu tuși forțat, și-mi spuse:

„Să te gândești bine, Catincuță, că tatu-tău, dacă nu răposa acu, boala lui mult timp nu-l mai îngăduia; o lună, două poate, cu mari suferinți și pentru tine și pentru ei. Boala asta de inimă n'are leac, că doar Enacache, frate-său, tot de asta a suferit; și... Ce-a folosit cu cătarea prin străinătăți? O cheltuit toată averea cu amăgelile doctorilor, da, când i-o vinit ceasul și o vrut Dumnezeu să-l scape de suferință...

Nu știu cuvintele și poate că nici nu sunt aceia ce-ar fi putut spune simțirea mea în fața celor două morminte alăturate, în care mi-am văzut sufletul pe vecie închis.

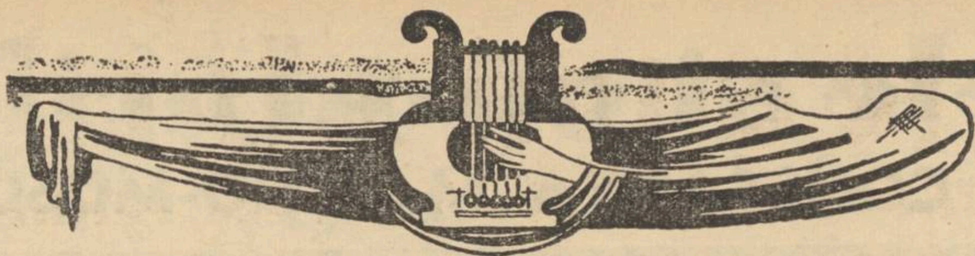
Decând gândesc și până astăzi nu mi-am dat mai bine sama, ca 'n clipa aceia, de toată nimicnicia vieței de pe pământ. Lacrimile îmi înghețaseră în ochi. Se vede că și acestea, ca picăturile de ploae, cad din nourii mai apropiați de pământ; pe când sus, departe, tare departe, e înghețul cel veșnic, pe care nimic nu-l mai poate topi.

Inghețată până 'n adâncul sufletului meu nu m'am mai văzut de odată în fața mormintelor acelor care-mi fuseseră tot, pe pământ. Eram departe, sus, acolo unde stau și ei.

Nu știu de s'au aprins candela și lumânările; n'am văzut răspândite florile pe morminte și pe lângă stâlpul de fier ruginit, am fost desprinsă, nu știu de cine, așa cum se deprinde rădăcina copacului din pământ.

La plecare, bătrânii mi-au făgăduit să se întoarcă peste o săptămână; în

3) Cătin: vas de ars smirnă la morminte.

sfaturi și desmierdări, pe care le auzeam ca un zumzet îndepărtat, au pornit. M'am închis în iatac și ca să fiu în singurătatea castelului cași în acea a sufletului meu și numai cu tata și cu mama alături, am desgropat, din albumuri, toate fotografiile lor pe care le-am închis în saltarul biuroului meu; și numai două, cele din urmă făcute și încadrate în rame, brodate de mine, le-am pus în iatacul meu, sub iconostas, la loc sfințit. Numai a tatei și a mamei e toată ziua de astăzi, cum, de aici înainte, simt că le va fi toată viața mea.

Copiez scrisoarea tatei, lăsată mie, ca s'o am la îndemână și s'o cetesc oricând îmi voi simți șovăind credința în oameni și 'n Cel de sus. Am să copiez și testamentul, după care Bălușăscu trebue să se 'ndrumeze și așa hârtia, scrisă de mâna tatei, nu va fi purtată din mână 'n mână sub ochi străini.

Draga mea copilă, sufletul meu,

In ceasul de față, când Dumnezeu mă vestește prin starea mea că nu mai am de trăit, — caut cu inima strânsă de durere, să-ți spun, cât voi putea mai limpede, dorința ce am avut-o și o am în pragul săvârșirii mele, înainte de a închide ochii pe veci.

Doresc, Catincuță, să te gândești și să înțălegi bine că *așa* mi-a fost scris, că așa a vrut Dumnezeu. Și, după săvârșirea mea din viață, doresc și te rog, ca în numele amintirii noastre, a mamei tale și a mea, să-ți ții firea să nu jelești și să-ți îngrijești sănătatea cât mai mult. Cred că prin durerea pierderii mamei tale și prin viața ce am dus-o, pe urmă, vrând a-ți face bine ție și greșind în gândul meu, am ispășit multe din păcatele mele și ale neamului meu. Cu voință n'am făcut nimănui rău, și, în clipa asta, mă rog lui Dumnezeu să-ți dea ție atâta bine cât am făcut, după înțălegerea și inima mea.

Dacă, fără voe, voiu fi greșit înaintea Lui, să mă ierte și să te păzească pe tine cât vei trăi.

Doresc, Catincuță, draga tatei, că, până la măritișul tău, să ai, ca epitropi, pe boerul Mihalache Bălușăscu și pe soția dumisale; sunt oameni buni, cinstiți și cu frica lui Dumnezeu. Să le asculți, Catincuță, sfaturile și îndrumările ce-ți-ar da și să cauți a sta, cât mai ocrotită, și mai aproape de ei. Dacă Dumnezeu ți-ar trimete o partidă aleasă după placul tău și după judecata lor, să nu cumva să întârzii a-ți rosti viața, în amintirea gândului și a grijei cu care mor. In privința averii, pe cum am să scriu și'n testament, ești stăpână deplină pe cele două moșii, Crângu și Știubeenii, cum și pe tot avutul meu, mișcător și nemișcător. Crângu, rămâne la voia ta, să-l vinzi sau să-l înstrăinezi în chipul care ai vrea. Știubeenii însă, pământ moștenit dela strămoși, să-l păstrezi până când va veni ceasul să-l treci moștenitorilor tăi, sau, în lipsa acestora și 'n amintirea noastră, să-l faci danie bisericii Sf. Spiridon, din Iași.

Doresc, Catincuță, ca gospodăria din Știubeeni să nu fie schimbată în nici un chip, până la măritișul tău. Ești deprinsă și vei rosti-o după înțălegerea ta. Inmormântarea să-mi fie *ca al ori cărui om din sat* și pomenirile să se facă numai în rugăciuni și 'n împărțire de ajutor bănesc, potrivit la toți săracii și țiganilor de pe moșii.

Până la măritișul tău, Catincuță, doresc să stai iarna la Tudora și vara, când va fi nevoe, vei sta cu o guvernantă, în vârstă și bine aleasă, la Știubeeni. Și, dacă această a mea dispoziție nu-ți va fi în vedere și pe placul tău; atunci, Bălușăscu, după cum i-am scis, va avea grijă să te așeze — ca demoazălă, nu ca școlăriță — în cel mai bun pension din Lemberg ori din Viena, dacă-i vre. Aceste sunt dorințele mele și să-ți dea Dumnezeu, Catincuță, voia și puterea să le împlinești.

Cu durere mare în suflet, te lasă tata în buna voia oamenilor și 'n ocrotirea Celui-de-sus.

*

Asta ar trebui să fie cea din urmă filă din cartea vieții mele; dar, dorințele tatei mi-s sfinte, trebue să le împlinesc și gândul numai îmi dă puterea, dacă toate nădejdile mele s'au stins.

TESTAMENT

Eu, C. Baltă, proprietarul moșiilor Crângu și Știubeeni, din județul Dorohoiu, în plinătatea minței și a voinței mele și de nimeni silit; las moștenire fiicei mele, Catinca Baltă, moșiile Crângu și Știubeenii, în mărginirile lor, prevăzute în acte și documente, precum și toată averea mișcătoare și nemișcătoare, ce va rămâne după moartea mea. Moșia Crângu se va putea vinde, împărți, sau, după voia fiicei mele, se va putea trece în danie altor proprietari. Moșia Știubeenii va trece în moștenire urmașilor legitimi ai fiicei mele Catinca Baltă, sau, în lipsa acestor urmași, va rămâne danie bisericii Sf. Spiridon din Iași.

Până la vrâstnicia fiicei mele, boerul Mihalache Bălușăscu e împuternicit a dispune întotdeauna, cu buna voia fiicei mele, asupra tot ce-i privitor la administrația moșiilor și celeilalte averi rămase depe urma mea.

In numele Tatălui și al fiului și al Sf. Duh, amin.

Costache Baltă

Făcută, azi, în 6 Septembrie anul 1855.

CONSTANȚA MARINO-MOSCU

(urmează)

Opera neterminată...

Citind „Histoire de la littérature française" de Albert Thibaudet, sufletul cititorului se simte zguduit de ideia că firul acestei strălucite cugetări a fost tăiat cu brutalitate de o moarte prematură. Câte idei ingenioase și originale, câte formule cuprinzătoare. Iată una din acestea privitoare la generația din 1850: „mai instruită decât cea precedentă... dar mai tristă..." și caracterizată „ca o reacțiune a inteligenții împotriva geniului, ca precăderea technicei asupra caracterului..."

„Flaubert în epoca aceasta" — zice el, — deține rolul de prinț. El lasă cel mai celebru roman francez, Madame Bovary, care e departe de a fi identificat cu o operă de pur realism. Cine nu simte romantismul său înăbușit? De realism, Flaubert se teme ca fiind prea fără dificultăți, căci el este artist și de nimic nu se teme mai mult artistul decât de lipsa de dificultate. Ispita de a povesti lucruri reale e prea mare pentru artiștii fără imaginație romanescă. Atunci ei se pot scobori până la treapta cea mai de jos a originalității și a artei. Frica de aceasta îl împinge câteodată la un exces de stilizare, ca în „Salambo", care place ca o culegere de bucăți frumoase, dar care, ca roman plictisește. Mai simplu în „Education sentimentale", el lasă în acest roman o operă multă vreme nesocotită, dar pe care critica de azi o apreciază ca de mare valoare. „Trois Contes", atât de scurte, exprimă perfecțiunea stilului, său, dar tot acest lirism literar nu-și găsește expresiunea de cât în admirabila „Correspondance".

Iată ce spune despre cele două mari inteligențe ale epocei: Taine și Renan:

„Taine, cel mai viguros din ei doi, e unul din maeștrii criticii secolului al XIX-lea, dar mai puțin prin gustul său de cât prin teoriile personale, al căror prizonier este câte odată. Totuși artist al stilului, dar mai degrabă printr'un puternic efort de voință, de cât printr'un fericit efect al senzibilității sale naturale, de ce a trebuit oare ca în cartea sa „Origines", atât de bogată în fapte ca și în elocință, spiritul său clasic prin esență, să arunce asupra clasicismului efectele „Teroarei"? A fost una din ideile cele mai absurde care s'au putut ivi într'un creer puternic.

„Renan, altă vastă gândire, și-a datorit recunoașterea bruscă succesului unei cărți, azi cu totul demodate, „La vie de Jésus", pe când în realitate el a rămas și va trăi prin stilul din „Souvenirs d'Enfance", de o perfecțiune care nu se poate analiza".

VOIAJE DE STUDII ORT
IN ANUL 1938
spre
STATELE UNITE, CANADA, AMERICA CENTRALĂ
CUBA și MEXICO
INDIILE și AUSTRALIA
Ceylon — Sumatra — Bali — Java
IN JURUL AFRICEI
Cele mai frumoase voiaje săptămânale de Primăvară
spre: COASTA DE AZUR și MAROC
cu circuite forfaitare
VOIAJE de AGREMENT spre:
SPITZBERG, CAPUL NORD
TARILE NORDICE U. S. S. R.
INSULELE ATLANTICE
cu vaporul de lux „STELLA POLARIS"
Recomandăm de acum rezervarea cabinei
Repr. Gen. Societăților de navigațiune olandeze și norvegiene
ORGANIZAȚIA ROMÂNĂ DE TURISM S. A. R. București
CALEA VICTORIEI, 70 (Pasagiul Generala) Etaj I
Timișoara, Strada Veneția, 2 | Iași, Str. a Lăpușneanu, 16
Cernăuți, Str. Regele Ferdinand, 27 | Oradea, Strada Alexandr[illegible]

ASIGURAȚI-VĂ EXISTENȚA ! ! ! TIMPUL ESTE BANI! Numai în patru săptămâni, absolut orice persoană — INDIFERENT DE ETATE, SEX și CULTURĂ — poate învăța DACTILOGRAFIA. CORESPONDENȚA COMERCIALĂ — STENOGRAFIA și lucrările de birou obținând diploma de absolvire. Reușita absolut sigura. Inscrieri zilnic „ȘCOALA CENTRALĂ" strada Academiei 28. Cereți prospectul gratuit. Luna Februarie cursuri noui.

LA CONCURSUL HIPIC

Fragment din romanul „Trece-trece, regimentul 10"

Cerul era înourat, dar nu de ploae. Parcă într'adins Dumnezeu pusese un văl protector deasupra târgului şi peste câmpul concursului unde trebuiau să alerge şi să-şi măsoare puterile caii şi călăreţii.

Concursul acesta hipic era un concurs ca toate celelalte, dar pentrucă se ţinea odată pe an, dădea nu numai cazărmii, dar chiar oraşului un aer sărbătoresc. Veneau concurenţi din multe alte oraşe, nu atâta atraşi de valoarea premiilor care puteau fi sau nu câştigate, cât pentru a varia monotona lor viaţă din oraşele mici de provincie, sau chiar — dacă erau din capitală, — pentru a vedea camarazi neîntâlniţi de multă vreme.

Era un concurs ca toate celelalte care se ţineau în diferite epoci ale anului în mai multe oraşe ale ţării. Asta însemna că aproape aceleaşi obstacole umpleau pistele de alergare, aceiaşi mică tribună cu oficiali şi tribune pentru invitaţi străjuiau din colţuri, aceiaşi lume pestriţă şi presărată de uniforme soldăţeşti se bucura minunată pe de lături, stăpânită şi ţinută în frâu de jandarmii cu cască nemţească. Cunoscătorii puteau observa cam tot aceleaşi figuri de călăreţi care participau pe la toate concursurile, cam tot aceleaşi nume rostite şi în anii precedenţi, care ţin afişul cu aceiaşi cai, întocmai ca acele vedete de cinematograf, detronate după câţi-va ani, de alte noi stele. Ca şi în cinematograf, sportul acesta cere în primul rând tinereţe. De ea sunt legate toate celelalte calităţi fără de care nu poţi fi nici bun artist, nici bun călăreţ de concurs. De aceia eroii principali ai câmpurilor de obstacole sunt sublocotenenţii şi locotenenţii, mai rar căpitanii şi foarte rar maiorii şi ceilalţi. Şi eroinele tribunelor sunt cam tot aceleaşi. Prilej de a-şi pune în valoare farmecele şi graţiile. Un fel de zi a modei, a flirtului, a emoţiilor.

Cadrul e potrivit: steguleţe care fâlfâie peste tot, uniforme multicolore, harnaşamente elegante, Ba. dintr'un colţ şi muzica „delectează publicul". Cunoştinţe noi. Pe urmă prilej de vorbă o săptămână. Confirmări sau descoperiri amoroase. Provincie!

Tribunele începuseră să se umple. In afară de ofiţeri, mai făceau onorurile şi M-me Sans Gêne, simpatizată pentru dragostea ei care se adresa tuturor, pentru lipsa de fasoane şi de pretenţii. Le spunea la toţi „maică" şi nu-şi lua în serios rolul de coloneleasă decât dacă era vorba să pună o vorbă bună pe lângă dumnealui, domnul colonel.

— Aveţi, maică, scaune? Mai adă un scaun, băete! Doctore, zi să mai aducă un scaun; aoleo, ce fel de cavaler îmi eşti! Hai fuguţa că începe. Care mai vreţi programe, să vă dea maica.

Era puţin surescitată de eveniment, desigur. Dar era aceiaşi Coană Olimpia de fiecare zi, vorbăreaţă şi glumeaţă.

„Elita" o evita, dar nici ea nu le grăbea cu dragostea pe toate aceste mofturoase care vorbeau din vârful limbii, te priveau de sub lorgnoane şi strâmbau din nas. Chiar şi cu Madam Varnale, a ajutorului, nu făcea mare meremet, poate pentrucă făcea parte din aceiaşi elită. Rău nu ştia să facă nimănui, dar nici nu se lăsa călcată pe coadă. Cum simţea acul ironiei sau o tentativă de luare peste picior, cum întorcea pagina şi replica venea repede, promptă şi dură. Băeţii o stimau şi o iubeau, căci aveau în ea un sprijin oricând aveau nevoie.

Sunetul unui clopot anunţă începerea concursului. Era o cursă de soldaţi care trebuia să ia în viteza cea mai mare în vârful lăncilor, nişte inele prinse pe suporţi de lemn. Flăcăii emoţionaţi treceau în galop întins pe lângă inele, prinzându-le pe unele scăpându-le pe altele, în strigătele de admiraţie şi de încurajare ale publicului de jos. Tribunele îi urmăriră o parte din timp, apoi murmurul discuţiilor începu din nou să crească, ca un zumzet de albine.

Se făceau fel de fel de presupuneri, în legătură cu plecarea regimentului. Nevestei primarului tare îi era frică că se mişcă Ruşii; dar prefectoriţa ştia sigur că nu putea fi vorba de asta deoarece Ruşii erau acum îngrijoraţi cu Japonezii şi nu le ardea de război.

—Aşa zic şi eu, maică! confirmă coana Olimpia. — Dar atunci de ce nu-i lasă pe bieţii oameni acasă, de-i mai poartă pe coclaurile Basarabiei? Anul trecut tot aşa, au plecat primăvara şi s'au întors tocmai aproape de ernat, ca să nu îngheţe pe acolo.

Sprijinit de o bară, în faţa tribunelor, Radu Golici urmărea cu atenţie cursele. Părăsi tribuna, despărţindu-se cu afabilitate de câteva grupuri de doamne şi domnişoare care vroiau să-l reţină.

Frumuşel Radu Golici; manierat şi elegant Radu Golici; bun militar şi de viitor băiat Radu Golici. Câţi ochi binevoitori nu-i adresau priviri galeşe lui Radu Golici!...?

El însă nu se gândea la eventualitatea unei căsnicii; iar inima nu-i dăduse ghes în nici-o parte până acum. Pentru el toată această lume era acum la fel privită. Cucoane simpatice, dudui nostime şi vesele. Te puteau pune la curent cu un film de cinematograf, cu o carte (mai rar) răsunătoare, cu ultimul şlagăr. Ştiau toate micile întâmplări sentimentale şi făceau cele mai sigure pronosticuri. Organizau din când în când serate, ceaiuri şi nu-l uitau niciodată pe Radu. El petrecea acolo ca toată lumea, dansa, era vesel şi făcea toate nebuniile, pleca în zori să se răcorească în altă parte, dar nu se gândise niciodată că ar putea să se fixeze în această societate printr'o căsătorie. Deşi tânăr, avea şi sensul moral, nu numai pe cel material, al acestei instituţii.

Urmărea cursele cu un aer neexplicabil plictisit. Ar fi trebuit din contra să fie excitat, înviorat de gândul că peste câteva sferturi de ceas va fi şi el călare alergând peste obstacole, în văzul atâtor oameni. Privirile lui însă urmăreau mecanic pe fiecare călăreţ, dar gândurile îi rătăceau aiurea. Era acelaşi fenomen ca atunci când te trezeşti că ai parcurs câteva pagini de lectură în mod inutil fără să fi înţeles nimic. Unde erau gândurile lui? Desigur acolo, la Sturzenii Orheiului, căutând să reînvie locuri şi oameni, întâmplări şi amintiri polarizate toate în jurul Taniei. Revedea perfect satul prăvălit pe două coaste de deal, cârciumile cu liota de copii ai negustorului, biserica şi casa preotului care a văzut după un hram cel mai mare congres eclesiastic de beţie, curtea boerească cu casa mare şi veche, cu grajdurile de zid şi cu bătrânul parc din spate, pe Tania şi pe toţi ai ei... pe Grişa vizitiul cu mustăţi albe şi gata de poveşti ca un alt Nichifor Coţcarul, oameni din sat ale căror făpturi le crezuse uitate, pe toţi, pe toţi.

Un strigăt general de mirare, îi întrerupse visarea; un călăreţ căzuse cu cal cu tot peste o triplă bară pe care o doborîse; fusese un sgomot de schelărie prăbuşită, cu scânduri uscate şi troznite. Clopotul juriului sună prelung. Era avertismentul de excludere. Din vălul de praf, calul se ridică zăpăcit. Nu i se întâmplase nimic. Călăreţul însă zăcea la pământ. Ofiţerii fugiră spre el. In urma lor ,cu capul gol, doctorul Arişteanu făcea semne desperate ambulanţei, gata la marginea câmpului. Dar nu a fost nevoie de nimeni, căci cel căzut se sculă cu greutate, se uită parcă mirat la toată această lume care fugea şi înainte de a fi ajuns de ea, se apropie de cal liniştit, îl încălecă, îl mângâie prelung pe coamă şi pe gât şi plecă în pas către grajduri. Emoţia a fost de scurtă durată, iar accidentul, dintre cele mai banale nu avu nici o urmare.

Venea acuma rândul cursei în care alerga şi Radu Golici.

Cazimir, înşeuat cu o şea uşoară şi cu fluerele picioarelor dinainte bandajate, păşea vioi, plimbat de către îngrijitorul lui. Avea un cap mic şi uscat, cu ochii mari şi bulbucaţi, avea părul auriu cu coama şi coada fină şi mătăsoasă şi avea picioarele subţiri care arătau calul de rasă. Se vedea în încordarea mersului său, în nechezatul subţire şi prelung, în priviri chiar, că îşi dădea seama de rolul principal pe care îl avea peste câteva clipe şi de energia ce trebuia sporită spre a reuşi.

Radu se apropie cu blândeţe de el şi îl mângâie uşor; animalul îl recunoscu şi întinse insistent botul, spre a-şi cere obişnuita porţie de zahăr.

In apropiere, Hăitaşu se înfuriase pe calul său care se neliniştise. Păreau emoţionaţi amândoi şi calul şi călăreţul, aşa cum se întâmplă în realitate, când cel de al doilea, nu-şi poate stăpâni excitarea.

— „Stai, fir'ar mama ta a dracului de gloabă. Stai că te omor"!

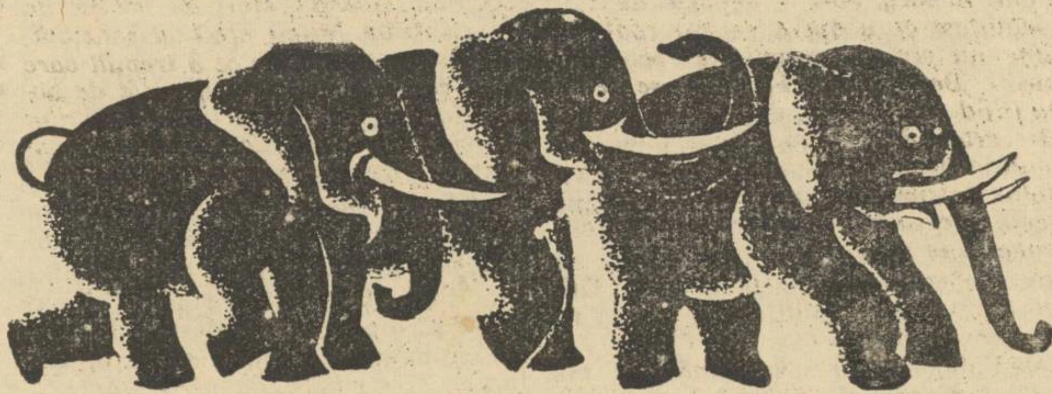
Se învârtea în jurul calului inspectându-i fiecare curelușe, fiecare cataramă. Dar calul, prevăzător şi obişnuit să fie pocnit în flancuri, se ferea în lături cu mişcări bruşte.

Cursa începuse. Era un parcurs de precizie, care cerea calului calităţi rari, dar mai ales multă fineţe din partea călăreţului. O apăsare mai nepotrivită, pe unul din dârlogii întinşi pe gâtul calului, o lipsă de concordanţă între cele două pulpe, puteau face să devieze calul depe axul său precis de mişcare, sau să-l facă să atingă, sau chiar să doboare obstacolul. Se cerea fineţea şi precizia unui pianist, unite cu cea mai mare viteză a calului.

Radu încălecă aşezându-se uşor în şea. Era emoţionat acum, dar emoţia lui era cu totul reţinută, netransmisibilă, calmă. Era ca o adiere căldută care fortifică întreaga făptură şi o concentrează într'un singur punct. Nimic din manifestările celuilalt, agitând amenințător cravaşa, stăpânindu-şi cu lovituri grele de zăbălută frica lui şi a calului, strigând la îngrijitor ca la un surd.

Ii venea rândul lui Radu. In galop mic, măsurat şi cu totul liniştit, îşi îndreptă calul spre tribuna juriului pentru a se prezenta. Când trecu prin faţa tribunei care adăpostea pe invitaţi, îl însoţiră aplauze răzleţe şi murmure. El privea drept înainte, mângâie pe Cazimir şi se opriră amândoi în faţa tribunei celei mici. Radu salută. Apoi, când fu autorizat, se îndreptă în galop mărit spre începutul parcursului şi sări primul gard de nuele, într'o săritură lungă şi clasică. Viteza calului creştea din ce în ce mai mult, iar obstacolele creşteau şi ele în înălţime. Cazimir le înfrunta curagios, măsurând locul unde trebuia să facă bătaia necesară, adunându-şi picioarele dinapoi deasupra obstacolului, ca să nu-l atingă. Unit cu animalul, Radu Golici bascula odată cu el aplecându-

Continuare în pag. 10-a

Cronica mizantropului

Polemica de altă dată

Polemica literară de altădată era spirituală şi veselă şi lua deopotrivă forma prozei şi a versului. Pentru combaterea unui adversar omul cel mai serios compunea un cântec. Cel mai gustos polemist a fost V. Alecsandri şi activitatea lui critică ar merita să fie scoasă la lumină. In România literară din 1855 sunt fel de fel de glume, cu caracter polemic, care mai de care mai de spirit. Transcriem deocamdată petiţiunea terminaţiei pumnulene ciune în contra căreia a luptat atâta Alecsandri:

Domnule Redactor,

Publicăciunea ce ai dat petiţiunei nefericitului u scurt în numărul trecut mă încurajează şi pe mine a mă plânge în public de trista pusăciune ce am dobândit de câtva timp în limba năciunei romîne. Dă-mi însă iertăciune, domnul meu, dacă îeu permisiune să-ţi scriu cu terminăciunea în ciune, căci frecantăciunea ciuniştilor mi-au insuflat oare care presumciune. Am avut slăbiciune a crede la început, când mi-am făcut apariciunea în lume, că aşi fi de mare folos pentru epurăciunea, ornamentăciunea şi latinizăciunea limbei romîne; şi nici gîndiam că voiu găsi cea mai mică contestăciune pentru dritul meu de naţiunalizăciune într'o ţeară înzestrată cu o liberă constituciune.., dar văd acum adincă-mi inşălăciune! Oamenii de gust care iubesc a grăi o limbă dulce şi armonioasă nu numai că rid de mine dar apoi mă şi au la ochiu rău; ei, fără nicio consideraciune pentru latineasca ablativiţiune a firei mele, mă privesc întocmai ca pe un negru tăciune ce s'ar rostogoli pe un covor alb.

Domnul meu! astă pusăciune nu mai este de suferit! derisiunea la care am agiuns în public atacă toate coardele simţiunei mele şi mă îndeamnă a-mi cere demisiunea din rolul trist şi ridicol ce am giucat pin'acum, rol de umiliciune cu atît mai amară că niciunul din poeţi nu au vroit să mă adopteze în versurile lor, când mai mulţi din aceiaşi poeţi mă întrebuinţează cu profiuziune în scrierile lor de proză. Care vrea să zică: eu aş fi ca o mantă de vreme ră! ca galoşii buni numai pentru uliţi şi care nu pot niciodată intra în salon! O! amărăciune! o! mîhniciune! abominăciune!... decît asemine mortificăciune mai bine mă închin cu plecăciune."

Intr'un cuvânt ciune cere să fie scos din România literară ca să poată scăpa şi de teroarea cîntecului:

Plecăciune, plecăciune!
Ciune, ciune, ciune, ciune!
Arde-mi-te-ai pe-un tăciune,
Ciune, ciune, ciune, ciune.

Iată un chip spiritual de a spune că România literară nu va folosi în paginile ei nici pe u scurt nici pe ciune.

ARISTARC

se pe fina lui ancolură, mângâindu-l între obstacole, ajutându-l cu vorba lui domoală. Când trecu peste rivieră, un murmur reținut de admirație ajunse până la el. Nu erau aplauze ca și cum lumea s'ar fi temut ca sgomotul prea mare să nu sperie calul. In fine, ultima triplă bară înaltă fu trecută cu o săritură superbă de căprioară sburdalnică. De data aceasta un ropot de aplauze entuziaste se porni și stărui câteva secunde. Cu același calm, dar cu respirația accelerată ca și a calului, — Radu descălecă imediat, îl mângâie din nou pe gât, pe bot și pe frunte, îi slăbi în așteptarea soldatului chinga, iar când sosi, acordă cu aceiași dragoste prima și mica dar obișnuita recompensă: bucățica de zahăr. Cazimir o apucă cu nerăbdare, pufnind din nări și scuturând vioi din cap.

Cronometrorul își făcuse datoria. Radu avea până acum cel mai bun timp. Nici o derobare, nici o atingere. Mai era câți-va concurenți și printre ei și Häitașu. Calul îi era voinic, dar cu toane. Călărețul era brutal, dur. Din dorința de a învinge cu orice preț, pierdea măsura, se zăpăcea și zăpăcea și calul. Atunci intervenea cravașa și pintenul până la sânge.

Când Radu se apropie de el, Häitașu nu se putu stăpâni și îi spuse:

— Bravo, șefule! Da 'vezi că mai suntem și noi. Aia e!

Cu un gest larg de semănător, Radu îi arătă câmpul de obstacole.

— Mă rog matale; voe dela mine, ca dela Banul Ghica! — Și se îndreptă vesel către tribune. Când ajunse acolo, Häitașu se și repezise la primul gard. Gonea prins de panică, cu chipiul înfundat până la urechi, cu cravașa groasă strânsă în pumnul drept, ca un ciomag. Calul își făcea datoria cu prisosință, cu o viteză neobișnuită, arătând parcă dorința de a scăpa de chinuitoarea povară din spatele său și de loviturile primite în mod inutil. Cu mânile încordate pe dârlogi, călărețul răcnea înaintea fiecărei sărituri: hai! hop! așa cum fac muncitorii de rând, când își unesc forțele pentru a urni o mare greutate: hoooo! rup!

Era liniște peste tot; nici un murmur și parcă o surpriză generală la apariția unui călăreț nebun. Era poate și un fel de ciudă că premiul cel mai important va fi acordat brutalității.

Deodată însă se auzi iarăși sgomotul uscat de schelărie dărâmată. Calul sărise cu picioarele dinapoi în barele ultimului obstacol, căzuse apoi în genunchi aruncându-și călărețul mai întâi pe gât, apoi, ca pe un înotător cu brațele întinse, în lături. Cal și călăreț se ridicară. Häitașu se și repezi cu cravașa întoarsă să-și verse focul pe animal. Dar acesta, în trapul întins și frumos al calului liber, se îndreptase între grajduri, satisfăcut și el parcă de ispravă.

Intr'un grup de ofițeri, Radu se apropia. Häitașu nu pățise nimic. Iși scutura de praf chipiul turtit într'o parte.

— Păi așa ne fu vorba, șefule? — îl interpelă Radu malițios.

— Fir'ar mama lui a dracului de gloabă. A făcut prost bătaia. Altfel nu mai luai d-ta premiul!

— Aşa e? Altfel! Dacă n'ar fi „altfel" și „dacă". Ei lasă că la anul o să fie mai bine!"

Câmpul începuse să se presare de public. Un grup zburdalnic de sublocotenenți, îl întâmpină cu același ritmat și întreit strigăt de galerie:

— „Bra-vo, Hăi-ta-șu!"

La tribuna oficială se împărțeau premiile. Cânta muzica. Plutea peste tot o atmosferă veselă de sărbătoare și de bâlci. Ofițerii se adunaseră împrejurul mărimilor din juriu. Era acolo generalul Zamora, fin, elegant, cu monoclul bine prins în orbita ochiului.

El prezida juriul. I se adresă lui Radu:

— Te felicit, Golici, pentru felul cum ai încălecat. Imi pare bine că ai pus de acord cartea cu sportul.

Radu mulțumi mișcat. Generalul, care îl cunoștea de multă vreme, îl luă apoi de o parte.

— Vi s'a comunicat că plecați?

— Da, domnule general.

— Mă gândeam că după atâția ani de trudă, să te duci acum în Basarabia... știu eu? Dacă-ai vrea, te-ași lua la mine la București. In tot cazul, gândește-te și comunică-mi diseară.

Radu simți un val ușor de căldură care i se ridică în obraz. De mulțumire, sau de teama de a-și vedea spulberat visul lui dela Sturzeni? Răspunse fără ocol:

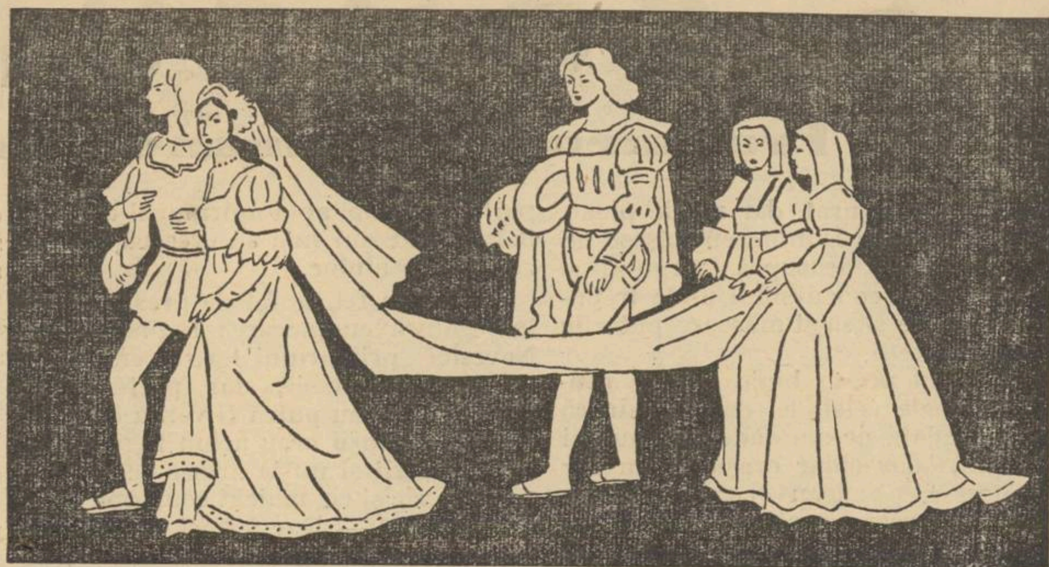
— Vă mulțumesc mult, domnule general, dar țin să merg acolo!

— Bine! Insă dacă mai târziu vei dori să schimbi, să știi că poți să mi te adresezi. Ne cunoaștem de mult, nu?

Radu mulțumi din nou și plecă. Se pierdu în valul de oameni ce inainta către poartă, cu intenția de a merge acasă să se schimbe și să se întoarcă la tradiționala petrecere de la cazino. Dar acasă se întinse pe canapea și fu trezit târziu sub seară de către Panait, după ce colindase tot călare, dar alături de Taniosca, câteva creste de dealuri din preajma Sturzenilor.

Trimise după o trăsură, se spălă și se îmbrăcă la repezeală și când Panait se întoarse, fugi și el la petrecere, revenind la realitate din lumea lui de visuri.

MIRCEA PETALA

CRONICA MUZICALĂ

Albert Coates la pupitrul Filarmonicei

Celebrul dirijor englez Albert Coates, una dintre personalitățile cele mai proeminente ale muzicei insulare, a dirijat concertul simfonic al Filarmonicei.

D. Albert Coates și-a făcut faima datorită activității sale dirijorale, în calitate de șef al primei orchestre londoneze. Multe din interpretările sale s'au bucurat de imprimări pe discuri, astfel că numele său era binecunoscut la noi, înainte de prilejul fericit de a-l avea oaspete.

Felul de a dirija al maestrului Coates se poate caracteriza prin cuvântul „clasic".

Tendința spre echilibrul sonorităților și preocuparea de a realiza un relief cât mai distinct al ideilor muzicale, iată ceeace formează orientarea d-lui Albert Coates.

Ilustrul dirijor ne-a dat un program de prime audiții cu excepția simfoniei în mi minor de Brahms.

Primul număr din program a fost suita simfonică din opera „Țar Sultan" de Rimsky Korsakow.

Muzică senină și pitorească, atât de senină și de mediteraniană încât apare despuiată de caracterul tenebros și sguduitor al artei slave.

Rimsky Korsakow s'a născut în 1844 la Tiliwin (Novgorod) și a murit la Petersburg în 1908. Paralel cu studiile la școala navală, Rimsky Korsakow a făcut și cercetări muzicale încercând să-și desăvârșească educația muzicală în cercul compozitorului Balakirew.

Ca ofițer de marină, în singurătatea mișcătoare a valurilor, el și-a scris primele opere printre care și Simfonia în mi minor.

Cunoscând frumusețea plină de mărețíe a naturii, Rimsky-Korsakow a devenit un compozitor cu preferințe explicabile pentru muzica descriptivă, evocatoare a peisagelor stranii pe care le străbătuse pe vremea aventurilor sale marine.

Rimsky Korsakow este un impresionist. Muzica sa tinde spre plastică. Părțile simfonice din operele sale sunt caracteristice în acest senz.

Opera „Țar Sultan" a fost scrisă pe un libret de Pușkin. Suita simfonică este extrasă din ea de însuși compozitorul, un triptic de tablouri simfonice de o delicată structură armonică.

D-ra Vera de Villiers e o cântăreață minunată a cărei voce are o cuprindere extraordinară. A interpretat două arii cu acompaniament de orchestră.

Prima din opera „Kovancina" de Mussorgsky un alt compozitor rus, poate cel mai original din grupul celor „cinci". a doua arie executată făcea parte din opera „Kascei nemuritorul" de Rimsky-Korsakow.

Interesante ca structură și deosebit de personale ni s'au părut cele trei arii din opera „Ginsborough" de Albert Coates. In deosebi cea de-a doua arie, care prin linia ei ezitantă și șăgalnică părea a fi un cântec de bețíe, s'a bucurat de aplauze atât de insistente încât a trebuit să fie bisat.

La sfârșitul concertului am ascultat Simfonia a patra în Mi minor de Bramhs.

Orchestra noastră simfonică merită toate laudele pentru felul cum a înțeles intențiile dirijorului.

Este interesant de notat că d. Albert Coates deși tânăr, a dirijat întreg programul fără partitură. Este un lucru pe care la noi nu-l pot face decât maestrul George Enescu și Ionel Perlea,

V. CRISTIAN

Mititeii*

Ca fumul jertfei din cele întâi născute ale oilor lui Avel și din grăsimea lor — daruri spre cari *a căutat* Dumnezeu — se urcă, în văzduhul nopților de vară, coloanele cu miros de mititei.

„Mititelul — mânca-l'ar maica!" (cum îl alintă periferioaicele) este un produs al întregii Dacii Traiene?

Așa s'ar părea că e dacă ar fi să credem ceeace susținea, în 1884, Grigore M. Jipescu în „*Reurile* (adică relele) *orașeloru*":

Bătăușu... cu nasul înțesat de mirosu vinului ș'a pelinului, cu gura dubăită de cimbru *mititeilor naționali*.

Or, *mititelul* nu e un produs al solului național întreg, ci este un sol al oastei alimentare *muntenești*; credem chiar că numai a celei bucureștene.

Românii de peste munți nu l'au cunoscut până după război.

Eroul lui Alex. Lupeanu-Melin, vestitul Niță Zdrènghea zis și Vârtop, conțăliu comunal în Curmătură, — după ce fusese în delegație „la domnu' Ministru să de-i peste agraru" ș'a izbândit, — s'au încurcat el, cu nenea Achim de-su'biserică, cu Toma Gresu, cu părintele Duman și alții, „într'o crișmuliță lângă pârâul Dâmboviței":

Urâtă apă (Dâmbovița). Da'era bună țuica la dughiana aia de lângă pod. Meșter grecu! Știa și cum să te cuprindă. Noi ciorecarii am hăsnăluit din străiți. *Părintele a poftit niște cârnăței, d'ăia lăvăliți pe jăratec. Grecu le zicea: mititei. De mititei erau chiar mititei, să-i înghiți dintr'o îmbucătură.* Da spunea părintele că au lunecuș bun. Și că grozav te taie setea după ei...

Cât despre sași, am avut — în 1929 — toate „anevoințele" din lume ca să lămuresc pe unul dintre ei, cu ajutorul celui mai bun dicționar român-german, că *mititelul* e un *Bratwuerstchen ohne Haut*. Mi-a spus, în cele din urmă, că e pe deplin lămurit: că mititelul este un *frankfurter* depielițat!

Dacă nu e într'adevăr un produs al *bucătăriei* (sau al grataragiei) Capitalei, — prin nume e, însă, eminamente bucureștean. L'a botezat N. T. Orășanu, directorul *Nichipercei* și al *Coții Dracului*.

Oarecari lămuriri în această privință, se pot găsi într'un foileton al lui I. Gorun publicat în *Adevěrul* și în cărticica scoasă de fostul președinte al Camerei de Comerț din București, sub titlul — "cam lung — *Amintiri din trecutul negustoresc, industrial, al profesiunilor libere și meseriilor din România de dincoace de Milcov*. Dimitrie Hagi Theodoraky, vorbind despre Iordachi din Covaci și despre bucătăria-i românească mult căutată de cărturarii și scriitorii de pe vremuri, amintește de faptul cum Orășanu „schimba acolo lista de bucate, dând nume diverselor consumațiuni pe care chelnerii erau obligați a le învăța":

Din cele pe cari le țin minte, apei se spunea *o naturală*. țuicei *o idee*; un ardeiaș, *un focos*: *mititei*, la cârnați mărunți; *patricieni*, celor cu piele; *o baterie cu lustru*, vin cu borvis la ghiață; un *taifas*, o cafea turcească; *un Marghiloman*, o cafea cu rom; scobitoare, *o baionetă*, și câte alte pe care le-am uitat. Băiatul, luând comanda la masă, striga în gura mare bucătarului sau chelarului pentru executare.

Se știe că *mititelul* derivă dela *mic*. Acest lucru, a fost adevărat odinioară. Intâi fu adjectivul, apoi diminitivul său.

Astăzi, însă, în vocabularul „gratarelor" bucureștene, *mic*, derivă dela *mititel*.

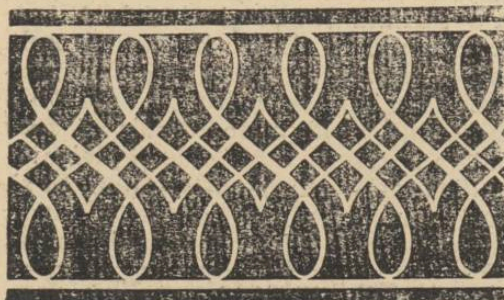
Astfel am auzit o comandă făcută de glasul argintiu — clinchet de zurgălău — al unui piciu consumator:

— Nea Matei, dă-mi și mie doi *mici!*

BARBU LAZAREANU

NOTĂ. — Cercetarea de mai sus e un capitol din lucrarea *Cu privire la gramatică și vocabular*, fascicola II, apărută la „Cultura Românească".

Intâia carte din această serie — morfologia și sintaxa în schițe și dialoguri — e dedicată lui H. Tiktin. Cea de-a treia, care va apărea în cursul săptămânii viitoare, privește activitatea pe tărâmul gramaticei a lui Lazăr Șăineanu și Iorgu Iordan.

Costache Conache şi Părintele Ionică

Era'n preajma anului 1820, în plină epocă de vulcanism social. Dincolo de graniţele răsăritene ale Moldovei, Ruşii făceau iarăşi una din desele lor pregătiri de război contra Turciei. In sudul ţării, peste Dunăre, fierbea lent lava popoarelor creştine din Balcani, pe lângă pregătirile ce le făceau dreptcredincioşii Viului Profet. Sultanul desfăşurase steagul sfânt şi-l purtase dealungul vastului său imperiu, ceia ce constituia o chemare contra căreia nu ar fi putut să se'mpotrivească nici un supus.

Şi în interiorul Moldovei era multă fierbere. Cărvunarii săpau în taină rânduelile principatului. Altă parte de boieri ţineau cu Ruşii, şi, aşteptând de la ei o mântuire naţională, se refugiaseră la Braşov, ori prin oraşele Bucovinei. Alţii, privind în trecutul ţării, aveau nestrămutată convingere că emanciparea nu se putea desăvârşi decât numai sub oblăduirea suzeranilor turci, care erau oameni şi fără gânduri ascunse, şi cu mai multă cinste şi prietenie de cât toate popoarele înconjurătoare ale Moldovei.

Şi toate aceste partide nu erau numai de o singură nuanţă.

Domnitorul Ion Sandu Sturza adunase împrejurul său pe o seamă de boieri destoinici, şi se silea din răsputeri ca să mulţumească toate spiritele, ceia ce nu era cu putinţă.

Intre cei mai apropiaţi de el, era, fără'ndoială, Logofătul Costache Conache, ale căruia moşii mai însemnate erau prin sudul Judeţului Tecuciu.

Rare ori îşi cerceta însă această avere. Sta pe la moşii numai timpul strict necesar ca să vadă dacă lucrările erau aşa precum cerea experienţa acelor vremuri. Altfel, nu se depărta de scaunul domnesc. Cele mai mari sărbători creştineşti şi le petrecea numai prin apropierea Iaşului, dar mai cu deosebire în oraşul Huşi, unde hălăduiau boierii cei mai apropiaţi de el sufleteşte, şi unde era totdeauna mosafirul plăcut al episcopului Meletie.

Huşii erau un loc plăcut de odihnă şi de reculegere sufletească pentru scriitorul moldovean. Mai întâi fiindcă nu erau un oraş mare, ci o slabă aşezare omenească împrejurul episcopiei. Poziţia acestui oraş era dintre cele mai pitoreşti, fiindcă îmbina în mod fericit terenul extrem de variat de la ţară, cu aerul curat şi cu toate binefacerile unui oraş în desvoltare. Apoi, o altă binefacere era extrema lui apropiere de Iaşi, de unde un călăreţ bun, o „ştafetă" cum se zicea pe-atunci, putea să-i aducă numai în două ceasuri poruncile domneşti cele mai urgente.

Aşezat împărăteşte şi stăpân peste tot palatul episcopal, Costache Conache privea fermecat spre panta prăpăstioasă a „Dricului", la poalele căreia, către răsărit se zăreau căsuţele lungi ale Bulgarilor, iar în partea opusă, ale Ungurilor; pe firul văii, mărginind aceste „mehalalale", curgea furioasă fâşioara de argint a unui râuleţ, peste care oamenii treceau pe câteva punţi, ori numai peste unii trunchi de copaci aruncaţi în curmezişul malurilor. Dincoace de râu, pe spinarea aceluiaşi deal pe care sta episcopia, se rânduiau casele românilor şi prăvăliioarele evreilor.

Era sărbătoarea Crăciunului. Venit în ajun, logofătul fusese de faţă la 'ntreaga slujbă. La prânz, după împărţirea anaforei, Prea Sfinţitul Meletie poftí la palat pe cei mai de seamă boieri din ţinut. O veche tradiţie impunea episcopului să dea o masă în această zi.

Sarmale cu bucăţi de slănină afumată în mijlocul tocăturii de carne de porc, tot felul de fripturi, caltaboşi şi cârnaţi meşteşugit făcuţi de către meşteri unguri, murăturile fără de seamăn de bine tocmite de către grădinarii bulgari, şi vinul nobil preparat cu dumnezeiască pricepere de către călugării episcopiei, erau bunătăţi care se preţuiau şi pe acele vremuri.

In asemenea împrejurări, în momentele de linişte a fălcilor între două feluri de mâncare, Conul Costache, cântăreţ pătimaş, îşi scăpa glasul între cotiturile armonioase ale unui cântec bisericesc.

— Ei, Coane Costache! îi zise episcopul. Frumos cânţi Dumneata, de bună seamă, dar să-l auzi pe tânărul pe care l-am hirotonit azi cum cântă!

Logofătul tresări.

— Cântă frumos, Prea Sfinţite?

— Dumnezeieşte!... Dacă nu l-ai vedea cântând, ai putea să juri că nu-i glas de om în cântarea lui!... Nu cred să fi auzit Dumneata vr'odată un asemenea cântăreţ, câtă lume ai cercetat, Coane Costache!

Ochii Logofătului se făcură mari dintr'odată şi căpătară o strălucire deosebită.

— Prea Sfinţite!... Fă-mi şi mie un hatâr: cheamă-l la masă!

— Numai de n'o fi plecat!

Dorinţa Logofătului era o poruncă pentru episcopul Meletie, care spera să ajungă, dacă nu de-adreptul mitropolit la Iaşi, măcar să fie mutat la episcopia din Roman, care, de obiceiu, da pe conducătorul spiritual al Moldovei.

Un călugăr fu trimis repede după tânărul preot, pe care, cei intimi, îl numeau „Părintele Ionică".

Acesta nu era prea departe. Ba încă nici nu ieşise din curtea episcopiei. O hirotonisire nu era un prilej prea des, iar slujbaşii episcopeşti îl prindeau cu amândouă braţele şi nu-l lăsau să treacă uşor. Osebit de darurile pe care orice candidat le aducea mai înainte, el era obligat să dea şi o masă în ziua hirotonisirii.

Trimisul episcopului îl găsi repede la o asemenea petrecere, într'o'ncăpere mai dosnică.

Părintele Ionică era un tânăr înalt, plin la trup şi frumos la faţă ca un arhanghel. El căzu repede la picioarele episcopului, care-l blagoslovi şi-l pofti să stea la masă lângă Logofăt.

— Părinţele! îl rugă Conache. Am auzit că ai un glas frumos! Fii bun şi cântă-ne ceva!

Fără multă pofteală, tânărul dete frâu liber glasului său care cântă la'nceput cu atâta dulceaţă, încât ochii Logofătului se sleiră asupra lui. Apoi cântăreţul îşi împuternici glasul pe treptele unor modulaţii care l-au scos pe boier din sărite.

— Părinte!... Părinţele dragă!... Maica Dumitale a născut nu un om, ci un dar ceresc!... Cerul să binecuvânteze pe acela care te-a'ndrumat să-ţi închini glasul pentru slava lui Dumnezeu!

Şi-aplecându-se puţin, prinse cu un braţ pe tânăr şi-l sărută pe amândoi obrajii.

— Cântă, Părinţele!.. Cântă ce vrei Dumneata, dar cântă cât poţi duce!

Când Logofătul simţea că tânărul preot începe a fi obosit, prindea el firul cântecului şi-l ducea mai departe, apoi îi trecea iarăşi rândul.

Şi tot aşa mereu până târziu după amiază.

— Părinţele! — se rugă puternicul boier — Zi şi ceva lumesc!

Tânărul făcu semn cu ochii către episcop, iar Logofătul se'ntoarse repede către acesta.

— Blagosloveşte-l, Prea Sfinţite Stăpâne, să ne cânte şi ceva lumesc, fiindcă şi plăcerile lumii ne vin tot prin graţia divină!

Prea Sfinţitul Meletie îi făcu semnul de binecuvântare, iar tânărul preot păşi cu aceiaşi meşteşugită pricepere şi pe terenul cântecelor mirene.

Spune inimoară, spune
Ce durere te răpune;
Arată-mi ce te munceşte,
Ce boală te chinuieşte!

Veni vremea cinei şi trecu şi aceasta, şi nimeni dintre cei de faţă nu se gândea să se mişte de pe loc. Pe toţi îi fermecase vraja glasului ceresc, iar senina petrecere se prelungi până către zorii zilei următoare.

Conul Costache se simţi obosit. El se ridică, scoase din buzunar un pumn de galbeni şi-i trânti pe masă în faţa cântăreţului.

Mesenii, cunoscând extrema avariţie a Logofătului, rămaseră uimiţi până la culme.

— Părintele!... In ce parohie slujeşti?

— La Geru, Coane Costache!

— Hiii!... Ce bine-mi pare!... Suntem vecini!... Am o moşie care se'ntinde din hotarul Şerbăneştilor, până la Geru!... Dacă afli vr'odată că sunt pe-acolo, pofteşte pe la mine, Părinţele! Dacă ai vr'o nevoie... Să ştii că eu sunt Logofătul Costache Conache care poate ceva în ţărişoara asta!

Au trecut sărbătorile anului acela. Logofătul a fost furat din ce în ce tot mai mult de către încurcatele treburi politice ale vremii, şi n'a putut să se ducă prea degrabă pe la moşia de la Şerbăneşti. Aici, pe lângă casa lui boierească, mai avea şi un han vestit, „Hanul Conache", care mai există şi azi şi care a dat numele său şi satului care s'a'ntemeiat în împrejur. Hanul era la loc foarte bun şi avea un vad excelent. Rare hanuri din Moldova erau aşa de cercetate.

Aici era ultimul şi cel mai îndelungat popas al cărăuşilor care mergeau la Galaţi. In curtea lui se revizuiau şi rânduiau din nou mărfurile sortite exportului. Aici s'aşteptau cărăuşii ca să se'ntovărăşească, mai înainte de a intra în umbra codrului secular, sub care, până la Galaţi, îi pândeau miile de pericole. Şi neguştorii care se'ntorceau cu mărfuri dela Galaţi, tot aici opreau în primul lor loc de odihnă.

Pe de altă parte, şi Părintele Ionică fusese încleştat în făgaşul treburilor lui din marele sat care era Geru. Nu-l uitase pe Logofăt, dar se simţea prea mic pentru prietenia omului cel mai de seamă al ţării. Nu îndrăznea să deschidă uşa lui Conu Costache şi pentru că-şi aducea aminte că vorbele frumoase ale acestuia fuseseră spuse la o vreme de'ndelungată petrecere...

Işi căta binişor de nevoile gospodăriei, şi-şi rânduia pe cele spirituale cu atâta pricepere, încât poporanii îl iubeau foarte mult.

Geru era o aşezare mare şi veche de răzăşi şi mici boierinaşi, foarte mândri, colţoşi şi uşor porniţi pe gâlceavă. Poate că şi unde trăiseră într'o văgăună prăpăstioasă care era valea râuleţului cu acelaş nume, între codri străvechi, aveau această fire.

Unii dintre gereni se ridicaseră la situaţii materiale foarte frumoase.

Intre aceştia din urmă, era şi Sandu Curpăn, om cu deosebire stimat şi în regiune, fiindcă era un gospodar nu numai cumpănit şi săritor la vreme de nevoie, dar încă şi un bărbat foarte cuminte. In societate părea însă a fi foarte'nchis la fire, şi-l apucase vremea bărbăţiei tot neînsurat. La aproponturile boierilor şi cocoanelor din împrejurimi, el răspundea prin glume şi promisiuni vagi pentru viitor, apoi îşi continua viaţa între robii şi roabele lui, peste care ridicase pe un slujitor tocmit, unul anume Jan, din care-şi făcuse şi un iscusit fecior.

Jan nu era un om prost. Mic la statură şi slăbuţ, curăţel îmbrăcat, era un profund cunoscător al tuturor tainelor unei case boiereşti. Odată, în copilărie, fusese trimis ca să'nveţe carte la Iaşi, pentru ca să se facă preot, dar neputând lupta prea multă vreme cu sărăcia, intră simbriaş la o casă boierească. De-acolo îl fură Sandu Curpăn, care, preţuindu-l cu vremea, prinse a nu-l mai crede servitor şi-i dete rol de prieten şi om de mare încredere.

Singurătatea lui Sandu Curpăn avea un temei. In tinereţe, se'ndrăgostise de fata unui boier din susul ţării, dar cu toată averea pe care-o avea, şi cu toate stăruinţele, nu-i putu căpăta mâna, măcar că Ilencuţa spusese părinţilor că nu iubeşte pe nimeni afară de Sandu. Ea fu, în cele din urmă, măritată cu forţa după un boier mai bătrâior de pe lângă Botoşani.

Totuşi, tinerii îşi păstrară dragoste, şi, când şi când, îşi prilejuiau şi câte o'ntâlnire.

Zece ani de la măritişul ei, Ilencuţa nu mai putu duce traiul alături de un om pe care nu-l putea suferi, şi trimise vorbă iubitului să vie să o fure.

Curpăn n'aştepta altceva. El înhămă patru cai la rădvanul lui cel mare, agăţă alţi patru de rezervă îndărăt, apoi cu patru argaţi de'ncredere, doi pe capră şi doi călări, porni la drumul cel lung.

Două săptămâni, Sandu le odihni în oraşul cu multe grădini, unde-şi prilejui fel şi fel de treburi. Apoi înhămă iarăşi caii la trăsură, o luă pe Ilencuţa dintr'un anume loc, şi, până la Tecuciu nu mai opri nicăieri.

In această urbe din câmpia Moldovei Sandu trase de-adreptul la casa Protopopului, unde intră împreună cu Ilencuţa.

— Prea Cucernice Părinte Protopop! — se ploconi Sandu. — Noi suntem cutare şi cutare, şi am făcut cutare lucru!... Potrivit legii, te rugăm să desfaci cununia Dumneaiei, pentru ca să se poate cununa cu mine!... Dau pentru asta o mie de galbeni!

Protopopul dete din cap şi le spuse de la obraz:

— Pentru treaba asta ai să dai Dumneata douăsprezece mii galbeni englezeşti.

Sandu îşi ridică braţele în sus, în semn de adâncă desperare.

— Dar e prea mult, Părinte!... Este groaznic de mult!...

— Douăsprezece mii în cap!... Altfel nu-i desfac legământul cununiei!

— Pentru Dumnezeu, Părinte!... Şapte boieri ca mine nu pot avea împreună atâta bănet!

Protopopul fu însă neclintit. Sandu se'ntoarse în oraş şi stărui prin cunoscuţii lui, însă totul fuse'n van.

Amărâţi ca de greutatea unei morţi apropiate, Sandu şi Ilencuţa plecară spre Geru, unde ajunseră chiar la seara despre Paşte.

Jan pusese în joc toată osteneala şi toată priceperea lui ca să gătească cele mai delicate mâncăruri şi cele mai fine prăjituri. El îi servi în prima zi de Paşte cu toată atenţia la o masă pe care o rânduise ca pentru doi regi. Dar stăpânii, veşnic mohorîţi, aproape că nici nu se atinseră de mâncare.

Şi petrecându-se lucrurile la fel şi'n ziua următoare, Jan nu se mai putu stăpâni:

— Doamne, Conaşule!... Zău că nu vă pot înţelege!... Şi cu atât mai puţin pe Coniţa!... Până ieri, Conaşule, plângeaţi la Geru cu nasu'n cenuşă, de dorul Coniţei, iar Coniţa va fi plâns la

Continuare în pag. 12-a

Citiţi în fiecare Miercuri excelenta revistă

„Realitatea Ilustrată"

Cea mai mare şi mai răspândită publicaţie de actualităţi ilustrate în culori.

Botoșani, tot pentru aceiași pârdalnică de durere!... Iar acuma, dac'a dat Dumnezeu de v'ați întovărășit la o zi de mare bucurie cum este Sfintele Paște, în loc să vă bucurați amândoi, stați ca niște murături cofleșite! D'apoi treabă este asta?... Să vă'nțeleagă Cel de sus, că eu nu mă pricep ce'nseamnă asta!

Câteva clipe, Sandu privi trist spre credinciosul său slujitor, apoi oftă.

— Dragă! — zise el Ilencuței. — Jan îmi este mai mult de cât un simbriaș: un om de mare dragoste pentru casa mea, și de mare'ncredere pentru mine!... Cată să-i spun durerea noastră!

Și, întorcându-și către Jan ochii umezi și triști până în adâncul inimii:

— Ascultă, Jane!... Tu nu știi ce nenorocire ne paște!... Protopopul de la Tecuciu ne cere douăsprezece mii galbeni englezești pentru ca să desfacă Ilencuței cununia, iar noi n'avem de unde lua atâta bănet într'un timp așa de scurt! Așa că... măi băiete, aștept din zi în zi să vie stăpânirea și să mă despartă iarăși de Ilencuța!... Dar noi ne gândim mai vârtos la moarte, de cât la o nouă despărțire!

— Pentru asta nu vă merge nimica la inimă?... D'apoi bine, Conașule, de ce nu mi-ai spus mie încă de-alaltăieri?... Prinde coraj, Conașule, și veselește-o și pe Conița, că mă duc eu la Părintele Ionică și-l rog să facă bunătatea asta, ia pentru o sută, cel mult două, de galbeni!...

Sandu sări de pe scaun:

— Jane!... Poți tu să faci asta?... Dumnezeule!... Indură-te de sufletele noastre, că n'avem alt păcat afară de cel al iubirii pe care Tu ne-ai poruncit-o!

Apoi scoțând din buzunar o pungă:

—Ține o mie de galbeni pentru preot!... Dacă reușești, îți voi da și ție o mie de galbeni!... Ai auzit, Jane? Iți dau încă o mie de galbeni!...

— Mă duc chiar acuma, Conașule!... Părintele Ionică mi-a fost cel mai bun tovarăș de copilărie!

Jan își scoase șorțul alb și-l aruncă peste un fotoliu. Apoi ieși.

Peste patru ceasuri erau cununați în casă.

In vremea asta, la Botoșani, soțul îndurerat lua urma nevestei fugare. Intrebând printre puținii martori ai pretinsei răpiri, el prinse direcția drumului. Apoi, cunoscând semnalmentele trăsurii și fugarilor, merse binișor pe urmele lor până la Tecuciu.

Satul Geru ținea pe atunci de comuna Mânăstirea Florii din Județul Tecuciu, și nu de Covurlui, cum este azi.

Cea dintâi grijă fu să'ntrebe la Protopop dacă fusese desfăcută cununia nevestei. Și luând act la mână, veni la Geru, dar aici, împotriva regulii stabilită de Protopop, află că Ilencuța devenise nevastă legiuită altuia. Se'ntoarse deci mofluz la Tecuciu unde-l batjocori pe Protopop!

Acesta trimise repede pe ajutor ca să cerceteze cazul la Geru, apoi făcu un lung raport episcopiei din Roman, care, găsind pe Părintele Ionică a se fi făcut vinovat de arghirofilie și de lucrături împotriva șefilor legiuiți, hotărî caterisirea vinovatului și trimise pe un călugăr ca să-l aducă pentru sinistra formalitate a tunderii.

Lucrul căzu ca un trăznet asupra Părintelui Ionică. Totuși, trecând pe la „Hanul Conache", își aminti despre făgăduiala Logofătului.

— Cucernice frate! — se adresă el către călugăr. — Ingăduie să zăbovesc la han, fiindcă'n vârtejul durerii, am uitat să mănânc ceva acasă!

Călugărul era și el flămând.

Părintele Ionică merse la teșghea și'ntrebă pe hangiu:

— Boierul e-acasă?

— Conu Costache?... Da!

Părintele Ionică scrise ceva pe un colț de hârtie, pe care o'ntinse negustorului, împreună cu un galben strălucitor:

— Du-te Dumneata și dă bilețelul ăsta în mâna Logofătului!

N'a trecut nici măcar preț de zece minute, când Costache Conache năvăli ca o furtună în han.

— Părinte Ionică!... Părințele dragă!... D'apoi ce treabă este asta de tragi la han, și nu la casa mea?... Vin-o'ncoace, Părinte!... Ce bine-mi pare că te văd!... Dar hai Părinte-odată!

Părintele Ionică nu se mișcă prea repede.

— Hai, Părinte!

— Coane Costache, să-mi dea voie cucernicul...

— Cine să-ți dea voie, dacă te chem eu, Logofătul Costache Conache?

Și zmucindu-l cu putere de mânecă, îl scoase afară.

— Ce-i cu Dumneata Părințele, de spuseși să-ți dea voie?... Și cine este călugărul acela?

Mergând încetișor către casă, Părintele Ionică îi spuse durerea care dase peste el.

— Acuma a venit să mă ducă la Roman pentru ca să mă tundă, Coane Costache!

— Nu te pierde cu firea, Părințele!... Și mai ales te rog să nu-ți pierzi curajul, că nu numai că n'am să te las ca să cazi, dar mai vârtos am să te ridic! Hai, Părinte, și să-mi cânți câte ceva!

Petrecură amândoi și cântară până către seară. Atunci, Părintele Ionică se ridică neliniștit.

— Stăi binișor, Părințele, că nu-ți dau voie să pleci astă seară!... Mâne dimineață!

— Coane Costache, dar...

— Nu vreau să știu de nimeni!... Mie numai Măria-Sa Domnitorul țării îmi poruncește!

In dimineața următoare, Logofătul îi dărui un pumn de galbeni, apoi îi scrise câteva rânduri scurte pe o hârtie pe care o pecetlui cu grijă.

— Du-te sănătos, Părinte!... Să dai scrisoarea episcopului, în mână!...

Pe urmă îl conduse până la trăsură.

— Părinte Ionică!... Socot că peste vreo săptămână ești înapoi!... Nu uita să dai pe la mine!

Cum ajunse la Roman, Prea Sfințitul îl luă în primire cu atâta furie, încât își uită cu totul de scrisoare.

— Iudă păcătoasă! — termină episcopul o lungă certare. — Iți recunoști păcatul?

— Il recunosc, Prea Sfințite Stăpâne, dar mă pocăiesc!

— Păcatul arghirofiliei nu se iartă!... Ești nedemn de darul pe care ți l-a'ncredințat Cerul!

Apoi Episcopul se'ntoarse către Secretarul episcopiei:

— Il închizi într'o chilie până mâne, dar mai înainte de a-l duce la biserică pentru tundere, îl mai treci odată prin fața mea!

In dimineața următoare, biserica episcopiei se umplu de oameni dornici să vadă o rară ceremonie.

Părintele Ionică stătu o zi și-o noapte fără de mâncare. Trecând din nou prin fața Episcopului, și suferind groaznica mustrare dictată de „Indreptarul Legii" în asemenea împrejurări, Părintele Ionică tot nu-și aminti de scrisoare. Era cu totul năuc la minte. Dar scoborînd el pe treptele palatului, se lovi cu o mână de un buzunar în care simți o hârtie.

Atunci, lovindu-se cu palma peste frunte, se'ntoarse către Secretarul care-l escorta cu un foarfec de tuns oile într'o mână:

— Am uitat să dau Prea Sfințitului ceva!

Și ca un fulger dispăru înăuntru.

Bătrânul cunoscu pecetea Logofeției și se'ngălbeni la față. El citi odată puținele rânduri, apoi și-a doua oară. Sudori reci se iviră pe fruntea lui albă. Și iarăși mai citi cele câteva cuvinte.

Pe urmă, rămase multă vreme gânditor, și se socoti întru sine că nu era chip să se'mpotrivească puternicului Logofăt, care'n chestiuni de politică bisericească era factorul hotărîtor.

— Cucernice Părinte!... Bine!... Nu zic nimic, ba: să te iert!... Bine, frate dar... și protopop să te fac?

Și iarăși căzu pe gânduri adânci.

In vremea asta, Secretarul, neliniștit de lunga lipsă a Părintelui Ionică, intrase și el în cabinetul episcopal.

— Cucernice Părinte!... — vorbi Episcopul. — Spune lămurit cum s'au petrecut lucrurile!

Părintele Ionică povesti pe scurt.

— Cum? — îl întrerupse Episcopul — a cerut douăsprezece mii galbeni englezești?... Dar nu i-a fost rușine măgarului de Protopop?

— Eu n'am cerut nimica, Prea Sfințite!... Am dezlegat cununia fiindcă cei doi aveau gândul să se omoare, altfel!... Insă la urmă mi-au dat o mie de galbeni!... Recunosc!

— Păi nu ești vinovat, Cucernice!... Dumneata ce socoți, Domnule Secretar?

Slujbașul mirosi că voința Episcopului o luase pe altă cale.

— Nu!... Nu-i vinovat Părintele Ionică!... Eu chiar gândeam așa încă de ieri!

— Atunci numai Dumnezeu ne-a luminat mințile și ne-a arătat adevărul!... Ce-a făcut Părintele Ionică?... A salvat două suflete din ghiarele morții!... Findcă numai la moarte le'mpinsese diavolul de Protopop!... Ai făcut un lucru frumos, Cucernice!... Nu numai că nu te pedepsesc, dar încă îți dau binecuvântarea ca să fii Protopop la Tecuciu!

Apoi, uitându-se către Secretar:

— Dumneata faci toate formalitățile și te duci de sârg cu Părintele pentru ca să-i dai în primire slujba!

MIHAIL PRICOPIE

(culeasă dela Părintele Hagiu, din Huși)

Din țara zânelor

Țara în care oamenii maturi ca și copiii așteaptă ivirea zânelor și în care călătoria în lumea basmelor este obișnuită mai ales în timpul sărbătorilor, este fără îndoială lumea anglo-britanică, care iubește cu atâta credință pantomima. La „Streat ham Hill" ca și la „Baxton Thetre", ei vizitează ca pe o cunoștință veche pe Regina care posedă un fir de bob vrăjit, cutreeră peșterile cu vrăjitoare, cunosc făuritoarele de farmece care cântă din gramofoane și petrec cu cerșetori care se preschimbă în tineri mai eleganți de cât Prințul de Galles sub farmecul firului de bob!

La reprezentațiile lui Peter Pan, la Palladium, feeria lui J. M. Barrie și-a păstrat tot farmecul proaspăt și ușurel, căci Peter Pan, încarnat în prezent în persoana grațioasei Anna Neagle, se ridică ușurel și zboară prin nursery-ile copiilor englezi încântându-le visurile multă vreme după ce s'au întors dela teatrul pantomimă. Când Peter Pan se adresează prietenilor copii din sala de spectacol ca să le ajute să scape pe Tinkey-Tim de Balaurul otrăvit al piratului Hook și la cere să-și mărturisească credința în zâne, toți răspund din toată inima: „da, da! și astfel e salvată Tinken-Tim.

Alice însă, fetița din Țara Minunilor, este și rămâne eroina cea mai iubită a copiilor englezi. Nancy Price a adoptat o feerică „Trecere prin oglindă", adevărată țară a minunilor, în care piesele de șah se însuflețesc și florile vorbesc mișcându-și petalele, iar Regii și Reginele țin în mână jucăriile cele mai atrăgătoare pentru a le dărui copiilor. Autorul acestei „Treceri prin oglindă" este însuși Lewis Carrol, care rămâne cel mai mare poet care a știut să realizeze „un univers pentru copii", așa cum îl cer sufletele lor și cum l-au creiat povetșile din nursery, făcând ca vrăjitorii din poveștile engleze să fie mai bine primiți în pantomimele din Londra de cât ori unde în alte reprezentații pentru copii. Cei ce alcătuesc aceste pantomime feerice posedă cheia de aur cu care se deschid nu numai sufletele copiilor, ci însăși lumea copilăriei rămasă în sufletul jucătorilor de golf și de crichet, cu părul ca zăpada, dar cu ochii în azurul cărora se mai oglindește încă privirea de copil.

Acolo nu e îngăduit să-ți baţi joc de frumusețea basmelor, legendelor și a pantomimelor, de sărbători, exploatându-le pentru meschine interese de falsă propagandă naționalistă sau pentru o cerșetorie josnică și interesată. Nu e îngăduit să târăști eroii, zânele și toate fermecătoarele scene de pantomimă prin noroiul străzilor și stricăciunea orașului.

Pentru noi însă s'au depărtat toate vedeniile fragede de odinioară în negura trecutului, deși nu sunt încă atât de depărtate timpurile când răsunau la ferestre glasurile curate și gingașe ale copiilor care jucau „Caprele" și „Irozii" cei adevărați, pentru noi și copiii noștri, chiar în plin București. Am scăpat însă toți galbenii strălucitori din comorile strămoșești prin noroaele orașelor... Am dezgolit pe Ileana Cosinzeana și am batjocorit pe Făt-Frumos, ungându-l cu păcura țigăniei. Rușinați au plecat ei și toți cei din „Țara Zânelor" care se pogorau între noi și copiii noștri măcar în zilele de sărbători. Au fugit zânele, feți frumoșii, animalele cu graiul poeziei și al înțelepciunii. De sărbători plouă, e noroi și întunecime mocnită. Poezia și-a strâns, jignită, aripele-i albe și s'a ascuns cine știe unde. Copiii noștri cresc în ură și urâciune. Cine să mai asculte fără a-și bate joc și a lua în derâdere, printre picii noștri, glasul lui Peter Pan?...

CITIȚI IN FIECARE JOI

excelenta revistă de popularizare

„MEDICUL NOSTRU"

TINEREȚE
SĂNĂTATE
FRUMUSEȚE
EDUCAȚIE SEXUALĂ

16 pagini ilustrate în culori 5 LEI

CINEMATOGRAFUL

Două Danielle Darieux.

In timp ce se joacă un film franțuzesc de o nespusă frumusețe: „Curierul din Lyon", se mai reprezintă o producție franțuzească, cu actori foarte celebri, și care producție este de o proastă calitate artistică remarcabilă. Bine-înțeles, nu-i vina artiștilor. Ca dovadă principalul interpret feminin Danielle Darieux, care în multe filme a avut un joc sobru și nuanțat, așa cum numai vedetele americane pot realiza. Indeosebi în „Abuz de încredere", film cu multe cusururi, dar și cu reale calități, printre care cea mai mare a fost atenția cu care s'a îngrijit partitura Daniellei Darieux. Și iat-o acum, pe aceeași actriță, devenită pur și simplu alt om. Dar se va spune, poate, că o mare actriță trebue să fie „alt om" în fiecare din rolurile ei. Fără îndoială. Dar la nivel estetic aproximativ egal.

A juca bine într'un rol, și a juca într'altul atâta de prost încât să nici nu mai poți recunoaște că-i vorba de acelaș actor, — nu vedem ce ar putea exista „artistic" în toate acestea.

In „Domnișoara mama mea" Danielle Darieux este monotonă, de o monotonie cu atât mai greu suportabilă cu cât este obținută la un diapazon de paroxism cronic. Jocul ei este un fortissimo permanent, o agitație nu numai fără schimbare, sau măcar atenuare, dar și fără oprire. Tot timpul se schimonosește isteric, face pe mica fetiță nervoasă, se strâmbă comercial-drăgălaș, se dedă la jocuri de șolduri și picioare înadins adorabile, cu un cuvânt toată colecția de tinichele sexuale teatralistice ale perfectei ingenue de serie.

Totuși, Danielle Darieux, în „Mayerling" și mai ales în „Abuz de încredere", avea o voce joasă, liniștită — peste care cu atât mai patetic se așternea tragicul unor sentimente chinuitoare; vorbea rar, se mișca puțin, și când o făcea, acel ce o vedea sau auzea era inundat de grația acestei ființe fermecătoare. Acum, în schimb, nu mai este nici măcar frumoasă; ceva încă mai curios: nu mai are nici chiar acea prospețime, acea tinerețe suavă care era principalul farmec al acestei femei. Se transformase într'o funcționară uzată, un ustensil arhi-întrebuințat din rechizitele unui teatru ieșit de la modă, „un outil rouillé qui a déja servi". Intr'atât este de adevărat că defectele de ordin spiritual parvin a metamorfoza însăși făptura fizică a unui om.

In calitate de membru al comisiei de cenzură a filmelor am avut adeseori prilejul să încerc a arăta colegilor mei că se înșeală atunci când voiau să taie vre-un film foarte artistic subt motivul imoralității. Buna lui calitate estetică — spuneau ei — este un motiv mai mult pentru a-l interzice, căci calitățile de artă fac încă și mai eloquentă propaganda de imoralitate. Impotriva acestui argument, mă străduiam eu să explic că niciodată o operă de artă bună nu poate fi imorală. Firește, cutare individ poate s'o găsească imorală. Dar categoria moralului nu-i ceva matematic măsurabil, ci foarte delicat și subtil. Afară de asta, morala se schimbă necontenit. Un exemplu tipic este morala creștină, care conține, la fundamentele ei, câteva paradoxe înmărmuritoare, cum ar fi bunioară ideea că Dumnezeu stimează mai mult pe ticălosul care s'a pocăit decât pe virtuosul care n'avusese nici o tentație.

Există, însă — în ciuda caracterului vag al categoriei morale — un mijloc pozitiv și practic de a măsura adevărata imoralitate, aceea asupra căreia consemnul dezaprobării este unanim. Acel mijloc este valoarea estetică. Dacă o poveste oarecare — scrisă, jucată, filmată, puțin importă — se prezintă ca o infamie din punctul de vedere estetic ; dacă jignește bunul gust, simțul „frumuseții", atunci putem fi siguri că avem de a face cu imoralitate autentică. Inchipuiți-vă o istorie unde o fată foarte tânără, aproape un copil, se mărită cu un ghiuj bătrân, care o mai și înșală pe deasupra, în fiecare seară cu câte o altă cocotă; închipuiți-vă că tânăra soție la rândul ei își petrece regulat nopțile chefuind și circulând, subt forma petrecerilor dansante, prin brațele a nenumărați „jigolo"; închipuiți-vă că fiul bătrânului și deboșatului soț, îngrijat de buna reputație a numelui pe care din pricina tatălui său trebue să-l poarte și el, urmărește pas cu pas și cenzurează, cu aere paterne, extravaganțele mamei sale vitrege — dar că toate aceste lucruri el le face în fond nu dintr'un sentiment de onoare a familiei ci dintr'unul de amor propriu zis (și fizic în primul rând) pentru frumoasa lui mamă de-a-doua; închipuiți-vă toate acestea, și mărturisiți dacă după asta mai puteți să vă închipuiți ceva mai idiot și inutil imoral. E limpede că orice artist — dramaturg, romancier, nuvelist, scenarist — care ar încerca să fabrice o operă de artă din așa ceva, n'ar putea face decât un lucru absurd, falș vid. Și astfel, sancțiunea estetică se răsfrânge indirect și asupra moralei.

Am spus toate acestea pentrucă micile ipoteze de adineauri sunt tocmai subiectul filmului de care ne ocupăm. Iar impresia de absurditate, vid și falșitate e indicația că, pe lângă stupidă artisticește, bucata este și imorală.

Eticul și esteticul sunt buni tovarăși. Lucrând împreună, puterea lor e atât de mare încât parvin să nimicească orice valoare unei artiste de mare valoare ca Danielle Darieux, și să distrugă până și orice frumusețe fizică unei făpturi așa de încântător frumoase ca aceeași Danielle Darieux.

Suntem încântați că de data asta efectul nociv al imoralității combinată cu aliatul ei firesc urîciunea estetică a avut drept victimă pe o persoană asupra frumuseții materiale și spirituale a căreia acordul este unanim.

D. I. SUCHIANU

Ingrozitoarea aventură...

Soarta tragică a lui Maximilian și a Charlotei, care au trecut prin lumea secolului trecut ca două fantome de suverani ai Mexicului, au fost din nou readusă în amintirea lumii de două scrieri istorice: acea de Bertita Harding, reeditată de Payot, care e o carte strălucită și solidă în acelaș timp, ca și o alta mai șoară, plăcută prin dialog, dar prea fantezistă, de Lucile Decaux.

Destinul suveranilor apare ca o aventură inventată, căci e crud până la demență: dragoste, trădare, politică și violență omenească.

Frate cu împăratul Frantz Iosif, Arhiducele Maxl, cum i se spunea la Viena, ar fi dorit să domnească. Dar lucrul acesta nu e îngăduit de cât tânărului împărat al Austriei. Archiducele nu trebue de cât să valseze și să se ocupe de femei și dragoste ușoară.

Se zice că era frumos, activ și curios. Poate din această cauză și fratele său, împăratul Frantz-Iosif, și mama sa, teribila archiducesă Sofia, ar vrea să-l vadă însurat. Nevasta ce i s'a hărăzit a fost Charlote, fiica lui Leopold, regele Belgiei. Frumoasă, inteligentă, pasionată, ea nu avea decât 17 ani când se căsători cu Maxl, care fu numit vice rege al Italiei cucerite.

Tinerii se așezară în castelul lor de la Miramar, după înfrângerea de la Solferino și pierderea stăpânirii Austriei asupra Italiei, unde nu prea aveau cum să-și petreacă viața. Era tocmai în timpul când Napoleon al III-lea se căsătorise cu Eugenia și când acesta, împins de Eugenia, se ocupa cu patimă de Mexic, împreună cu Anglia și Spania, care urmăreau fiecare interese proprii.

Charlota singură ar fi putut opri pe soțul ei să se aventureze ca împărat al Mexicului. Dar era și ea furată de ambiții de glorie și mărire și fără prea multă socoteală au primit tronul Mexicului. Trei ani de neliniște și de trădare s'au terminat cu defecțiunea Franței. Charlote părăsește Mexicul spre a apela la dreptatea Europei. Dar în mijlocul intrigilor și a părăsirii generale, înebunește.

Maxl s'a luptat vitejește, terminându-și scurta sa împărățire sub gloanțele Mexicanilor. Bertita Harding, care a rechemat această tragică pagină istorică în memoria noastră, e o austriacă. Ea este cu atât mai precis și mai bine informată, cu cât și-a petrecut copilăria în Mexic, lângă reședința nenorociților suverani, cu care mama sa a fost în strânsă legătură. Din povestirea aceasta Charlota apare ca o femee inteligentă, îndrăgostită de soțul ei, dar stăpânită de mania grandoarei până ce a căzut în demență și mania persecuției. Pe când archiducele a fost în toată această aventură un adevărat erou, așa cum nu era de așteptat de către cei ce-l cunoșteau numai sub aparența lui ușuratecă și încântătoare.

Charllote a trăit nebună până la 87 de ani, a văzut căzând cinci Imperiii și a murit în anul când Lindbergh a străbătut în zbor oceanul. In toate zilele, până a închis ochii, a scris câte o scrisoare soțului său și în toată nebunia ei a fost persecutată de gândul că ea a fost nenorocirea soțului ei.

Jacques de Lacretelle la Academia Franceză

Intrarea, atât de timpurie a lui Jacques de Lacretelle la Academia franceză se datorează în mare parte relațiilor și complicității unor saloane literare. Aceasta nu înseamnă că n'ar fi putut îmbrăca fracul verde numai datorită meritului său dacă așa ceva ar fi cu putință, fie chiar și la Paris.

JAQUES DE LACRETELLE

In ajunul celor cincizeci de ani noul academician pare un tânăr svelt, elegant și de rasă. Chipul palid, ochii puțin trași spre tâmple sub pleoapele grele, aproape în totdeauna lăsate, ca și când Lacretelle ar fi întotdeauna ațipit, evadat în visuri. Din când în când însă scapă de sub ele, ca într'un fulger, privirea tăioasă, de o intensitate neliniștitoare: sub moul social se arată omul interior cu frământările, pasiunile și nervozitatea sa.

Opera sa e ca și chipul său: la prima impresie netedă, măsurată, fără nici un lirism, calmă și lucidă, ca și cum n'ar vrea să mărturisească decât lucruri bine studiate.

Dar, abia intrat în profunzimea lor, simți imediat arsura unei realități dureroase numai prin expresiunea ei exată și justă, realitate omenească deschisă asupra unui abis, omul cu tainele tuturor dezordinelor și patimilor sale, victimă a imaginației.

Astfel e Sabina din „Hauts Conti" care se îndrăgostește pe Coasta de Azur de un vulgar „rasta", precum și fiica ei care-și închină viața muncii și sforțărilor de a-și răscumpăra vechea proprietate, castelul „Hauts Ponts" din cauza amintirilor din copilărie și a unei mistici a fericirii. Tot o astfel de victimă este și nepotul care se ruinează și se face apoi călugăr.

Se deosibește de Gide și Martin du Gard tocmai prin aceasta, deși se găsește în acelaș grup de cercetători ai adevărurilor omenești ca și dânșii.

Când mărturisește că îi place să viseze la nesfârșire la un chip al lui întrevăzut, la un gest pe care l-a surprins sau la un cuvânt prins din fugă, ne face să întrevedem și noi cum se străduește să urmărească și să găsească adevărul omenesc. El definește, de altfel, literatura ca „arta de a inventa cu ajutorul memoriei".

Aceasta explică oroarea sa pentru adaosurile romanțioase și ceiace numește el „înflorituri".

Indărătul măștii care-i acopere fața ca oricărui om civilizat, este omul adevărat, omul viu cu patimile și experiența sa în care se găsește toată materia vie și caldă a creațiunii, cu toată grija de a înlătura „invențiunea literară". Aceasta îi dă dreptul de a se numi un clasic în opera sa.

Viaţa teatrală

„Oameni în alb" de Sidney Kingsiay, la Teatrul „Regina Maria"

Compania S. C. I. T. A. a făcut eforturi mari pentru reprezentarea acestei piese din repertoriul american modern pe scena Teatrului Regina Maria. Trebue să recunoaştem din capul locului, că aceste eforturi au fost încununate de succes, spectacolul realizat fiind demn de cele mai frumoase laude. Intrebarea este însă dacă o piesă de factura „Oamenilor în alb" merită o atenţiune atât de mare. Evident, orice spectacol, fie cât de slab textul, trebue să fie rezultatul unei munci încordate. Numai că înscrierea în repertoriul Teatrului Regina Maria a unei atare piese, nu o găsim justificată, afară doar dacă d. Sică Alexandrescu—considerând teatrul de pe chei un teatru de experienţă — a vrut să prezinte publicului bucureştean un perfect exponent al unui gen nou de artă dramatică, şi anume, teatrul de reportaj.

Teatrul naturalist de eri, apanagiul autorilor dramatici, descendenţi direcţi sau imitatori de-ai lui Henry Bataille a evoluat, cum evoluează orice artă înăuntrul sferei ei de activitate şi de realizare. Teatrul acesta creat doar pe elementul „sentiment", referindu-se deci, după cum arătam într'o cronică anterioară, la individ din punct de vedere personal, şi nu la om, din punct de vedere general, a evoluat în ceeace priveşte forma lui de adaptare scenică. Teatrul naturalist căuta transpunerea sentimentelor omeneşti pe scenă într'un cadru cât mai apropiat de cotidian, de natura înconjurătoare — de unde şi numele acestui gen de artă dramatică. Sfera acestui cadru s'a mărit, urmând ritmul modern de viaţă. De unde până acum Henry Bataille ne ducea într'un salon, într'o familie burgheză, sau într'un cerc de industriaşi — pe atunci cadrul era inedit — sau într'un hotel elegant dintr'o staţiune climaterică, publicul de azi, manifestând cerinţe noi, fiindcă şi standardul său de viaţă s'a mărit, vrea să vadă pe scenă interioare sau medii care îi sunt necunoscute.

După cum într'un cotidian, rubrica reportajelor sezaţionale s'a mărit în aşa fel încât a luat aproape pe deantregul locul articolelor ideologice sau critice, tot aşa în teatru, autorii au căutat să satisfacă gustul şi tendinţa publicului, dându-i ceeace în mod inconştient el urmărea în viaţa de toate zilele.

S'a născut astfel teatrul de reportaj, purces direct dintr'un gen de artă dramatică în care sentimentele omeneşti acaparau tot conţinutul abstract al pieselor.

Dacă forma, adică totalitatea elementelor de prezentare şi de încadrare a unei acţiuni dramatice, s'a schimbat sensibil, fondul a rămas acelaşi. Teatrul de reportaj nu este decât o formulă nouă a teatrului naturalist. Aceiaşi „querelle de sentiments", după cum definea Edmond Sée cu mare dreptate acest gen de artă dramatică, a rămas isvorul la care dramaturgii moderni s'au adăpat în noua lor structură de teatru. Nimic nou sub cer în arta dramatică, dacă ne străduim cât de puţin să desbrăcăm piesele aşa zise inedite, de cadrul în care sunt prezentate. O urmare firească a ritmului nou de viaţă, şi a lărgirii sferei de activitate dramaturgică sub influenţa cinematografului, iată ideia de bază a teatrului de reportaj.

Speriaţi de posibilităţile uriaşe ale filmului, autorii dramatici de azi nu s'au lămurit încă de totala diferenţiere dintre teatru şi cinematograf, şi se lasă furaţi de perspectivele ecranului într'o artă care se vrea creată şi realizată între cele trei ziduri ale scenei.

De aceea un spectacol ca „Oameni în alb" interesează prin inedit, dar sfârşeşte totdeauna prin a desamăgi, din cauza inadaptării nouilor elemente de artă dramatică la adevăratele cerinţe scenice.

Am vorbit atât de mult de ideia teatrului de reportaj şi vom vorbi atât de puţin de piesa lui Sidney Kingsiay, fiindcă lucrarea dramatică în sine nu prezintă mare interes, ci genul din care face parte.

„Oameni în alb" este o piesă reprezentativă a teatrului de reportaj. Cadrul: un sanatoriu, cu toate detaliile vieţii de acolo, cu suferinţele bolnavilor, cu preocupările medicilor; fondul: o melodramă banală, bazată pe o problemă de conştiinţă naivă aşa cum este văzută azi şi care pe vremuri a îmbrăţişat toată tragedia „Cidului".

Contre mon propre honneur mon amour s'interesse
Il faut venger un père, et perdre une maitresse
L'un m'anime le coeur, l'autre retient mon bras etc.

Dacă drama lui Don Rodrigue, realizată pe un plan poetic, părea într'adevăr măreaţă, azi, aceiaşi problemă, tratată brutal, într'un cadru realist, apare, tocmai din lipsă de poezie, puerilă şi ridiculă.

Doctorul Ferguson are de ales între viaţa de sacrificiu pe care i-o impune meseria ce şi-a ales şi dragostea logodnicei sale. Va ezita timp de nouă tablouri şi atunci când scena nu va fi ocupată de elementele de senzaţie ale reportajului dramatic ca: facerea unei operaţii, injectarea unui copil leşinat, sau câte altele similare, vom asista la dialoguri patetice cu un substrat de melodramă eftină, în care atitudinea unui om chinuit de dragoste şi de datorie se va schimba după împrejurări. Nu vor lipsi nici obişnuitele tirade, pline de o filosofie infantilă şi adeseori de un grotesc pur.

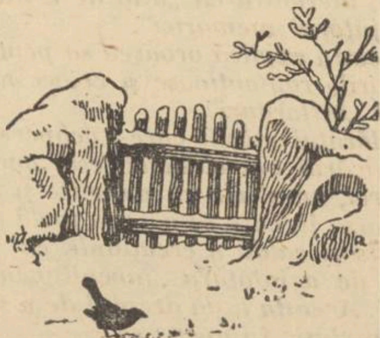
Dar toate acestea, mecanic înglobate în cadrul vieţii de sanatoriu, trec pe nesimţite şi publicul are un moment senzaţia de a fi văzut ceva inedit.

„Oameni în alb" a fost pus în scenă cu multă iscusinţă de acelaşi regisor anonim, pe care programul Teatrului Regina Maria caută cu orice preţ să nu-l dea în vileag.

Ansamblul bine pus la punct a fost dominat de puternica creaţiune a d-lui George Vraca, acest strălucit interpret, salvator a nenumărate texte insipide. In rolul doctorului Ferguson, d. G. Vraca a arătat încă odată — câtă viaţă poate pune un actor înzestrat într'un personagiu artificial. D-nii G. Storin, sobru ca întotdeauna, I. Talianu, M. Enescu, Al. Fintzi (excelent, jucând cu un accent tragic emaţionant şi plin de expresivitate), C. Eterle, I. Iliescu, St. Gheorghiu, J. Cazaban, N. Cadetu, şi d-nele Tantzi Cocea, corectă, Mitzi Ignătescu, Nutzi Dona, Clodi Bertola, şi mulţi alţii al căror nume ne scapă, au contribuit la omogenitatea ansamblului. Din contra, n'au contribuit la omogenitatea ansamblului d-ra Fifi Harand, exasperant de glacială şi d. E. Botta, din ce în ce mai nenatural.

Spectacolul a fost primit cu aplauze călduroase din partea publicului şi va constitui desigur un succes material.

GH. NENIŞOR

Contribuţii la marea şi mica istorie teatrală

Viaţa unui jucător de cărţi

Printre cele mai vechi piese de teatru, jucate şi tipărite, socotesc melodrama „Treizeci ani" sau „Viaţa unui jucătoriu de cărţi", tradusă din franţuzeşte şi tipărită la Iaşi, acum 103 ani.

Cum era obiceiul — obicei de altfel care a dăinuit până acum douăzeci şi cinci de ani — autorul nu era arătat, fiind socotit un fel de cantitate neglijabilă.

Coperta indică:

ТРІИЗЕЧЙ АНЙ,

САУ

ВІАЦА ѸНЪЇ ЖѸКЪТОРЮ

ДЕ КЪРЦ

МЕЛОДРАМЪ Ѧ ТРІЇ ЗИЛЕ.

Традѹсъ дин Францꙋзеще

Де Каминарюл

К. НЕГРѸЦЦЇ.

ЕШЙ

Ѧ Типографіа Албиніи.

1835.

Treizeci ani
sau
Viaţa unui jucătoriu de cărţi
Melodramă în trei zile
tradusă din franţuzeşte
de căminarul
C. Negruzzi

Iar în josul paginei scrie

Eşi
In tipografia Albinei
1835

Piesa, lesne de închipuit, este o melodramă sinistră, cu scene aşa zise tari şi fond moral.

Interesant este că exemplarul pe care-l posed are un autograf al lui Costache Negruzzi: *„Souvenir du traducteur A. Mr. Paul de Prounco 1835, 2, 7, Kichineff"*.

O sută trei ani sunt de atunci. Cerneala, ştearsă, îşi trăeşte ultimii ani. cel care a întrebuinţat-o e de mult ţărână...

„Lipitorile satului"

Piesa pe care o va reprezenta în curând Teatrul Naţional este o localizare din franţuzeşte, după lucrarea *„Les usuraires des villages"* de Charles Bataille.

Piesa a avut mai multe versiuni. Prima, întocmită de V. Alecsandri, a fost împărţită în 3 acte şi 2 tablouri.

Aşa a şi fost tipărită la Iaşi, în 1863, la tipografia Bermann-Pileski, împreună cu două cântecele comice ale lui Alecsandri: „Ultra-demagogul" şi „Ultra-retrogradul".

Mai târziu, „Lipitorile", primind adaosuri ale marelui actor Matei Millo, Alecsandri l-a recunoscut colaborator şi piesa, acum în 5 acte, este semnată de amândoi.

Cocoşul salvator

Vechiu obicei actoricesc, şi astăzi încă întrebuinţat, în special de actorii provinciali.

Lesne de închipuit că ajungând într'un oraş, vagonul turneului teatral nu este garat în linia întâia, ci foarte deseori împins pe cine ştie ce linie moartă. (Aceasta se 'ntâmplă în special când impresarul nu se arată darnic în ceiace priveşte numărul biletelor de intrare oferite personalului ceferist).

Reprezenţia începând târziu, cum e obiceiul, se sfârşeşte mult după miezul nopţii. Reîntorşi în gară, mai întotdeauna slab luminată, actorii întâmpină mari greutăţi în găsirea vagonului unde le sunt culcuşurile şi boarfele.

Pentru a scăpa de această belea, un bătrân actor a luat cu el un cocoş al cărui cucurigu la răstimpuri constituia un punct de orientare pentru actorii întârziaţi în căutarea vagonului.

Şi, încetul cu încetul, a ajuns obicei.

„Râde Johan!"

Expresia face parte din argot-ul actoricesc şi se întrebuinţează când, în timpul repetiţiilor, piesa nu place interpreţilor.

Iată povestea ei:

La fosta grădină „Blanduzia", acum vreo treizeci de ani, era angajat, ca maşinist, un neamţ cumsecade cu numele de Johan.

Acest Johan nu era un plictisit de meseria lui, ci urmărea cu multă atenţie repetiţiile.

S'a observat însă că de câte ori Johan făcea haz nespus la vreo comedie, acea comedie nu numai că nu avea la reprezentaţie nici un succes, dar cădea groaznic.

Actorii, oameni superstiţioşi. au intrat la idee şi deaceia de la primele repetiţii, urmărind figura lui Johan maşinistul şi văzând-o veselă, se grăbeau să scoată piesa din repetiţie, ştiind că munca le va fi în zadar: „râde Johan!" — spuneau ei îngroziţi — hai să căutăm altă piesă!"

Grădina „Guichard"

Pe strada Câmpineanu, de vale, cam peste drum de Hotelul „Simplon", unde acuma este o prăvălie de obiecte casnice, se afla, acum mai bine de şaizeci de ani, un teatru de vară care şi-a avut celebritatea lui: „Guichard", loc de întâlnire pentru cei dornici de petrecere, în special pentru feciorii zişi de bani gata.

Ca înfăţişare, nu avea nimic deosebit. Printr'un gang pătrundeai în grădină, de altfel bine întreţinută de antreprenorul Guichar.

AU BENEFICE DES FAMILLES SERBES

JARDIN GUICHARD & CAZES.

CONCERT DES VARIÉTÉS

TOUS LES JOURS SANS EXCEPTION.

Mardi 17 Août 1876

REPRESENTATION EXTRAORDINAIRE RIDEAU 8½.

GRAND SUCCÈS

PROGRAMME

TROMB-AL-CA-ZAR

ou les criminels Dramatiques

opérette en un acte avec danse de Dupeuty et Bourget, musique d'OFFENBACH

PERSONNAGES

Baujolais	Mr Dardignac	Gigollette	Melle Clerc
Vert-Panné	Mr Delamarre	Ignace	Mr Titre

LA CONSIGNE EST DE RONFLER

Vaudeville en un acte du Théâtre Palais royal

PERSONNAGES

Landremol	Mr Titre	Irma	Melle Léa
Tavernier	Mr Génin	Charlotte	Melle Clerc

FANTAISIE SUR L'OPERA I LOMBARDI

par Vieutemps, executé par Mr SCHIPECK

1. Ouverture	Orchestre
2. Je suis gourmande, chant. par	Melle Clerc
3. Le Paysan, chant. par	Mr Génin
4. Jeannette, chant. par	Melle Léa
5. Pauvre France 1870—71, chant. par	Mr Dardignac
6. Baionnette chant. par	Melle Léa

HERBSTBLÄTTER-VALSE DE STRAUSS

ORCHESTRE.

ORDRE DU SPECTACLE: 1. Concert. 2. Fantaisie Orchestre. 3. La Consigne. 4. Valse. 5. Tromb-al-Ca-zar.

L'orchestre composé d'Artistes, Professeurs de l'orchestre du Grand Théâtre sous la Direction de Mr. FRANTZ SCHIPECK.

Le piano sera tenu par Mr. CARINI, maître de Concert.

L'orchestre commencera à 8 heures. — Le spectacle à 8½ précises

Prix des places · Fauteuils numérotés, 3 frs.—Secondes 1 fr.

Imprimerie de la Cour, Passage Roumain.

AU BENEFICE DES FAMILLES SERBES

Peste drum, „Guichard-ul" îşi avea concurentul, — nu mai puţin celebrul „Iunion", imortalizat de Caragiale în „Noaptea furtunoasă".

La „Guichard" reprezentaţiile româneşti, ale unui Mihail Pascaly sau Comino, alternau cu operete şi vodeviluri, interpretate în special de turneuri franceze.

E de ştiut că marele om de teatru Paul Gusty a jucat pe scena teatrului de vară „Guichard".

IOAN MASSOFF

Importul cărţilor în Ţara Românească în vremurile trecute

In timpurile trecute, în ţara noastră cărţile mai de preţ se importau. Se tipăreau şi la noi cărţi, dar tipografiile lucrau cu deosebire pentru tipărirea cărţilor bisericeşti, aşa că dacă era nevoe de cărţi literare şi ştiinţifice, mai ales lucrate cu gust, trebuia să se facă apel la import.

In timpurile cele mai vechi, importul se făcea din Veneţia, apoi de la Buda şi Viena, iar în timpurile mai apropiate de noi din oraşele germane şi franceze.

Este interesant că pentru importul cărţilor, fie ele cât de scumpe şi luxoase, nu se plătea nici o vamă şi de aceia nici nu erau trecute printre ponturile vamale.

Dăm mai jos un document în legătură cu importul cărţilor, din care aflăm că importul lor era liber, cum mărturiseşte atât Marele logofăt al ţării, cât şi importatorul, care este Ene Scarlat. Vama cărţilor se făcea la Bucureşti, şi vameşul, în document Stroe Vameşul, ne arată că deşi nu erau impuse la vamă cărţile la import, totuşi *„fiindcă neguţătorul ce se ocupă cu aducerea de cărţi, care le vinde cu preţ mare şi se foloseşte de aceasta, de aceia cere şi el vamă după cuprinderea ponturilor i catalogul vămilor, trecând cărţile la capitolul orice felurimi de mărfuri va fi"*...

Cu toate acestea însă, Marele logofăt conchide şi cere Domniei ca să dea o poruncă în care să se cuprindă scutirea de vamă a cărţilor, având-se în vedere că aceste *„cărţi sunt pentru învăţătura copiilor şi pentru luminarea oamenilor şi precum din vechime n'au fost îndatorite a plăti vamă... şi de acum înainte să nu se supere de vamă... atât jeluitorul Enea Scarlat cât şi alţii ce vor metaherisi aducerea de cărţi"*...

Domnul aprobă arătarea Marelui logofăt şi porunceşte ca în viitor jeluitorul să nu mai fie supărat de vamă.

PORUNCA DOMNEASCA

Io Alexandru Nicolae Suţul Vel Vornic i gosp. Zemle Vlahiscoe

După arătarea ce ne face Dumnealui, Vel Logofăt, de ţara de sus, printr'această anafora,[1] poruncim, ca acum deocamdată jăluitorul Enea Scarlat să fie nesupărat de vamă, până se va da al doilea poruncă a Domniei mele, cu hotărîre asupra pricinei. 1820 Aprilie 3.

(P. Domnească)

VEL LOGOFAT

●

Prea Inălţate Doamne,

Din luminată poruncă Inălţimei Tale prin Zapciu Hatmanesc s'au înfăţişat înaintea mea Enea Scarlat neguţătoriul cu Stroie Vameşul de la Carvasaraoa[3] Bucureştilor, zicând Ene prin jalba lui, că el metaherisind[4] negoţul cu aducere de cărţi, pentru învăţătura copiilor, şi de alte trebuinţe, îl apucă să plătească vamă şi că obiceiu n'ar fi fost să dea vamă la cărţi tipărite precum şi la Moldova, şi alte stăpâniri, nu s'ar fi luat vamă, cerând ca să fie apărat. Impotrivă zise Stroe Vameşul, că jăluitorul face negoţul cu aducere de cărţi, care le vinde cu preţ mare şi se foloseşte, de aceea cerere şi el a lua vamă după cuprinderea ponturilor, i a Catalogului. S'au căutat ponturile, i catalogul vămilor şi nu se găsi nicăiurea pomenind cărţi tipărite puse la vamă. Răspunse Vameşul, că în ponturi i se dă voie să se ia vamă de la mărfuri străine orice felurime va fi. Pentru aceasta căutându-se, se găsi în ponturi, la capul 6, scriind chear aşa: „Mărfurile ce vin aicea în pământul ţărei rumâneşti, atât din ţara turcească, cât şi din ţara nemţească; de la Rusia, sau dela orice parte şi de orice fel de marfă va fi: băcănie, bogasierie,[5] blănărie, lânărie, să plătească la sută 3. După care s'au zis Vameşului, că acest pont îşi are şi tălmăcirea lui cu madele sunt, iar cărţile tipărite, nu este madea ca să i se cumpere numirea dela materii, nici este lucru care să nu fie obicinuit din vechime. De aceea dar, în adevăr, se cunoaşte şi se dă înţelegere, că n'au fost orânduite să plătească vamă, că de era supuse la vamă, urma precum sunt puse şi cele mai mici lucruri, să fie puse şi acestea şi nu avu Vameşul cuvânt vrednic de răspuns, zicând şi singur Vameşul că de acum înainte nu-i va mai face nici o supărare. Deci fiindcă cărţile sunt pentru învăţătura copiilor şi pentru luminarea oamenilor şi precum din vechime n'au fost îndatorite a plăti vamă, găsesc cu cale, ca şi de acum înainte să nu se supere de vamă, dar atât jăluitorul acesta Scarlat, cât şi alţii ce vor metaherisi aducerea de cărţi, să fie datori a le vinde cu preţ cuviincios, făr de a cere preţ mare cu încărcătură; iar hotărîrea ce desăvârşită rămâne a se face de către înălţimea Ta. — 1820 Martie 15.

VEL LOGOFAT

Cod. XCV, pag. 469.

Din toate acestea se poate vedea grija şi înţelegerea conducătorilor din trecut pentru problemele care priveau ridicarea culturală a ţării.

MIH. POPESCU

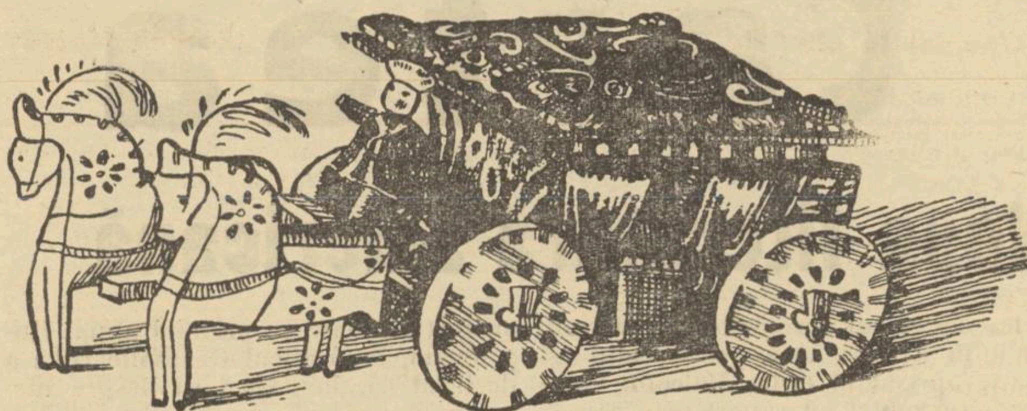
1) Anafora=raport către Domnul ţării.
2) Zapciu hătmănesc=sergent de la hătmănie.
3) Carvasara=birou vamal.
4) Metaherisi=a cinsti, a face bine.
5) bogasierie=manufactură.
6) madea=chestiune.

PASIONANT!
Cereti azi

...ngton şi Lafayette, liberatorii Americei...
Fantasticele lupte ale corsarilor cu fregatele engleze!...

Condiţia umană

O piesă de teatru nouă, de o putere şi o calitate neobişnuită, a fost reprezintată de curând la Paris cu Ludmila şi Georges Pitoëf, în rolurile principale.

In piesele jucate până în prezent, „L'Hermine", „Y avait un prisonnier", Anouilh tânărul autor dramatic, era privit ca îmbuibat de literatură şi artificial. Anul trecut, în „Un voyageur sous la gaze" progresul era vizibil, piesa se prezinta echilibrată şi pusă la punct. Nimeni însă nu prea vedea desăvârşirea şi puterea de creaţie din această ultimă piesă: „La Sauvage". Cu aceasta Anouilh trece printre fruntaşii generaţiei sale, generaţie din care s'a simţit că face parte în toate celelalte piese, revoltat ca ea, pornit spre distrugere, risipind cu dărnicie energia tinereţei sale, provocând dezordinea şi încurcând tot ce scria fără să se preocupe de cerinţele realului. In celelalte piese, însă, personagiile create erau excepţionale şi neexplicabile. De data aceasta se vădeşte talentul. Avem de a face cu un poet de o mare şi lucidă inteligenţă, iar lumea pe care o reprezintă este lumea nenorociţilor înglodaţi în mizerie, degradaţi până la nebunie pe deoparte, iar de alta bogaţi, oameni trăiţi în belşug, care au avut o copilărie fericită şi nu au ştiut ce vrea să zică să nu ai un ban în buzunar. Condiţiunea umană care creiază în aceiaşi societate oameni destinaţi să nu se'nţeleagă între ei. Bogaţii care vor vedea în cei săraci, fără să-şi dea seamă, cerşetori posibili, săracii pentru care cei bogaţi reprezintă în lumea aceasta izbânda nemeritată.

Acesta e subiectul adevărat al piesei „Sauvage". Anouilh nu este un doctrinar. El nu a urmărit să redea în piesa sa lupta de clase. E pur şi simplu o răsfrângere de lumină asupra condiţiunii umane, creiată atâtor oameni, condiţiune mai rea decât acea a sclavilor din antichitate. In adevăr Therezia, „sălbateca", face parte dintr'o bandă de muzicanţi care cântă într'un local de consumaţie dintr'o staţiune climaterică şi a căror soartă depinde de consumatori, de patron, de boală, fiind expuşi în fiece clipă să-şi piardă bucăţica de pâine. Tereza nu are ceia ce se chiamă talent, dar e tânără şi pură, atât cât poate fi un copil crescut în condiţia mediului său de mizerie. A rezistat cu disperare la tentativele lui Gosta pianistul, care de treisprezece ani este amantul mamei sale, o fiinţă afectată şi vulgară. Tatăl său nu mai are talent chiar dacă a avut vre-o dată, după-cum n'are nici Gosta, un neisprăvit mizerabil, pe care bărbatul îl tolerează, închizând ochii la toate, din laşitate, ca un om cu desăvârşire învins de viaţă şi mizerie.

Iată însă că Thereza este iubită de un om celebru, plin de talent şi bogat. Il iubeşte şi ea din toată fiinţa fără nici un gând egoist şi interesat. El vrea să o ia de soţie, cu toate că ea nu s'a gândit vreodată la aceasta. O duce într'o casă liniştită, ordonată în care totul e rafinare, frumuseţă şi voluptate. Ea însă se înăbuşe în această atmosferă pe care nici n'a bănuit-o măcar. E covârşită de complexul inferiorităţii, a lipsurilor din formarea şi educaţia sa, din mediul mizerabil şi degradat în care a trăit. Luptă în zadar să se stăpânească şi să învingă inferioritatea în care se simte. După multe incidente, clipe de acceptare şi refuz, părăseşte pe omul pe care-l iubeşte cu pasiune. El e un om simplu, burghez foarte normal, care n'a suferit însă niciodată şi din această cauză nu va putea îmblânzi această sălbatecă, ori cât de fin artist ar fi.

Din acest rezumat succint s'ar părea că Thereza nu este reală şi în adevăr ea e mai mult o figură simbolică a generaţiei de azi, decât un tip sau o figură reală. Ea nu primeşte societatea care a aruncat-o, pe ea şi pe cei din lumea ei, în afară, dincolo de marginile ei. Din mândrie, din pudoarea unei lungi şi degradante mizerii, în care totuşi şi-a păstrat nobleţa şi demnitatea omenească, din suferinţa că şi-ar fi trădat astfel lumea din care, oricum ar fi, face parte cu adevărat...

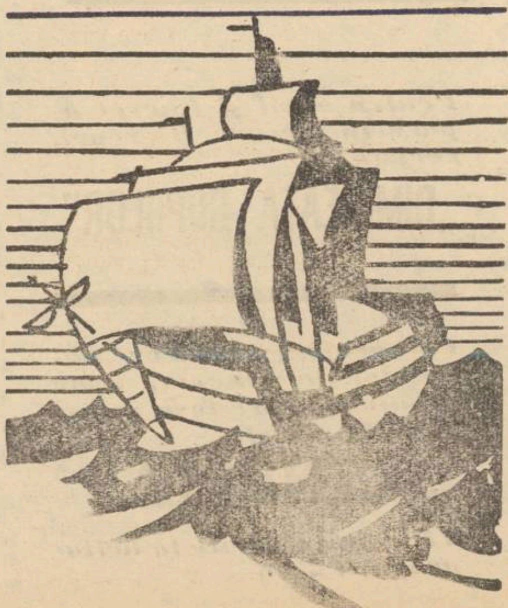
Henri Ardel

Aţi ştiut mulţi, din cei şi cele care v'aţi delectat tinereţele cu romanele lui Henri Ardel, că acest autor era femee? Henri Ardel care a murit luna trecută, s'a bucurat de un tiraj pe care i l-ar putea invidia mulţi autori la modă, de azi. Fiecare din romanele sale bine construit, drăgălaş scris, era aşteptat cu nerăbdare de un public numeros, alcătuit însă din fete tinerele şi doamne bătrâne. Henri Ardel era o femee foarte cultivată, iubind cu ardoare poezia.

Admira pe Paul Valéry, în schimb nu putea suferi pe René Ghil din cauza „obscurităţii" poemelor sale !

Nu-l cunoştea de loc, dar după războI l-a întâlnit la o prietenă comună. Autorul lui „Pantum des Pantoums" era un bărbat foarte frumos, cu faţa brună şi radioasă.

— Cum ? Asta e René Ghil ? — întrebă Henri Ardel, zugrumată de surprindere. — N'aş fi crezut niciodată!...

Cartea străină

Noua literatură americană

La congresul scriitorilor americani, ținut în Aprilie 1936, cunoscutul și foarte apreciatul critic Malcolm Cowley a prezentat un raport prin care a arătat în ce măsură viața socială poate furniza scriitorului american un material și o inspirație nouă.

„Viața socială, a spus criticul în raportul cetit, poate face pentru scriitor mult mai mult decât poate face scriitorul pentru această viață. Ea îi dă auditoriul cel mai viu, cel mai vibrant, cel mai sensibil care poate exista și-i furnizează un stoc de subiecte noi. Am constatat că în ultima jumătate a secolului, marii romancieri și dramaturgi au manifestat o puternică tendință de a nu lucra decât pe o singură temă: *conflictul dintre individ și societate, dintre artist și lume.*

Această temă a fost elaborată în mii de romane submediocre și într'un foarte restrâns număr de romane bune, pe care le-am citit"

Acțiunea pornită, după 1930, de a scoate pe scriitor din această temă, a dus la o reîmprospătare a scrisului american care s'a îndreptat spre realitățile inedite unde se configurează fizionomia epocii lui.

Ea i-a dat conștiința că experiența lui nu este întâmplătoare și că nu este izolată în procesul trăirii generale. Arătându-i acest lucru, i-a deschis și o cu totul altă perspectivă, care mută arta de pe planul individual, pe acel social, unde experiențele sunt istorice și-l înglobează și pe scriitor.

Aceste lucruri scriitorul american de astăzi le înțelege din ce în ce mai bine și le aplică tot mai mult, în operele sale.

Imediat după congres s'a fondat Liga scriitorilor americani, care a strâns în jurul său toate elementele tinere și de valoare în vederea creării și coordonării unei literaturi care să ilustreze viața socială a Americii de astăzi.

Rezultatele date, în numai doi ani de activitate, sunt dintre cele mai importante și semnificative. Până și criticii puriști, esteticienii rigizi au trebuit să recunoască meritele nouei literaturi și calitatea ei intrinsecă prezentată: *sinceritatea.*

Din produsele nouilor scriitori, opt au fost laureate cu premiul anual Hugenheim, iar criticul Granville Hiks a declarat că, în cartea sa despre literatura americană, va introduce un capitol nou, privind activitatea nouilor scriitori, singurii care au însemnat un progres literar important.

In afară de acest progres, ceeace se remarcă este reluarea contactului cu marele public, care începuse să fie obosit de literatura individualistă.

O vigoare nouă a fost insuflată vieții literare, care a situat pe alte baze concepția literară și artistică.

„Ce diferență între generația din 1920 și cea de astăzi, — spune scriitorul Lewis Cory. — Vidul și absurditatea vieții pe care o cunoșteau ei, o atribuiau întregii vieți. Pozau, făceau un sgomot asurzitor, se îmbătau și numeau aceasta libertate, rațiune, literatură. Viața însă a continuat să meargă înainte și literatura de astăzi poartă pecetea încrederii în viață".

Acest elan nou și creator a putut apare numai când o parte din scriitori s'au depărtat de falsul umanitarism preconizat de autorii la modă, și au săpat drumurile adevărate care au adus la încrederea în viață și în om care au făcut din artist un element viguros în lupta umanității întregi pentru un nou destin al ei, pentru o nouă emancipare.

Interesele scrisului lor se împletesc interesele imediate ale acestei lupte și elanuri noui umanitare, identificându-se tot mai mult cu ele.

Scriitorii noui americani n'au nesocotit tradițiile culturale care le-au venit din bătrânul nostru continent. Waldo Frank este unul care a urmărit în cărțile sale liniile mari ale acestei tradiții. Mai mult, el spera că noua mișcare literară americană este făcută să salvgardeze tradițiile culturale ale Europei și Americii. Scriitorii americani luptă pentru un ideal național în literatură, pe care o vor atașată idealului de desvoltare al întregii umanități.

In această privință este caracteristică atitudinea scriitorilor americani față de problema *„americanismului"* care preocupă atât pe scriitorii europeni.

In 1936, *Partisan Review* a intreprins o anchetă printre scriitorii americani. Erau întrebați dacă *„americanismul"* se opune tradiției culturale europene; dacă este identic sau ostil moștenirii acțiunii naționale, ideologiei mișcării populist și radicale, sau dacă tendințele lui sunt inerente *„americanismului"*. Dacă originile lui datează din epoca emigrărilor și colonizărilor și altele.

In răspunsurile date, cunoscutul romancier Theodor Dreiser a spus: „dacă există în americanism un element național prețios, trebue utilizat. Americanismul se înrudește cu formulele iluzorii ca „țară a oamenilor liberi și patria bravilor"; „fii mândru de a te fi născut aici", etc. Din aceste iluzii, — spune romancierul, nu se poate trăi.

„Dacă termenul *„americanism"* are o semnificație, ea este aceea care i-o dau masele largi: dreptul la viață, la libertate, la bunăstare" (Josephine Herbst).

„E necesar să fie combătute prejudecățile de rassă cu care se nasc americanii. Scriitorii Americii de astăzi sunt reprezentanții a tot ce este mai bun și mai puternic în patrimoniul nostru cultural; lor le revine sarcina de a-l păstra și îmbogăți" (Newton Arvin).

„Marea tradiție a desvoltării culturii americane reînvie astăzi în noua mișcare socială. (Waldo Frank).

„Noua mișcare socială nu neagă di-

la porte.

ral al trecutului. Ea stabilește demarcația necesară dintre creația artistică și gândirea abstractă, dintre poezie și politică; subliniază importanța formei, a stilului lângă importanța subiectului și a fondului. Dacă această mișcare atrage spiritele de elită ale epocii noastre, este pentru că ea interpretează în felul cel mai perfect lumea în care trăim și arată cum ar trebui ea îndrumată spre mai bine". (Joseph Freeman).

Dintre cei mai cetiți scriitori ai acestei generații active sunt: Michael Gold, autorul mai multor poeme și a unui roman despre New-York; Myra Page, Mary Heaton Vorse, care scriu despre viața muncitorilor din America de Sud; Langston Hughes, autorul romanului *Râsul printre lacrimi*, în care vorbește despre viața negrilor și Robert Owden, care are un roman despre uzinele Ford.

Mai sunt apreciați și citiți: Robert Rollins, Waldo Frank, Josephine Herbst, Jak Connoy, Grace Lumpkin, Ernst Hemingway, Erwin Shaw, Halper, Cruden, Spirak, Ana Luise Strong, și alții.

Puterea de creație a acestora, după cum și materialul nou adus, le dă dreptul să se considere ca reanimatorii literaturii americane și ca niște deschizători de drumuri în cultura și destinul istoric al umanității din vremea noastră.

GHEORGHE DINU

Francis Carco, poet

Sunt opt ani de când au apărut, în ediție definitivă, poemele lui Francis Carco : „La bohème et mon coeur", Cititorii îl cunosc mai mult ca autorul lui „Jésus la Caille" sau „Les Innocents". Totuși în 1936 au apărut poemele adunate sub titlul discret de „Petite Suite Sentimentale", care sunt socotite de critica franceză ca cele mai semnificative pentru opera acestui mare meșter, care știe să treacă de la gingășia cea mai duioasă, la voluptatea cea mai dură, păstrând toate nuanțele și dovedind o forță ciudată, cu un pronunțat gust de amărăciune, un dar excepțional de a amesteca supranaturalul cu naturalul, preciziunea cea mai dură, cu vagul și neprecisul cel mai plutitor.

Poemul cu care se închee culegerea din 1936 este considerat ca având aceiași importanță pentru opera lui Carco în genere ca și „La Chanson du Mal Aimé" pentru opera lui Apollinatre, sau „Le Cimetière marin" pentru opera lui Valéry. Poemul e intitulat „Ombre" și redă atmosfera tragică a mahalalelor orașului mare cu ceața, fumul trenurilor, trecătorii întâlniți la întâmplare, dar în care din toată tristeța morocănoasă a vieții de mizerie zilnică, poetul se ridică în lumea visurilor, într'o lumină pe care nimeni nu o poate uita.

Quant' attendais, dans ce bar,
La nuit, parmi des buveurs ivres
Qui ricanaient pour avoir l'air de
rire,
Il ne semblait que tu arrivais tard
Et que quelqu'un te suivait dans la
rue.
Je te voyais retourner avant d'en-
trer
Tu avais pour. Tu refermais la porte.
Et ton ombre restait dehors:
C'était elle qui te suivait.
Ton ombre est toujours dans la rue
Près du bar ou je t'ai souvent atten-
due.
Mais est morte.
Et ton ombre depuis, est toujours à
ferențele naționale, patrimoniul cultu-

Quand je m'en vais, c'est à présent
moi qu'elle suit
Craintivement comme une bête
Si je m'arrête, elle s'arrête.
Si je lui parle, elle s'enfuit...

In prezent el a publicat un poem mult mai lung de cât „Ombre", dedicat prieteniei și amintirii morților care i-au fost dragi. Poezia amintirii atinge aci o densitate și putere de emoție, care nu putea fi realizată de cât de acest adevărat reprezentant al generației de după războiu, cu inima fierbinte și mintea de o rece luciditate.

Cine a citit opera lui Francis Carco își amintește, de sigur, ce des evocă el poezia zilelor și nopților de ploae. In această poezie a amintirii, ea nu mai întovărășește amintiri de dragoste, ci roade încet și greu pietrele de pe morminte sau întovărășește fantomele în rătăcirea lor prin lumina umedă și rece a zorilor.

Am putea zice că poemul acesta din urmă este poemul morții, căci moartea e veșnic prez[illegible] cinci-zeci de versuri octosilabe care o alcătuesc. Dar e și poemul prieteniei pentru că moartea este aci moartea tovarășilor celor mai iubiți ai tinereței sale, care au rămas încă atât de vii în el.

Farmecul acestor poeme este, ca și la G. Topârceanu și la Otilia Cazimir, amestecul neîncetat al tonului familiar cu elanul unui lirism spontan, care vădesc prin acest amestec în contrast, adâncul simțirii și o tonalitate aparte a sensibilității. Strofele inspirate de Apollinaire, poetul „Alcoholurilor" sunt pătrunse de o groază surdă și plină de neliniște. Acele inspirate de amintirea lui Allain Fournier, romancierul lui „Grand Meaulnes", sunt învăluite în atmosfera minunatei regiuni din țara Yvonnei de Galais, ale cărei cărări prin pădure par a duce spre lumea închipuită a basmelor.

„Știință popularizată"
„Sfaturi practice"
„Radioteleviziune"
„Cinema", etc.
publică în fiecare Sâmbătă revista
„RADIO ADEVERUL"
48 pagini ilustrate 5 lei.

Pentru copii și tineret apare în fiecare Miercuri, revista
„DIMINEAȚA COPIILOR"

Fotografiile tuturor vedetelor de cinema, apar minunat reproduse în excelenta revistă
„CINEMA"
24 pagini tipărite la heliogravură 5 lei.

A apărut
No. SPECIAL de SĂRBĂTORI
UN SUCCES MONDIAL!

Dragostea devenită rază călăuzitoare prin spațiile interplanetare
ROMAN DE
ENERGIE
ȘI IDEAL
Complect 15 LEI în
„ROMANELE CAPTIVANTE"
La librari, chioșcari și în gări

Cartea românească

de G. CĂLINESCU

Cronica literară

Al. O. Teodoreanu, Caiet (versuri); Emil Giurgiuca Anotimpuri

Cât despre d. Păstorel Teodoreanu, el are talentul de care am vorbit totdeauna. Dintre cei doi scriitori cu numele de Teodoreanu, el este singurul cu daruri temeinice, care vor rezista. Se întâmplă în istoria literaturii noastre această curiozitate: că în vreme ce acum d. Ionel Teodoreanu are favoarea publicului (a publicului neintelectual, se'nțelege), mai târziu d. Păstorel Teodoreanu va fi singurul cercetat de istoric, d. Ionel Teodoreanu rămânând a fi amintit doar ca o notă biografică a fratelui său.

Talentul d-lui Păstorel Teodoreanu este inegal și nu e locul aici să intrăm în analize. Însă e substanțial, bătător la ochi, creator al unei senzațiuni noui. Și mai ales e multiplu. D. Păstorel este tot atât de interesant în proză cași în poezie, a încercat nu fără merit în teatru și a atins cu izbândă oratoria de improvizație și eseul. Avem dar de aface cu o minte întreagă, nu prea umblătoare după erudiție, dar cu o pregătire din tinerețe așa de temeinică, în cât asta îl ferește de acele autodidactisme comune și supărătoare la cei mai mulți din scriitorii noștri tineri.

Versurile din acest *Caiet* sunt probabil adunate din felurite epoci de activitate, lucru ce se simte oarecum. Important este numai că după citirea culegerii rămânem cu acest sentiment îmbucurător că autorul are și ca poet figura sa proprie și că, a adăogat o clapă nouă în claviatura poeziei române.

In *Cântecele toamnei*, interesante, delicate, descoperim feericul din vechea colaborare A. Maniu—P. Teodoreanu.

Instelarea'n lac răsfrântă, printre foi de nufăr,
A făcut din lac poiană, din luceferi licurici
O poiană colbăită de ninsori de chilimbar
Printre care stropi de aur joacă licitori și mici

E un fel de inspirație din epoca Anghel, prelungită după războiu, și care își are origina în verlaine-ismul tardiv reprezentat de Samain, de De Régnier și ceilalți simboliști înclinând spre școala română. Parcurile și grădinile sunt pretutindeni:

Sunt ostenit de lene, de somn, de contemplare
De viață, de iubire, de vis. Sunt ostenit.
Din parcul meu de vise imens și veștejit,
Tu ai trecut ca toamna atotveștejitoare.

*

Toamna a trecut
Peste parcul mut.
Tainicule dor,
In zadar te-alinț!
Trandafirii mor,
Visurile mint.

Originalitatea d-lui Păstorel Teodoreanu începe acolo unde nota lirică se îmbină cu burlescul. Este un burlesc special, cași în proză, cu o doză de halucinație și de absurditate. Uneori factorul absurd, poate fi și fără noimă, dar adesea tocmai din neprevăzutul lui iese efectul literar păstorelian. E ceva din Jarry aici: acea jovialitate mahmură, hilaritatea nebună, impertinența amabilă, gestul subtil, limbajul nebulos din care țâșnește ironia. Cele mai multe poezii de acest fel au o origină potatorică, ditirambică. D. Păstorel Teodoreanu este un Francesco Redi al nostru sau un Raoul Ponchon. Iată de pildă un fericit amestec de feerie și de burlesc cu nuanță cabaretieră:

Peste drum, măturătorii
Care-alungă noaptea 'n lături,
Urmăresc sosind cocorii,
Sprijinindu-se pe mături.

Și cu scripcile'n cutie,
Ghemuite subțioară,

AL. O. TEODOREANU

Gârboviți prin colbărie,
Lăutarii se strecoară.

Iată și patronul iese,
Somnoros și indispus,
Scaunele dorm pe mese,
Cu picioarele în sus.

Intr'o poezie (publicată în *Viața Românească, 1.1. 1938*), care nu știu din ce pricină nu s'a pus în volum, jovialitatea este exprimată prin elementul pur al chiuiturii și al ocării:

Isprăvitu-s'a bărdaca,
Tocmai când e chefu'n toi,
Iu-iu-iu și iaca-iaca:
Mai desfundă un butoi.

* * * * * * * *

Zi-i, mă cioară-un cântec ici,
Nu te da după dulap,
Că de nu mai poți să zici,
Iți arunc cu dibla 'n cap.

Ultima strofă cuprinde și o mică scenă de pictură olandeză, fiindcă din ascunderea lăutarului după dulap se poate deduce tensiunea bibativă la care a ajuns chefuitorul.

Poeziile străbune sunt remarcabile tocmai prin această umoare jovială și primejdioasă, prin hazul furiei:

I-am căznit cu cazne grele
Și i-am foarte crunt bătut,
Câte sute cinci nuele,
La șezut.

Tot așa vreo zile șapte
Ii chemam în curte'n față,
Și-i snopeam de dimineață,
Până noapte.

Savoarea rezultă din ruperea bruscă a echilibrului patriarhal. Vorbitorul stă câtăva vreme serios în solemnitatea arhaismelor, apoi deodată înfuriat cade în invectiva națională:

Scris-a Mihnea din Buceag,
— Hoți sunteți voi, sau Pârgari?—
Că v'a prins cu furtișag,
Mama voastră de coțcari.

Vorba absurdă răsare deodată, hazlie, zugrăvind acea stare dulce de ebrietate în care gura nu poate să se închidă o clipă:

La moșia dumnealui,
A hatmanului Țincoca,
Mai la vale de Vaslui,
Cioca-Boca.

D. Păstorel Teodoreanu a mai avut ideia originală de a ne da niște „cântece de ospiciu". A scoate la iveală mecanismul vieții subconștiente, necontrolate de rațiune, este a intra oarecum în chiar depozitul poeziei. Poezia de dictare automată a devenit programul însuș al suprarealismului. Însă cu acest procedeu putem ușor cădea în monotonie și în convenția halucinatorie. Cu multă inteligență, poetul și-a dat seama că întâi de toate noi mergem să vedem nebunii, nu ca să cădem în extaze lirice, ci ca să râdem. Nebunii sunt, vai, comici și asta vine din raționamentul lor absurd, cu o crăpătură aproape invizibilă și din contrastul dintre realitate și perceperea ei eronată. D. Păstorel Teodoreanu a stilizat câteva absurdități în acea aparentă banalitate care face ca trecerea dela normal la anormal să fie nesimțită, dându-ne câteva minunate gravuri de grotesc doment, jovial:

Aveam pușcă'n banduleră
La război.
Acum sunt mitralieră,
Bravi eroi.

Voi vă duceți iar pe-acasă,
După plac.
Mie de nimic nu-mi pasă.
Fiindcă tac,
Zic mereu că tac,
Însă nu mai tac,
Tac-tac.

S'a ascuns în mine-un cal,
Rătăcit de herghelie,
Când îi adăpa pe mal.
Însă nimenea nu știe,
Că eu am în mine-un cal.

Numai nopțile necheazä
Și când toți se odihnesc,
Când nici dracul nu veghiază
Numai eu mă chinuesc.

Tralalali, tralalala,
Am mai ucis un gardian.
Tralalali, tralalala,
Acum sunt liber — castel...

Tralalali, tralalala,
Aveam și drept (sunt Impărat).
Tralalali, tralalala,
I-am scos un ochi și l-am mâncat.

Tralalali, tralalala,
C'un lemn în țeastă l-am izbit.
Tralalali, tralalala,
(El nici nu știe c'a murit).

Humorul compunerilor stă mai ales în faptul că în vreme ce gesturile nebunilor care vorbesc sunt enorme, stilul lor e nu numai cuminte și riguros logic, dar convențional, plat, încât *Soldatul*, citat la început poate fi socotit o parodie a poeziei patriotice iar cântecul insomniei, o parodie a verlainismului (s'a ascuns în mine...).

*

D. Emil Giurgiuca este un tânăr poet ardelean, cunoscut celor care urmăresc atent publicațiunile literare din mica revistă *Abecedar.*

...e timpul claie de versuri să te-aprinzi
Și să-ți ridici lumina pe cerul ardelean

zice poetul și noi îl aprobăm din toată inima. Intr'adevăr Ardealul de unde au coborît atâți poeți ne este dator o generație lirică nouă.

Poezia d-lui E. Giurgiuca este mai cu seamă panică. Beția câmpenească a d-lui Blaga este trasă aici în versuri clasice. Prospețimea percepțiunilor, bucuria de a trăi sunt indiscutabile și lăudabile:

O ciocârlie-și spală'n rouă
Și'n liniștile cerului se pierde.
In matca bălții brumărie plouă
In ropot grâul dimineții verde.

De m'aș scula aș fi un lan enorm,
Un dâmb de ierburi începând să umble.

Autorul este și un cântăreț al Sighișoarei:

De iau în ochi această suitoare
Stradelă străjuită svelt de turnuri,
Curg vițe roșii din coroana mare
Ce-i arde burgului pe cap în unghiuri.

Ceeace trebue să vindece d. Giugiurca, poet care dă legitime speranțe, este acea impresiune de lucru trudit, încărcarea aceea abundentă de senzații, și lexicul pedant în căutarea lui dialectală: *căpăi, a țingăli, bruș, tălăișe, burz, strămătură, fliște, druște, bărnac bruji, ceglău etc.* Un astfel de vocabular merge în proză, pus în gura unor autentici dialectali, în poezie însă el e disgrațios.

Notă. De câte ori spunem un adevăr în afară de orice discuție, primit de orice minte sănătoasă, cum a fost cazul articolului despre d. Ionel Teodoreanu, se găsesc spirite contradictorii care să ia atitudine contrarie, bine înțeles paradoxală. Acesta e un mod de a insinua că judecata noastră e vulnerabilă și e pornită din vreun resentiment personal. Cu d. Ionel Teodoreanu noi n'avem nici un diferend, ba dimpotrivă raporturi prietenești, fiindcă d. Ionel Teodoreanu este omul cel mai de treabă din lume. Este din partea noastră o trebuință de adevăr, singurul factor pe care se întemeiază prieteniî literare. Ceeace am spus noi este așa de limpede încât singura invinuire ce ni s'ar putea aduce e aceea a banalității. Ei bine, un cap sucit găsește că e cu cale a scrie că *Secretul Anei Florentin* este cea mai bună carte a d-lui Ionel Teodoreanu. Iată de ce critica nu mai are nici o înrâurire în bine asupra scriitorului. Socotim astfel de manifestări ca un semn trist de *mizerie intelectuală.*

G. CĂLINESCU

INSEMNĂRI ŞI POLEMICI

Cultura în provincie

Eforturile făcute de unii intelectuali pentru a creia o viaţă culturală în provincie sunt impresionante de multe ori şi se cuvine să fie subliniată orice iniţiativă în această direcţie, cu toate scăderile, inerente vieţii de provincie. Uneori însă, la partea negativă a acestei activităţi nu mai e vorba de o scădere oarecare ci de ridicarea unora la posturi pe care nu le merită. Se va vedea imediat la ce posturi ne gândim.

Din Caransebeş primim o revistă — Banatul Literar. *Intenţia noastră nu e de loc să polemizăm, dar citind această revistă şi dându-ne seama câtă ignoranţă, incultură şi prost gust se găsesc în paginile ei, ne-am îngrozit: conducătorii revistei sunt şi conducători ai opiniei publice din acest colţ* de ţară.

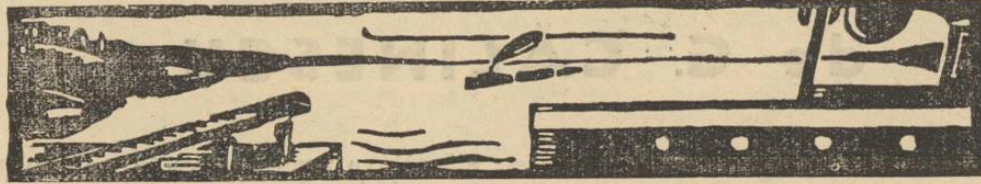
Ca să nu se creadă că e vorba de o oarecare fiţuică fără însemnătate, trebue să spunem că Banatul Literar *este o revistă mare, apărând în 40 pagini, cu pretenţii duse foarte departe. In articolul program, directorul revistei — d. Lucian Costin — scrie:* „am înfiripat dela tribuna noastră o nouă mişcare literară — mai sobră şi mai amplă în linia şi nota vremurilor noastre... Am concentrat în citadela noastră numai ce am putut selecţiona din noua generaţie. Imbecilii i-am repudiat chiar cu jertfe de a renunţa la 50-60 de abonamente plictisitoare. Am umplut coşul redacţiei până în vârf"...

Iar la cronica recenziilor, „Banatul Literar", prin pana d-lui Gheorghe Lică-Olt, redactorul revistei, cu poza în prima pagină, dă lecţii de sus. — Vorbind despre „Revista Institutului Social Banat-Crişana", d. Lică-Olt stabileşte responsabilităţi în faţa viitorului: „Aceast proeminentă figură bănăţeană, d. C. Grofşoreanu, va răspunde în faţa viitorului nostru bănăţean, că n'a avut la timpul său emblema vremilor. Noi, de la tribuna „Banatului Literar" îl vom urmări pe acest domn pentru toate problemele bănăţene. Semicultura bănăţeană o vom repudia-o până la *(Nu putem şti până unde pentrucă aici d. Lică-Olt s'a împiedicat şi a pus punct).*

„Numărul revistei îl încheie un domn mediocru C. G. R. şi un oarecare Negru, ignorant în chestii literare. Noi, dela „Banatul Literar" vom veghia! Avem o înaltă datorie".

Chestia asta cu repudierea şi veghierea revine mereu în preocupările intelectualilor bănăţeni. Vorbind despre „Luceafărul", acelaşi domn Lică scrie: „Ei, domnule Aurel Cosma, ce ai făcut dumneata că ai predat revista aceasta pe mâna unor dăsculţi?! Te-am repudiat de atâtea ori că ai fost absent cu spiritul faţă de cele mai intime (?) probleme bănăţene. Te rugăm, ia noul „Luceafăr" în mâini şi vei fi de acord cu ce-ţi spunem noi. Nu putem face noul nostru bănăţenism fără puteri serioase în literatură.

„Lucian Costin e atent şi dirijează în alt sens literatura bănăţeană. Uită-te la noul număr: o încuibaţie artistică de publicişti superficiali! Revista noastră

„Banatul Literar", care dirijează numai talente, va fi la datorie faţă de acest camuflaj literar, grotesc şi ignorant..."

Aţi reţinut prin urmare: „Banatul Literar" veghiază, repudiază, dirijează, alege talente, renunţă la abonamente plictisitoare, umple coşul redacţiei cu manuscrise, etc.

Să vedem ce soi de dirijare face d. Lucian Costin, conducătorul revistei. Va fi suficient să ne dăm seama şi de cei „aleşi".

D-sa scrie un studiu despre: „Estetica artei poporane". *In „Consideraţiuni generale" spune:* „Din moment ce arta poporană îşi conservă reputaţia ei alături de literatura cultă şi întreg procesul de evoluţie şi distrugere acelei din urmă creşte formidabil — astăzi suntem porniţi spre apogeul evoluţiei, care într'o epocă de 50-100 ani, are să se universalizeze cu cele mai fine fibre în ramificaţia internaţională — asistăm cu ochii la pregătirea epocei de mâine".

„Pentru a putea distinge întrucâtva criteriile de creaţiune, — *scrie mai departe cerberul literar al Banatului,* — mijloacele de realizare artistică şi toate ondulaţiile ideologiei poporane în proză şi poezie, m'am gândit să-i orientez în linii generale pe aceia, cari se interesează mai de aproape de technologia artistică a poporului nostru bănăţean".

In primul capitol — *Realizarea artistică* — aflăm:

„Ce se concepe sub realizarea artistică? Mijloacele multiple şi variabile ale capitalului linguistic, adecvate ondulaţiilor fondului artistic de realizare.

„Fantezia poporană, în toate variaţiile complexului ei, are absolută nevoie de expresivitate şi luciditate — o artă comunicativă cu mijloacele technice simple şi estetice. Din moment ce poporul şi-a creat limba, odată cu cuvântul literaturii culte, s'a format un suprastrat pe substratul poporan.

„Acest substrat i-a creiat baza substratului cult şi indefinit ca varietate. Cei mai expresivi termini, de cari are nevoie literatura cultă în arsenalul linguistic poporan.

„Limba noastră e un rezervoriu imens, din care ţâşnesc azi numeroase cascade — voluptatea de a forma cuvinte şi a le volatiza..."

E inutil să continuăm cu citatele. Intregul studiu e format din „judecăţi" asemănătoare mostrelor de mai sus. La fel cu literatura „aleasă" pe care o publică „Banatul Literar" în restul paginilor.

Un amănunt: d. Lică-Olt se declară scriitor tradiţionalist-naţionalist combativ. Vorbind despre „reprezentativa naţionalismului integral şi viguros", *d-sa scrie:* „In convorbirile noastre cu d. Nichifor Crainic am remarcat şansele de victorie în traectoria tembelismului cosmopolit dela noi". *Afară de aceasta, redactorul „Banatului Literar" are preocupări poliţiste, cerând „domnilor" dela cenzură să suprime, „cât mai repede", reviste care nu-i convin. Probabil pentrucă aceste reviste nu prezintă* „şansele de victorie în traectoria tembelismului cosmopolit..."

Atâta ignoranţă dezarmează. Nu mai ai ce spune. E reconfortantă doar constatarea că nu asemenea manifestări caracterizează viaţa culturală din provincie. Reprezentanţii conştienţi ai acestei vieţi culturale au datoria să reacţioneze. — An.

Pen Clubul îşi are casa proprie

Până în prezent acest club, perfect ignorat la noi, cu toată verva şi strălucirea preşedintelui său, d. Eftimiu, nu-şi avea casa sa. Mulţumită d-lui Jules Romains, preşedintele Federaţiei celor cincizeci şi mai bine de secţiuni răspândite pe teritoriul diferitelor state, din toamna aceasta există la Paris nu o casă, ci un apartament, în Rue Pierre Charron 66, un cămin modest, un loc de întâlnire, o casă comună.

La inaugurare au asistat: preşedintele Republicii, d. Albert Lebrun şi d-nii Yvon Delbos şi Jean Zay.

In asistenţă s'au remarcat următorii cunoscuţi scriitori: Ivan Bunin premiul Nobel, James Joyce, Paul Valéry, Pierre Bourgeois, secretarul Pen clubului din Bruxelles, Hohensheimer de la Pen Clubul din Viena. Apoi Jules Cain, André Thérive, Aldanov, Jean Paulhan, Luc Durtain, Charles Vildrac, Benjamin Cremieux. In jurul capului statului: preşedintele Senatului, directorul şcolii de Arte Frumoase, George Huisman, etc.

După câteva cuvântări, între care aceia a lui Jules Romains care se silea să dea formulele cele mai potrivite pentru a exprima misiunea Pen Clubului, „născută după războiu, din revolta unor suflete împotriva catastrofei care zdrobise omenirea şi compromisese destinul însuşi al spiritului", oaspeţii au vizitat „Casa Internaţională", foarte plăcut amenajată, cu camere pentru scriitorii în trecere prin Paris, moderne şi intime, cordiale şi primitoare. Erau prezenţi miniştrii Jugoslaviei, Greciei, Bulgariei, Japoniei.

— Orice om de cugetare, — spusese Jules Romains în cuvântarea sa, — e aici la el acasă, cu condiţia de a nu trăda, prin persoana sa, nici omul, nici cugetarea...

Noul secretar pe viaţă al Academiei Franceze

Cel ce a urmat lui René Doumic la secretariatul Academiei Franceze, este Georges Goyau. Ca şi predecesorul său, el a făcut şcoala normală superioară şi, după ce a fost numit agregat la istorie, a urmat şcoala franceză dela Roma, unde a studiat întâi antichitatea, trecând imediat la cercetări asupra chestiunilor religioase în raporturile lor cu temporalul. A fost elevul lui Gaston Boissier, fost şi el secretar pe viaţă la nemuritori. Despre el îşi aminteşte cu drag Georges Goyau:

— Era un om foarte chiţibuşar în ceiace priveşte puritatea stilului. Intr'o caricatură a timpului, Boissier e reprezentat ameninţându-mă cu degetul: „Nenorocit copil!" Şi toate aceste ameninţări şi mustrări pentru o mică greşală de limbă într'o disertaţie.

La douăzeci şi cinci de ani, Goyau a publicat „Lexicul antichităţilor romane", dar având prilejul de a face o călătorie în Germania, cu misiunea de a studia starea spirituală a Imperiului pentru o serie de articole în „Revue des Deux Mondes", a părăsit antichitatea. De aci a început adevărata sa activitate politica religioasă a lui Leon al XIII-lea. De aci a început adevărata sa activitate intelectuală, pornind dela „Germania Religioasă", până la „Roma Creştină". In prezent se ocupă cu încadrarea misiunilor religioase în Istoria Naţională.

Dar munca sa la secretariatul Academiei, care va fi tot atât de scrupulos îndeplinită ca şi aceea a predecesorului său, n'ar trebui să stânjenească pe aceea a savantului, căci aceasta ar însemna o pierdere însemnată pentru cultura franceză. Personalitatea şi atitudinea sa de adevărat creştin, vor învesti cu deplină autoritate pe noul secretar al Academiei Franceze, iubit şi respectat în general de toţi care au lucrat cu el.

Cu prilejul numirii sale, un prieten de-al lui Abel Hermant, îl consola pe acesta că n'a fost el numit secretar perpetuu.

— Ţi-ar fi stat bine în locul acesta, dar, uite, îţi lipseşte ceva: n'ai „une bête noire"!

Toţi secretarii perpetui ai Academiei au avut o repulsiune violentă măcar pentru unul din scriitorii francezi cu renume. René Doumic nu-l putea tolera pe Baudelaire, Fréderic Masson, predecesorul lui Doumic, pe Flaubert.

Nu s'a uitat încă scrisoarea plină de injurii ca răspuns la invitaţia Societăţii Literaţilor de a participa la inaugurarea Muzeului dela Croisset.

Dar dacă se ştie sigur să Abel Hermant n'are „une bête noire" — mulţi se întreabă care o fi a lui Georges Goyau?

Romanele sărăcimii

Sărăcia este un subiect groaznic în romane. Dar puţini sunt scriitori care o redau în toată atrocitatea ei. Mulţi sub cuvânt că vor să o redea cu toată oroarea ei reală, îi dau o înfăţişare plină de forţă şi strălucire. In păcatul aceasta a căzut şi Zola. Puţini îndrăznesc să-i zică pe nume. Victor Hugo, care avea slăbiciune pentru lux, vorbind de săraci le zice „mizerabilii". Celine de pildă are tăria să le spună fără înconjur „săracii" şi sărăcia.

Una din aceste cărţi dure şi grozave este o carte venită din America şi tradusă în limba franceză: „Les Vagabonds de la Faim" (Edit Calmann-Lévy).

Fără nici o elocinţă şi nici o dorinţă de a înduioşa, sărăcimea e zugrăvită în trăsături înspăimântătoare, tocmai pentrucă e redată cu simplicitate şi adevăr.

Romanul e alcătuit din episoade succesive, care nu sunt legate între ele decât prin persoana povestitorului şi printr'un fel de resemnare cu care înşiră cu răceală şi naturaleţă viaţa de groază a unui „stiff", adică a unui vagabond care a căzut în abisul mizeriei şi a decăderii sociale, din cauza şomajului, dar care nu e dispreţuit, fiind un cerşetor din necesitate.

In special „fiziologia" săracului este împovărătoare, descrisă fără pretenţii, fără cruzime voită, fără dorinţa de a provoca mila. Oamenii şi lumea în care trăiesc, cu defectele şi viciile scoase la lumină, cu sărăcia care le măreşte şi le împune. Somnul, hrana, pacea sufletească a acestor sărmani, care trăesc din accident în accident şi din nenorocire în slăbiciune, sunt lucruri al căror preţ nu-l cunosc decât aceşti scăpătaţi în abis; noi care le avem la îndemână le-am uitat valoarea. Mărturia unui sărac, ce se gândeşte să cerşească, să fure, să omoare, ne face să trăim într'o lume în care problemele se pun cu totul altfel decât în lumea noastră.

O carte care ne inspiră ruşine şi remuşcare, o carte dură, dar foarte bună, dintre cele mai bune ale vremii.

Şi Eugène Dabit, răposat de curând, a scris o carte bună despre săraci: La Vache Enragée, *o carte densă şi aspră, în care nu e nici un fel de mărefie; e urâtă chiar, însă zguduitoare şi poate e necesar ca să ne simţim zguduiţi de această temă, măcar din vreme în vreme.*

A apărut:

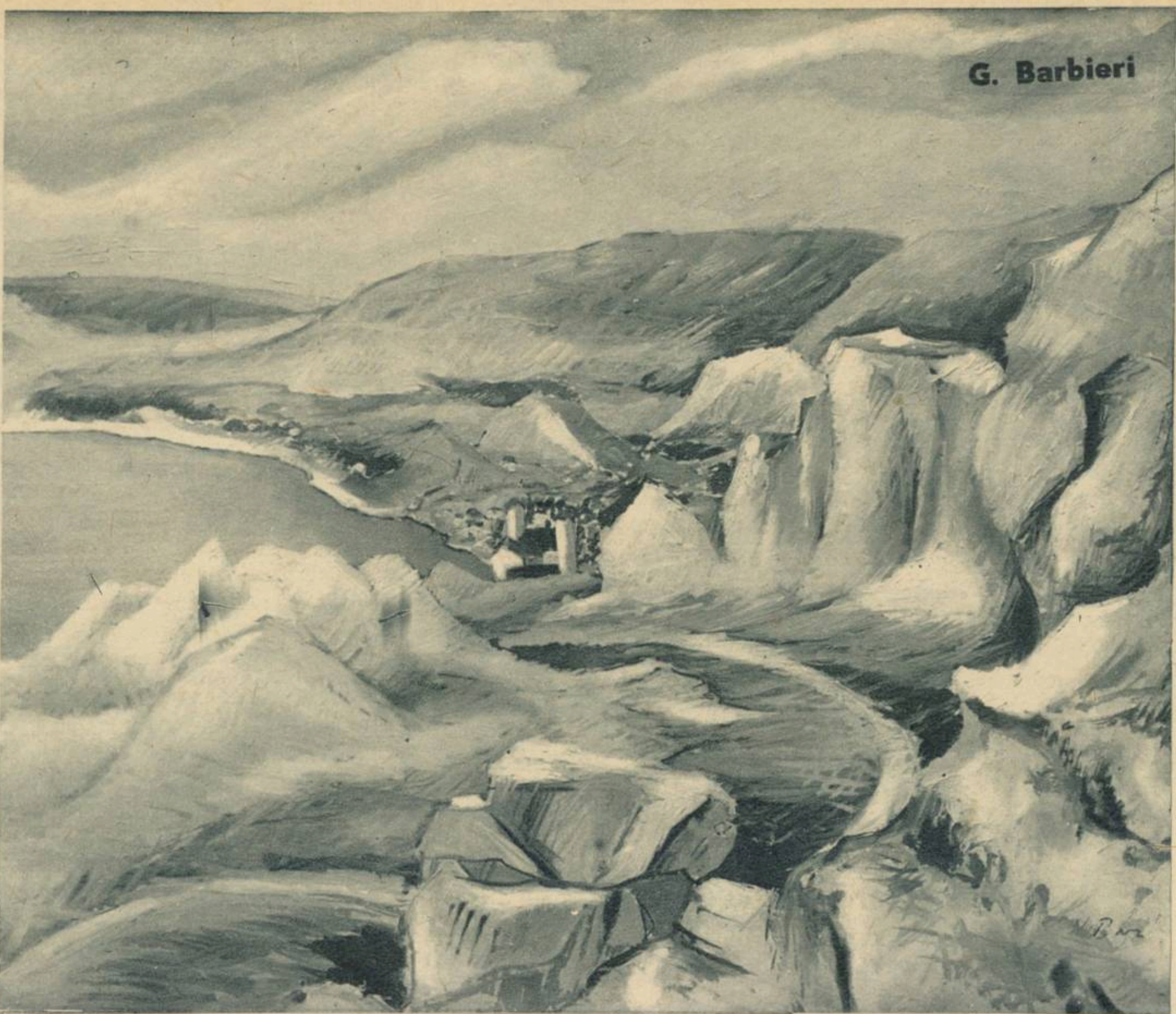
M. SEVASTOS

MONOGRAFIA ORAŞULUI PLOEŞTI

EXPOZIŢII

V. Constantinescu

G. Barbieri

Intr'una din sălile Mozart pereţii sunt împodobiţi cu imagini luminoase, decorative şi foarte plăcute ochiului. După o vară petrecută în Grecia, d-na *Victoria Constantinescu* nu ne-a adus peisagii grave organizate architectonic cum au făcut alţii, ci schiţe colorate, scrise sprinten, în care darul său de pictor s'a exercitat îmbelşugat, şi faţă de lucrările precedente, perfecţionat.

Materialul folosit e acuarela — un material foarte ingrat care pretinde siguranţă în mânuire şi se cere sprijinit în realizare pe jocurile spontane, într'o oarecare măsură întâmplătoare, ale culorilor. Niciodată acuarela nu poate descrie, mergând docilă după amănuntul motivelor, căci prin însăşi consistenţa ei vaporoasă e sortită să întindă pe hârtie pânze largi de lumină şi să facă să râdă ca nişte clopoţei câteva culori vii ca de mărgică. Acuarela evocă dintr'o singură respiraţie — nu modelează formele, tonurile ei nu pot fi suprapuse. Cine a încercat s'o întrebuinţeze altfel, a dat greş. N'a ajuns la alt rezultat decât s'o ucidă pur şi simplu.

D-na Victoria Constantinescu, conştientă de rostul adevărat al acuarelei, caută numai să-şi definească un stil propriu. Fără să luăm seama la unele influenţe, vom observa că d-sa ajunge să sugereze natura cu eleganţă şi graţie. Ştie să potrivească, să le facă să joace, culori fine, conducând cu virtuozitate griuri, albastruri sau ocruri deschise, unde încrustează trăsături vii, corespunzând caselor, copacilor şi bărcilor aflate la margine de mare ori la poale de munte, pe care le risipeşte sau le înşirue ca boabele unui colier preţios.

D-na Victoria Constantinescu dovedeşte un gust rafinat atât în acuarelele sale cât şi'n pictura în ulei.

Şi a doua fiică a lui Nicolae Vermont urmează cariera tatălui. E un curaj, pentrucă Nicolae Vermont a fost un pictor de mare talent şi apoi, a lucra alături de dânsul când eşti tânăr înseamnă să te pleci influenţelor lui, care pot deveni în cazul de faţă obsedante.

Se cunoaşte deci, cine a învăţat-o pe d-ra *Zoe Vermont* pictura: are o cuminţenie în lucru şi o delicateţă care dau pânzelor sale o atracţie dincolo de meşteşug. La vârsta d-sale, meşteşugul nu poate fi definitiv. Cu toate că întâlnim, mai ales în acuarelă, juste sublinieri ale esenţialului formal. Vom repeta însă că ceiace face farmecul lucrărilor d-rei Zoe Vermont este puritatea şi modestia concepţiei.

D-ra *S. Sara* se crede mai cu seamă o desenatoare portretistă. E drept că are unele trăsături expresive, dar ne-au plăcut mai mult acuarelele sale, în care siluetele se desprind natural prezentate schematec, dar semnificativ şi imprimând în general o atmosferă de nelinişte şi vagabondaj. Unul din exemple e reproducerea de faţă.

D-l *Petre Dumitrescu* e un artist tânăr. foarte înzestrat, dar care ar trebui să se lase cât mai repede de reţeta împrumutată atât de comod. Altfel, păcat de muncă şi cheltuială. Şi îi vorbim deschis tocmai pentrucă suntem încredinţaţi că dispune de rezerve proprii şi s'ar putea găsi pe el însuşi mai uşor ca alţii. I-ar trebui numai să poată uita.

Are multe lucruri frumoase: mai întâi inteligenţa concepţiei, apoi simţ al culorii, desen sugestiv, armonii delicate — dar observi că e ceva ezitant în toate, că ascultă de lecţii şi n'ar vrea să greşască.

Noi îl aşteptăm pe d. Petre Dumitrescu cu multă speranţă.

D-l *George Barbieri* e unul din pictorii Balcicului — unul din cei statornici. Şi expoziţia actuală e închinată deci frumuseţilor oraşului depe coasta de argint. Maluri de

P. Dumitrescu

V. Constantinescu

Zoe Vermont

S. Sara

Zoe Vermont

G. Barbieri

cretă poetice, case semănate pitoresc, bărci în repaus, mare de smaragd, etc. — tot lucruri ştiute care ar putea ajunge plictisitoare, dacă n'ar interveni interpretarea artistului.

Din capul locului găsim acest merit d-lui Barbieri: pe teme speculate până la epuizare izbuteşte să ne câştige interesul. Apoi, priveliştile sunt întotdeauna frumos construite şi dispun de o materie strălucitoare în care nuanţele se organizează precis, oferind un suport sincer şi strict emoţiilor sale.

Unei inteligenţe lucide care ştie să practice analiza respectând misterul expresiei artistice, d-l Barbieri adaugă o fineţă de un ritm mult mai complex decât apare la prima vedere. D-l Barbieri nu se aventurează să facă ceiace nu poate, ceiace nu simte. Noile sale peisagii formează un ansamblu strâns şi ordonat, pagini de emoţii trăite dealungul zilelor.

Expoziţia d-lui *I. Keber* are alt punct de plecare. D-sa nu consideră subiectul ca pe un pretext pictural, având în vedere o technică unică pe care s'o aplice generalităţii transpunerilor. D-l Keber încearcă să facă portretul peisagiului pe care-l are în faţă, cu atmosfera, cu figuraţia, cu caracteristica lui. Merge fidel după amănuntul natural, modelează conştiincios, după reguli academice, perfect convins de crezul său artistic.

Dar atitudinea aceasta, rezultată mai mult din întâmplătoare relaţii cu meşteşugul şi din amintiri disparate împrumută lucrărilor sale un aer oarecum greoi, apăsător, şi dacă vreţi, dramatic. Un dramatism care nu ţine atât de înfăţişarea subiectului în sine, cât de lupta ce o are de susţinut artistul cu materia picturală, din care efort se observă urme de oboseală şi nenoroc.

D-l Keber are şi calităţi, pe care nu le-a putut pune în valoare dintr'o pricină foarte simplă: n'a trăit în faţa subiectelor — a vrut să facă tablouri şi atât. Probabil că în expoziţiile viitoare — dacă treburile sale de pictor bisericesc îi vor da răgaz — aceste calităţi vor lua forme mai precise.

TACHE SOROCEANU

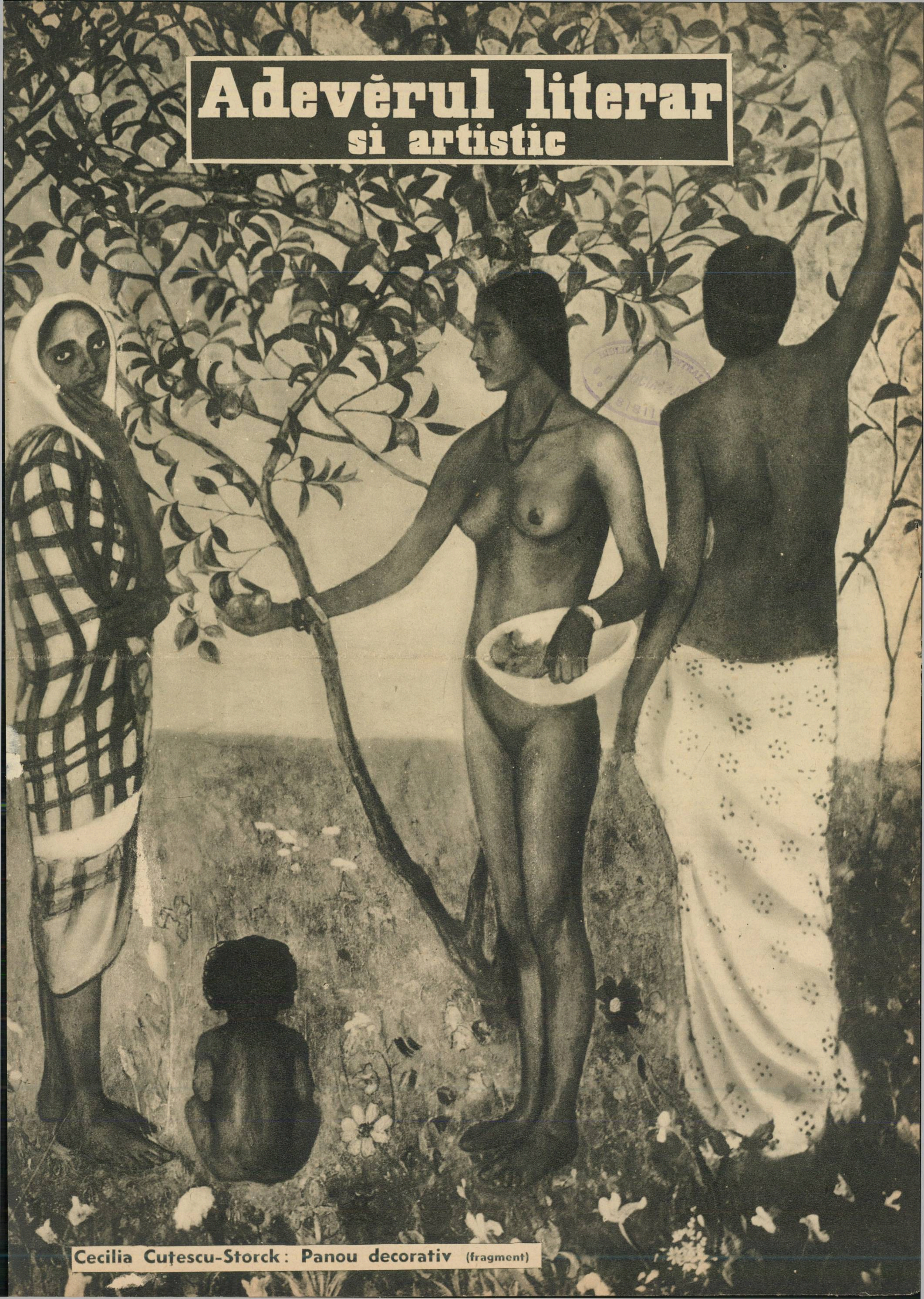
J. Keber

V. Constantinescu

TIPARUL ATELIERELE „ADEVERUL" S. A. — BUCUREŞTI

Adevĕrul literar si artistic

Cecilia Cuțescu-Storck: Panou decorativ (fragment)

Un sindicat şi o preşedintă

PICTORII români sunt oameni foarte curioşi. Se înţeleg rar între ei şi atunci, de scurtă durată. Dela prietenia cea mai strânsă, dela devotament şi sentimentalism copleşitor, ajung la duşmănie şi ură cu o uşurinţă care îşi găseşte asemănare doar în viaţa noastră politică.

Schimbările acestea la faţă nu sunt făcute totdeauna din interes, ci dintr'o toană, dintr'o năzărire, dintr'un orgoliu rău plasat. Aşa s'a întâmplat că pentru o poză cabotinească, cu gesturi şi gălăgie de accentuat dezechilibru nervos, căzută peste realitate ca din cer, mulţi dintre ei au stricat unei înţelegeri de breaslă, necesară în orice timpuri, dar mai ales astăzi când o categorie socială nu poate fiinţa decât printr'o strânsă şi conştientă unire.

Pentru pictorii români nu există noţiunea colectivităţii — domniile-lor caută să-şi impue personalitatea în orice loc şi la orice oră de par'că fiecare ar fi un centru de univers. Când vezi doi-trei strânşi la un loc, cu chiu cu vai, poţi fi sigur că foarte curând va eşi de aici ceartă mare şi o furioasă şi definitivă rupere a relaţiilor personale. Şi încă n'ar fi nimic, dar pentru un fleac, pentrucă li s'a năzărit că mândria le e ştirbită (a! marea lor mândrie afişată între ei şi inexistentă în faţa oricărui prim întâlnit, care poate să arăte cum vreţi la chip, numai coleg să nu fie) pentru marea lor mândrie sunt gata să se scoboare la intrigi, la insinuări, la „lucrături" care dovedesc uimitoare imaginaţie, câteodată singura lor imaginaţie. Poate fi şi copilărie la mijloc, poate fi ce vreţi, dar scuze nu încap.

Acum aproape două decenii a luat fiinţă Sindicatul Artelor-Frumoase. Ei bine, acest sindicat, ani după ani, nu s'a făcut simţit decât prin cearta membrilor între ei, prin nesocotinţă, prin prostii şi scandaluri care au culminat prin acel proces la justiţie, în tot cazul ruşinos, dacă nu pentru faptele în sine, pentru atmosfera creiată unei asociaţii de breaslă.

Iar astăzi, când conducerea acestui sindicat a încăput printr'un noroc nevisat, pe mâni energice, conştiente de răspunderea luată, în loc ca toată lumea să fie mulţumită, în loc ca fiecare să ajute după puteri la reuşita unei acţiuni de interes comun, se ţes tot felul de intrigi de invidioşi care dacă nu pot desfiinţa evidenţa, urmăresc măcar s'o compromită.

Când asistăm la un mers apăsat pe drum de realizări, când o voinţă fermă dărîmă un trecut mizerabil şi cearcă să deschidă orizonturi noi, n'are importanţă omul, ci fapta.

Cecilia Cuţescu-Storck a putut fi până eri simpatizată sau nu, ca persoană ori ca artistă, astăzi, când mulţumită numai şi numai ei, Sindicatul Artelor-Frumoase se mândreşte cu atâtea înfăptuiri, orice rezervă, orice îndoială, orice resentiment nu-şi are locul. Cecilia Cuţescu-Storck se sbate în clipa de faţă, aleargă neobosită de dimineaţă până seara, cu sacrificiul intereselor ei personale, cere, pretinde şi la nevoe, ţipă pentru drepturi şi situaţii ce se cuveneau pictorilor de mult dar pentru care nimeni până la ea n'a ştiut să lupte — e un fapt, o realitate. Cecilia Cuţescu-Storck reprezintă astăzi interesele tuturor pictorilor şi sculptorilor români — e firesc ca fiecare să vadă în ea pe Preşedinta Sindicatelor Artelor-Frumoase, uitând motivele ce-l despărţeau altădată de dânsa.

Dovezi de activitate şi iniţiativă a dat destule. Mărturisim că deşi o cunoaştem bine, nu ne-am închipuit-o atât de dinamică şi hotărîtă. Căci numai astfel, prin sbucium şi persistenţă a putut obţine: subvenţii de milioane, carnete de călătorie gratuită pe căile ferate, reduceri de impozite, intrare avantajoasă la spectacole şi câte altele. Sindicatul are astăzi un local propriu, unde se vor putea organiza expoziţii cu chirii minime; Sindicatul are astăzi o mare cinste: Preşedinţia de onoare a Reginei Maria. Toate acestea în mai puţin de un an. Şi nu vrem să vorbim de proecte — de a căror realizare suntem de pe acum siguri.

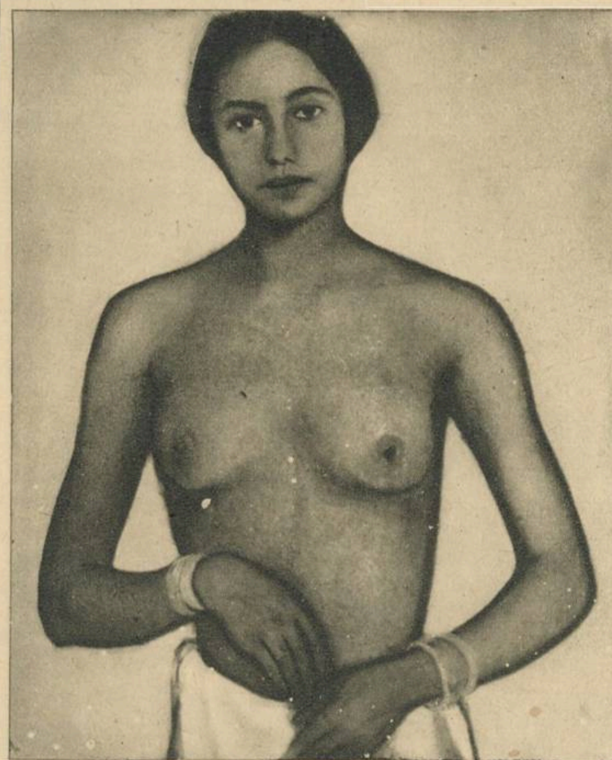
Ţineam de mult să facem un portret distinsei pictoriţe care este Cecilia Cuţescu-Storck. Il vom încerca într'unul din numerele viitoare. Ne-a furat frumuseţea celeilalte activităţi a ei.

Intr'o cronică la Radio am spus că Sindicatul Artelor-Frumoase are noroc. Vom preciza acum: Acest noroc se mai poate numi Cecilia Cuţescu-Storck.

TACHE SOROCEANU

C. Cuţescu-Storck: Panouri

Adevĕrul literar și artistic

Editura „Adeverul" S. A., București

Duminică 13 Februarie 1938 No. 897

ANUL XVIII * SERIA III

Lei 5 Exemplarul în țară
Lei 10 Exemplarul în străinătate

Prețul abonamentelor:
Lei 200 pe an Lei 100 pe 6 luni
Lei 50 pe 3 luni în străinătate dublu

Nationalismul în literatura americană

Pentru a cunoaște pe Americanii din toate clasele sociale, modul cum cugetă și cum activează, care sunt mobilele ce însuflețesc diferitele grupe de oameni ale poporului american, nu e destul să studiem pe Americani în cadrul instituțiilor lor din acești ultimi cincizeci de ani, în tratate ca „American Commonwealth" a lui James Bryce, sau „Histories" de „Eduard Channing" sau „Lewis Ashley" care ne expun metodele diferitelor activități americane.

Chiar nuvelele și romanele unui Mark Twain, d'Henry sau povestirile pitorești ale lui Jack London, nu ne dau decât fragmente și icoane izolate din această masă vie în plină fierbere care e poporul american.

Cel care a redat în plin relief, în tot ce are mai viu și mai specific poporul american, începând cu Middle West, izvorul energiei și al democrației acestui tânăr continent, alcătuit din vechi pioneri și imigranții din țările nordice, este Lewis Sinclair, autorul a vre-o nouă, zece volume, care pot fi considerate ca „o epopee a tinerei Americi", atât sunt de mărețe și pline de viață.

Fără a pomeni vreodată numele de naționalism, fără a face fraze și retorism, numai prin felul în care redă tipurile și răsfrânge viața curgătoare, cotidiană și reală, fără pedantism și prețiozitate, ne face să pătrundem în adâncul și adevăratul suflet al poporului său, în fiecare din romanele sale.

Naționalismul său firesc și evident ca lumina soarelui se arată din primul roman scris înainte de războiu „Our Mr. Wrenn", în felul cordial și plin de humor și interes cu care ne înfățișează tipuri de bărbați și femei din pătura mijlocie, cu o profundă întipărire a americanismului în tot felul lor de a fi.

Afară însă de acest roman, toate romanele dela început ale lui Lewis Sinclair sunt consacrate Middle Westului. Cunoaștem din romanele sale întâi pe scoborîtorii pionerilor, elita poporului american, acei înaintași care s'au îndreptat în spre West, prin pădurile din Kentucky și Tennesee și au pus în valoare „Câmpia" aproape nemărginită, dela lacurile Michigan și Erie, până la golful Mexicului, de la Aleghani, până la Munții Stâncoși. Acolo s'a născut autorul, în târgușorul Minnesotta, unde tatăl său era medic. Acolo, printre oamenii simpli, care au păstrat ceva din curajul și virtuțile „pionerilor", a crescut autorul, pe pământul deschis suflării când arzătoare, când înghețată a vânturilor și s'a format în lăcașul în care era atât de greu de trăit și de muncit, mai ales în partea sa de nord.

Eroii săi sunt apoi luați dintre imigranții nordici care se așezară aci în decurs de vre-o șaizeci de ani, supunându-se cu bună voe disciplinei și moravurilor Anglo-Saxonilor pe care i-au găsit aci așezați.

Sinclair Lewis are pentru aceștia o deosebită simpatie și îi pune la preț. „Oameni tari, acești fermieri scandinavi", zice el în romanul „Main Street". „Instăriți, Helga Rustad, nu e făcută pentru America; dar fiii săi vor fi oameni de lege, medici, cârmuitori de stat, ce vor vrea".

In romanul „Arowsmith", ca și în „The Trail of the Hawk", în care eroul este un tânăr norvegian, prototipul colonului format, ne prezintă acea generație de oameni nordici, care au devenit niște „Yankei", foarte buni, în Minnesota și Dakota, unde au pus în valoare mii de hectare și au răspândit o rasă întreagă în pustietățile în care s'au așezat.

„Când au ajuns în Middle West-ul nordic, trăiau în strâmtoare, în bordee, în mijlocul „Câmpiei", fără umbră, sau în poene în care nu erau decât trunchiuri de copaci. Mii de muște în bucătărie. Gospodăria în părăsire. Sufăr de dorul de țară. Fiordurile sonore dela Trondjem și lacurile de la Finmark le umbresc gândurile, le înăbușe râsul și le îngheață simțirea. După o generație și chiar după zece ani, ies din starea lor tristă de străini. Sunt în deplină cunoaștere a politicii, votând pentru candidatul onest și nu pentru cel cu gura mare. Fac contracte cinstite, își trimit copiii la școală, își lărgesc domenii și merg să deschidă dughene în târg și să mânuiască îndemânatec uneltele. Devin metodiști sau congreganiști".

In romanul despre care vorbim, Erikson, tânărul Norvegian, visează o Americă în care se vor păstra urmele pionerilor, al căror scoborîtor spiritual se simte. „Numai noi cei care am trăit pe pământul negru", zice Sinclair Lewis, „putem înțelege viziunea care înduioșa sufletul acestui American de o generație".

Tânărul acesta are patriotismul american, îmbătându-se de progresul uriaș al orașelor, privind cu mândrie trenul puternic ce străbate marea de spice, pentru a ajunge la marginea acestei împărății, pe care ai lui au împins-o până la țărmurile Pacificului. Se simte și el un cuceritor, deși massa scandinavilor a fost repede absorbită de comunitatea americană...

Aceasta pentrucă alături de ei stau cadrele de Americani de viță veche, în Statele din Centru, care-i călăuzesc și-i formează cu amintirile pline de respect, păstrate pentru cei mai vechi.

Aceste generații noi reprezintă mai ales „energii gata să se desfășoare". Legea lor este acțiunea, munca este o religie. Dar ei se feresc de rutină,

Sinclair Lewis primind premiul Nobel

având mereu în fața lor totdeauna un scop mai mare și mai frumos și căutând „să-și preînnoiască mereu pielea ca șarpele". Carl Ericson, eroul despre care am vorbit, venind în New-York, lucrează șaisprezece ore într'o cafenea de imigranți care scuipă pe podelele curățite abia atunci de el. Dar nimic nu-l descurajează. Strânge dolar lângă dolar, își păstrează energia neatinsă, rămâne deasupra soartei sale mizerabile și poate în sfârșit să-și ia zborul spre „Noroc".

Satele de câte șapte opt sute de locuitori sunt „celula" tinerii Americe. „Acolo s'au născut toate puterile și toate virtuțile". Din romanele lui Sinclair Lewis se vede cum elaborează ele neamul care va îndoi și întrei puterile Statelor Unite.

O fată tânără, Carol, care nu înțelege menirea și importanța satului, măreața cucerire a pământului prin sămânarea bogăției morale și materiale, primește acest răspuns de la o prietenă a ei:

— Vei zice că sunt retrogradă și conservatoare. Sunt, în adevăr! Căci atâtea trebuesc conservate... Toate comorile idealului american; energia, democrația, simțul apropoului.

„Babbit" este cu totul altceva decât romanul de strâmt realism pe care-l socot cei ce citesc superficial.

El complectează pe „Main Street". „Babbit" este America eșită din perioada ei de formație, o Americă plină de cinste, de viață și de tinerețe, America iubită de Sinclair Lewis. O Americă a clasei mijlocii, deschisă tuturor, fără averi formidabile, rămasă cu moravuri simple, fără morgă.

G. Babbit enumără calitățile cetățeanului ideal, într'un discurs ținut în favoarea unui candidat conservator la alegerile municipale și aceasta nu sunt nici mai mult, nici mai puțin decât calitățile „cetățeanului standard" pe care Sinclair Lewis îl dorește ca alcătuind cu majoritate clasa conducătoare a Americii; standarizarea are, după părerea sa, efecte admirabile: „Nu e țară în lume care să aibă case și vile mai standardizate decât noi. Dar ce-mi pasă că ele sunt standardizate... Aceasta îmi lasă mai mult timp și energie pentru a-mi dezvolta personalitatea. Ceeace combat este standardizarea spiritelor"!...

Cetățeanul standard reprezintă „un regim plin de libertate, de progres moral, material, un regim care lasă familiei toată libertatea și îi dă valoarea ei reală".

Pe când cetățeanul standard își poate dezvolta în voe libertatea, cetățeanul statizat își înăbușă conștiința și se pleacă la voința atot puternică a Statului. Standardizarea nu înseamnă anularea inițiativei individuale, nici întronarea dominației mediocrității; ea este contrariul spiritului de castă din Middle Est. Un cetățean din lumea de Est e cordial și posedă ceia ce se numește „spiritul de corp".

De pildă, Babbit e mândru că face parte din delegația unei corporații și defilează îndărătul unui steag cu ciucuri de aur, cântând cum poate imnul societății în cor cu ceilalți. Vechii elevi ai colegiilor și Universităților își păstrează legăturile de camaraderie din școală. De pildă, elevii din clasa 1836 se adună îmbrăcați în veste albastre și pantaloni albi, îndărătul bancherului Tub Pearson, care învârte o cârâitoare, cântând în cor cu camarazii, un refren monoton și idiot din timpul școlarității.

Good morning, Mr. Zip, Zip, Zip
Got a hair court as mine?...

Dar, deși acest fel de manifestări ar fi cu totul ridicole la noi, la ei manifestația e salvată prin sinceritatea sentimentelor ce se ascund îndărătul lor. Această sinceritate și simplicitate care se păstrează între camarazii și prietenii de școală o viață, dau și accentul în raporturile și dragostea din familie, precum și o mare îngăduință pentru greșelile concetățenilor.

Cum se depărtează însă în spre Est, Sinclair Lewis devine un critic teribil. In orașele mari, idealul său cetățenesc se alterează. Acolo mizeria e prea aproape de marile bogății. „La doi pași de calea a cincea (Fifth Avenue) este East Side, în care populațiile străine nu s'au absorbit și mulțimea forfotește în mizerie. Castele care erau îngăduite pentrucă păstraseră ceva din apucăturile și virtuțile vechilor pioneri. Bogăția nu este pentru Americani o cauză de decădere atâta timp cât bogătașii rămân în contact cu un popor democrat și patriot. Dar în orașele mari, New-York, Pittsburg, etc, egoiștii și vanitoșii își bat joc de tradițiile naționale, începând cu respectul pentru familie, politicianii fac cârdășie cu canaliile, judecătorii primesc sperț, toți șarlatanii strâng în jurul lor naivii și credulii și așa mai departe. Sinclair Lewis se indignează și scrie două cărți de o mare putere: „Elmer Gantry" și „Ann Vickers". Civilizația americană e în primejdie și vechii puritani din generațiile trecute se trezesc în el. Atâta vreme cât eroii săi sunt sub influența patriei lor natale, ei rămân onești în fond, sub toate greșelile și vițiile în care cad.

Dar de îndată ce devin izolați mo-

(Continuare în pag. 2).

In trei rânduri

Două povești: una veche și una mai nouă.

O femeie săvârșise o faptă rea și a spus că vecina e vinovată.

Acuzata târâtă înaintea cadiului, se jura că n'are nicio vină.

Atunci judecătorul înțelept și oriental porunci:

— Desbracă-te!

— Nu mă desbrac, — răspunse pârâta, — să știu că mă omori.

Apoi, a fost chemată și cealaltă femeie.

— Dacă vrei să te cred, — zise cadiul, — desbracă-te!

Cadâna își desveli sânii și porni să-și lepede șalvarii.

— Ajunge! — strigă judecătorul înțelept. — Tu ești vinovată. La spânzurătoare!

Povestea cea nouă e mai aproape de noi.

Pricina se repetă; poruncile judecătorului deasemenea.

..Și cele două femei, vinovate și nevinovate, se reped să se desbrace.

F. D.

mulmente, pierduţi în noianul de înstrăinaţi, ei devin cinici şi impostori cu adevărat...

Pentru Sinclair Lewis, centrul vital al ţării sunt teritoriile vechilor colonii. Dar America nu ar fi putut fi sustrasă rutinii şi spiritului îngust provincial, decât prin marea mişcare economică. „Câmpia" nu este de fapt decât un centru de antrenare pentru America îndrăzneaţă din marile centre, acea Americă însetată de energie, ale cărei bogăţii se răsfrâng în lumea întreagă.

Pesimismul din ultimele sale două cărţi, „Elmer Gantry" şi „Ann Wickers", nu este decât un pesimism de suprafaţă. In fond el simte cu eroii săi că oricare ar fi întorsătura destinului şi a vieţilor individuale, legătura sufletelor este trainică şi rezistentă, solidaritatea tuturor Americanilor între ei este reală, cu toate virtuţile, vanităţile şi infirmităţile sociale ale oraşelor mari.

Naţionalismul său devine un naţionalism mai larg, socotind legătura spirituală dintre Americani şi Englezi: „America e nevasta şi fiica mea. Dar Anglia îmi e mama! Mi-ar fi plăcut să rămân acolo". Americanii din familia sa au aparţinut desigur Angliei trei mii de ani, iar Americii numai trei sute. Pe pământul Angliei, însă, nici un American nu se simte străin şi se găsesc mulţi scriitori englezi, ca H. G. Welss şi Sommerset Maugham, care dau dovadă de aceleaşi sentimente. Deşi socialistul Upton Sinclair consideră că adevăratul popor Anglo-Saxon nu este Anglia, neadaptată vremurilor noastre, ci democrata republică Americană...

In tot cazul, Sinclair Lewis este scriitorul care a dat Americii conştiinţa de sine ca naţiune cu toate lipsurile, slăbiciunile ei omeneşti, dar şi cu toată tânăra şi exuberanta sa energie creatoare. Ce a făcut succesul acestui autor, se întreabă mulţi? Socotim că este această conştiinţă largă, vibrantă, comprehensivă a sufletului american şi curajul cu care a desfăşurat, în opera sa, sufletul diverselor Americi, care alcătuesc, totuşi, naţiunea americană, naţiune de care el se simte mândru, pentru sănătatea şi prosperitatea căreia tremură, împotriva viţiilor sociale ale căreia se indignează, pentru păstrarea valorilor din comoara sa moştenită, democraţia şi libertatea, luptă cu un curaj ce nu e fără de primejdie în vremurile în care trăim.

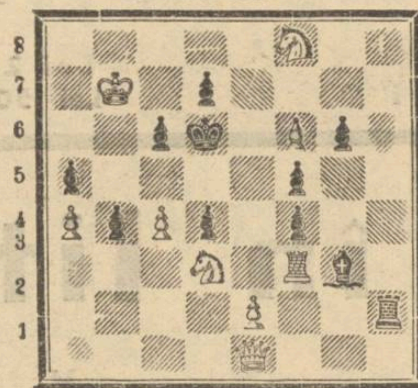
Nu înţelege însă nimic din sufletul şi cultura franceză pe care le subestimează. A primit totuşi premiul Nobel pentru Pace şi sperăm că un contact mai prelungit cu Europa, va deschide luminând mai bine naţionalismul său anglo-saxon.

IZABELA SADOVEANU

Cronica şahului

ANATOLE IANOVICI
Soroca

Mat în 3 mutări

Alb 9 piese: Rb7, De1, Tf3, Cd3 şi f8, Pa4, c4, e2 şi f6.

Negru 11 piese: Rd6, Th2, Ng3, Pa5, b4, c6, d4, d7, f4, f5 şi g6.

Problema de mai sus este una din cele mai bune lucrări din matchul de compoziţie dintre România şi Finlanda. In acest match România a eşit învingătoare cu scorul de 79:77 puncte.

Au fost două secţii de probleme: în 2 mutări (42:36 pentru România) şi în 3 mutări (41:37 pentru România). Au participat cei mai buni compozitori ai noştri şi ai Finlandei. Rezultatul detailat al acestui match se poate vedea în Revista Română de Şah Nr. 11-937.

Soluţia acestei probleme: 1. Tf3—e3! cu ameninţarea principală Te7 şi apoi T×d7. 1..., d×e3; 2. Da1, 1...., f×e3; 2 D×g3+. 1..., T×e2; 2. Te7. 1... Th7; 2. Te5!

A 29-A PARTIDĂ DIN MATCHUL ALEHIN-EUWE

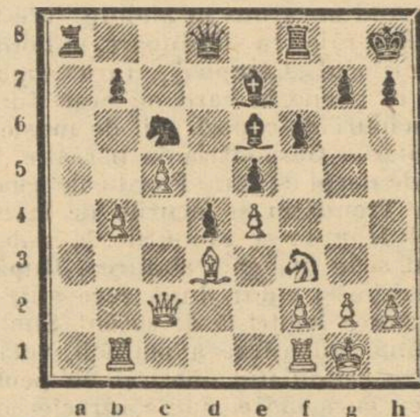
A 29-a partidă din matchul pentru campionatul lumii a fost jucată la 14 Decembrie 1937 la Rotterdam. E o partidă foarte interesantă în adevăratul stil al lui Euwe. Fostul campion a obţinut un mic avantaj în deschidere şi printr'un joc foarte fin şi-a mărit încetul cu încetul avantajul ducând partida la câştig

Urmează partida cu notele maestrului Hans Kmoch din „Schaakwerreld".

GAMBITUL DAMEI

Alb: Dr. M. Euwe **Negru: Dr. A. Alehin**

1. Cg1—f3, Cg8—f6; 2. c2—c4, e7—e6; 3. Cb1—c3, d7—d5; 4. d2—d4, c7—c5; (Prin intervertire de mutări s'a ajuns la o variantă puţin întrebuinţată din gambitul Damei, aşa cum s'a jucat în partidele a 18-a şi a 24-a din match). 5. Nc1—g5, (Alehin a continuat în partidele pomenite cu 5. c×d5. Mulţi consideră mutarea din text ca cea mai tare continuare în această variantă. E foarte greu să ne pronunţăm în această privinţă, căci această variantă veche e jucată rar în turneuri aşa că nu s'au făcut descoperiri noui). c5×d4; (Alte mutări sunt defavorabile pentru Negru). 6. Cf3×d4, (La 6. D×d4, cum a jucat Pillsbury contra lui Lasker la Hastings 1895 şi Cambridge—Springs 1904, urmează 6..., Ne7. După 6. Cc6; 7. N×f6!, g×f6; 8. Dh4 şi Alb obţine şanse de atac) e6—e5; 7. Cd4—f3, (După 7. Cb5, a6: Alb ar avea greutăţi. Pointa e că după 8. C×d5? urmează a×b5; 9. C×f6+ D×f6 şi apoi 10. N×f6. Nb4× etc d5— d4; (Nu 7..., e4: din cauză 8. C×d5!, e×f3; 9. C×f6+, g×f6:10. D×d8+. R×d8; 11. N×f6+ şi 12: N×h8). 8. Ce3—d5. Cb8—c6; 9. e2—e4, Nf8—e7; (După 9... d×e3; 10. C×f6+, g×f6: 11. D×d8+, C×d8; 12. N×f6. Alb vine repede în avantaj. Cu mutarea din text ameninţă 10..., C×d5). 10. Ng5×f6!, Ne7×f6; 11. b2—b4! (Impiedecă a5. Alb stă foarte bine, majoritatea sa de pioni pe aripa Damei e o armă puternică. Negru are în adevăr un pion liber legat în centru. însă urmarea acestei partide ne învaţă că acest avantaj are numai o importanţă teoretică. Calul Alb dela 45 stă foarte tare). 0—0; 12. Nf1—d3, a7—a5; 13. a2—a3, Nc8—e6; (Ameninţă 14..., a×b4, ceiace va slăbi poziţia pionilor Albi). 14. Ta1—b1, a5×b4 15. a3×b4, Nf6—e7; 16. 0—0, (In adevăr Alb are dreptate să-şi pue întâi Regele la adă post în loc ca să joace 16. b5 la câştig de pion. Ar fi putut urma 16..., N×d5: 17. c×d5, Da5+ şi Alb pierde rocada, dacă nu cedează cu 18. Cd2 atacul asupra pionului c5) f7—f6 (Continuarea 16..., N×d5; 17. e×d5 C×b4; 18. C×e5 e favorabilă pentru Alb graţie Nebunilor de culori adverse, căci pionul d4 devine slab. Deaceea Negru apără întâi pionul c5 şi ameninţă 17..., N×d5 etc). 17. Dd1—c2!, (Excelent jucat. La 17.., N×d5; 18. e×d5, C×b4 ar urma 19. N×h7+ şi Alb ob'ine atac decisiv, de ex.: 19..., Rh8: 20. Df5 cu ameninţarea dublă 21. Dh3 şi 21. Dh5. Şi 20. T×b4. Nb4, N×b4; 21. Ch4 e suficient). Rg8—h8 (Pentru a nu da Albului nici o ocazie, eventual să bată la h7 cu şah. Negru vrea totuşi cu N×d5 să continue). 18. c4—c5!

((Poziţia după a 18-a mutare a Albului)

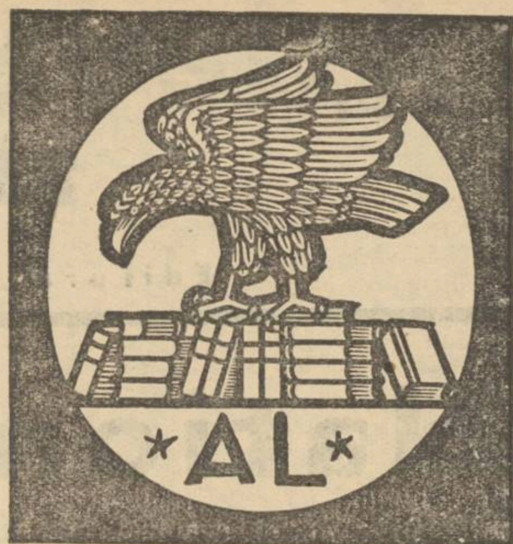
(O mutare puternică după alta. Majoritatea Albă pe aripa Damei devine foarte periculoasă încât Negru n'are deloc contrajoc. Baterea la c5 duce după 19. e×d5, D×d5; 20. N×h7 urmat de Df5 sau Ch4 la dezastru pentru Negru. Cu toate că Negru a făcut mutări plausibile se găseşte în dezavantaj, aşa că întreaga variantă este dezavantajoasă pentru el. Greşala trebue să fi fost în deschidere, altfel nu-mi explic aceasta). Ta8—a3; 19. Nd3—c4, f6—f5; (Singura posibilitate pentru o contra acţiune. A juca liniştit ar însemna pentru Negru să piardă liniştit). 20. Cd5×e7, Dd8×e7; 21. Nc4—d5, Ta3—c3; 22. Dc2—d2, (La 22. Da2 ar fi fost foarte tare 22..., f×e4!) f5×e4; (După 22..., N×d5; 23. e×d5, e4; 24. d×c6, e×f3; 25. D×d4 câştigă Alb. Incă la a 21-a mutare Negru nu trebuia să aleagă această continuare). 23. Nd5×e4, Ne6—f5; (O mutare mai bună nu se vede. Alb ameninţa cu N×c6 şi C×e5 să câştige un pion important). 24. Nc4×f5, Tf8×f5; 25. Tf1—e1! (Deodată se pare că centrul Negru e decisiv slăbit. Ameninţă 26. C×d4! eventual 26. b5 şi apoi C×d4, de ex.: 25..., Df6; 26. b5. Ca5; 27. C×d4, sau 26.., Ce7; 27. c6, b×c6; 28. b6 etc. Deaceia Negru probează printr'un sacrificiu un atac îndoelnic asupra Regelui). Tc3×f3; 26. g2×f3, De7—h4; 27. Te1—e4, (In acest mod Alb împiedecă atacul adversarului şi după aceia decide majoritatea de pioni pe aripa Damei, care are aici mai mare importanţă decât majoritatea de material). Dh4—h3; 28. Te4—g4, Dh3×f3; 29. Tg4—g3, Df3—e4; 30 Tb1—a1, (Cu ameninţare de mat. Alb ia iniţiativa şi aceasta duce acuş la încheere). h7—h6; 31. b4—b5, Cc6—e7; 32. c5—c6!, (O frumoasă revanşă pentru a 28-a partidă care a fost câştigată de Alehin cu străpungerea tot la c6!) Tf5—f8; 33. Dd2—b4, Tf8—e8; (Silit). 34. c6—c7, (Ameninţă 35. D×e7 urmat de înaintarea pionului c). Ce7—d5; 35 Db4—d6, Cd5—f4; (Acest contra-atac vine prea târziu. Alb îşi poate permite luxul să-şi lase ambele Turnuri în pană, căci drumul pionului său liber este asigurat). 36. Dd6—d8!, Cf4—e2+; 37. Rg1—f1, Ce2×g3+; 38. h2×g3, De4—h1+; 39. Rf1—e2, Dh1—h5+; (După 39..., De4+; 40. Re2 nu mai are Negru nici un şah). 40. Re2—d2, Dh5—f7; 41. Rd2—e1! (Această mutare a fost pusă în plic de Alb. Partida nu a mai fost continuată ci cedată a doua zi de Negru. La 40..., Tf8 ar fi urmat 42. Tc1!, iar la 41..., Df8 s'ar fi răspuns cu 42. Ta8).

DIVERSE

Karlsbad. — Bătrânul maestru Victor Tietz, organizatorul marilor turneuri de şah dela Karlsbad din anii 1907, 1911, 1923 şi 1929 a încetat din viaţă la 8 Decembrie 1937. Tietz este acela care a organizat Marco—Albin în 1901 şi Janowsky—Schlehter în 1902. In afară că era un jucător foarte tare, era cunoscut în întreaga lume ca un mecena al şahului.

Montevideo. — In luna Martie va avea loc aici un turneu internaţional la care este invitat şi Dr. A. Alehin.

AUREL LERNOVICI

Academia Umorului Francez*

Membrii Academiei Umorului Francez se adună sub cupola oficială a unui... birt. Intre două mâncări se face definiţia unui cuvânt sau ţâşneşte enunţarea unui aforism.

Se găseşte la un loc floarea umorismului francez: George Auriol, Romain Coolus, Curnonsky, Maurice Dekobra, Hugues Delorme, Georges Geiger, Joseph Hémard, Gabriel de Lautrec, André Mycho, Etienne Rey, Trebla, Leon Xanrof, etc.

Dacă ne-am gândi la Academia Umorului Românesc, majoritatea membrilor ar trebui să-i alegem dintre cei morţi (Carageale, Paraşcanu, Topirceanu, Ranetti, Max-Rosetti, etc.), căci cei vii sunt aşa de puţini (N. Kiriţescu, Damian Stănoiu, etc.).

Au apărut până astăzi două volume: Dicţionarul Academiei Umorului Francez (1934) şi Dicţionarul Amorului (1938). Două volume de aforisme vesele, unele pline de o filosofie umoristică, altele de un umor trist sau de o tristeţă plină de umor.

Desenele adecvate ale lui Joseph Hémard, dublează şi întregesc calitatea cărţii.

Volumul al 3-lea, Dicţionarul umoristic al Medicinii, e în preparaţie. Il aşteptăm cu nesaţ ca să vedem cum îi sfârtecă pe medici.

Vom spicui câteva aforisme.

*

O femee între două vârste, e în genere mai aproape de a doua.

*

Amorul începe deseori prin un acces, continuă prin exces, provoacă uneori un proces, şi, ca toate lucrurile omeneşti, sfârşeşte printr'un deces: e un succes.

*

Bandiţii te lasă să alegi: „Punga sau viaţa". Amorul le ia pe amândouă.

*

Ceeace deosibeşte un magazin de noutăţi de o „Maternitate" e că în primul femeile intră cu un copil şi es cu un balon...

*

Uşurinţă: calitate sau defect care poate, la femee, să aducă o mărire de greutate.

*

Amorul începe printr'o atracţie, devine uneori o distracţie şi se sfârşeşte deseori prin o substracţie.

*

O fată pierdută nu e niciodată pentru toată lumea.

*

In dragoste, la început te înşeli singur. După aceia are grijă fiinţa dragă.

Dr. JACQUES K.

*) Dictionnaire de L'Amour par l'Académie de l'Humour Français. Editions de la Tournelle Paris 1938.

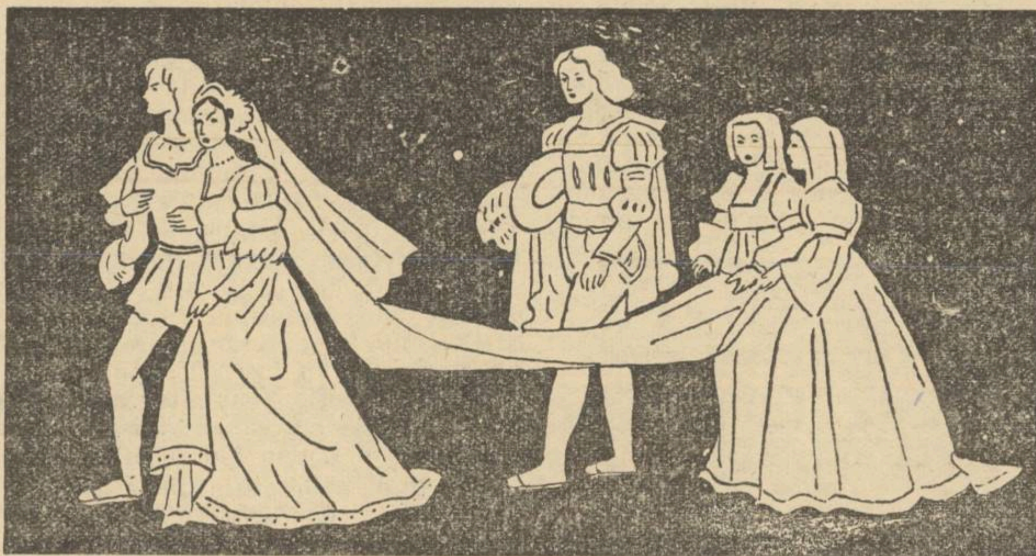
... IN FIECARE JOI

excelenta revistă
de popularizare
„MEDICUL NOSTRU"
TINEREŢE
SĂNĂTATE
FRUMUSEŢE
EDUCAŢIE SEXUALĂ

16 pagini ilustrate în culori 5 LEI

Din zilele si gândurile mele

Dacă bietul tata, în dispozițiile pe care le-a luat în tot ce privește gospodăria și viața mea, la Știubeeni, s'a gândit să-mi amăgească mintea și sufletul cât de cât, eu, în amintirea lui și a mamei, vreau să-mi amăgesc, pe cât se mai poate, ochii, neclintind în Castel nici un scaun dela locul lui. Astăzi s'au scuturat biuroul și odaia tatei. Tot, chiar și patul a fost întocmit așa cum era, când l-a lăsat și s'a dus... Am aprins candela care, de azi înainte, va arde, zi și noapte, până ce nu voi mai putea-o îngriji, până când nu voiu mai fi... Slugile de jos, care nu mă văzuseră eri toată ziua, m'au încunjurat, când m'am coborît în ogradă ca să mă duc la țintirim, și, după obiceiu, mi-au urat „să trăiți, Stăpână"! Dar, în glasul lor era atâta jăle și atâta duioasă și tristă cercetare am văzut în ochii lor lăcrămați, încât n'am putut să le spun nici o vorbă, și, uitându-mă în pământ, m'am îndreptat spre parc.

Alecu s'a desprins din grup, a venit încet, după mine și mi-a spus îngăimat:

— Măria Voastră, să binevoiască a mă îngădui să merg și eu la țintirim.

— Nu, Alecule, mă duc singură.

El se mai codi o clipă și-mi repetă:

— Cum vre Măria Voastră, da așa mi-o poruncit boierul dela Tudora, să nu las singură pe Măria-Voastră, când s'a duce la țintirim.

Cu toate că aș fi vrut să fiu în tot timpul numai cu ai mei, nu pot trece peste gândul inimos al bătrânului și nici îndemnul sufletului meu, nu-l pot opri.

— Să vii, Alecule, cu daliile pe care le-am văzut înflorite pe aleie și s'aduci lumânările și smirna.

Simțirea ce avui acolo, în fața mormintelor a fost aceia a unui definitiv sfârșit în care soarta, în neîndurarea ei, mă cuprinsese pe veci; și tot ce era în juru-mi, afară de cei câțiva coți de pământ, dispăru de odată și mă simții iar, înlănțuită în pustiul rece și întunecat.

Sprijinită cum eram de grilajul mormântului mamei, am văzut, ca prin ochi străini, pe Alecu, aprinzând candelele și l-am zărit, ca de tare departe, înfigând lumânările în țărnă, tămâind și într'un târziu, parcă l-am auzit, ca într'un ecou, șoptindu-mi:

— Ar fi bine, Stăpână, să vă întoarceți la Castel.

Cerul se acoperise de nouri și dinspre Prut veneau rotocoale reci de vânt care smulgeau frunzele copacilor, încă verzi și le așterneau peste tot.

Lache aștepta la ușa sufrageriei să-mi servească dejunul. Incăperea, mare și încărcată de dulapuri, de tablouri și argintării, mi se păru în dimineața aceia — întâia dată, după plecarea bătrânilor, când dejunam singură în sofragerie — a fi un hambar golit de grâu în care pe o masă, din întâmplare acolo, se găsea pus un tacâm.

Costache îmi pregătise ce știa el că îmi place; dar, toate bucatele aveau un gust sălciu ori amar; acelaș gust pe care-l simt de multe zile la rând.

Lache mă servi în ținuta ce și-o lua mai ales atunci când erau la masă musafiri și mă pofti, ca atunci când trăia tata, să iau o cafea în sofa. Gândul lor bun spus în simple și duioase fapte, mă emoționă mai mult decât piramida depeșilor și scrisorilor de convențională mângâiere, ce așteaptă să fie cercetată, în sala de sus.

18 Septembrie 855

Plouă, cerul se întunecă și ciorile sboară aproape de pământ, croncănind și căutând nebune adăpost.

Caut să-mi amintesc dacă vreodată

în copilărie sau pe urmă la școală, când cu ochi închiși mă gândeam și vedeam Știubeenii în fel de fel de tablouri, văzute, întrezărite sau imaginile chiar, voi fi surprins vreodată acest colț de pământ, adăpostind toată nenorocirea de astăzi și toată durerea mea.

In Castel e tăcerea unei grote necunoscute încă și numai pe balcon se mai abat vrăbii, țiuind a vreme rea. Singură pendula, vie și nepăsătoare de tot ce-i în jurul ei, își bate ceasurile, astăzi, cum le-a bătut acum o lună și acum șase ani... Incerc să cetesc, dar nu pot înțelege și închid cartea și iar o deschid...

Afară e potop. Prin fereastră văd oameni trecând grăbiți de vale la iaz. Ce fericiți sânt în sumanele lor ude și sub sacii murați de pe cap. Ce fericiți sunt că trăesc, pe când tata și mama în sicrie îmbrăcate 'n matasă, sub stratul gros de pământ nu mai sunt decât amintirile dureroase ale celor ce au fost.

Mă gândesc că dacă 'n clipa asta, acolo la lucru, în ploaia ce pătrunde până la os, un rob tânăr ar fi întrebat dacă, sănătos fiind i-ar fi dat să stăpânească în plin patruzeci de ani Știubeenii și Crângu și apoi i-ar fi, tot așa dat să moară, într'o anumită zi, ar primi oare? Nu! n'ar primi. Ce folos au avut tata și mama de neam, de rang și de îmbelșugarea vieții lor?

Deprinderea, în starea asta, nu le-a dat decât supărări și, în bolile lor, n'au avut decât griji, tristețe și dezolări.

Doamne, Dumnezeule! dă-mi, rogute, mângâerea în credința că tata și mama, închizând ochii, s'au gândit că aș mai putea prețui viața, și, într'o zi, mi-aș găsi măcar mulțămire în cele pământești

Alecu și nevastă-sa s'au așezat în odaia maștihii. Cu ei aproape sau singură în Castel mi-i tot una... De ce și de cine să-mi fie frică? De moarte? o doresc. De arătări? Dacă arătările, după cum se spune, sunt sufletele celor morți ce ne vin câteodată în preajmă numai în bezna nopții, eu aș închide toate obloanele Castelului, ca să pot sta ziua și noaptea cu ele. Boierul Bălușescu, în dispozițiile ce le-a dat pentru paza mea, mi-a înfățișat, fără să știe, cea mai vie amintire a unor clipe trăite în nădejde; și astăzi, în fața unui zid al minții și'n mijlocul unui pustiu sufletesc și acum, ca atunci văd fâșii de lumină alunecând prin dantela perdelei, și acum, ca atunci, aud câte-o lovitură de pușcă și cânii îi aud lătrând scurt; dar cu ce nerăbdare așteptam în nopțile acelea, să se lumineze de ziuă, s'aud clopotul și bătăile curierului, în portal! Oare ce mai pot aștepta s'aud și să văd mâne, poimâne, o lună, un an, o viață, poate, după acest al ei început? Mâne voi afla vestea că revărsarea prăpădește și îneacă tot; și'n alte zile, când va bate clopotul dela biserică, voi afla că a murit cutare babă din sat! La Tudora cași aici... La Lemberg ori la Viena, cu durerea ce-o voi duce-o cu mine, voi vedea zidurile școalei și orga voi auzi-o cântând. Atât. Plouă. Plouă într'un fel cum n'am mai văzut de când sunt; plouă torențial de două zile și două nopți, fără ca cea mai palidă geană să se arate, în vre-o parte de cer. Depe crengile copacilor, desfrunziți și negri, mai sboară, din când în când, câte-o vrabie, ugilită, ce pare a fi un glomotoț de pământ mișcător. Oamenii satului s'au strâns la iaz care se revarsă peste vale și înneacă smeurișul și straturile de căpșune și fragi.

Alecu mi-a spus că un curier dela graniță cu greu a răsbătut până aici. Balta e ca o mare, întinsă pe șes; nu se mai știe unde-i albia și unde-i vadul.

Veștile, fără să mă 'nspăimânte, îmi sunt o slabă mângâiere când mă gândesc că pe bietul tata, Dumnezeu să-l ierte, în boala lui fără vindecare, potopul l-ar fi săvârșit.

Asară am trimis oamenii să facă șanțuri de scurgerea apei din jurul mormintelor și acum mă duc să primenesc candelele și să le pun la cap icoana ce se zice că alungă norii și ferește, oricând, de cumpănă și de înnec. In patratul săpat adânc curge apa ca pe pârâu; pe morminte au înviat florile puse alaltăeri; candelele ardeau și numai în colțul acela, se desprindea liniștea și hodina ce nu mai au cuvânt... Sunt, poate, sufletele slobode ale celor ce s'au dus și care mângâie, astfel, în desnădejde și chin. Toată ograda e ca o baltă a cărei apă se 'ntinde până'n peristil.

Mă gândesc într'una la Bălușești și tare mi-i grijă să nu-i fi prins potopul pe vre-un drum. Aș depeșa la Tudora, dar Alecu spune că de aici înainte stâlpii telegrafului, răsturnați de vânt, înnoată'n ape și nu-i nici un chip să mai avem știri. Mâne am să dau un acatist, pentru sănătatea lor.

19 Septembrie 855

Astă noapte, pe la ceasul unsprezece, am auzit clopotul portalului, și, ca atunci când așteptam curierul tatei de la Iași, am văzut pe geam, oamenii curții, cu facle aprinse, alergând. Infățișarea aceia, în așteptarea mea de atunci, era un tablou rar, ciudat și frumos; acum însă, în bezna nopții și neașteptat; bătăile grăbite din portal, clopotul ce suna într'una, oglindirea luminilor în balta ogrăzii, îngrămădirea și întârzierea străjerilor într'un singur loc. fără că nimene să se'ncumete a veni până sub fereastra mea, îmi duc o clipă, gândul la Bălușești și, ferească Dumnezeu, la vre-o nenorocire ce li s'ar fi putut întâmpla. In groază și tremur aștept pe Alecu, pe care, dela cel întâi semnal, îl auzisem trecând prin sală; dar nici el nu venea! Prin fereastra deschisă, percepeam vorba, fără a putea deslusi vre-un cuvânt. Suflu, cu toată puterea, în corn și văd o faclă trecând, ca o nălucă, prin mijlocul ogrăzii spre Casel. Alecu se oprește sub fereastră și-mi spune strigând din răsputeri:

— Stăpână, la portal s'a oprit un boier mare, cu doi însoțitori și cu un Dragoman. Boierul nu știe românește, da' cellalt spune că'n sus îi prăpăd, nu se mai poate înainta și boierul se roagă de adăpost.

— Ai deschis poarta?

— Nu, stăpână. Mi-a fost grijă să nu fie încercare hoțească; și, acu boierul scrie cine-i și cum a ajuns aici.

— Adă-mi, iute, scrisul.

Alecu pornește în fugă în timp ce eu, în rochie de casă, în care mă prinsese ceasul acela scriind, îmi arunc pe spate Cașmirul, și trag, cât pot, clopotul dela odăile slugilor de jos; aprind lampa din sală și descuiu toate ușile intrării în Castel.

Alecu se'ntoarce și-mi strigă:

— Stăpână, am adus scrisoarea.

Ridic sfoara în al cărei capăt e legat un plic cu stema nobleței și înăuntru pe o cartă de hârtie fină, sunt sgâriate, cu plumbul, câteva rânduri, pe care, în grabă, de abia le deslușesc.

„Le baron, Louis de Hess, porteur d'un courrier diplomatique, étant forcé, par les grandes eaux, de s'arrêter en route, prie et supplie la châtelaine de céans, de bien vouloir lui accorder ainsi qu'à sa suite, sa bienveillante et généreuse hospitalité".

Scriu pe o filă ruptă, în grabă, din caietul meu:

„Mademoiselle C. Baltă prie M-eur le baron de Hess d'accepter, avec sa suite, son humble hospitalité".

Intre faclele și fânarele curtenilor disting călăreții și landoul ce înaintau încet, ca după mort.

Nu știam care era vârsta călătorului. De era tânăr, cu cale ar fi fost să nu-i ies în întâmpinare; și, numai după ce ar fi fost așezat în una din odăile musafirilor, după ce și-ar fi schimbat tualeta de drum, să-l poftesc în biurou.

Dacă era în vârstă însă, cuviința și bunul simț cereau ca stăpâna, singura stăpână a castelului, să-l aștepte în capul scării de sus.

Lache, nepregătit pentru asemenea întâmplări și potrivit obiceiului, primea călătorul la scara de jos, iar Stanca și Marghioala, grăbite în treburile lor — una aprindea lămpile pe când cealaltă întocmea patul, — nu știau să-mi spuie, față de vârsta călătorului ce anume ținută să iau. Mă gândii că în împrejurarea asta trebuiam să țiu locul stăpânei castelului și rămăsei în întâmpinare, la capul scării de sus.

Călătorul, un tânăr ca de trezeci de ani, frumos și elegant în mantaua de drum, îmi se prezintă cu o adâncă plecăciune:

— Mademoiselle, permettez-moi de me présenter: Le baron Louis de Hess et permettez-moi, tout en vous faisant mes excuses du dérangement que je vous cause, de vous remercier, de tout coeur, de votre bienveillante hospitalité".

— Je suis contente, monsieur le baron, de pouvoir vous rendre ce petit service qui ne doit son importance qu'au but de votre voyage et à l'intempérie qui vous arrête, à mi-chemin".

CONSTANȚE MARINO-MOSCU

(Urmează)

INSTITUTORUL CREANGĂ *)

Nu vom insista asupra biografiei lui Ioan Creangă, pentrucă este deja cunoscută și comentată, încât n'ar mai fi nevoie. Apoi rostul lucrării de față nu este de a prezenta pe Ioan Creangă „scriitor", ci „învățător", latură care a fost neglijată foarte mult, crezând că nu prezintă prea mare importanță.

E drept, că Ioan Creangă se pregătise pentru altă slujbă „preoția" și chiar amintirile lui ne stau mărturie, că inițiativa aceasta era dela mamă-sa, Smaranda lui David Creangă din Pipirig, care spune: „...Vreau să-mi fac băiatul popă, ce ai tu?".

Şi totuși, Smaranda a reușit ca fiul ei să fie o vreme preot; dar se pare că nu pentru aceasta era pregătit, deși știa să cânte așa de frumos „Heruvicul", de toți sătenii rămâneau cu gurile deschise, cum ne spun amintirile lui. Inițiativa primordială pentru preoție a eşuat; după puțină vreme Creangă este nevoit să urmeze cursurile școalei normale „Vasile Lupu" din Iași.

In anul 1863, (Leca Morariu), iar Gârleanu dă anul 1862, — întră în rândul elevilor — deși diacon și căsătorit, dar dornic de lumină, căci par'că a fost o presimțire a lui, că nu va sta mult în haina preoțească.

După cum se știe, în acest timp școala normală „Vasile Lupu" are norocul să aibă director pe tânărul și cunoscutul filozof — Titu Maiorescu, ce preda și pedagogia.

D. I. A. Rădulescu-Pogoneanu (în Studii 1910) spune: „Creangă fu printre cei mai distinși elevi ai promoției şcoalei normale".

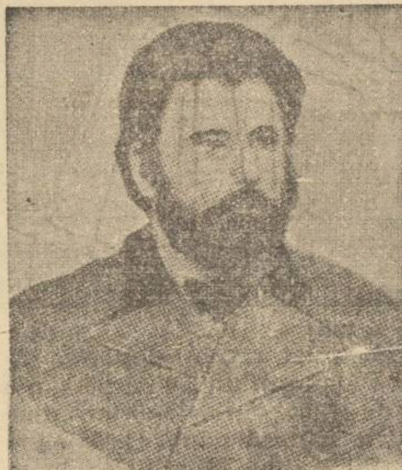
In fruntea tinerilor preparanzi ai institutului, distins de director la sfârșitul anului cu premiul I, e cel ce era să se releveze mai târziu ca un mare artist al graiului și al sufletului popular, Ion Creangă.

Dar autorii cărților didactice cu care Creangă a colaborat, într'o broșură „Răspuns la Criticile nedrepte și calomniile înverșunate, îndreptate contra cărților noastre de școală de către domnul Ioan Pop Florantin, profesor de filozofie la „Liceul Național" din Iași, la 1888, pagina 3-4 citim: „După cum se știe, de pela anul 1863 până la 1867, școala normală avu norocul să aibă director și profesor de pedagogie pe d. Titu Maiorescu.

...In cei doi ani dela început, adică în 1863—64 și 1864—65, unii dintre noi am urmat în școala normală, ca şcolari înscriși, iar alții deși eram institutori, văzând că slabul curs de pedagogie ce-l făcusem mai înainte, ni era de puțin folos practic, și fiindcă lecțiunile de pedagogie ce le făcea d. Maiorescu, se țineau înadins în orele libere de clasă, pentru a putea urma toți institutorii din Iași, care vor voi, am urmat şi noi cu mare plăcere la acel curs, care ne-a fost de foarte mare folos şi pentru care îi suntem și-i vom fi întotdeauna recunoscători d-lui Maiorescu. Căci în țară la noi, singurul, care a înțeles rolul ce joacă știința pedagogică întemeiată pe practică, este d-l Maiorescu, care în tot timpul profesoratului său de pedagogie s'a ferit de a îndopa pe şcolarii săi cu teorii pedagogice abstracte, fără să fie întemeiate pe o practică adevărată. Pentru acest scop a înființat cursuri practice de predare, la cls. I-a și a II-a primară, atât la școala din Trei-Ierarhi cât şi la celelalte şcoale primare din Iași unde trimitea pe şcolarii săi ca să pună în practică ceeace singur le arăta la școala pedagogică din Trei-Ierarhi.

După cum s'a susținut de mulți, Creangă a fost elev al școalei normale „Vasile Lupu" şi nu extern. In lucrarea „Ioan Creangă", N. Țimiraș, pag. 128, spune:

...Creangă nu era un simplu auditor la conferințele lui Maiorescu, cum susține Th. Speranță, ci un elev înscris în mod regulat, intrat cu examen de admitere, într'o şcoală solid organizată. De asemenea, este absolut inexact că diaconul Creangă era lipsit de aptitudini pedagogice și că pricepea greoi lecțiile lui Maiorescu. Iată notele obținute în primul an de studii: Pedagogie, semestru și examen: eminenția; Metodica gramaticii române,

I. CREANGĂ

semestru și examenul semestrial: eminenția. Compunerea în scris, eminenția; examenul de fine de an (19 Iunie 1864) premiul I. (Aceste note sunt luate din catalogul semestrului II, Dosarul 2, anul 1864—1865. Dăm și numele profesorilor: Titu Maiorescu (pedagogie). Teodor Burada (muzică vocală). D. Stoian (caligrafie) și pr. C. Cornescu (Catihet).

După al II-iea an de învățătură, căci numai doi se făceau, Creangă la 10 Iunie 1865, și-a trecut examenul general de absolvire, luând nota, eminenția, la toate materiile.

In urma acestui examen, prin deciziunea ministerială din 17 Mai, i se eliberează la 15 Iunie 1866, diploma de absolvire a școalei normale „Vasile Lupu", cu No. 15. (I. Antonovici — rev. „I. Creangă, IV. 1911 pag. 41).

In afară de cunoștințele primite dela Titu Maiorescu, a fost călăuzit în cariera sa didactică şi de alți eminenți profesori: I. Câmpeanu, V. A. Ureche, N. Culianu, (fost rector și profesor la Universitatea din Iași), I. Bombacilă, prof. de filozofie, Ioan Stavrat, I. A. Darzeu, etc. (I. Creangă: Răspuns la criticile d-lui I. Pop Florantin).

El a studiat literatura didactică din Transilvania, cunoscând mai toate lipsurile și bunurile abecedarelor apărute acolo, precum și abecedarul lui Zaharia Boiu, al lui Basiliu Petre, al lui Ştefan Pop, și abecedarul și „Organul pedagogic" al lui Popescu". (Răspuns la critice).

La 6 Mai 1864, îl găsim pe Creangă iscălit în condica de prezență a cls. II. In acest timp profesa ca practicant; iar la 5 Noembrie 1865 numit institutor provizoriu cu ord. ministerial No. 752.231, primind leafă lunară de 166.66 bani. Dar în anul şcolar 1864-65, Creangă am văzut că a dat examen de admitere la şcoala normală „Vasile Lupu" unde a reușit el și Enăchescu. In timpul studiilor sale Creangă se distinsese, încât, odată când s'a plâns lui Maiorescu, că ar dori un post, acesta înaintează ministerului şcoalelor un raport, prezentând pe Creangă ca cel mai bun elev al lui. Astfel Titu Maiorescu, chiar în clasă, în fața elevilor îi înmânează ordinul de numire în postul de institutor la cls. I, dela Trei Ierarhi, la şcoala primară de aplicație de pe lângă şcoala normală.

La începutul anului 1868, Creangă cere definitivatul în învățământ.

Inaintează către ministerul şcoalelor o petiție, care este înregistrată la No. 7115, şi la care cei în drept trimit primarului de Iaşi, următoarea adresă:

Buc. Ian. 16-1868

Domnule Primar,

D. I. Creangă, institutorul cls. I-a a școlii de băeți din Trei-Erarhi, prin petițiunea înregistrată la No. 7115, cere a i se da confirmarea definitivă.

Subsemnatul, auzind pe Consiliul Permanent al Instrucțiunii, are onoarea a vă invita să binevoiți a da ministerului informațiuni despre capacitatea, aptitudinea și moralitatea petiționarului, spre a se putea lua apoi cuvenitele dispozițiuni.

p. ministru: Indescifrabil.

La această adresă, primăria însărcinează la 22 Ianuarie, pe Măcărescu și Th. Codrescu să constate asupra lui Creangă, cele trei puncte cerute de ministerul instrucțiunii.

La 17 Februarie, Măcărescu înaintează urmăorul Proces-Verbal:

PROCES-VERBAL

[illegible] una mie opt sute șasezeci și opt, luna Februarie în șapte-spre-zece zile, subscrișii... delegați însărcinați cu constatarea capacității, aptitudinii, și moralității D. I. Creangă, institutorul cls. I-a, a școalei primare de băeți Trei-Ierarhi, astăzi întrunindu-se în localul menționatei școale, din actele precum și din asistarea la clasă, am constatat în privința D. I. Creangă următoarele:

1) In privința capacității: D-sa a absolvit cursul inferior al seminarului de la Socola, cu note bune, despre care posedă certificatul acelui institut cu No. 246 din 1858.

Asemenea, a absolvit cursul normal din institutul „Vasile Lupu" despre care posedă certificatul ministerului de culte No. 15 din 1866.

2) In privința aptitudinii: D-sa a probat aptitudinea sa ca institutor prin exacte aplicațiuni ale metodei uzitate actualmente la toate clasele I din țară, despre care înșine am luat cunoștință, asistând la prelegerile sale; precum și prin rezultatele bune ale examenelor semestriale, despre care stau de probă cataloagele respective.

3) Asupra moralității: D-sa posedă testimoniu din partea institutorilor colegilor săi, în care se zice, că în tot timpul de când se află între Domnialor, și-a împlinit cu exactitate datoriile sale de institutor, și a avut o conduită bună atât în cls., cât și către toți acei care au avut ocazia de a-l cunoaște. fapt despre care nimenea, până în prezent, n'a dat vreo desmințire.

4) D. Creangă este recomandat și numit de onor ministerul instrucțiunii ca institutor provizor la cls. I, secția II, a școalei primare de băeți din Trei-Erarhi, în anul 1864** Noembrie 5, — de când și funcționează în puterea oficiului ministerului No. 53231, și astfel a făcut stagiunea de institutor provizor cerută de legea școlară, în care timp, dând probe de capacitate, aptitudini și moralitate, subscrișii opinează că merită a fi numit institutor definitiv în postul ce ocupă.

N. MĂCĂRESCU, TH. CODRESCU
29, Februarie 1868.

Dar de institutorul Creangă ne vom mai ocupa.

V. GHEȚEA

* Capitol din lucrarea: Institutorul Creangă şi Revizorul Eminescu.

** Acelaş număr 53231—îl găsim și pe numirea din anul 1865—5 Noembrie. E o greşală a lui Măcărescu.

H. de MONTHERLANT

Aforisme

N'ai nici un merit să fii bun, dacă n'ai puterea să fii rău.

✵

Un om deștept nu vede într'o revoluție decât ocazia să suprime, nepedepsit sau aproape, pe oamenii care nu-i plac.

✵

Dagostea și demnitatea nu fac casă bună.

✵

Darul atenției *și darul* imaginației: *cele două daruri fundamentale ale artei de a scrie.*

✵

In timpul răsboiului, una din servitoarele părinților mei își însoțește soțul la gară, ca să ia trenul spre front, deoarece îi expirase permisia. In momentul când să-și ia rămas bun, înainte de a intra pe peron, soțul spuse: „Stai puțin să mă duc să-mi cumpăr niște țigări". O șterse și se urcă în tren prin o altă eșire, lăsându-și soția să aștepte mult și bine: a fugit din fața emoției.

Bărbatul, după armistițiu, s'a întors cu patru citații cucerite ca infanterist.

Astfel e genul curagiului la masculi.

✵

Cine este foarte fericit într'o oarecare stare — celibatul — nu se căzneşte să săvârşească un act care e plin de amenințări: căsătoria.

✵

Şovăiala este o însușire proprie a inteligenței.

✵

E mai bine să nu fi văzut de loc un muzeu, decât să nu-l fi văzut decât odată însoțit de o femee, dacă nu e excepțională.

✵

Procesul carității te forțează să te porți cu o ființă ca și cum ai iubi-o, atunci când nu o iubești (cel puțin atunci când nu o iubeşti à fond*).*

✵

Un bărbat care citește o rubrică de anunțuri matrimoniale, poate arăta, rând pe rând, că în el sunt mai mulți oameni: omul care râde, omul care poftește, omul care chibzuește; în acest „om care chibzuește" e și un om care plânge.

✵

In spatele fiecărui anunț matrimonial, e un chip, un trup, un nu știu ce, la urma urmei poate chiar și o inimă.

✵

In spatele acestor rânduri sunt atâtea femei, în viață în aceste clipe, din care fiecare are un bărbat, — și de ce nu pe mine? — din care fiecare este gata pentru aventură, legală sau ilegală, cea legală fiind de o mie de ori mai rea decât cealaltă, ajunsă la acel punct de deznodământ de a se oferi primului venit.

✵

In anunțurile de căsătorie, bărbații cer fete „cu avere". Ele un „domn", iar cele mai multe dintre ele: un „domn cu situație" — pâine și un pat. Patul mai întâiu.

✵

Ca să fii soția unui artist trebue să iubești mult mai mult pe artist decât pe bărbat, să faci așa ca primul să fie mare și al doilea să fie fericit.

✵

Idealul unei dragoste este să iubești fără să-ți răspundă la fel.

✵

Abuzul e mai periculos decât o greșală, pentrucă ești mai puțin atent.

✵

A iubi obligă, a face bine obligă. Nu ai dreptul să iubești pe oameni tot așa cum ai face pomană, în mod anonim, căci fără să vrei intri în viața lor.

✵

Cei mai mulți dintre bărbați nu au concepția fericirii. Masculii nu au sufletul făcut pentru fericirea complectă. In ochii lor, fericirea este o stare negativă, insipidă în sensul literal al cuvântului, de care nu iei cunoștință decât printr'o nenorocire caracterizată; fericirea o capeți negândindu-te la ea.

✵

Intr'o zi, gândindu-te la tine, îți dai seama că nu prea ai necazuri: spui atunci că ești fericit. Şi faci ca o regulă de conduită acest faimos poncif: fericirea o capeți cu condiția să nu alergi după ea.

✵

Pentru bărbat nu e vorba atât ca să fie fericit, cât să pară că este.

✵

Femeia își face o idee pozitivă despre fericire. Asta pentrucă bărbatul este mai frământat, femeia este mai vie.

TRAD. DE DR. J. K.

PIRANDELLO

CIAULA DESCOPERĂ LUNA

Era într'o seară de Noembrie, când Cacciagallina supraveghetorul, cu mâna pe revolver se propti în fața eșirii din mina de pucioasă „Cace", întărîtat contra minerilor care voiau s'o șteargă înainte de a fi isprăvit cu scosul lăzilor de pucioasă de care era nevoe în ziua următoare pentru terminarea încărcăturii cuptorului.

— Nici una, nici două, jos toți în gropi, să vă iasă ochii din cap pân' la ziuă. Sau de nu, trag!

— Bum! — făcu unul din fundul gropii. — Bum! — îl îngânară alții câțiva și cu râsete, înjurături și urlete de batjocură și fluerături, se îmbulziră, care cu coatele, care cu umerii și intrară toți, afară de unul. Cine? Moș Scarda, se știe, acel sărman chior de-un ochiu, în fața căruia Cacciagallina putea foarte bine să facă pe grozavul. Isuse, ce spaimă! I se asvârli în spate mai grozav ca un leu, îi înfipse mânile în piept, și ca și cum ar fi avut în ghiare și pe ceilalți, îi răcni în obraz, scuturându-l cu furie:

— Inapoi cu toții, canalii! Inapoi în gropi, sau fac un măcel!

Moș Scarda se lăsa scuturat cu răbdare. Trebuia să-și găsească o ușurare, bravul om. De altfel, avea și el, la rândul lui, sub el pe cineva mai prăpădit, asupra căruia să-și verse focul: Ciála, cărăușul lui.

Ceilalți... uite-i tocmai colo, îndreptându-se la vale, pe drumeagul care duce la Comitini; râdeau și strigau:

— Vezi, hei! Ține-l bine pe ăla, Cacciagalli, o să-ți umple el un cuptor până mâne!

— Tinerețe, — suspină cu un palid surâs de îngăduială Moș Scarda către Cacciagallina.

Și stând așa, cu mânile celuilalt înfipte în pieptul lui, plecă capul într'o parte, își strâmbă buza de jos și rămase așa un moment, ca în așteptare.

●

Era o strâmbătură către Cacciagallina? Sau un gest de batjocură pentru tinerețea acelor tovarăși?

Intr'adevăr, față de înfățișarea acelor locuri, era fără rost veselia lor, acea încercare de îndrăzneală tinerească. In chipurile aspre, aproape stinse, în întunericul sălbatec al văgăunelor subterane, în trupul deșirat de truda zilnică, în hainele trențuite, aveau paloarea lividă a pământurilor fără un fir de iarbă, găurite de solfatari, ca de niște enorme furnicare.

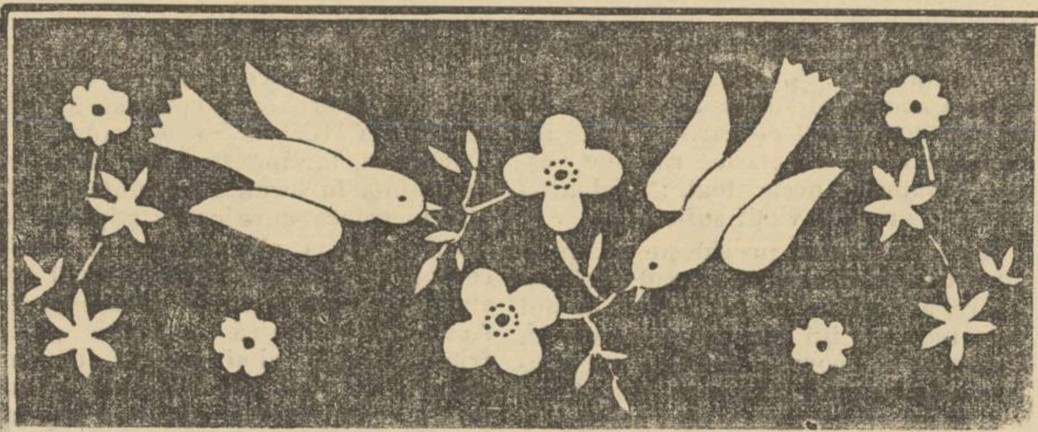
Dar nu: Moș Scarda, înțepenit într'o postură curioasă nu-și bătea joc de ei și nici nu se strâmba la Cacciagallina. Era strâmbătura lui obicinuită, cu care, nu fără oarecare trudă, își aducea încet, încet la gură, picătura de lacrimă care, din timp în timp, îi curgea din celalt ochiu, din cel sănătos.

Căpătase deprinderea gustului de sare, și nu mai lăsa să-i scape nici o picătură.

Era puțin o picătură, dar cum asvârlise de dimineață până seara, acolo jos, la două sute și mai bine de metri sub pământ, cu târnăcopul în mână, care la fiecare lovitură îi smulgea ca un muget de ciudă din piept, Moș Scarda avea vecinic gura arsă: lacrima care-i pica în gură era ceace pentru nas ar fi fost un praf de tabac.

Un gust plăcut și o clipă de odihnă. Când își simțea ochiul plin, lăsa pentru un moment târnăcopul și privind flăcăruia roșcată a felinarului afumat, așezat într'o crăpătură de stâncă și care lumina în întunericul de iad câte-o așchie de pucioasă ici, colo, sau oțelul lucitor al daltei sau al bardei, își pleca capul la o parte, își strâmba buza de jos și aștepta ca lacrima să-i alunece în jos, încet, prin brazda săpată de celelalte.

Unii aveau patima tutunului, alții patima vinului. El avea patima lacrimii lui însuși.

Lacrima venea din canalul lacrimar atrofiat și nu din cauza plânsetului.

Moș Scarda însă și le sorbise chiar și pe acelea ale plânsetului, când—cu patru ani în urmă, — îi murise ultimul băiat ucis într'o explozie de dinamită, lăsându-i șapte orfani micuți și nora de întreținut. Câteodată îi pica o lacrimă mai sărată decât celelalte și atunci o recunoștea imediat, dădea din cap cu tristețe și ofta un nume:

— Calicchio...

Aceasta era pentru Calicchio ucis și pentru ochiul pierdut cu prilejul aceleiași explozii când îl țineau încă acolo să lucreze. Muncea mai mult și mai bine decât unul tânăr, însă în fiecare Sâmbătă plata îi era dată — și pentru a spune adevărul — el însuși și-o lua ca o pomană — în așa fel încât încasând-o, spunea încet, aproape cu rușine:

— Dumnezeu să răsplătească.

Fiindcă, de regulă, trebuia să se facă să creadă că unul, la anii lui, n'ar mai fi putut munci cu folos.

●

Când Cacciagallina îl lăsă însfârșit să-i ajungă pe ceilalți și să-i convingă cu vorbe bune pe fiecare să-și facă munca de noapte, Moș Scarda îl rugă să trimeată cel puțin la el acasă pe unul din cei care se inapoiau în sat și să vestească că el rămânea la mină să lucreze și că deci să nu-l aștepte nici să nu fie îngrijorați. Pe urmă se uită împrejur să-și cheme cărăușul, unul care avea vreo treizeci de ani (și ar fi putut să aibă chiar șapte sau șaptezeci, pitic și pocit cum era) și-l strigă, în felul cum se chiamă ciorile domestice:

— Tè, pà, tè pà!

Ciaula tocmai se îmbrăca pentru a se întoarce în sat. A se îmbrăca, pentru Ciàula însemna mai întâi să-și scoată cămașa, sau ceiace într'o vreme — poate — fusese o cămașe: singurul obiect care—e un fel de-a spune—îl acoperea în timpul lucrului. Cămașa scoasă, îmbrăca pe pieptul gol, pe care se putea număra una câte una toate coastele, un fel de halat, larg și lung, căpătat de pomană, care trebuie să fi fost într'o vreme elegant și de bună calitate, (acuma jegul îl făcuse așa de bățos încât ar fi stat singur în picioare). Cu cea mai mare grijă Ciàula încheia cei șase nasturi, din care vre-o trei atârnau, și pe urmă și-l admira, plimbându-și mânile pe deasupra, fiindcă într'adevăr încă îl socotea cu mult prea bun pentru cât merita el și umila lui condițiune. Picioarele goale, târșâite și sucite, în timpul cât se foia și se admira, se sgârceau și se învinețeau de frig. Dacă vre-unul din tovarăși, cu un ghiont sau o lovitură de picior îi striga — Ce frumos ești! — el deschidea până la urechi gura-i știrbă într'un srâs mut de satisfacție, pe urmă își trăgea pantalonii care aveau mai mult de-o răsuflătoare pe la spate și pe la genunchi, se înfășura într'o pelerină de aba, toată numai petice, cu glugă, și desculț, imitând minunat cârâitul cioarei — crah! crah! — (de aceia îl și porecliseră Ciàula), o lua înspre sat.

— Crah! Crah! — răspunse și în seara aceia la chemarea lui stăpânusu, și sosi așa gol, cu singurul lux al halatului convenabil încheiat.

— Șterge-o, șterge-o să te culci, — îi zise Moș' Scarda. — Fă bine și pune-ți iar sacul și cămașa. Astăzi pentru noi, Domnul nu înoptează.

Ciàula nu crâcni. Rămase un moment să-l privească cu gura căscată, cu privirea de idiot; pe urmă își propti mânile în șale și, încrețindu-și nasul cu un tic, se întinse și răspunse

— Gna bonu! (Bun, bun).

Și se duse să-și scoată halatul.

Dacă n'ar fi fost vorba de oboseală și de nevoia de-a dormi, a munci și noaptea încă n'ar fi fost nimic, fiindcă acolo jos, tot una era: mereu noapte. Dar aceasta pentru Moș' Scarda.

Pentru Ciàula nu. Ciàula, cu lumin-ța cu undelemn fixată în gaura sacului, cu ceafa frântă subt povară, urca și cobora scara subterană alunecoasă, dreaptă, cu treptele știrbe, scăzându-i puterile din ce în ce, cu suflarea tăiată, cu acel croncănit al lui la fiece treaptă, ca un horcăit de spânzurat, și revedea la fiecare urcuș, acolo sus, lumina soarelui.

Mai întâi era orbit, pe urmă cu un oftat de ușurare dădea drumul încărcăturii și înfățișarea cunoscută a lucrurilor de prinprejur îi răsărea dinainte și rămânea așa, încă horcăind, să le privească un moment, și fără ca să-și dea seama, se simțea oarecum împăcat.

Lucru curios: de întunericul noroios al adâncilor peșteri, unde înapoia fiecărei cotituri sta la pândă moartea, lui Ciàula nu-i era teamă; nici teamă de umbrele fioroase pe care câte o dâră de lumină le învia pe neașteptate de-a lungul galeriilor, și nici de neașteptata licărire a câte unei flăcări roșietice ici și colo, în câte-o gaură sau într'o altă apă puturoasă: știa întotdeauna unde era; atingea cu mâna în căutare de reazim măruntaele pământului; și sta așa orb și sigur, ca în pântecele maică-si.

Se temea în schimb de intunericul nemărginit al nopții.

Il știa pe acela al zilei, acolo jos, amestecat cu licăriri de lumină, dincolo de gura scării, de-a lungul că-reia urca de atâtea ori pe zi, cu hârâitul lui de cioră strivită. Insă întunericul nopții, nu, nu-l cunoștea.

In fiece seară, lucrul terminat, se înapoia în sat, și acolo, abia isprăvind de înghițit resturile de zeamă sau bucata de pâne pe care i-o arunca Moș' Scarda, se trântea să doarmă pe salteaua de pae întinsă pe jos, ca un câne; și în zădar băeții, cei șapte nepoți orfani ai stăpânului său, îl chinuiau pentru a-l ține treaz și a-și bate joc de tâmpenia lui; el cădea imediat într'un somn de plumb, din care în fiece dimineață, la răsăritul soarelui, reușea să-l trezească o cunoscută lovitură de picior.

Teama pe care o avea de întunericul nopții îi venea de pe când băiatul lui Moș' Scarda — pe vremea aceia încă stăpânul lui — rămăsese cu pântecul și pieptul sfâșiate de explozia dinamitei și însuși Moș' Scarda pierduse un ochiu.

Acolo jos, într'un colț al minei de pucioasă, se pregătea tocmai să lase lucrul, când se auzi bubuitul tremurător al dinamitei. Toți minerii și cărăușii alergaseră la locul exploziei. El singur, Ciàula, înspăimântat, reușise să se vâre într'o gaură știută numai de el.

In goana de a se ascunde acolo, își sfărâmase de pereții de stâncă candeluța de lut. După o bucată de vreme, pe care nu o putea socoti, când eșise din gaură, în tăcerea peșterilor pustii și întunecoase, căutase pe bâjbâite galeria care ducea la scară; și totuși nu-l fusese teamă. Teama îl apucase în schimb, la eșire, acolo sus, în noaptea neagră, de nepătruns.

Și începuse să tremure, pierdut, cu un tresărit de spaimă pentru fiecare suspin ușor nelămurit al nopții, subt tăcerea nemărginitei bolți cerești care acoperea întreaga fire și peste care imensul roiu de stele, măruntele și îndepărtate, nu reușeau să împrăștie măcar un fir de lumină.

Intunecimea unde trebuia să fie lumină, neființa lucrurilor care stăteau acolo încremenite în înfățișarea lor schimbată și aproape de necunoscut, când nu se mai afla nimeni să le privească, îi înfipsese atâta groază în sufletu-i rătăcit, încât Ciaula — pe neașteptate — se asvârlise într'o goană nebună, ca și când cineva l-ar fi alungat din urmă.

Acuma, înapoiat jos în gaură cu Moș Scarda, în vreme ce aștepta ca încărcătura să-i fie terminată, simțea încetul cu încetul cuprinzându-l spaima de întunerec în care trebuia să pătrundă, eșind afară din mină. Și mai mult pentru acela — de afară — decât pentru acesta din galerii și depe scară, își potrivi cu luare-aminte cândeluța de lut.

●

Se auzeau din depărtare scârțâiturile și bufniturile cadențate ale pompei, care nu se oprea nici ziua nici noaptea. Și în cadența acelor scârțâituri și bufnituri se intercala geamătul surd al lui Moș Scarda, ca și când moșneagul ar fi fost ajutat să-și miște brațele cu puterea mașinii îndepărtate.

In sfârșit, încărcătura fu gata și Moș Scarda ajuta lui Ciaula s'o ridice și să și-o potrivească deasupra sacului păturit pe ceafă. Cu cât Moș Scarda încărca, cu atât Ciàula simțea sub el, muindu-i-se picioarele. Umil la un moment dat, fu apucat de o așa bâțâială, încât temându-se să nu mai poată suporta greutatea, Ciàula răcni:

— Ajunge! ajunge!

— Ce ajunge? — Hoit! — îi răspunse Moș Scarda.

Și continua să încarce.

Pentru un moment, frica de întunericul nopții fu învinsă de teama că, așa încărcat, și cu oboseala care o simțea în oase, poate n'o să ajungă să se cațere până acolo sus. Ar fi muncit

(Continuare în pag. 8)

fără preget o zi întreagă. Niciodată nu-i trecuse prin minte lui Ciáula că ar putea să-ţi fie milă de trupul tău, şi nu se gândea nici acum la asta; dar simţea că, într'adevăr, nu mai putea.

Se urni sub povara enormă care-i cerea şi-o sforţare de echilibru. Da, iată, da, putea să se mişte, cel puţin atât cât mergea pe loc drept. Dar cum să ridice acea greutate când va începe urcuşul?

Din fericire, când începu seara, Ciáula fu cuprins din nou de frica întunericului de-afară, căruia în scurt timp trebuia să-i facă faţă.

Traversând galeriile, în acea seară, nu mai scoase obicinuitul cârâit de cioară, ci un fel de şuerat hârşit, prelungit. Acum, în sus pe scări, şueratul mai contenea, sugrumat de spaima tăcerii negre pe care avea s-o afle în neînţeleasa nemărginire de afară.

Scara era atât de dreaptă, încât Ciáula cu capul plecat şi frânt sub povară, ajuns la ultimul podeţ, oricât ar fi căutat în sus, nu putea vedea eşirea care se pierdea în negură.

Indoit, aproape lovind cu fruntea treapta de deasupra şi pe a cărei umezeală alunecoasă pâlpâiala căndeluţei abia arunca o dâră de lumină roşiatică, el urca sus, sus, sus, din pântecele muntelui, fără un pic de bucurie, ba chiar înfricoşat de apropiata-i liberare. Şi nu vedea încă eşirea care acolo sus, sus, se deschidea ca un ochiu luminos, plin de dulce lumină de argint.

Nu băgă de seamă decât când se află pe ultimele trepte. Mai întâiu i se păru curios şi gândi că erau ultimele străluciri ale zilei. Dar lumina creştea, creştea tot mereu, ca şi cum soarele, pe care el îl văzuse totuşi apunând, ar fi răsărit din nou.

Se putea oare?

Abia ajuns afară, rămase încremenit. Povara îi alunecă din spinare. Ridică puţin braţele, desfăcu mânile negre în lumina de argint.

Mare, rotundă, plutind într'un ocean rece şi luminos de tăcere, îi sta în faţă Luna.

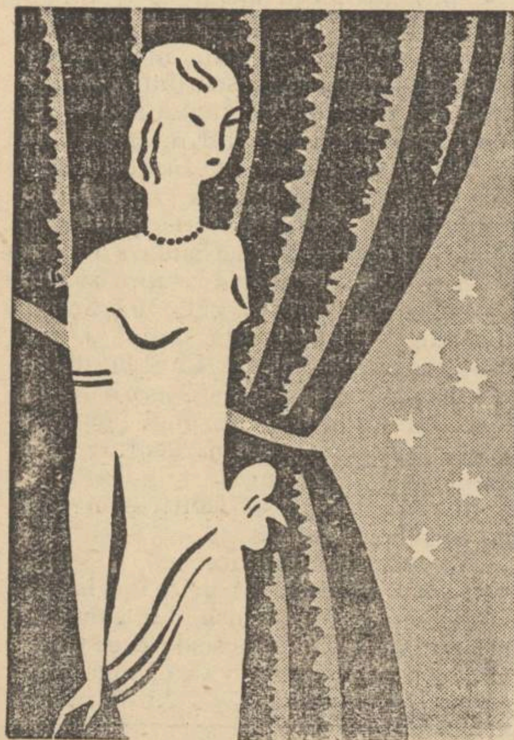
Da, ştia, ştia despre ce era vorba, ca despre atâtea lucruri de care ştim, cărora nu le-am dat niciodată importanţă. Şi ce putea să-i pese lui Ceáula că pe cer ar fi fost Luna?

Acum, numai acum, aşa eşit din întuneric, din fundul pământului, el o descoperea.

In extaz, el se lăsă să cadă deasupra încărcăturii, lângă gura minei. Iat-o, iat-o colo, iat-o colo, Luna... Era Luna, Luna!

Şi Ciáula începu să plângă, fără să ştie de ce, fără să vrea, din cauza marei mângâeri, a nemărginitei dulceţi care-l pătrundea, descoperind-o acolo sus cum se înălţa în cer, Luna, cu argintiul ei văl de lumină, nepăsătoare de munţii, de câmpiile, de văile pe care le lumina, nepăsătoare de el, în vreme ce lui din cauza ei, nu-i mai era teamă, nici nu-şi mai simţea oboseala, în noaptea stăpânită de-o minune.

Din italiană de
MARCELLA KOSTACHI

CENTENARELE

Centenarele constitue o caracteristică a timpurilor noastre. Ele sunt de fapt ceiace sunt pomenirile morţilor în obiceiul religios de veacuri al popoarelor, obiceiul de a rechema la viaţă şi comuniune sufletească, pentru câteva clipe, imaginea celor pierduţi în noianul amintirilor. Poate sunt singura legătură a omului de azi, pierdut în haosul discordant pe care-l trăeşte lumea modernă, cu ceeace rămâne veşnic şi statornic peste toate: Valoarea reală şi unică a vieţii sufleteşti.

In Germania se pregăteşte cu înfrigurare sărbătorirea în cursul verii viitoare, a o sută douăzeci şi cinci de ani dela naşterea lui Richard Wagner. La Beyreuth s'a comemorat cu solemnitate o sută de ani dela naşterea Cosimei Wagner, cetăţeană de onoare a acestui oraş consacrat în totul operei şi personalităţii acestui geniu al lumii.

Cosima Wagner, fiica lui Liszt, s'a născut la Bellagio în sărbătorile Crăciunului 1837, pe malurile înflorite ale lacului Como. Aci venise să-şi petreacă zilele fericite ale dragostei sale cu contesa de Agoult, marele pianist, autorul de mai târziu al „Sonatei" pentru piano şi al „Simfoniei lui Faust".

Cosima Wagner a fost crescută la Paris, dimpreună cu sora sa Blandine, soţia de mai târziu a lui Emile Olivier şi cu fratele său Daniel, natură aleasă care însă nu şi-a ajuns maturizarea căci muri la douăzeci de ani.

Iată ce scrie unei prietene strălucitoarea pariziană, steaua atâtor saloane din lumea literelor şi a artelor, despre fiicele sale:

„Blandine e foarte frumoasă, foarte cultivată şi încântă lumea cu farmecele ei eminamente feminine. Cosima e o fetiţă de geniu, sămănând foarte mult cu tatăl său. Imaginaţia ei puternică o va târî în afară de căile obişnuite. Ea îşi simte demonul interior şi îi va sacrifica cu hotărîre tot ce îi va impune". In clipa aceasta ea se mărітase cu Prinţul Hans de Bülov „o căsătorie", zice d-na d'Agoult, „care, mă tem, nu va face fericirea nimănui".

Pe Wagner l-a cunoscut puţin înainte de a se mărita, când venise la tatăl ei să-i citească poemul, de curând terminat, din scena finală din „Crépuscule des Dieux".

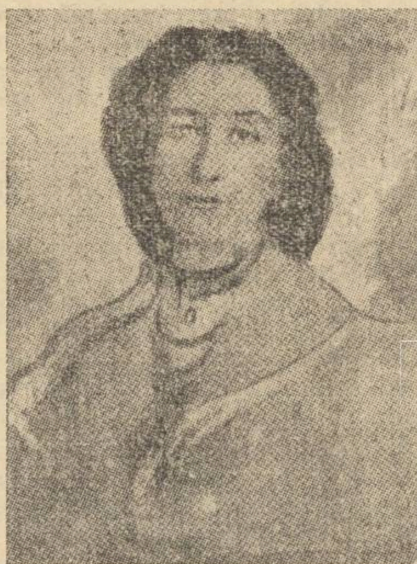
Numeroase corespondenţe, documente au informat publicul asupra crizei care mocnea încă din 1861, la Reichenhall şi a sfârşit la München şi în care Bülov, închizând ochii cu voinţă, asupra celor ce se petreceau, lupta cu îndârjire pentru a pune la punct admirabilele reprezentaţii ale pieselor „Tannhäuser", „Lohengrin", „Tristan". El îşi făcuse din Wagner un idol, un zeu şi nu se ştie dacă a suferit mai mult de pierderea unui prieten ca el sau de părăsirea lui de către Cosima. In tot cazul s'a purtat şi cu unul şi cu altul cu o adevărată grandoare de suflet. A doua zi după moartea lui Wagner i-a telegrafiat Cosimei, pe care o ştia zdrobită de durere „Sora mea, trebuie să trăeşti". El a înţeles că atât Wagner, cât şi Cosima, acea copilă a pasiunii şi a libertăţii, erau fiinţe excepţionale, care îşi aveau existenţa „peste rău şi peste bine" şi ale căror fapte nu se puteau măsura cu măsura obişnuită a burgheziei. Luptând pentru ei împotriva calomniilor şi batjocurii, el a dat divorţul şi a plecat, trimiţând şi fetiţele, care purtau numele lui, în azilul parfumat dela Triebehen, pe malul lacului Celor Patru Cantoane, unde Cosima se dusese să se aşeze cu „maestrul", luându-şi, fără ipocrizie, toată răspunderea faptelor sale.

Acolo a creat ea în jurul lui Wagner, mediul de calm şi înţelegere, în care a terminat „Maeştrii Cântăreţi", „Siegfried", „Crepusculul zeilor" şi opera sa supremă „Parsifal".

Acolo a primit pe toţi prietenii şi admiratorii lui Wagner, între care şi pe Frederic Nietzsche, pe care l-a apreciat îndată şi asupra căruia a exercitat o mare influenţă, chiar după despărţirea lui de Wagner.

Intre timp murind Minna, soţia dintâi a lui Wagner, s'au căsătorit la Lucerna, dând curând naştere unui fiu: Siegfried. Cu această ocazie, Wagner a scris „Siegfried-Idyl", dedicând-o Cosimei. O orchestră condusă de celebrul Hans Richter a executat-o la Triebchen, iar maestrul i-a arătat recunoştinţa în termenii următori: „Nobila ta voinţă, curajoasă şi plină de spiritul jertfei, a făcut posibilă naşterea operei mele. Iată că în locul acesta sfinţit de tine mi s'a născut un fiu. Acest fiu trebue să se cheme „Siegfried". Pentru el şi pentru tine am compus un cânt muzical, spre a mulţumi Cerului, căci ce altă răsplată puteam oferi pentru atâtea binefaceri de dragoste?". Mai târziu, i-a dedicat şi „Parsifal", a cărei ultimă pagină datată din Palermo, poartă scris de mâna sa „Pentru tine".

Dela neuitatele reprezentaţii ale lui „Tristan", 1866, în timpul cărora muri

COSIMA WAGNER

tatăl ei, Liszt, până la reluarea solemnă a „Niebelungilor", în care Siegfried Wagner a dirijat pentru prima oară ciclul al patrulea al reprezentaţiilor, ea nu şi-a cruţat energia nici sănătatea. In fiecare zi sosea la repetiţie în caleaşca cu doi cai albi şi se punea imediat la lucru. „Să nu uităm", zicea ea adesea, „că noi nu suntem chemaţi aci să inventăm ceva ci numai să realizăm".

Interpreţii, regisorii, şefii de orchestră, nimeni nu putea uita observaţiile tăioase ale Cosimei, care vorbea curent şi fără accent italiana, germana, franceza şi engleza, nici profilul ei voluntar şi îngândurat în acelaş timp. Era în ea fantezia ascendenţei sale ungare, dar şi tactul armonios al Francezilor.

In numeroasele biografii ale marelui geniu, activitatea acestei nobile personalităţi este descrisă în amănunt.

Recepţiile sale la Bayreuth erau celebre, în mijlocul fiicelor sale, contesa Gravina, d-na Daniela Thode, Eva Chamberlain şi a nurorii sale Winifred Wagner, care este azi acea care poartă flacăra nestinsă a amintirii.

Sfârşitul vieţii sale, după moartea lui Wagner, a fost în slujba zeului vieţii sale până la istovirea ultimilor puteri. Louis Barthou a scris despre ea: „Nu e uşor să porţi doliul unui om ca Richard Wagner, păstrând demnitatea activă ce se cuvine unui mare geniu, unei mari opere, unui mare om". Inainte ca şi după moartea lui ea l-a ajutat, l-a servit, fără răgaz, dovedind, cum a spus Liszt, că este „fiica lui în chipul cel mai admirabil".

Amintirea înduioşată a omenirii de elită se va îndrepta spre mormântul, din vila Vahnfried, unde odihneşte sud edera gândirii, alături de idolul ei. Pomenirea a scos în lumina vieţii pentru o clipă chipul senin şi meditativ al „cetăţenei de onoare" a oraşului Bayeruth.

I. S.

Actualităţi ştiinţifice

Mirosul florilor cinematografiat

Profesorul Henry Devaux, din Bordeaux, a realizat de curând un dispozitiv, capabil să fotografieze şi chiar să cinematografieze emanaţiile parfumurilor din flori ca trandafiri, crini, tuberoze, etc.

Pe lângă interesul ştiinţific, noua metodă prezintă o deosebită însemnătate practică, întrucât permite să captăm şi să condensăm la rece parfumurile de flori, fără intermediul impur al alcoolului şi corpilor graşi, folosiţi până acum pentru fixarea esenţelor de flori.

Procedeul savantului francez se bazează pe proprietăţile lamelor extrem de subţiri şi măsura moleculelor. Se ştie că atunci când depunem pe suprafaţa unui strat de apă sau de mercur o cantitate mică de ulei, acesta se'ntinde repede, formând o lamă subţire. Lumina, prin jocul reflexiilor succesive pe cele două feţe ale acestei lame, produce superbe interferenţe colorate.

Pentru a reproduce în laborator aceste lame subţiri se foloseşte o cuvetă, cuprinzând apă, câteva fire de talc, picături de ulei, un lung fir de sticlă şi o fiolă de benzină pură. Depunând pe suprafaţa apei un strat uşor de talc, avem gata dispozitivul de experienţă. Când se suflă asupra cuvetei, grăunţele de talc sunt alungate şi se reunesc pe bordul opus. Introducând apoi în ulei un fir de sticlă şi atingând uşor suprafaţa lichidului, în mijlocul noului strat de talc, acesta se regrupează într'un cerc lăsând loc lamei de ulei. Din raza acestuia se poate deduce diametrul moleculei de ulei.

Profesorul Devaux, apropiind o floare mirositoare de un strat de mercur presărat cu talc, observă o deviare analogă, — insensibilă prin procedeele obicinuite — determinată de acţiunea moleculelor de parfum emanate din flori. „Nebuloasele de parfumuri" devin nu numai măsurabile, dar şi vizibile el putând fi fixate pe pelicula cinematografică.

Insulina în tablete

După cum se ştie, insulina este astăzi folosită cu succes împotriva diabetului, în urma descoperirii făcute în anul 1921 de americanii Banting şi Best. Totuşi, această minunată terapeutică prezintă neajunsul că insulina trebue introdusă în organism numai sub formă de injecţiuni.

De curând însă, mai mulţi medici vienezi au reuşit să pună la punct un nou procedeu, care permite ca insulina să poată fi luată prin simplă ingestiune.

In acest scop, s'au adăugat câteva substanţe organice, care fac ca produsul să poată fi uşor resorbit în organism. Pacientul nu mai are nevoie astfel de fiole cu lichid, nici de seringă, pentru injecţie. E deajuns să înghită câteva mici tablete comprimate de insulină. Digestia nu e cu nimic stânjenită, iar efectul terapeutic este tot atât de eficace.

Ing. I. S.

Legiuiri privitoare la farmacii si farmacisti în trecut

Ca și acum, în trecut, pentru sănătatea locuitorilor nu era suficientă numai înființarea de spitale și înzestrarea lor cu medici aleși, pentru plata cărora nu se precupețea nici un sacrificiu. Mai trebuia grija și pentru medicamente și acestea erau de trebuință nu numai în spitale pentru bolnavii care veneau să fie îngrijiți ci și pentru marele public care avea mijloace și nu avea nevoe să meargă la spitale și policlinice ca să primească medicamente gratuit.

Medicamentele, în general, sunt vătămătoare dacă nu sunt luate după o anumită regulă și în anumită cantitate.

Si azi, când lumea este cu mult mai ridicată, aflăm că din pricina medicamentelor luate fără prescripție medicală și în cantitate mare se întâmplă numeroase nenorociri, dar în vremurile trecute când majoritatea locuitorilor țării noastre nici n'aveau noțiunea sigură a medicamentelor?

De aceia Domnitorii noștri au căutat să îngrădească negoțul cu medicamente, dând acest negoț în mânile specialiștilor, care și ei trebuiau să se țină de anumite reguli prescrise de un consiliu medical.

Dăm mai jos o anafora a comitetului doctorilor numiți de Domnul țării pentru stabilirea regulelor ce trebuiau urmate la vânzarea medicamentelor de către farmaciști.

Farmaciștilor li se cerea un examen și ei trebuiau să aibă toate medicamentele cerute, care trebuiau vândute după un anumit tarif, cel al Vienei mărit cu 30 la sută cu spese de transport; se oprea liberarea medicamentelor fără rețetă din partea doctorului și odată medicamentele liberate, rețeta se păstra cel puțin 20 de zile după liberarea medicamentelor.

Era oprit sub pedeapsă, de a se face avantagii la vânzarea medicamentelor. (Probabil se făcea la înțelegerea farmaciștilor cu anumiți medici).

Erau oprite cu desăvârșire medicamentele secrete și când farmacistul n'ar fi înțeles rețeta era obligat să întrebe pe doctorul care a liberat-o.

Farmaciile trebuiau să servească clienții la orice oră din zi și din noapte.

In articolul 19, se oprea cu desăvârșire vânzarea medicamentelor periculoase ca sublimat, opium, arsenic, etc., de către băcani sau argintari.

Sunt o mulțime de măsuri în privința farmaciștilor și a vânzării medicamentelor care erau salutare poate nu numai atunci ci și în ziua de azi.

De aceia dăm mai jos, atât anoforaua doctorilor cu punctele respective cât și porunca domnească:

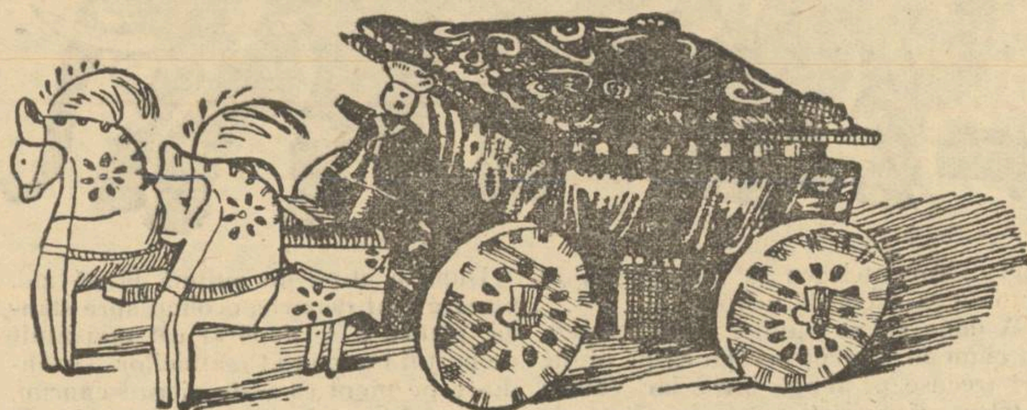
ANAFORA

Prea Inăltate Doamne,

Potrivit cu Prea strălucita poruncă a Măriei Tale, de D-zeu păzită, din 4 Noembrie, anul curgător 1819, prin care ni se ordona Prea plecaților doctori servi ai Măriei Tale, să ne consfătuim despre farmaciile aflătoare acum în oraș, cum și asupra calității și cantității drogelor, precum și asupra tarifelui lor, și asupra a tot ce privește paza igienei publice, care este cea mai prețioasă din toate cele ce privesc la corp. Nu puține abuzuri s'au făcut până astăzi din cauza relei stări a farmaciilor și a farmaciștilor.

Fiindcă Măria Ta, ca un apărător al obștiei, pe lângă celelalte ale Domniei, bine voeați Măria Ta, a da un Inalt ordin pentru farmacisti, și Dumnezeu să dăruiască Măriei Tale creștine, o viață lungă, pe tronul său strălucit.

Intrunindu-ne și luând cu noi doi membri consultatori germani, după recomandația a excelenței sale agentului Kesaru Kräescu a Majestății sale, în conformitate cu ordinul Măriei Tale, și cu ei consfătuindu-ne pentru tot ce privește farmaciștii, cum și despre facerea și calitatea doctoriilor, am alcătuit următorul proiect, care aprobându-se Inălțimea ta de D-zeu păzit, să fie întărit și cu sigiliul domnesc.

Ilie Vlasopulo primul medic, Silvestru Filiti doctor, Constantin Darvari doctor, Constantin Caracaş doctor, Mihail Hristaris doctor, dr. Rosti al Agenției.

Articole după proectul doctorilor.

1) Fiindcă din cauza numărului foarte mare a farmaciștilor, cu și fără diplomă, se comit mai multe abuzuri, atât asupra calității, precum și asupra preparațiunei și prețului a diferitelor doctorii, din care cauză suferă omenirea, să fie supuși la un examen de către doctorii Efori, și acei fără diplomă, care se vor arăta capabili, să-și poată urma profesiunea, iar ceilalți să fie depărtați.

2) Toți farmaciștii vor avea farmaciile lor, aprovizionate cu toate drogile prevăzute în farmacie. Odată pe an, își vor procura materiale proaspete, erburi adică rădăcini, flori și altele, preparând elixiruri, extracte, siropuri și altele. Drogile care sunt supuse la stricare lesne, de două ori pe an vor fi inspectate de doctorii Efori, și drogile care vor fi găsite stricate sau netrebuincioase, să fie aruncate în gârlă. Și spre pedeapsă, că nu au îngrijit să aibă doctorii bune va plăti fiecare din ei, câte una mie talere pentru spital.

3) Farmaciștii vor orândui tariful medicamentelor după acel al Vienei întocmit în anul 1814, adăogându-se numai câte 30 la sută pentru cheltuelile de transport și altele. Și pentru înlesnirea farmaciștilor și a cumpăratului să se expue de către doctorii Efori, un tarif în limba latină, după acel austriac convertind moneda austriacă în monedă turcească și să fie imprimat. Această prețuire a medicamentelor în vigoare până la emiterea unui al doilea tarif, în eparhiele cezaroregești, fiindcă atunci urmând a se face întrunirea doctorilor, se va fixa și aci, prețul și cursul monedei, pentru al doilea tarif.

Acela din farmaciști, care nu se va conforma tarifului orânduit, să fie pedepsit cu amenda menționată mai sus.

4) Nici unul din farmaciști nu are voe să libereze medicamente fără rețeta recentă a unui doctor cu diplomă, iar rețetele cele mai vechi de cel puțin 20 zile să fie din nou revăzute de doctorul respectiv și numai cu consimțământul acestuia se va putea ordona doctoriile ordonate. Această regulă nu este obligatorie pentru vânzarea de materiale simple ca: mușețel, nalbă, soc, revent cremortartaris și alte de asemenea natură. Aceste se pot desface după prețul din tarif.

5) Fiindcă unele din medicamente se vând cu picătura, devenind prețuirea lor foarte anevoioasă, farmacistul e liber, pe lângă prețul din tarif, să mai adaoge câte o para de fiece doză. Va avea însă grijă, ca preparațiunea să fie întocmai după rețetă.

6) Farmacistul e obligat să noteze în josul fiecărei rețete prețul medicamentului liberat, spre a-și putea da seama doctorul de prețul medicamentelor și a deveni controlator între cumpărător și vânzător.

7) Orice farmacist, care a căutat prin o învoială osebită să atragă clienți să fie pedepsit.

8) Drogile secrete (arcana) vor fi cu totul prohibite și nimeni nu va avea voie de-a le vinde.

9) Farmacistului, care se va fi prins în flagrant delict, că au dat medicamente altele decât cele ordonanțate, fie din respectul calității, cât și a cantității, i se va închide farmacia spre pedeapsă.

10) Dacă un farmacist, prin o împrejurare oarecare, nu va putea descifra rețeta, sau va bănui că ia poate fi eronată, va fi obligat să întrebe prealabil pe doctorul respectiv, spre a evita erorile.

11) El este obligat să deschidă farmacia în orice oră a nopții i s'ar prezenta vre-o rețetă de făcut.

12) Fie care cont va fi plătit de cumpărător exact după tarif. Dacă va trece un an, fără să se achite contul, se va preleva peste suma datorită o dobândă de 5 la sută la pungă pe lună și când una va fi covârșitoare, să fie ajutat de autorități de a-și avea îndestularea.

13) Farmaciștii vor întrebuința cântărirea obicinuită în Austria.

14) Un farmacist nu va avea dreptul să deschidă o farmacie fără hrisov domnesc, dat prin medicul primar.

15) Nici un medic, de curând venit, nu va avea voe să-și exercitez profesiunea, până ce prealabil nu va fi fost văzută diploma sa de către medicul primar.

16) Acele din medicamente compuse, care nu se cuprind în farmacie din 1814, când vor fi ordonanțate de medic, se vor prepara după cele mai bune farmacopee, în care se va găsi compozițiunea și prepararea lor.

17) Când medicul va ordonanța o doctorie, ce nu se află în farmacopee, sau care ar necesita un alt mod de preparațiune, medicul va fi obligat să înscrie în rețetă, după care farmacopee trebue preparat medicamentul ordonanțat.

18) Spre a se evita orice confuziune, vor fi obligați toți medicii, cât și hirurgii, precum și farmaciștii, să aibă fiecare câte o farmacopee din anul 1814.

19) Băcanii, ovreii și argintarii, cari aduc și pun în vânzare medicamente periculoase, ca sublimat, opium, arsenic și specimente mercuriale, nu vor putea vinde în detalii, ci numai en gros și numai la farmaciști; la din contra vor fi pedepsiți în raport cu delictul comis și cu amenda în bani în folosul spitalului. Pentru care scop poliția să le trimită acum îndată în înaintare ca să nu aibă în urmă pretext de scuză.

20) In fine, fiindcă se comit mai multe abuzuri și zilnic omenirea este amenințată cu de aceste de bărbați și femei, care exercită medicina, să se dea un ordin aspru să înceteze pe viitor profesiunea lor, căci altfel vor fi pedepsiți proporțional cu îndrăzneala și nesupunerea lor — 1819 Noembrie 14.

Cinstite și credincios boerule al Domniei mele, Dumneata vel Vornic al poliției, după nizamul ce s'au dat de către Domnia mea asupra spițeriilor din tot orașul scaunului Domniei mele București, prin ponturi alcătuite cu bună și folositoare obștie chibzuire a Dumnealor doftorilor poliției, iată se trimite și la Vornicia poliției copie de ponturi, adeverite din Logofeția cea mare, de care poruncim, ca și Dumneata să ai datornica îngrijire de a se păzi cu toată străsnicia pontul al 19 și al 20-lea întocmai, tolco pisah gpd.

Cod. XCVI pag. 103.

MIH. POP.

VOIAJE DE STUDII ORT
IN ANUL 1938
spre
STATELE UNITE, CANADA, AMERICA CENTRALĂ
CUBA şi MEXICO
INDIILE şi AUSTRALIA
Ceylon — Sumatra — Bali — Java
IN JURUL AFRICEI
Cele mai frumoase voiaje săptămânale de Primăvară
spre: COASTA DE AZUR şi MAROC
cu circuite forfaitare
VOIAJE de AGREMENT spre:
SPITZBERG, CAPUL NORD
TARILE NORDICE U. S. S. R.
INSULELE ATLANTICE
cu vaporul de lux „STELLA POLARIS"
Recomandăm de acum rezervarea cabinei
Repr. Gen. Societăților de navigațiune olandeze și norvegiene
ORGANIZAȚIA ROMÂNĂ DE TURISM S. A. R. București
CALEA VICTORIEI, 70 (Pasagiul Generala)
Timișoara, Strada Veneția, 2
Cernăuți, Str. Regele Ferdinand, 27
Iași, Str. Lăpușneanu, 16

CRUCEA DIN TRANŞEIE

O noapte dela sfârşitul lunei August. Nori ca de toamnă timpurie au îngustat atmosfera şi-au presat împrejurul pământului, imensul întuneric al nopţilor cu zare infinită.

Ostaşii vin de departe din spatele frontului unde s'au odihnit o bună bucată de vreme. In timpul zilei din ajun, au trecut peste văi înguste şi dealuri prăpăstioase, prin codri seculari şi prin livezi sădite de către oameni paşnici care nu s'au gândit să facă din ele un loc de joacă pentru obuze, apoi, sub seară, au rămas tăcuţi la rădăcina unui deal cu pantă prăpăstioasă. Iar dacă s'a încheiat bine mijlocul nopţii, cu toată muniţia în spinare, au suit cărarea întortochiată de pe coastă, şi, unul în spatele celuilalt, au intrat într'un şanţ lărguţ şi adânc, mergător nu în cotituri scurte şi bruşte, ci în zigzaguri largi.

Unitatea de pe front pe care noii veniţi o schimbau, a trimis o călăuză care conduce lungul fir de oameni prin labirintul de şanţuri şi şănţurele.

Toţi merg tăcuţi, în vârful bocancilor, luând seama să nu se lovească obiectele metalice între ele. Nimic nu tulbură tăcerea desăvârşită a nopţii, şi nici măcar un şopot nu dă de ştire duşmanului că se face un schimb de oameni pe front.

Grupele plutonului se strâng în faţa bordeielor, şi vorbesc mai mult prin semne cu ostaşii care vor pleca. Sergenţii şefi de secţii s'au dus pe linia de foc pentru ca să schimbe pândarii, în vreme ce tot restul aşteaptă în dublură. Plutonierul rezervist al celor de curând veniţi, ia'n primire sectorul de la sublocotenentul comandant al celor vechi. Intunericul de iad al nopţii face ca lămuririle ce se dau cu acest prilej să fie de prisos.

— Suntem în faţa Panciului !... Oraşelul este ascuns sub coasta văii! Jumătate la stânga, în clădirea mare care se vede, s'adăposteşte un periculos cuib de mitraliere!... Drept, în faţa noastră, cam la o sută de metri dincolo de ruina dintre reţele, se află un post inamic înaintat !

Plutonierul nu vede nimic din câte i s'arată.

Intr'o vreme, comandanţii se'ntorc în dublură.

— Să ştii, Domnule Plutonier, că ai avut norocul să nemereşti într'un sector foarte liniştit !

Schimbătorii îşi fac semnul crucii şi-şi şoptesc fiecare câte-un „Doamne-ajută", înainte de a intra în bordeie ca să-şi rânduiască lucrurile, în vreme ce schimbaţii s'adună pe-acelaş şanţ de scurgere şi se duc la odihnă sub stăruinţa aceluiaş semn sfânt.

Plecarea ostaşilor vechi a turnat o teamă cumplită în inimile celor noi veniţi : nu cunosc bine locurile, şi dacă s'ar întâmpla...

— Doamne fereşte de un atac, măi frate! zice Corcoţea, purtând în spinare un şirag de bidoane. Măi Maxime!... Unde dracu' au spus ei că-i apa?

— Tot la vale pe şanţu ista, la dreapta !

— Da' tot la vale m'am dus pân'am ieşit sub creasta dealului !

Corcoţea Stan o porni iarăşi la vale, dar greşi din nou drumul, şi se'ntoarse tot gol.

Renunţând la apă, Corcoţea se hotărî să se ducă la bordeiu, dar se'ntâlni piept în piept cu Voinea.

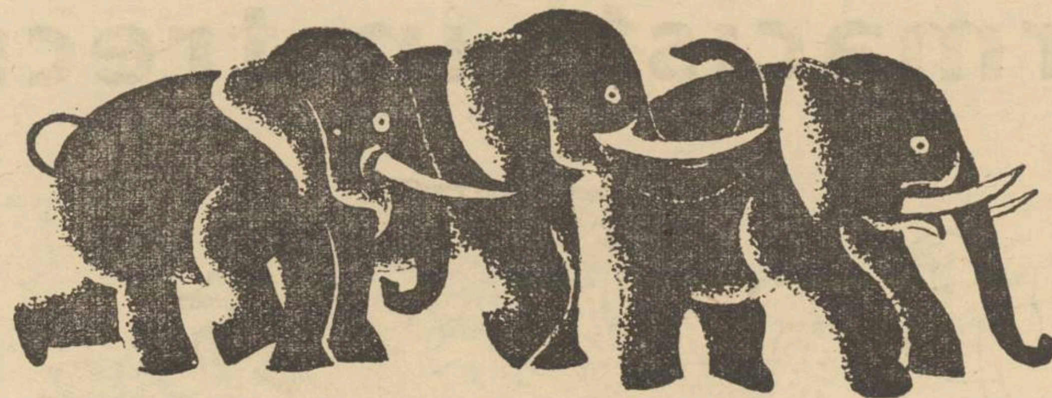
— Corcoţeo!... Nu ştii tu unde-i bordeiul meu?

— Păi ce cauţi aici la secţia i ?... Dute'n partea cealaltă !

— Măi frăţioare, de două ceasuri, îl cat !

— Dracu se mai pricepe prin încurcăturile istea ? zise dispreţuitor Corcoţea. „Ce ?... Astea-s tranşeie ?... Astea nu-s tranşeie făcute în regulă, aşa cum le-am săpat noi la Pădureni ... Is trase cu plugul de lemn! De bună seamă că le-au făcut Ruşii !"

Voinea ar fi mai rătăcit încă multă vreme dacă n'ar fi dat peste el Plutonierul, care'nţelegea să nu doarmă în jumătatea aceia de noapte.

A doua zi, pe lumină, s'au dezmeticit oamenii. Corcoţea văzu că de multe ori trecuse pe lângă izvor iar Voinea înţelese că se rotise o jumătate de noapte pe lângă bordeiul lui.

Erau într'o vie mare. Creasta de foc se'ntindea dealungul unui drum puţin umblat dintre vii. In partea cealaltă, era deasemenea o vie, dar din crama ei nu mai rămăsese decât un moviloi de cărămizi, ţăndări de lemne şi scânduri, şi tencuieli colorate. In spatele acestei ruini, fusese odată un gard de scânduri. Din el încă se mai vedeau câţiva stâlpi cu leţuri stinghere, când şi când. Pe urma acestui gard fuseseră ridicate solidele reţele ale duşmanului, iar lipită de ele, se bănuia creasta de foc a inamicului.

Spre seara zilei, Plutonierul intră în bordeiul secţiei I.

— Cine-i de rând la patrulă?

— Eu ! se ridică băţos Corcoţea.

— Şi cu mai cine?

— Marcu dela secţia I, Maxim şi Voinea dela a doua!

— Bine !... V'aţi nemerit flăcăi destoinici !... Dar băgaţi de seamă : nu vă depărtaţi prea mult!... Cătaţi să cunoaşteţi, deocamdată, terenul !... Prin sectoarele vecine s'aud zgomote de săpături !... Puneţi urechea la pământ şi ascultaţi bine dacă nu cumva fac asemenea lucru şi pe la noi !... Incă odată: luaţi seama la teren !

Cei patru se'ntâlniră în linia de foc. Erau mai trişti ca de obiceiu.

Măi ! — le şopti Corcoţea, şeful de patrulă. „Daţi dracului mohorala asta, măi !... Parcă n'am mai fost noi şi alte dăţi în patrulă ?... Ba încă în locuri şi mai periculoase !

Totuşi, nici chiar Corcoţea, cu toată încurajarea lui, nu reuşea să devie mai nepăsător. Inima-i tremura în temeiul pieptului, iar gândurile i se'ntorceau către cei rămaşi acasă...

Seara coborâse liniştită. La 'nceput, cerul fuse o nemărginită spuză de focurele fâlfâitoare, apoi începu să bată un vânt rece care'nchise tăria cu o perdea de nouri groşi. Picuri mărunţi începură a săgeta văzduhul şi a lovi în palmele ca de metal ruginit ale frunzelor de viţă.

Nu se vedea nimica sub zare, nici chiar movila ruinei dintre reţele.

Cei patru inşi se'nveliră în foi de cort, trecură pe sub reţele până la postul cel mai înaintat, unde se opriră câteva clipe ca să asculte. Dar în afară de vâjâitul vântului care lovea între ele frunzele uscate, şi în afară de agitările uşoare ale picurilor de ploaie, nimica nu se auzea mai deosebit.

Din spate, li se aruncă o rachetă. Pentru câteva clipe, o ploaie de lumină albă şi puternică învălui ruina din apropiere. Ochii ageri ai ostaşilor cercetară în toată amănunţimea partea luminată, dar n'au văzut nimic rău. Totuşi, n'au plecat în acelaş timp tuspatru.

Mai întâi urcă malul groapei Corcoţea, care se târî pe brânci prin pământul afânat de ploaie până la peretele ruinei. Acolo lipi urechea de zid şi ascultă câteva clipe, apoi izbi două viţe uscate între ele şi făcu un sunet pe care-l înţeleseră cei rămaşi în urmă.

Şi la rândul lor, aceştia dispărură în aceiaşi direcţie.

După o clipă de odihnă lângă zid, plecară mai departe, ocolind spre stânga, pentru a se depărta cât mai mult de postul înaintat al inamicilor. Târându-se pe piept ca nişte viermi enormi, ei se strânseră la un loc sub un butuc de viţă.

O clipă stară tăcuţi.

— Parcă-s morţi! şopti Corcoţea.

— Aştia-s boieraşi : nu scot capul afară din bârlog pe-aşa vreme !

Apoi iarăşi tăcură îndelung.

— Tare-aş fuma o ţigară ! zise Voinea.

— Aici ?... Eşti nebun ?

— Aici !... Nu mă vede Dom Plotoner !

— Dar nemţii ?

— Nici ei !... Am să intru în groapa asta de obuz !

Şi se pierdu în interiorul unei surpări conice.

Deprinzându-li-se ochii cu'ntunericul, Corcoţea începu să deosebească reţelele duşmane. O ură puternică se surpă subit peste sufletul lui. Niciodată nu se simţise mai pornit împotriva inamicului decât acuma când se ştia că este aşa de aproape de ei. Avea dorinţa să-şi desprindă de la cingătoare granatele şi să le repeadă în şanţul lor, dar se temea că le strică degeaba, fiindcă vizuina nemţească părea să fie deşartă, aşa de mare era tăcerea nopţii.

Voinea îşi fumase ţigara şi se'ntoarse. Şi el privi către reţele, crâşni uşurel din dinţi şi înjură.

— De-am putea să le tăiem sârmele! suspină el.

— Da!... Da !... Dorm tun!

Corcoţea oftă :

— Dacă s'ar putea... Am sări în şanţul lor pustiu, unul dintre noi ar chema şi pe cei din postul nostru, apoi...

— Atunci i-am întoarce !

— Ba le-am răslui şi o bucăţică din pământul nostru !

— Cred că i-am şi izgoni!... Şi ce de lume am scăpa de la nevoie !...

Toate suferinţele celor de sub ocupaţie, le reveniră în minte.

— ...pâne cu rumegătură de ferăstrău şi târâţe, borş de sfeclă... Mai rău ca la porci, măi fraţilor !

— Sârma !... Sârma !... Sârma dacă le-o tăiem....

Lucrul acesta se impunea minţii lor înflăcărate cu stăruinţa unei porunci divine.

—Ei !... Ce-o să fie ?... O să murim!... Ei şi ?... Nu piere ea ţara noastră numai pentru că am murit noi!

Corcoţea oftă ca sub înţepătura unei dureri :

— Ticăloşii !... Aveam un petic de vie pe Măgura... Ridicasem în ea un căsoi învelit cu tablă albă care strălucea în bătaia soarelui ca un luceafăr dumnezeiesc!... De când mă tot uit pe Măgura... Mă duceam la Tecuciu, iar dacă mă'ntorceam pe seară, îl vedeam! Azi nu se mai vede!.. Mi-au furat tabla !... Poate că mi-au dărâmat şi căsoiul...

Ura îi înroşi obrajii. Cu un gest iute, îşi desprinse de la cingătoare cleştele de tăiat sârma şi dispăru în direcţia reţelei duşmane fără să se intereseze de ce fac tovarăşii. Voinea îl urmă imediat, iar la o mică distanţă, ceilalţi doi.

Toţi patru se rânduiră pe locul dintre doi pari. Şi pe când Corcoţea tăia sârma chiar dela legătura ei de pe un stâlp, al doilea o trecea celuialalt care o'ncolăcea şi o trecea în mâna lui Marcu, cel care o tăia şi de al doilea stâlp şi o punea pe pământul umed.

Au tăiat două rânduri de sârme, dar când au desprins capătul sârmei de sus din rândul al treilea, răsună prin apropiere alarma unui clopot mare.

Şi din toate părţile ţâşniră rachete care luminară ca ziua toată partea locului. Şi un bombardament groaznic tulbură tăcerea întregii nopţi.

Spre ziuă, liniştea se restabili. Dar numai trei dintre cei plecaţi în patrulă, se mai întâlniră. Lipsea Marcu Ion.

— Voineo !... A fost lângă tine !... Unde l-ai lăsat ?

Voinea întoarse o mână cu greutate şi arătă o direcţie vagă :

— Acolo... rănit... putu el îngâna cu greu.

Apoi începu să geamă.

Maxim porni să-l caute pe cel dispărut. Corcoţea se plecă plin de grijă peste Voinea.

— Te doare undeva ?

— In spinare!... Mi-i cald!

Totuşi, trupul lui tremura parcă sub stăruinţa unui ger pătrunzător.

Corcoţea îi ajută să se târască spre şanţul din care plecaseră, dar pe drum, camaradul se zbuciumă odată puternic, apoi rămase cu braţele întinse.

Corcoţea aduse pe malul şanţului de foc un trup de soldat mort. Curând, aduse şi Maxim pe celălalt camarad, tot mort.

Şi pe când zori de sânge vesteau lumii o nouă zi de numeroase jertfe, o ceată de ostaşi săpară pământul sub cele două trupuri şi le 'ngropară chiar sub creasta de foc.

Maxim ciopli cu baioneta două despicături de fag şi făcu o cruce simplă, iar pe braţul ei, scrise cu o schijă înroşită în foc aceste litere:

AVMI

care 'nsemnau începuturile numelor celor doi morţi.

Crucea n'a putut fi ridicată, după regulă, de-asupra, ci ţântuită chiar în malul şanţului de foc.

Ostaşii pe care soarta-i aducea prin acel sector, nu puteau înţelege rostul acestei cruci în interiorul unui şanţ, şi cu atât mai puţin ştiau ce 'nseamnă ciudata ei inscripţie.

Au trecut luni şi luni de lupte aprige. Numeroşi ostaşi s'au perindat prin faţa crucii şi-au tras cu puştile întinse peste trupurile celor doi morţi.

Ploile care căzură cu multă bogăţie s'au scurs de-alungul ei, au şters o literă, au astupat cu noroi pe altele două, iar pe braţul crucii nu rămase distinctă decât ultima.

Cine-şi arunca privirea asupra crucii, se grăbea să se descopere, să-şi facă sfântul semn, apoi citea ca pentru sine:

INRI,

adică tocmai aşa precum îşi aminteau ei că au citit pe crucile din altarele bisericilor.

Şi în neştiinţa lor, ostaşii citeau un adevăr!

MIHAIL PRICOPIE

ASIGURAŢI-VĂ EXISTENŢA ! ! ! TIMPUL ESTE BANI! Numai în patru săptămâni, absolut orice persoană — INDIFERENT DE ETATE, SEX şi CULTURĂ — poate învăţa DACTILOGRAFIA, CORESPONDENŢA COMERCIALĂ— STENOGRAFIA şi lucrările de birou obţinând diploma de absolvire. Reuşita absolut sigura. Inscrieri zilnic „ŞCOALA CENTRALĂ" strada Academiei 28. Cereţi prospectul gratuit. Luna Februarie cursuri noui.

Mardarie Vlahuta: mărgăritare monahale

La începutul acestui an am publicat în ziarul „Adevărul", un articol în care am schiţat în câteva linii viaţa bătrânului călugăr Mardarie, fratele vestitului poet Alexandru Vlahuţă.

A trecut încă, câtva timp de atunci şi din cauze independente de voinţa mea, n'am putut să dau urmare altui articol drept complectare a celui dintâi.

Atunci, am amintit câteva fapte mai importante din viaţa lui, rămânând să redau astăzi o parte din rândurile pe care mi le-a trimes şi în care se cuprind gânduri şi sentimente alese, adevărate mărgăritare monahale.

Mardarie s'a călugărit, după cum am văzut, în urma îndemnurilor date de fratele său Alecu. Nu era însă, singurul din neamul său care îmbrăcase

MARDARIE VLAHUŢA

această haină a izolării de cele pământeşti şi a apropierii în acelaşi timp, de locurile cereşti. Sora lui fusese de asemenea călugăriţă, — mireasă întru Christos — şi murise cu câţiva ani înainte de a se sfârşi el, iar tatăl său, monahul Nectarie Vlahuţă, la vârsta de 100 ani, era complect sănătos şi plin de umor, obişnuind să răspundă de câte ori vorbea cu cineva, de vârsta lui înaintată, că măcar 20—30 de ani şi din suta a doua tot mai apucă el.

Atât n'a mai apucat; a mai numărat însă cinci ani şi din suta a doua, — ani de complectă smerenie în faţa atotputernicului.

După cum vedem, o familie cu frică şi credinţă faţă de Dumnezeu, şi cu zile multe la răbojul vieţii.

In corespondenţa pe care am purtat-o cu Mardarie, în urma ajutorului dat, graţie iniţiativei ziarului „Dimineaţa", mi-a arătat o deosebită atenţie, iar mulţumirile ce mi le trimitea nu mai conteneau, spunând adeseori: „ştiu cât este de dulce a plăti o binefacere prin aurul inimii".

Totdeauna când primea scrisori, şi socotesc că dela orişicine, bucuria lui era fără margini, iar dacă corespondenţa îi era întreruptă, chiar pentru scurt timp, i se părea că totul s'a sfârşit, că a fost părăsit.

Aşa e cazul chiar cu mine, când nu i-am scris câtva timp. El spune: *„Ce bucurie mare am avut când scrisoarea dela dumneata am primit-o. Rămas-am împietrit cu fruntea în dureri, cu jale'n nesfârşit, de mi se pare că mi s'a deschis cerul. Ruga spre el mi-am îndreptat, în lacrămi pentru dumneata m'am rugat, de o adâncă amintire ce m'a părăsit".*

In rândurile lui, durerea alterna cu bucuria, tristeţea cu veselia, regretul de bătrâneţe cu dorul de viaţă şi totul se amalgama în nesfârşite rânduri ce înegreau hârtiile albe ale scrisorilor sale.

Intr'una din ele îmi spunea: *„dece m'ai lăsat ca pe-o urzică, ca să nu îmi scrii nimica, — de ce m'ai părăsit cu dorul şi acu(m) poarta ai închis-o. Ţi'ai croit cărare nouă? Nu tinchi (tinchi, odihni) cu scrisul, deşi calea e lungă şi eu poate vă sunt urzică, dar dorul meu s'a pus la pândă, cu ce drag v'aşteaptă calea, să vă facă mii de sărutări, să vă iau de subsuori, şi să-mi trimiţi la scrisori".*

In altă scrisoare face următoarea confesiune: *„Singur în acest rând dureros ascund tot chinul bătrâneţei mele într'un oftat, din tot farmecul de odinioară, din zilele petrecute cu toţi ai mei, din tot ce trăisem şi nu am ştiut să preţuesc, imaginea vremii ce mi se pare acum ca un paradis pierdut. Moartea de care mi-e groază o simt plutind în jurul meu, atingându-mă de (cu) aripile ei în vreme ce ţintuit în pragul bătrâneţei mele rămân pradă fără apărare".*

„Mă văd acum mişcând ca, copacul durerei, rămas străiin dintre toţi ai mei şi care m'a(u) lăsat să mă sbucium în nişte vremuri grele, ca să deapăn tot firul de poveste a amintirilor în singurătatea ce mă doare".

Obiceiurile stricate şi faptele nepermise nu i-au plăcut nici odată; — arătându-şi cel mai mare regret că, — „în ţara noastră merge şpagă, care eu de când trăesc nu am dat, nici linguşire nu îmi place şi merg pe cărarea dreptăţii".

Intr'un timp se văita că nu are cu ce să-şi mobileze casele în care locuia şi intervenise la minister să facă din ele un cămin pentru literaţi, fiindcă — *„bietul frăţine-meu totdeauna vorbea cu Haret şi cu Barbu Delavrancea ca să vorbească cu Inalt Prea Sfinţit ca să deie casele de cămin pentru literaţi să-şi hodinească plămânii şi eu mă ţin foarte mult să împlinesc cuvântul fratelui"... „şi dacă trăia, făcea el".*

Stăruinţa lui Mardarie era să ajungă fapt împlinit, dar maica stareţa stricase tot ce aranjase el, spunând că la o mânăstire de maici nu se poate să se facă o casă de odihnă pentru bărbaţi.

Totuşi, pentru trecutul lor aceste case au fost declarate monument istoric, înfiinţându-se în ele o bibliotecă al cărei administrator fusese numit Mardarie, dar de pe urma cărui serviciu nu primea nimic, fiindcă, după cum spunea el, îl persecuta maica stareţa, iar toate aceste nemulţumiri, precum şi altele, trebuiau să-i vină pentru *„păcatul vechiu ce aduce osândă nouă. Doamne, cum plăteşte Dumnezeu, nimic pe lume nu plăteşte. Mă rog lui Dumnezeu să-mi dea răbdare, să-mi văd duşmanii la picioare. Aici în mânăstire trebuie să fii bun şi numai bun, că atunci eşti tare".*

In unele scrisori i se părea câte odată că îmi spune prea multe, întocmai ca unui frate şi motiva apoi, tot el, că avea această încredere în mine, în urma „rândurilor dulci cu mană cerească" pe care i le trimisesem.

„Văzând scumpul matali sentiment de iubire, atât de scump şi de apropiat, par'că sunt în vorbă cu scumpul meu frate şi iartă-mă mult, mult, că prea mi-am luat curaj de mi-am desvăluit inima, că mă plâng de toate suferinţele mele ce le-am întâmpinat".

Imi scria că, dacă va fi sănătos şi va avea norocul să mă vadă într'una din veri la el, la mânăstire, atunci de bucurie, va crede, că a înviat chiar fratele său şi-mi va istorisi multe şi interesante lucruri din viaţa lui; — fapt care s'a şi întâmplat — în vara anului 1930.

Intr'o altă scrisoare îmi spunea: *„Ascultă rândurile ce îţi scriu cu un noian de visuri. Iţi scriu împiedicat de tristele valuri ce mă frământă, trezit dintr'un întunerec de uitare ca o noapte fără de cărare, părăsit prin râpi, paragini pustii... primii dela dumneata rânduri dulci cu mană cerească, bucurii fericite, zile cu veselii să mă înveselească, — aflându-mă în mânăstire, în văi de brazi în sân de munte şi port tristeţea grea pe frunte".*

Bătrâneţea îi era urâtă şi avea groază de sfârşitul care se apropia, fiindcă bănuia că nu va ajunge vârsta nici unuia din părinţii săi.

Viaţa îi era scumpă, de nepreţuit, iar la el în cameră, *„par'că şi cadrele (tablourile) din perete îmi vorbesc ce scumpă e viaţa şi par'că tot aş vrea să mai trăesc, deşi sunt străin (singur) şi în sân de munte".*

Iată deci, din toate cele de mai sus, o parte din viaţa aceluia care a fost Mardarie Vlahuţă; — bun, cu sufletul curat, şi cu amintiri multe de pe vremea când stătea tolănit pe iarbă, împreună cu frate-său Alecu, povestindu-şi unul altuia dintr'ale copilăriei, de pe lângă casa din Pleşeşti.

Aceste mărgăritare monahale, după cum le-am numit, sunt într'adevăr rarităţi pentru un călugăr; însă el nu era un călugăr obicinuit, ci unul în a cărui gândire se petreceau multe lucruri superioare celorlalţi — şi a cărui proză era mai mult rimată, „cusurul familiei", după cum spunea el.

Prof. dr. GEORGE POTRA

M. Zoscenko

Propagandistul

Paznicul şcolii de aviaţie, Grigore Cosonosov, fiind în concediu, a plecat în satul lui.

— Ei, tovarăşe Cosonosov,—i-au spus prietenii înainte de plecare, — te duci în satul tău... Vezi de mai fă puţină propagandă. Spune-le ţăranilor că, uite, se desvoltă aviaţia... Poate că strâng, pentru un avion.

— Fiţi pe pace, zise Cosonosov, — îi agit eu. Poate că la altele nu mă pricep , dar în ce priveşte aviaţia, să n'aveţi nicio grijă, ştiu eu ce am de spus.

In prima zi, când a sosit în sat, — era în toamnă — Cosonosov s'a dus la Soviet.

— Iată, — a zis, — vreau să fac propagandă. Fiindcă vin dela oraş, aşi vrea să ştiu dacă se poate ţine o adunare.

— Cum de nu? răspunse preşedintele. — Dă-i drumul, mâne adun ţăranii.

A doua zi, preşedintele îi întruni pe ţărani la baraca pompieriei.

Grigore Cosonosov îi întâmpină şi salută adunarea. Sfios din neobişnuinţă, începu să vorbească încet, cu tremurătură în glas.

— Iată deci, cum e... — zise Cosonosov, — aviaţia, tovarăşi plugari... Poporul este întunecat, fireşte, ca şi voi; asta-i cu privire la politică... Aici e, bună oară, Germania, şi dincolo Cherson. Aici Rusia, şi dincolo — în genere...

— Adică cum? — întrebară, nedumeriţi, ţăranii. — Despre ce-i vorba?

— Despre ce-i vorba? — se supără Cosonosov. — Despre aviaţie. Aviaţia se desvoltă. Aici e Rusia, şi dincolo China.

Sătenii îl ascultau posomorâţi.

— Nu te întinde! — strigă cineva din fund.

— Nu mă întind,—zise Cosonosov,— E vorba despre aviaţie. Se desvoltă, tovarăşi plugari. Nimic de zis. Ce-i adevărat e adevărat. Nu încape discuţie...

— Nu se înţelege! — strigă preşedintele. — Tovarăşe, trebuie să te apropii de masse...

Cosonosov se aprouiă de mulţime şi schimbând tonul, începu din nou:

— Se construesc ieroplani şi apoi se sboară. In văzduh, adică. Se'nţelege că, uneori, nu se pot ţine — se prăbuşesc. Ca aviatorul Ermilchin, bunăoară. A sburat şi a sburat şi deodată— tranc! — praf s'a făcut...

— Doar nu e pasăre — încuviinţară ţăranii.

— Asa o spun şi eu, — se bucură Cosonosov de aprobarea ţăranilor, — bine înţeles că nu-i pasăre. Când cade o pasăre, nu-i nimic — se scutură şi se ridică iar... Pe când aici, dimpotrivă — te-ai ars... Alt aviator, de pildă, tovarăşul Mihail Ivanici Popcov, a sburat cât a sburat, de ţi-era mai mare drag, şi deodată—sdranc! S'a stricat motorul. iŞ a venit de-a berbeleaca...

— Ei? — se minunară ţăranii.

—Zău!... Unul a intrat într'un copac. Şi a rămas acolo spânzurat, mititelul, ca într'un leagăn. Straşnic s'a speriat, a înebunit de groază. Era foarte comic... Se întâmplă fel de fel... Odată s'a băgat o vacă sub elice. Zur-zur! Ţac-ţac! Şi bucăţi s'a făcut. Unde-i coarnele, unde-i burta — nimic nu se mai ştie... Şi cânii o păţesc, uneori.

— Dar, caii? — întrebară ţăranii. — Oare şi caii pătimesc?

— Şi caii, răspunse Cosonosov. — E foarte simplu.

— Auzi, afurisiţii, dar-ar boala în ei, — zise cineva. — Până unde au ajuns: să ne ciopârţească caii... Ia spune, frăţioare, şi asta se desvoltă?

— Tocmai asta spun, — zise Cosonosov,—se desvoltă, tovarăşi plugari... De aceia adunaţi-vă şi jertfiţi şi voi ceva.

— Pentru ce să jertfim? — întrebară ţăranii.

— Pentru un ieroplan. — răspunse Cosonosov.

Ţăranii posomorâţi, se împrăştiară rânjind.

Traducere de F. DIMA

FOTOGRAFIILE
TUTUROR VEDETELOR
DE CINEMA
APAR MINUNAT
REPRODUSE IN
EXCELENTA REVISTĂ
Cinema
24 pagini tipărite la heliogravură 5 LEI

FUNCŢIONARA

(Scrisoare pentru o provincială)

Iţi răspund cu întârziere, Jeana dragă, pentrucă mi-ai pus prea multe întrebări în scrisoarea ta. Am aşteptat dispoziţia sufletească necesară, ca să-ţi pot satisface pe deplin curiozitatea. E seară târziu şi, cuibărită lângă foc, cerc — prin aceste rânduri — să-ţi redau „icoana fidelă a vieţii mele de femee liberă" în babilonul bucureştean. Poate îţi voi spulbera multe din iluziile, pe care ţi le faci asupra acestei vieţi, „în după amiezile când stai, plictisită, la geamul dinspre stradă — pe care arareori apare vreun trecător — aşteptând să-ţi vie bărbatul de la tribunal, să luaţi masa şi să vă culcaţi, de la ora 9", — cum îmi spui tu. Cred că exagerezi în privinţa „atmosferei de lenevie, desfrâu şi ticăloşii" a Bucureştiului. Există desigur aici şi o astfel de lume, dar se munceşte destul în alta — şi nimeni nu te împiedecă să-ţi trăeşti cum vrei viaţa. Morala nu-i chiar aşa de dispreţuită nici aci, după cum văd că îţi închipui. Dar las la o parte considerentele generale, ca să-ţi vorbesc de viaţa mea de funcţionară, care te interesează.

...Da, îmi amintesc de serile călduţe de primăvară când eleve de liceu — ne plimbam pe sub castanii parcului public, făcând planuri de viitor. Eu, premianta clasei, visam să cunosc marile centre de cultură apusenă, să ocup un loc de frunte în mişcarea culturală din ţară. Azi sunt doar o impiegată cl. III-a la minister şi, în afara colegilor şi proprietarului meu, nimeni nu ştie de mine... Insă nu e vinovat Bucureştiul, cum crezi tu. Puteam să reuşesc — bine înţeles, prin grea luptă — dar odinioară lupta mă atrăgea Am avut succes la facultate; mi-am luat, cu felicitări, diploma. Am găsit acolo profesori care preţuindu-mi capacitatea intelectuală, mi-au întins dezinteresat, o mână de ajutor. Am întâlnit în redacţiile unor reviste — unde m'am îndreptat câteodată — bunăvoinţa şi înţelegerea unor oameni superiori. Munca intensă, inteligenţa şi talentul numai în acest oraş sunt cu adevărat preţuite — dar se cere ca ele să fie reale. Dacă eu n'am reuşit, e pentrucă. plecând din micul nostru oraş de provincie, am uitat că sunt femee, că port cu mine o inimă ale cărei drepturi le neglijasem până atunci... O dramă sentimentală — în care vinovată e doar fatalitatea — mi-a ucis, deodată, dorul de viaţţă. Am rămas cadavru ambulant printre oameni. Nu mai doresc nimic — nu mai aştept nimic: nu sunt nici nenorocită — nici fericită! Zilele mele de funcţionară sunt atât de identice, încât de şase ani nu am nimic de povestit. Descriindu-ţi una dintre ele, îţi povestesc şase ani din viaţa mea...

In fiecare dimineaţă, tocmai când somnul devine mai delicios, sirena ascuţită a deşteptătorului de pe masă mă smulge din căldura cearceafurilor. (Asta este cel mai critic moment al zilei unei funcţionare!) Tu, care visezi. la infinit, dimineaţa, în căldura patului, tu nu poţi înţelege acest supliciu! In schimb nu guşti nici voluptatea dimineţelor de sărbătoare, când deşteptătorul — înadins pus — îţi ordonă cu glasu-i strident. Mă ridic grăbită; dar, amintindu-mi că azi monstrul de oţel e fără putere, ce deliciu să mă cuibăresc în căldura patului, reîncepându-mi visul întrerupt!

In viaţa noastră de mici funcţionari, cel mai important lucru e un registru lungăreţ şi verzui: „Condica de prezenţă". Blestemată condică! Cu ce sacrificii reuşeşti s'o prinzi la locul ei, pe masa de lângă intrare! Mă scol destul de dimineaţă (eu care iubesc atât somnul), dar sunt fatalistă.

Un ciorap care se rupe în ultimul moment, un nasture care dispare, un pieptene intruvabil — toate se conjură să mă întârzie. Şi tramvaele bucureştene! Nici nu-ţi închipui ce cruzi sunt aceşti monştri galbeni cu cingătoare roşie. Cu cât se ştiu mai dorite, cu atât se lasă mai mult aşteptate. Şi când sosesc în staţia, unde aşteaptă un regiment de oameni grăbiţi, ce asalt sălbatec! Pumnii intră în funcţiune. Adio bunăcuviinţă, adio umanitate! Bun educator e tramvaiul!...

La intrarea ministerului mă întâmpină, zâmbind, cel mai important personaj al instituţiei. Să nu-ţi închipui cumva că e ministrul. Cu el dăm ochii — noi „cei mici' — doar la venirea şi plecarea de la putere. Nu: marele personagiu în lumea noastră e portarul. El nu dispare, oricâte partide s'ar perinda la guvern; rămâne neclintit pe scaunul lui din faţa uşii. Şi câte poţi să afli de la el! Suntem doar cu toţii, mici şi mari, familia lui pe care o ocroteşte, după cum ştim să-i strecurăm în palma-i negricioasă bacşişul lunar. Şi poate mult un portar, draga mea!

Intrucât priveşte activitatea noastră în birouri, n'aşi putea spune că e distrugătoare. Ne rămâne destul timp şi pentru cleveteală. Şi nu şomăm niciodată, în această privinţă. Cum funcţionarii sunt de ambele sexe, îţi închipui şi tu ce subiecte interesante avem! Descori, pe culoarele întunecoase, prin colţuri vezi furişându-se perechi misterioase. Şi când nu avem amănunte precise, complectăm din imaginaţie. Unele perechi se întâmplă să-şi legitimeze simpatia; aceştia sunt priviţi cu indiferenţă, sub care se ascunde invidia. Ei trec din rândurile celor care alimentează cronica scandaloasă a ministerului — însă uneori pentru puţină vreme. Să nu crezi totuşi că e chiar atâta ostilitate între noi. In fond, ne considerăm cu toţii o mare familie, cu aceleaşi griji veşnic în faţă: revizuiri de funcţionari sau curbe de sacrificii pe salarii. Când pleacă unul dintre noi, lasă un gol ce ne urmăreşte multă vreme. Anul trecut, la moartea unui coleg — un băiat tânăr, talentat — am plâns cu toţi, de la portar până la director.

Un lucru însă nu ţi se iartă aci: să ai o personalitate, când eşti „grad inferior". Pe frontispiciul ministerului stă scris, cu litere invizibile: „Lăsaţi orice mândrie, voi cei care intraţi aici!" Să te ferească Dumnezeu să ai studii superioare, când *„superiorul"* tău nu le are! (cazurile acestea sunt cam dese). Mai zilele trecute, şeful biroului nostru, făcând o disertaţie filosofico-politică-istorică, a încheiat:

— Aşa evoluiază lumea! Napoleon Bonaparte a cucerit Europa, dar a fost învins şi de nemţi, la Sedan.

— Napoleon al treilea a fost învins la Sedan, şi nu Bonaparte — sar eu din loc, uitând că vorbesc cu „superiorul" (absolvent a trei clase de liceu). El m'a privit furios, s'a înroşit, a tuşit şi mi-a răspuns de sus:

— Veziţi-ţi de lucrul d-tale. Mare pricopseală că ştii asemenea nimicuri! Mediocrităţile memorează totdeauna amănunte. A doua zi, mi-a făcut o aspră observaţie pentrucă hârtiile de pe biroul meu nu erau aranjate simetric.

— „Repercusiunile înfrângerii de la Sedan" — mi-am zis, înghiţând în sec. sec.

...In după-amiezile, când stai singură în faţa focului, în casa ta prea liniştită, îmi spui că te gândeşti cu invidie la mine, care pot să trăesc în voe aventurile visate în adolescenţă. Aventuri!.. Poate or fi existând ele undeva, aşa pline de necunoscut şi poezie, cum ni le-am închipuit noi pe vremuri; dar pe cele ce le-aş putea trăi eu. nu văd dece le-aşi invidia... Intr'o seară m'am lăsat târîtă de colegi la una din acele petreceri, despre care ei îşi amintesc cu deliciu. Mi-a rămas în minte atmosfera încărcată de fum de ţigară şi miros de alcool a unei bodegi. Femeile transpirate, demachiate, râdeau isteric la glumele şi gesturile triviale ale bărbaţilor, ameţiţi de băutură. Am avut, într'un moment dat, impresia că mă afund într'o baltă de noroi vâscos... Deatunci mă feresc de aceste „petreceri colegiale".

Zilele de lucru îmi trec destul de repede, la birou. In schimb sărbătorile sunt atât de triste! Dimineaţa se scurge uşor cu gospodăria; dar după-amiaza, când nu am banii necesari pentru un bilet de teatru sau cinema, rămân în casă şi, în singurătatea cămăruţei mele, mă las pradă tristeţei şi dorului... Aş vrea să aştept şi eu, emoţionată, un prieten drag, cu care să mă plimb pe înserat pe străduţe tăcute, să mergem la un spectacol, sau în faţa focului, aici, singuri, să vorbim despre tot ce-mi umple sufletul, tot ce nu poate să înţeleagă nimeni din juru-mi! Colegele mele se mulţumesc cu prieteni vremelnici, de la care nu cer nimic „sufletesc"... Am voit să fac şi eu la fel, dar când am rămas, pentru prima oară singură în cameră, cu acela pe care îl numeam „prieten" — un băiat destul de inteligent dealtfel — felul cum a încercat să mă răstoarne între pernele divanului — fără nici un fel de pregătire sentimentală — m'a lecuit de „prietenia" lui. M'am convins că niciodată nu voi putea trăi ca semnele mele, pentrucă eu sunt o întârziată, dintr'un secol de mult apus...

Iată, aceasta e viaţa mea, Jeana dragă, viaţa de „femeie liberă" care îşi câştigă singură pânea, şi la fel pot spune că e şi viaţa unei întregi categorii de asemenea femei, cu mici adaosuri erotice, care n'o înfrumuseţează însă. Totuşi nu mă plâng, şi n'aş vrea să plec deaici, să devin ca tine „o personalitate", într'un mic orăşel de provincie, unde lumea e încremenită pe loc. Vezi tu, Bucureştiul nu are poate cusururile pe care i le atribuiţi voi provincialii, însă cel care rămâne mai multă vreme în atmosfera lui, nu-l mai poate părăsi. In organism îi pătrunde un microb specific acestui oraş, care produce o boală incurabilă „bucureştita"...

Rămas bun, draga mea. Termin — căci e miezul nopţii şi peste şase ore, necruţătorul meu deşteptător mă va smulge din braţele celui mai delicios somn.

LUCREŢIA DASCALESCU

A murit Ferdinand Brunot

L-am avut profesor în 1913 la Geneva, Institutul Jean Jacques Rousseau când era în puterea vârstei şi reprezinta cu adevărat forţa şi când sfărâmând zăgazurile convenţionale, ne-a pus în faţa unei gramatici vii şi ne-a făcut să privim limbagiul ca expresiunea cugetării, ca forţă vie şi animatorice, circulând în tot domeniul spiritual, iar nu închis în formule şi concepte uscate şi perimate. Limbagiul şi ştiinţa sa trebue să formeze centrul de legătură între toate ştiinţele, de la matematici, ca expresiune a cantităţilor, până la logică, ştiinţa şi expresiunea relaţiilor şi până la geografie, ştiinţa denumirii locurilor.

L-am revăzut, când a fost în România, petrecând în tovărăşia sa, a lui Ch. Diehl şi a doamnelor Brunot şi Diehl, în casa de la Văleni a profesorului Nicolae Iorga. Se spiritualizase fiziceşte, arzând totuşi cu o putere şi mai vie spiritualiceşte. Iute la gând şi excesiv de vioi la vorbă, maliţios şi glumeţ, părea mai tânăr încă decât cu atâţi ani în urmă, făcând cu profesorul Iorga un duo neuitat de schimb de idei, spirite şi apropouri. Il ascultam amintindu-mi în acelaş timp lecţiile neuitate de la Institutul Jean Jacques Rousseau, chestiunile de seminar puse astfel încât să se poată cântări capacităţile de la primul răspuns şi discerna indivizii de la primul contact. Ne-a descris apoi în amănunt cum a organizat asistenţa şi în special ocrotirea mamei şi a copilului, în timpul războiului ca primar al arondismentului al XIV-lea din Paris. Organizaţia realizată de el atunci a rămas şi până azi ca un model neîntrecut în asistenţa publică a municipiilor pariziene.

De o putere de muncă neînchipuită, acest mare savant găsea vreme pentru toate şi se repauza sculptând în lemn, în orele libere, deşi se deda la cercetări formidabile şi minuţioase, făcea lucrări uriaşe şi variate în vederea pregătirii cursurilor sale la facultate, la şcoala normală de la Sèvres, cerceta teze şi lucrări, revedea corecturile scrierilor sale, îndeplinea cu conştiinţă şi scrupulozitate funcţiunea delicată de decan şi fiind în acelaş timp sfătuitorul ascultat şi activ al diferitelor asociaţii pentru Apărarea Limbii Franceze, Liga Drepturilor Omului, etc.

Născut în 1860 la Saint-Dié, era cu drept cuvânt un „Lorrain", „voinic şi robust fiziceşte, tenace, luptător, aşa cum sunt arătaţi în legendă, compatrioţii săi".

S'a ridicat repede, cu firea lui entuziastă şi adaptabilă. După ce s'a iniţiat în Germania în noile metode ale limbisticii, a intrat, la 1879, în şcoala Normală Superioară, primind imediat la eşire agregaţia, eşind primul, după o discuţie cu mare răsunet în analele Universităţii, cu profesorii examinatori. Numit profesor la liceul din Bar-Le-Duc, calităţile lui excepţionale îl fac să fie numit conferenţiar la Facultatea de Litere din Lyon. O teză strălucită, asupra lui Malherbe, îi deschide uşile Sorbonnei la 31 de ani. In 1901, se creiază pentru el o catedră de Istoria Limbii Franceze, pe care a ţinut-o cu strălucire până la pensie. Academia Inscripţiilor şi Artelor Franceze, l-a ales de la prima sa candidatură, lucru foarte rar, printre membrii săi, în 1925.

Moare în vârstă de 78 de ani... Sunt unii oameni care, oricât ar trăi, nu îmbătrânesc şi pe care nu te aştepţi nici odată să-i vezi murind.

Ferdinand Brunot este unul din aceştia.

Cel ce a dat viaţă Gramaticii, nu poate să moară... El era numai spirit şi de aceia va rămânea nemuritor în amintirea cărturarilor şi a elitei care l-a avut printre ai săi...

Maurice Ravel

Prin moartea lui Maurice Ravel, muzica modernă pierde pe unul din exponenţii săi cei mai străluciţi. Numeroşi muzicieni s'au întrebat, încă de acum câţiva ani, ce anume va putea depăşi ca rafinament şi echilibru opera acestui artist, atras de domeniile cele mai diverse ale compoziţiunii.

Maurice Ravel a apărut, în viaţa muzicală a Franţei într'o epocă extrem de agitată şi critică. Pe de o parte, lupta crâncenă între discipolii lui Wagner, exaltaţi de formele mari şi grandilocvente ale magului dela Beyreut şi adepţii lui Claude Debussy, care duseseră până la maxima expresie limitele „impresionismului", — iar, pe de altă parte, orchestraţia revărsândă şi plină de noutăţi a lui Richard Strauss, ale cărui prime poeme începură să fie executate în străinătate şi sonorităţile îndrăzneţe ale lui Strawinski, revelat de Diaghilew, cu senzaţionalele lui Ballets russes.

Tinerii muzicieni, purtaţi între primele două şcoli, deopotrivă de subjugatoare, dar ilustrate până la epuizare de şefii lor şi întâmpinând originalitatea fermă a lui Strauss şi Strawinski, nu ştiau încotro să-şi îndrepte neastâmpărul tinereţei lor clocotitoare.

Deaceea afirmarea şi evoluţia lui Maurice Ravel au constituit un miracol.

El a pornit o cale à rebours, reluând firul muzicii renaşterii, lăsat de un Chamboimiéres, Couperin, Rameau. Zugrumând elanurile juvenile, exuberanţa poznaşă, influenţele timpului, — Ravel construeşte, dela început, o muzică precis conturată, de o severă disciplină, de proporţii calculate până la o precizie matematică, la măsura maximă a fineţei şi limpezimii. Nimic în opera lui Maurice Ravel nu apare lăsat în voia inspiraţiei. Nici un timbru de instrument, nici un acord, nici o combinaţie de armonii şi culori, nu sunt lăsate la întâmplare, totul e chibzuit, cu o dârză putere de analiză cizelat până la găsirea expresiei pure, stăpânit de o minte care ştie ce vrea.

Cineva l-a numit pe Ravel un „ceasornic elveţian". O poreclă pe care nu o merită muzicianul acesta sobru şi totuşi subtil, geometru şi totuşi colcăind de vervă ritmică, descriptiv şi dogoritor de pasiune, în acelaş timp.

E o minune cum omul acesta, pu'in la trup, uscat, plăpând, nervos, suplu, fin şi pe deasupra basc de origină, adică ars pe jăraticul patimii sudice, furat în orice clipă de verva flecară a locului, a ştiut să-şi impună această disciplină viguroasă, veşnic prezentă în orice creaţiune, ferită de brutalităţile epocii.

Gândiţi-vă câte curente s'au ivit, s'au ciocnit, s'au mistuit în primul nostru sfert de veac.

Atâta mişcare, atâta amestec de culori, de sentimente, chinuite, contorsionate, falsificate, stârnind zeci de idei rătăcite, deşi ingenioase, ducând la un iureş nedomolit de distrugeri şi construcţii şubrede, — acesta este câmpul de luptă şi de creaţie al secolului XX-lea.

Maurice Ravel, artist frenetic şi stăpân al întregii tehnici orchestrale, se păstrează, nealterat, în mijlocul învălmăşelii, dispunând cu mâna de meşter, ca în mecanismul roţilor unui... ceasornic, mişcările şi sunetele aparatului de instrumente.

Dominaţia de sine, aceasta este calitatea măiastră a operei lui Ravel în care se poate vedea îndemânarea perfectă între raţionalismul dus la extrem şi sensibilitatea unei firi scânteietor de artiste.

E caracteristic faptul că autorul somptuosului Valse, fusese criticat de critica vieneză, care obiecta că Ravel este un constructor impecabil de formule algebrice, dar lipsit de suflet. Acuzaţia era dreaptă în parte, însă nu ţinea seama de efortul extraordinar şi de izbânda uluitoare a componistului francez de a creia o muzică pură, ideală, într'o perioadă de rătăcire, stăpânită de curente de mult realizate şi supralicitată de formule riscate.

Opera lui Ravel începe cu Habanera, Sheberazade, Pavane pour une infante defunte, în care notele atât de diverse şi de energic diriguite ale autorului apar definitiv fixate, trecând apoi la Sonatine p. pian, la inventivele Histoires naturelles (după poeme de Jules Renard) la baletul pastoral, Daphnis şi Choe poposind cu Ma mère l'oye şi Le tombeau de Couperin, în care sunt i-

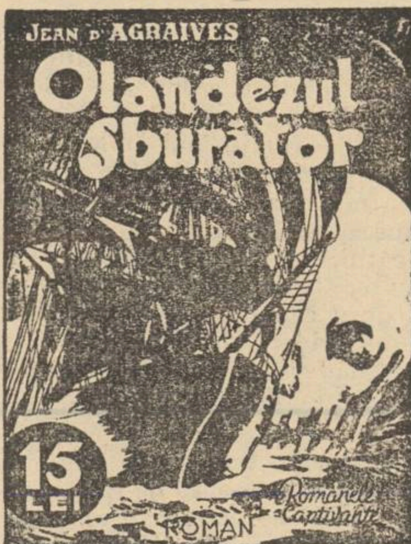

MAURICE RAVEL

lustrate însuşirile specifice de humor, claritate, bună dispoziţie, miniaturism, delicateţă de tonuri ale vechii muzici franceze, exprimată însă cu paleta celei mai moderne tehnici, într'o vastă simfonie de melodii, ritmuri şi culori.

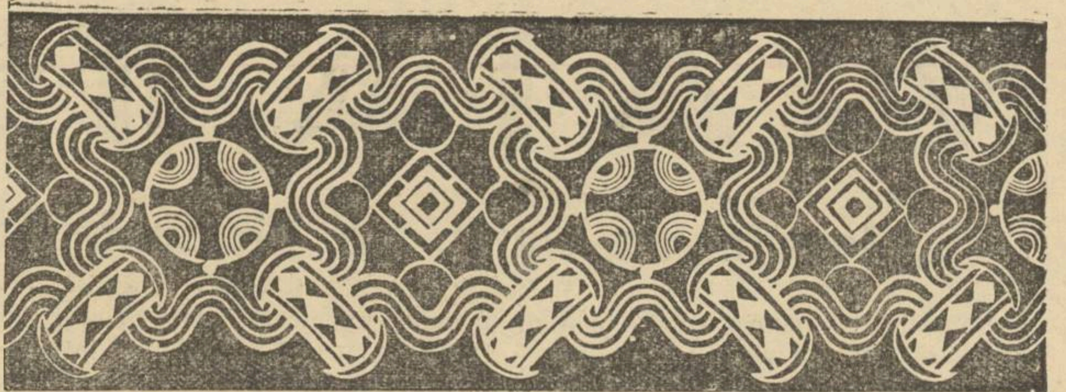
Cât de mare este forţa de expresie simfonică a lui Ravel ne-o vădeşte orchestrarea Tablourilor unei expoziţii de Mussorgsky; cât de justă şi perfectă este viziunea lui ritmică ne-o arată spontaneitatea rece şi sacadată, dacă se poate spune astfel, a Bolero-ului, în care spaniolii înşişi recunosc cea mai sclipitoare şi mai... dansantă evocare a dansului lor naţional; cât de frumoasă şi... franceză, de încântătoare şi neprevăzută este muzica lui, ne-o desvăluie ciclul său de poeme Gaspard de la nuit, Sonata p. vioară şi pian, Quartetul de coarde, în care invenţia logică şi armonia mlădioasă ating culmile expresiei artistice.

Maurice Ravel nu a avut elevi fiindcă măestria lui apărea tuturor inabordabilă, nu se lăsa imitată, necum continuată. Opera imensă pe care a lăsat-o i-a asigurat însă un loc unic în muzica franceză, ale cărui calităţi fundamentale le-a patentat într'o seducătoare desăvârşire de inspiraţie şi de formă: plastică, simetrică şi fluidă.

A apărut
ROMANUL CAPODOPERĂ

Nu o reeditare a cunoscutei legende wagneriene! Ci — un turburător roman original, în care dreptatea şi vocea inimii luptă, aventuros şi eroic, cu mrejile crimei...
Cereţi-l la chioşcari şi librari.

Din farsele spirituale ale junimistului V. Pogor

Aversiunea sa pentru politică. După Nicolae Gane, primarul Iaşilor. O farsă spirituală. Neamţul şi „Bolta Rece"

Precum se ştie, Vasile Pogor-fiul, spre deosebire de Vasile Pogor-tatăl, care a fost o figură epocală evghenistă, a fost cel mai spiritual dintre membrii societăţii literare „Junimea".

In vremea în care junimismul literar dela Iaşi a dat întâetate junimismului politic condus de P. P. Carp, Vasile Pogor junimistul n'a avut încotro şi a trebuit să fie primarul Iaşilor tot aşa precum, cu toată aversiunea sa pentru politică, şefii săi, Maiorescu şi Carp i-au impus să accepte candidatura pentru Camera deputaţilor. Trebue, în această ordine de idei, să amintim că Vasile Pogor, acest adevărat „enfant terible" al „Junimii", cu toată insistenţa şefilor şi a amicilor săi din societate, s'a opus cu desăvârşire, refuzând a accepta un portofoliu ministerial.

Probabil că demnitatea de prim cetăţean al Iaşilor el a acceptat-o pentru a satisface dorinţa „Junimii" ieşene, care nu mai avea un primar în persoana lui Nicu Gane, trecut în tabăra marelui patriot şi om de stat Ion C. Brătianu şi deaceea, sub regimul junimist-conservator prezidat de Lascar Catargi, el a primit această demnitate şi astfel Iaşul l-a avut pe Vasile Pogor ca primar.

Din timpul acestui primariat datează spirituala farsă pe care o istorisim în cele ce urmează.

*

Pe când era primar al Iaşului, V. Pogor primi vizita unui berlinez, reprezentantul unui consorţiu german, venit la Iaşi să trateze o chestiune edilitară.

Încântat că a dat de un primar cu care putea vorbi în limba lui Goethe, neamţul a fost oaspetele la masă al „veselului voltairian".

Pentruca berlinezul să nu rămâe cu impresia că Iaşul are un aspect oriental, Pogor îl rugă să-i facă plăcerea de a se întâlni seara cu el. Exact la ora indicată, seara, neamţul luă loc alături de Pogor în trăsura primăriei care-l duse pe amândoi la gară. Pogor trimise vizitiul să scoată două bilete până la halta Nicolina şi urcându-se amândoi în tren, plecară din oraş pentru a se opri la halta periferică.

În felul acesta, Pogor ţinu să-i facă neamţului dovada că Iaşul are trenuri circulare în jurul oraşului, dându-i neamţului această clipă de iluzie.

Ajunşi la halta Nicolina coborîră amândoi, urcând în trăsura ce-i aştepta şi după indicaţia lui Pogor, porniră deadreptul la „Bolta Rece".

Aci, neamţul bău câteva pahărele din deliciosul cotnar al fraţilor Admira, exclamând repetat şi foarte elogios, că nectarul acesta întrece celebrul vin de Rhin:

Ein wahrer Rheinfall
Fuer mich ein Weinfall!

Şi pentru a cunoaşte bine locul şi localul în care se află, după ce consumase câteva pahărele din deliciosul nectar, neamţul repeta mereu:

— Ia, wunderbar! *Bolta Retsche, Bolta Retsche.*

Animat de deliciosul Cotnar dar şi mai mult de antrenanta conversaţie cu Pogor, despre care aflase că e şi un bun literat ba chiar poet, berlinezul îi

VASILE POGOR

şopti, ba îi şi scrise pe o hârtie următoarea strofă cu apropos epigramatic:

Es ist hier kein *Rheinfall*
Aber doch ein *Weinfall*
Da komt mir ein *Einfall:*
Iezt ist es *Meinfall.*

strofă care în traducere liberă, ar da cam această monorimă:

Curge ca pe Rhin
Acest nectar divin.
E caz deci să mai vin
Paharul să închin.

A doua seară neamţul căută din nou pe Pogor în dorinţa de a repeta scena, dar Pogor nu fu găsit nici la primărie, nici acasă, nicăeri.

In cele din urmă, văzând că nu-l poate descoperi, luă o deciziune fermă: neamţul se urcă într'o birjă şi plecă drept la gară. La ghişeul cassei, el ceru să i se dea un bilet pentru prima staţie.

— Bolta Retsche, Bolta Retsche.

Casierul neînţelegând ce vrea, nici nu-i răspunse, ci vindea bilete celorlalte persoane, pentru trenul de Bucureşti. Neamţul scandalizat de această impoliteţă, s'a înfuriat pur şi simplu, strigând tare:

— „Für Bolta Retsche, eine Karte!"

Dar zadarnică insistenţă, căci la urma urmei casierul închise ghişeul şi neamţul a rămas cu gura căscată, în dorul Cotnarului fraţilor Amira.

Curând s'a aflat în oraş de farsa lui Pogor, care fireşte a produs un haz general.

C. SĂTEANU

VIAŢA TEATRALĂ

„Merele de aur", de Vladimir Tudor, la Studioul Teatrului Naţional

Spectacolele pentru copii au avut darul să permită unor autori dramatici tineri de a se releva. Acum doi ani, d-ra Nelly Stroescu dramatizând „Harap Alb" după Creangă, a isbutit să cucerească un frumos succes. De astă dată, d-l Vladimir Tudor, mergând pe aceleaşi urme, a reuşit să se impună în atenţia tuturora, graţie adaptării scenice a basmului „Merele de Aur".

Dacă aceste spectacole pentru copii — unul pe stagiune — n'au corespuns probabil lăudabilelor intenţii ale d-lui Paul Prodan, nu rămâne mai puţin adevărat, că ele au deschis calea multor elemente tinere, şi astfel s'au putut culege roade de pe urma acestor încercări.

Ar fi evident, mult de vorbit asupra problemei extrem de interesante a reprezentaţiunilor anume inscenate pentru copii. Meritul iniţiativei acestor spectacole revine evident d-lui Paul Prodan. Este de remarcat însă că ele nu şi-au atins scopul decât în parte, într'o infinit de mică parte. După cum foarte bine remarca d-nul Victor Eftimiu de curând, dece autorii noştri nu înţeleg să iasă, atunci când e vorba de piese pentru tineret, din făgaşul, evident ispititor, dar oarecum simplu, al basmelor? Apoi, numărul acestor reprezentaţii mult prea restrâns, nu poate să corespundă scopului urmărit, un copil neavând ocazia să vadă decât un singur spectacol pe an, sau, cum a fost cazul în precedenta stagiune, nici măcar să-l înţeleagă („Prinţul cu două chipuri").

Vom căuta să revenim asupra acestei probleme atât de interesantă şi care merită să i se dea o cât mai mare amploare. Pentru moment, ne mărginim la cele spuse mai sus.

●

Teatrul Naţional, adică Studioul (în definitiv este exact acelaş lucru, numai că o scenă e turnantă şi cealaltă, nu), a reprezentat Joia trecută „Merele de Aur", feerie în nouă (indică programul) şi în realitate opt tablouri de d. Vladimir Tudor, după un basm al d-nei Eufrosina Pallă Arion.

D. Vladimir Tudor este un autor necunoscut, adică inedit. Totuşi i-am remarcat mai de mult activitatea, prin diferite săptămânale sau periodice, şi vom avea ocazia din nou, foarte curând, zice-se, să-l promovăm în rândurile autorilor noştri dramatici înzestraţi, când i se va juca pe o scenă particulară — una din scenele d-lui Sică Alexandrescu — o piesă cu subiect istoric „Caterina II-a".

Cu „Merele de Aur" d. Vladimir Tudor a arătat multiple posibilităţi, şi o înţelegere evidentă a mecanismului teatral. D-sa a folosit cu mult meşteşug, tot dinamismul pe care un basm bogat în peripeţii, il oferea, învăluind toată piesa într'un ritm vioi, plin de viaţă şi de acţiune.

Povestea „Merelor de Aur" este într'adevăr, ispititoare.

Ion, ţăran tânăr şi sănătos, voinic şi îndemânatec, pleacă în lume să-şi caute o nevastă, fiindcă Mădălina nu-l vroia. In drumul lui, poposind la casa unei perechi de oameni în amurgul vieţii, găseşte un pom, care se înălţa în văzduh, fără să i se vadă vârful. Se hotărăşte să se caţere pe el până ce i-o da de hac. Dar pomul e înalt, atât de înalt, încât merge până la Porţile Raiului. După multe aventuri, şi după ce va întâlni în calea sa Trăznetul, Ploaia, Vântul, Impărăţia piticilor, lumea duhurilor negre, şi regatul lui Sfarmă Piatră şi Strâmbă Lemne, Ion va ajunge în sfârşit pe vârful mărului, în care poame de aur strălucesc în împărăţia sfinţilor, la poalele Raiului.

Pomul fusese trimis de Dumnezeu pe pământ, pentru a da oamenilor posibilitatea să se urce în rai. Ion, ţăranul român şi viteaz, înfruntând toate primejdiile a îndeplinit porunca cerească. Se va coborî pe pământ, binecuvântat, şi va lua de soţie pe scumpa Mădălina, „fata bălaie ca o dimineaţă de vară".

Ca în tot folklorul românesc, se regăseşte în povestea „Merelor de aur", acea filozofie primară şi simplă, a binelui care învinge răul, a omului în luptă cu elementele supra-naturale, pe care le doboară cu voinicia şi temeritatea sa.

Desigur că d. Vladimir Tudor şi-a dat perfect seamă de punctul slab al întregii sale construcţiuni dramatice, şi anume călătoria prin văzduh a tânărului erou. Imaginaţia şi fantezia autorului erau puse la grea încercare, în căutarea a patru lumi care să se realizeze scenic în moduri şi pe planuri deosebite. Deaceea, în perfect om de teatru, — d. Vladimir Tudor, în cele patru tablouri care marchează ascensiunea aeriană a lui Ion, a căutat să scrie mai mult un pretext de înscenare, decât un text propriu zis.

D-sa a avut însă nenorocul de a nu găsi în d. Victor Bumbeşti, colaboratorul ce-i trebuia. D. Victor Bumbeşti este adeseori un foarte bun regisor. Păcatul este încă că direcţia Teatrului Naţional l-a întrebuinţat dela un rând de vreme numai pentru inscenările pieselor de copii. Astfel, forţat să creeze mereu înăuntrul aceleaşi sfere de activitate limitată, d. Victor Bumbeşti nu a mai avut mijloace suficiente şi variate pentru a regisa „Merele de aur" şi luând pretextul autorului drept un text propriu zis, s'a lăsat condus de elementele doar schiţate de d. Vladimir Tudor, fără a căuta să le adâncească şi să le reliefeze scenic. Rezultatul a fost că cele patru tablouri de mijloc — în definitiv tot miezul dramatic al piesei — s'au redus la unul singur, spectatorul neavând la niciun moment senzaţia *ascensiunii eroului*, şi deci a evoluţiunii acţiunii teatrale. Repetându-se, cele patru tablouri au sfârşit prin a părea lungi, monotone şi lipsite de interes. E păcat ca un regisor să fi avut ocazia de a interpreta cu atâtea posibilităţi un text, şi să nu realizeze până la urmă nimic, decât strictul necesar.

Regisorii păcătuesc adeseori, prin dorinţa ce îi anima de a „teatraliza" cu orice chip, un text scris. De data aceasta s'a întâmplat contrariul, ceeace este şi mai grav.

Consecinţa imediată a acestui lucru a suferit-o autorul, care ar fi putut să pară, unora, că este neîndemânatec, lucru complect eronat, d. Vladimir Tudor manifestând reale însuşiri de autor dramatic.

Interpretarea a fost numeroasă şi servită doar de elemente tinere. In rolul lui Ion, d. N. Atanasiu a făcut o creaţie admirabilă. Plin de viaţă, cu un suflu puternic, nuanţând şi reliefând tot caracterul personajului cu o artă desăvârşită, d. N. Atanasiu s'a ridicat definitiv în rândurile marilor noştri actori.

D. C. Antoniu, din ce în ce mai bun, d-nii C. Economu, I. Rădulescu, Fl. Scărlătescu, S. Gabor, D. Amigdali şi d-nele Victoria Mierlescu, tot atât de bună ca deobicei, Maria Burbea, Maria Voluntaru, Athena Dumitrescu, Kitty Gheorghiu, Tantzi Economu şi Dina Mihalcea au întregit ansamblul cu multă omogenitate.

GH. NENIŞIOR

Contribuţii la marea şi mica istorie teatrală

„Democrit"

Pe cheltuiala lui Costache Negruzzi şi a lui M. Kogălniceanu a apărut în

DEMOCRIT

КОМЕДІЕ ЖН ЧІНЧІ АКТЕ

de

РЕГНАРД

Традесъ де

DANIIL SKAVINSKI.

Тіпъріт кв келтвіала

DD.

К. НЕГРЪЦЦІ ші М. КОГЪЛНІЧЕАН.

Іашіі.

Ла Кантора Фоаіеі Сътещі

1840.

1840 la Iaşi, în editura, sau mai bine spus în tipografia, „Foaei săteşti" comedia lui Regnard „Democrit", în traducerea cunoscutului Daniel Skavinski.

Drept prefaţă, cărţulia, tipărită cu îngrijire şi legată într'un cotor de piele, are biografia lui „Skavinski cel mititel", scrisă de Costache Negruzzi. „Viaţa" acestuia are drept motto nişte versuri ale lui A. Beldiman:

Ce lume mult vicleană
Ce lume fără cap
A sale urmări rele
In mintea mea nu 'ncap.

„Democrit" al lui Regnard s'a reprezentat la Bucureşti de către trupa lui Costache Carageally.

Caragiale inspector şcolar

Fără să facă parte din învăţământul oficial I. L. Caragiale a fost numit inspector şcolar, sub ministeriatul lui V. A. Urechiă. Iniţiaţii spun că Urechiă l-a numit în acest post pe Caragiale, ca „să scape" de el.

Fecund autor dramatic, Urechiă se ţinea prea mult de sfaturile unui predecesor al său, Molière, care, după cum mărturiseşte lua ce-i trebuia de unde găsea la îndemână. Pe Lope de Vega, Urechiă îl cam luase în antrepriză, neglijând amănuntul că în România ar putea fi şi cunoscători, mai mult sau mai puţin buni, ai limbii spaniole, Unul din aceşti cunoscători, Caragiale, îşi făcuse un fel de specialitate sadică din a „descoperi" isvoarele de inspiraţie ale lui Urechiă.

Numindu-l inspector şcolar, V. A. Urechiă a mai putut răsufla.

Paul Gusty îşi aminteşte că pela 1881, aflându-se cu o trupă de teatru la Piatra-Neamţ, l-a întâlnit pe Caragiale, venit să inspecteze şcolile din localitate. Vesel că a dat de prieteni, Caragiale le-a povestit de chefurile pe care le-a tras cu mai mulţi directori de şcoli... inspectate.

In multe privinţi, Ion Luca în acest post amintea pe revizorul mâncău din piesa „Institutorii" lui Otto Ernst. Cu o singură deosebire: Caragiale strălucea de inteligenţă, pe când pe revizorul din piesa nemţească îl ştiţi cu toţii.

Agop

Existenaţa lui Agop în teatrul bucureştean de-acum treizeci-patruzeci de ani e foarte curioasă, prin marea popularitate de care s'a bucurat acest mim, se pare nelipsit de forţa de a stârni ilaritate.

Armean, refugiat la noi zice-se din motive politice, de meserie, la început, pantofar, Agop a fost unul din primii reprezentanţi ai aşa zisei „commedia del 'arte".

Iată în ce consta „intervenţia scenică" a lui Agop, adică talentul său. Se juca de pildă o scenă din „Romeo şi Julietta". In scena când Romeo era mai înflăcărat jurând Juliettei ceea ce nu se poate adică iubire veşnică, îşi făcea apariţia tiptil-tiptil Agop, ţinând în mână o băşică de porc, Spectatorii, pregătiţi, că pentru aceasta veniseră, ştiau ce urmează. Agop agita băşica deasupra capetelor îndrăgostiţilor scotea un strident „haidaaa!" şi la „apropont" dădea cu băşica în capul lui Romeo, umplându-l de sângele cu care era umflată.

Spectatorii, fericiţii de acum patruzeci de ani, să moară de râs nu altceva. Şi lucrurile se petreceau aidoma când se juca o scenă din „Hamlet" sau cine ştie ce sumbră tragedie.

Dela Agop au rămas în argot-ul actorilor câteva expresii. Când angajaţii săi îi cereau textele pieselor, Agop, repet, adept al commediei del'arte se răstea: „Ce Muleru ce Şecspirul! — şi arătând capul: „aici e Muleru, aici e Şescpiru"!

IOAN MASSOFF

A APĂRUT

AVENTURA
ROMANE DE ACŢIUNE ŞI PASIUNE

MAX-ANDRE DAZERGUES

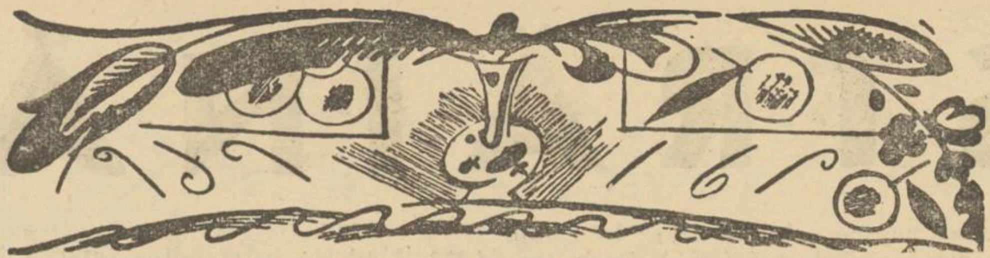
MASCA DE ARGINT

Prin subteranele galerii secrete ale Villei Suspinelor... Cădea-va Ted Fellow pradă forţelor demonice guvernate de geniul bizar al profesorului Eldin?... Masca de Argint — înger sau complice şi vampiră?... Mască de Argint... Zeiţă a frumuseţii!... Cine eşti Mască de Argint?...

Complect 8 LEI. —

la chioşcari şi librari

Diminutivele şi rima lui Dimitrie Bolintineanu

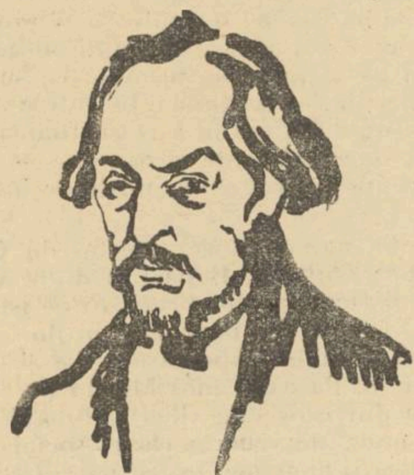
Vrem să încercăm aci reabilitarea sau lămurirea unuia din mijloacele *formale* ale lui Bolintineanu, asupra cărora apasă greu învinuirile criticei.

S'a arătat că, în compunerea rimei, Dimitrie Bolintineanu ar fi folosit exagerat de mult diminutive. Lucrul a fost orânduit printre probele de inestetică facilitate bolintineană. Fiindcă *garoafa* nu rimează cu *Doamna*, poetul a preschimbat-o pe aceasta din urmă în *domniţă*, iar pe cea dintâiu în *garofiţă*, constrângându-le la un trai-împreună precar şi firav.

Cât despre *lacrima*, el a pulverizat-o prin câte un diminutiv, obţinând astfel când o *lăcrămioară*, când nişte *lăcrămele*.

Aşa e. Dar în privinţa ultimei învinuiri, bunăoară, el ar fi putut înfăţişa scuza pe care o aduce eroul său când spune

Către căpitanii ce îl înconjoară:
„Dragii mei, ertaţi-mi astă lăcrămioară
„E o slăbiciune de care roşesc”.

Lăcrămelele acestea îi păreau, de bună seamă, aedului care a versificat pasagii din Grigore Ureche, Ioan Neculce şi Gheorghe iŞncai, că n'ar fi în dezacord cu felul de a porecli şi de-a dezmierda numele unora dintre voivozii Ţării Româneşti şi ai Moldovei. Iată: Basarab cel tânăr (Basarab al 3-lea) s'a numit: *Ţepeluş*. „Vlăduţ” i se zicea lui Vlad IV care a domnit în Muntenia dela 1510 la 1512. Pe craiul moldav Alexandru II l-au chemat: *Alixăndrel*. Ştefan al IV-lea cel tânăr, era cunoscut sub numele de: *Ştefăniţă* Vodă (că numelui diminutivizat i s'a adaos apoi epitetul de: *cel Crud*, asta e doară încă o dovadă de bună convieţuire între alintare şi cruzime). Cât despre Movileşti (urmaşi ai Aprodului Purice şi care au dat tronului Moldovei câţiva domnitori toţi cu nume biblice: Ieremia, Simeon, Moise, Gavril), pe unul: Mihail Movilă, istoria îl inregistrează sub numele de: *Mihăilaş*.

Deci diminutivele bolintiniene — care nu sunt, o mărturisim, o podoabă a versului — nu trebuesc socotite printre *subterfugiile*, naive şi uşoare, ale unuia care vrea să se debaraseze de eforturi întru cât priveşte căutarea şi găsirea rimei. Ele nu trebuesc puse nici pe socoteala vreunei sărăcii verbale. Dovezi aveam destule. In „Mihnea şi baba” (una din cele mai complexe ca structură din câte poezii româneşti s'au scris până la Eminescu) el ne dă strofe de felul acesta:

In peştera Carpaţilor
O oră şi mai bine
Vezi templul Pacinaţilor
Ce cade în ruine.

Iar în „Florile Bosforului” are strofe nu numai bogate ca rime şi imagini, dar unele de-o îndrăzneală, am zice: *arghezină*, dacă nu ni s'ar socoti la rândul lui atributul acesta drept o cutezanţă cronologică, adică drept anahronism. Iată un exemplu din nenumărate:

Are 'n meşi piciorul ei
Nud, alb, mic ca o Diană
Sub al persicei tulei
Sub şalvarii de sultană.

Incât acele rime slabe şi ritmuri lâncede din „Legende” nu pe contul efortului minim să fie puse! Şi nici pe cel al pauperităţii rimante. Ci se cuvine a fi atribuite unei concepţii — unei erori desigur — că: rimă şi cadenţă trebuesc să se conformeze obiceiului sau modei unora din curţile d mneşti unde un Radu V era supranumit *Bădică* (diminutivul lui badea) şi unde între 1623 şi 1627 aflăm pe tronul Ţării Româneşti pe un Alexandru Coconul, adică băeţaşul, adică prinţişorul.

BARBU LAZAREANU

Puşkin şi România

de Eufrosina Dvoicenko

M. O. Imprimeria Naţională, Bucureşti 1937

Doamna Eufrosina Dvoicenko, doctor în Litere şi Filosofie, şi-a strâns articolele, publicate în „Revista Fundaţiilor Regale”, „Viaţa şi Opera lui Puşkin în Basarabia şi Influenţa sa asupra Scriitorilor Români”, într'o broşură de 63 de pagini. Serios documentată şi minuţios adnotată în subsolul paginilor, ea rămâne o operă de valoare literară, frumos scrisă, căreia erudiţia scriitoarei nu-i dă decât garanţia autenticităţii şi siguranţa informaţiei.

Destinul a voit ca genialul poet rus să treacă prin Basarabia şi să poposească acolo trei ani, cu prilejul exilului său în Rusia de Sud, în urma unei epigrame la adresa lui Aracceev şi a odei sale „Libertatea” „protest înflăcărat împotriva despotismului şi a robiei”.

Cu prilejul povestirii vieţii marelui poet în Basarabia, d-na Dvoicenko evocă Basarabia dinainte de 1828, în care se păstra încă autonomia şi coloritul românesc. Puşkin, deşi foarte tânăr, îşi dobândise faima în Rusia, ca autor al poemului „Ruslan şi Liudmila”, era în perioada admiraţiei sale pentru Byron, venea aci din Caucaz şi Crimeia, unde concepuse poemele sale: „Prizonierul din Caucaz” şi „Fântâna din Caccisarai”.

Basarabia, guvernată cum dădea Dumnezeu, de protectorul şi supraveghetorul lui Puskin, generalul Inzov, era o adevărată republică (Weeghel, Insemnări. Moscova 1892). Viaţa poetului aşa cum reese din izvoarele de informaţie ale d-nei Dvoicenko (Amintirile Basarabenilor, Archiva rusă 1899 între altele) este dintre cele mai pitoreşti şi mai plină de aventuri cu femei frumoase, printre care Grecoaica ce fugise cu mama sa Polichronia, din Iaşi la Chişinău, în urma izbucnirii răscoalei greceşti şi despre care se spunea că ar fi cunoscut tainele dragostei în braţele lui Byron. Ea a inspirat multe poezii lui Puşkin şi o nuvelă romantică lui Costake Negruzzi.

Puşkin intră în contact strâns cu refugiaţii mişcării eteriste, despre care va pomeni în urmă în povestirea sa „Kirdjali”, cunoaşte pe Mihail Şuţu şi pe fraţii Ipsilanti, se entuziasmează pentru avântul lor de eliberare a Greciei. In genere Eteria a lăsat urme adânci în opera lui Puşkin, atât în vremea când poetul credea în virtutea şi puterea răsculaţilor, cât şi după înfrângerea lor. Deşi a suferit de înstrăinare în „Moldova pustie pentru el”, totuşi, după ce a plecat la Odesa, întorcându-se la Chişinău pentru câteva zile, scrie că a petrecut acele zile „nespus de poetic şi plecând de acolo pentru totdeauna am suspinat după Chişinăul meu”.

Basarabia însă nu a fost pentru Puşkin numai un loc de petrecere şi aventură.

Legăturile lui cu Raevski, „primul Decembrist” de mai târziu, om de cultură, mai ales în domeniul istoriei, prietenia cu Liprandi, alt erudit şi istoric şi cu alţi ruşi, cu inclinaţii liberale cum era Colonelul Pestel, „una din minţile cele mai originale pe care le cunosc”, zice Puşkin, l-au influenţat.

„Pe vremea aceia în Chişinău, ne spune doamna Dvoicenko, era unul din nucleele aşa zisei „Alianţe a Prosperării” ale Decembriştilor din Sudul Rusiei. Iar mişcările liberale erau în strânsă legătură cu francmasoneria. Insuşi generalul Inzov, guvernatorul Basarabiei era mason, iniţiat în loja „Globul de Aur” de la Hamburg. Pe când Puşkin ar fi făcut parte dintr'o lojă din Chişinău de sub conducerea domnitorului Mihai Şuţu. In opera lui Puşkin se vede influenţa acestui Chişinău mistic şi liberal, care l-a făcut să scrie poemul său „Profetul” şi să se entuziasmeze pentru eliberarea Greciei.

Literatura haiducească şi chiar „hoţii” „care mişunau prin pădurile basarabene pe timpul şederii sale acolo au inspirat multe poeme ale lui Puşkin şi în deosebi vestita sa nuvelă „Dubrososki”. El a avut şi două nuvele cu subiect istoric românesc „Duca, legendă românească din secolul al XVI-lea” şi „Dafna şi Dabija, legendă moldovenească din 1662”, despre care Liprandi spune că le-ar fi copiat, dar copia lor nu s'a găsit în hârtiile lăsate de el.

După mărturisirea lui Liprandi ar rezulta că Puşkin este de fapt acel ce a scris primele nuvele cu subiect românesc, în ruseşte, la 1823, şi Alexandru Hasdeu la 1836. Asemenea, ne spune d-na Dvoicenko, o dată nouă stabileşte Puşkin: începutul folklorului românesc în ruseşte, dobândind în acest domeniu privilegiul de a fi socotit un premergător”.

Broşura doamnei Dvoicenko este plină de descoperiri şi fapte noi pasionant de interesante relativ la Basarabia în care a trăit Puşkin şi la influenţa reciprocă a Basarabiei asupra marelui poet şi a marelui poet asupra poeţilor şi scriitorilor români. Se pare că România a fost cea dintâi dintre ţările din Sud Estul Europei care a început să traducă pe Puşkin. Cu aceasta se închee studiul atât de interesant şi de bine lucrat al acestei erudite şi entuziaste cercetătoare a literaturii noastre şi mai ales a Basarabiei.

IS. SADOVEANU

O mare romancieră la vârsta de 75 ani

Elinor Glyn la împlinirea a trei sferturi de veac

Celebra romancieră engleză Elinor Glyn a împlinit 75 de ani, dar nimeni, absolut nimeni, n'ar da această vârstă femeii care şi-a păstrat încă voiciunea şi svelteţea tinereţii. Ea nu se fardează, nu se pudrează, nu-şi vopseşte părul roşu care a început de abia, ici şi colo, să aibă câte un fir argintiu.

Chiar femeile nu-i dau mai mult de 45 de ani.

Romanciera a părăsit acum domiciliul ei din Londra şi s'a retras în liniştea conacului din comitatul Sussex, pentru a-şi scrie noua ei carte, care nu va fi un roman de dragoste ci un tratat asupra chestiunii atât de interesante pentru toate femeile: „Cum îţi poţi păstra tinereţea şi frumuseţea”.

— Sunt absolut convinsă că am descoperit taina tinereţii, a spus d-na Glyn unui reporter, şi vreau s'o împărtăşesc tuturor cititorilor mei. Dece nu sunt oamenii frumoşi? De ce nu fac nimic ca să nu se urîţească? Taina tinereţii se cuprinde în puţine cuvinte: e nevoie de un control al voinţei, de o disciplină a caracterului şi de o stare sufletească anumită şi oricine poate să înveţe aceste lucruri. Toată lumea se poate disciplina şi-şi poate controla voinţa. Eu fac lucrul acesta o oră pe zi. Acesta este tot secretul. Toată lumea poate să-şi păstreze tinereţea. Eu mi-am păstrat-o fără să fiu nevoită a face exerciţii obositoare. Singurul meu exerciţiu este dansul. Nu mă duc la baluri. Imi pun patefonul să cânte şi dansez singură o oră pe zi. Fetelor tinere de astăzi le este mai uşor să-şi păstreze mai multă vreme tinereţea şi frumuseţea decât le-a fost acelora de acum zece ani, pentrucă duc o viaţă mai sportivă, au învăţat să se îmbrace mai frumos şi mai armonios.

E uşor de înţeles că noua lucrare a romancierei Elinor Glyn este aşteptată cu nerăbdare de tot sexul frumos al Angliei.

Pentru călătorii individuale şi colective

în

ŢARĂ şi STRĂINĂTATE

Cumpăraţi bilete de tren, vapor şi avion

LA

BIROUL de VOIAJ

din palatul ziarelor ADEVERUL şi DIMINEAŢA

Str. Const. Mille 7-9-11, Telefon 4.10..04

CARTEA STRĂINĂ

Pearl Buck

Traducerile în limba românească a unora din operele scriitoarei americane Pearl Buck, crescută în China de când avea câteva luni, dar mai ales filmul *Ogorul* au făcut-o mai cunoscută la noi decât pe oricare alt scriitor de limbă engleză. Ea și-a petrecut copilăria și tinerețea în mijlocul Chinezilor, păstrând pe fața ei mată întipărirea seninătății și a înțelepciunii seculare a poporului în mijlocul căruia s'a format, deși este Americană și încă din New-York.

In patria sa, plină de exuberanță, ea și-a păstrat politeța subtilă și rezervată a poporului chinez, ținând la distanță cu zâmbetul veșnic pe cei care ar încerca să o turbure în activitatea ei neîntreruptă. In adevăr, pe lângă activitatea sa liberă, ea se ocupă cu îngrijirea și creșterea a patru copii, doi de câte doi ani și doi de optsprezece luni, pe care i-a adoptat. Foarte mișcată de evenimentele din China se ferește totuși de a vorbi despre ele. A scris însă articole măsurate, deși patetice, asupra ororilor războiului în care luptătorii din ambele părți au atâta dispreț față de viață.

Operele sale asupra Chinei sunt opere în care exoticul este cu totul înlăturat.

Pentru ea adevărata țară a visurilor era America, despre care mama sa, descrisă în romanul *Exilata*, îi vorbea mereu. Din copilărie încă. Peisagiile și locurile din America, le-a recunoscut ca pe niște locuri familiare de la prima sa vizită în casa natală a părinților ei. Poate că nici obiceiurile și costumul chinezesc nu ar fi impresionat-o prea mult, dacă mama sa nu i-ar fi atras mereu atenția asupra contrastului dintre lucrurile din Orient și cele din America. Totuși nu și-a dat seamă de tot ceia ce este rar, necunoscut și prețios în Extremul-Orient decât după ce s'a depărtat de el și a stat câtva timp în America. Atunci s'a silit să pună în relief toate elementele umane proprii celor două rase. In „Ogorul", capodopera acestei romanciere, ca și în „Mama", dacă n'ar fi unele amănunte asupra moravurilor, încadrate în povestire ca o necesitate psihologică, s'ar putea crede că e vorba de țărănimea de pretutindeni. Nimic artificial, nici un ornament pitoresc, ci numai o discretă amintire a locului și mediului în care se desfășoară povestirea.

Citită în englezește ceiace impresionează sunt asemănările stilului ei cu stilul biblic. Lucrul se explică prin influența misticismului fanatic al tatălui său, evocat în cartea *Ingerul luptător* și care a făcut-o să trăiască în apropierea textelor biblice din copilărie. In *Vânt de Est*, Pearl Buck ne înfățișează conflictul dintre cele două rase: fiul unei familii vechi și nobile chineze aduce în casa sa o femee americană și o fată crescută în cea mai strictă tradiție chinezească se mărită cu un medic, care deși chinez aduce, din formarea sa în occident, cele mai largi concepții moderne.

Se simte în toate aceste cărți silința autoarei de a nu lua partea niciuneia din aceste civilizații, precum și adânca simpatie umană cu care le tratează pe amândouă deopotrivă.

Ea a pătruns adânc în sufletul închis și ferecat al acestui popor, ajungând nu numai în lumea umilă și săracă în care mama sa, femee de acțiune, împărțea medicamente, iar apostolul care a fost tatăl său, împărțea sămânța Evangheliei. Ea a pătruns și în lumea din palatele pe care azi le dărâmă ghiulele, dar în care acum treizeci de ani, se frământau intrigile și se desfășurau ceremoniile rituale, neclintite de veacuri în cele mai minuțioase gesturi.

Mărturia ei este cu atât mai prețioasă cu cât se apropie sfârșitul acestei lumi, pătrunsă atât de mult de valoarea ei interioară încât nu s'a îngrijit nici odată să se facă cunoscută în exterior.

Pearl Buck este sensibilă și opera ei freamătă la toate curentele care au început să străbată în această lume închisă, de pe la sfârșitul secolului trecut: începutul neîncrederii în zeii săi bătrâni, emanciparea femeilor, comunismul. Cunoscând toate racilele vechiului regim, ignoranța și formidabila murdărie a acestul popor, de care mama sa era atât de indignată, ea dorea cu tot sufletul o schimbare, deși era convinsă că aceasta nu se va realiza decât cu greu și încet, cunoscând că timpul chinez e departe de a merge în acelaș pas cu cel american. In China aceasta plină de plăgi și de vechi tare etnice, ea face să se presimtă forța de neînvins a acestui popor și să se nască credința că ea nu poate fi învinsă. Poate i se datorează și talentului, simpatiei ei pentru acest popor, o parte din bunăvoința Americii față de China în conflictul actual.

Excepțional pregătită prin nașterea, formarea și educația ei, ea a adus în lume vestea unei lumi care era necunoscută și această veste a fost pusă într'o formă captivantă cu o neînchipuită putere de adevăr.

Tratând subiecte primejdioase, ea s'a ferit de a cădea, fie în pitorescul ușor și artificial, fie în romanul cu teză, ci ne-a călăuzit cu o caldă duioșie într'un univers nou pe care nu-l cunoșteam decât în culmile sale luminate, care nu e în totdeauna adevăratul fel de a cunoaște, a înțelege și a pătrunde.

Un Jules Romain italian: Leonida Repaci

Unul dintre subiectele de cercetări monografice care va trebui tratat într'un viitor cât mai apropiat de către Literatura generală, — știință a curentelor și a fenomenelor literare comune tuturor sau măcar numai unora dintre literaturile naționale, — e desigur fenomenul apariției și uimitoarei ascensiuni a așa numitului *roman-fluviu.*

Se știe ce se ascunde în dosul acestui nume convențional care, deși nu exprimă nimic altceva decât o idee de proporție, n'a fost încă înlăturat și înlocuit cu un altul adecvat noțiunii, și va fi probabil încă multă vreme păstrat și de aci înainte în virtutea obișnuinței. „Romanul-fluviu" nu este altceva decât un roman social de mari proporții în care fresca socială este fixată într'un cadru istoric și în care, alături de personagii fictive angajate într'o intrigă imaginată, găsim personagii istorice acționând în cea mai strictă conformitate cu adevărul istoric. Creație composită, împletire de ficțiune și realitate, romanul-fluviu nu poate prezenta o îmbinare perfectă a acestor două elemente dintre care unul trebue să se lase dominat iar celălalt este adus să domine. Indiferent de componente asupra căreia cade greutatea accentului, care de altfel variază după moment adică după cerințele desfășurării intrigii, romanul își păstrează în ansamblul lui trăsătura-i caracteristică de reconstituire obiectivă și cu caracter istoric a unui fragment din viața unei grupări.
omenești într'o epocă dată.

Ivit în Franța, țară a tuturor încercărilor și experiențelor literare, la mai puțin de un secol distanță de opera lui Balzac și a lui Zola, romanul-fluviu a trecut repede prin perioada obligatorie de tatonări a tinereții pentru a-și câștiga în scurt timp siguranța și echilibrul maturității și a deveni un gen consacrat. Este drept că el a avut norocul să aibă în serviciul cauzei sale pe doi dintre cei mai de seamă romancieri ai Franței și poate chiar ai Europei contimporane, Jules Romains și Roger Martin du Gard,—cel de al doilea încoronat anul acesta cu Premiul Nobel pentru literatură tocmai pentru opera sa ciclică *Les Thibault*, vast roman-fluviu al cărui ultim volum a apărut anul trecut.

Fenomen literar exclusiv francez la început, romanul-fluviu tinde astăzi să iasă din câmpul strâmt al unei literaturi naționale pentru a deveni un fenomen general. Astfel, cu „1919" opera recent apărută a scriitorului american John Don Passos, romanul-fluviu își face debutul în literatura americană, în timp ce ciclul *Frații Rupe* al scriitorului italian Leonida Repaci dovedește că noul gen a fost adoptat și de către literatura italiană.

Personalitatea și opera acestui din urmă scriitor merită să fie cercetate mai de aproape deoarece Repaci, dând o nouă interpretare formulei romanului-fluviu, încearcă în clipa de față o interesantă experiență prin creiarea unei variante ce poate fi sortită unui strălucit viitor.

Leonida Repaci este un scriitor tânăr: el are abia 40 de ani și, în orice caz, aparține generației de scriitori de după războiu, deoarece debutul și l-a făcut în 1920, la vârsta de 22 de ani. A început, ca majoritatea scriitorilor, prin a publica versuri la care însă a renunțat repede. Simțindu-se în urmă atras către teatru, Repaci începe să creieze în domeniul literaturii dramatice în timp ce, ca jurnalist, face critică teatrală.

Piesele sale fiind primite mai mult cu indiferență tânărul autor se vede silit să-și schimbe genul producției și să încerce și altceva. Această renunțare nu-l va face însă să-și piardă înclinarea și gustul pentru teatru și astăzi, în ciuda uriașului efort pe care i-l cere creația romanului său ciclic în curs de apariție, fostul dramaturg găsește timpul și liberatea de spirit necesară redactării cronicelor teatrale din *Illustrazione Italiana* al cărui critic dramatic este. De altfel această scurtă ucenicie în teatru îi va fi lui Repaci de un mare folos mai târziu deoarece, deprins cu tehnica replicei și cu arta dificilă a zugrăvirii personagiilor prin dialog, el va întrebuința aceste procedee și în roman obținând drept rezultat. — rezultat cu deosebire prețios mai ales când e vorba despre un roman de mari proporții,—dacă nu înlăturarea deplină cel puțin împuținarea descripțiilor și a analizei migăloase destinate conturării psihologice a personagiilor.

Dela teatru, tânărul Repaci trece deci la roman și la nuvelă. Până în 1930 el publică trei volume de nuvele și un roman, *Cel din urmă Cyrenean*, care izbutește în sfârșit să atragă într'o oarecare măsură atenția criticei asupra noului scriitor. Totuși despre un adevărat succes nu poate fi încă vorba până în 1930, an în care se așează apariția celui de al doilea roman al lui Repaci, *Neliniștea cărnii*. Această nouă scriere este numaidecât apreciată la justa ei valoare și de critică și de public și autorul ei cunoaște în sfârșit răsplata pe deplin meritată a unor lungi ani de muncă înverșunată și ingrată.

Cum era și firesc, izbânda aceasta stimulează puterile creiatoare ale scriitorului nostru și el concepe ideia îndrăsneață a unei vaste opere ciclice care să oglindească în chip cât mai fidel viața contimporană a Italiei. Așa a luat naștere opera de căpetenie a lui Leonida Repaci romanul *Frații Rupe*, din care au apărut până acum trei volume, dar care va avea în totul opt dacă nu chiar mai multe.

Excelent cunoscător al literaturii franceze și mare admirator al lui Jules Romains Repaci nu putea găsi problemei ce i se punea altă soluție decât aceea, — deja experimentată cu succes în Franța, — a romanului-fluviu, adică a unei ficțiuni în care realitatea istrică — evenimente și oameni — vine să ocupe un rol cât se poate de însemnat.

Intocmai ca Roger Martin du Gard în *Les Thibault*, Repaci ia drept subiect al ficțiunii din *Frații Rupe* istoria unei familii din burghezia mijlocie italiană, familia Rupe care a dat și titlul ciclului. Pe când însă Martin du Gard face din istoria familiei Thibault și, cel mult, din istoria clasei sociale căreia ea îi aparține, *însuși scopul romanului*, personagiile și evenimentele istorice venind să se împletească cu ficțiunea numai în măsura în care ele o determină și o lămuresc, Repaci pune problema cu totul altfel.

Pentru romancierul italian familia Rupe — sau indiferent care alta din burghezia mijlocie a Italiei — se înfățișează ca „un adevărat microcosm psihologic și social" în stare să-i faciliteze observațiile asupra peripețiilor și evoluției istoriei timpului nostru, a istoriei naționale mai ales. Istoria familiei Rupe nu este deci în acest caz decât *un mijloc*, scopul și subiectul scrierii lui Repaci fiind unul mult mai ambițios, și mai amplu: istoria romanțată, viața romanțată a Italiei contimporane.

După cum era și firesc, tehnica obișnuită a romanului-fluviu nu mai putea corespunde unui scop atât de ambițios și Repaci fu nevoit să inoveze. Vechiul raport dintre cele două componente ale romanului-fluviu, ficțiunea și realitatea istorică, nu mai putea rămâne valabil și aceasta din urmă trebuia să câștige întâetatea. Așa se face că reconstrucția istorică joacă un rol atât de însemnat în *Frații Rupe*, ea devenind în unele părți chiar exclusivă. Al treilea volum al ciclului, *Suferința fraților Rupe*, nu e altceva decât istoria Parisului la începutul războiului mondial, din ziua declarării războiului și până la victoria dela Marna. Tot așa, în volumele următoare, la care Repaci lucrează în clipa de față, vom asista la revoluția fascistă și vom vedea apărând ca una din figurile importante ale acțiunii pe actualul conducător politic al Italiei.

Se înțelege, va trebui să așteptăm apariția volumelor anunțate pentru a putea emite asupra acestei curioase opere o judecată completă, obiectivă și definitivă. Până atunci să ne multumim cu constatarea că romanul-fluviu prinde tot mai mult teren în literatura europeană și că de curând el a câștigat în Leonida Repaci un reprezentant dintre cei mai de seamă.

EMIL COLIU

CINEMATOGRAFUL

Robinson în Clipper Island

A fost o vreme când filmul în mai multe episoade era foarte practicat. In perioada eroică a cinematografului, acest gen de producţie abunda: „Misterele Parisului", „Les deux gamines", „Cei trei muşchetari", „J'accuse", „Hands up!" fără să mai vorbim de anticul „Vampirii". Autorii acestor filme plecau dela o dublă socoteală, una psihologic-comercială, alta estetică. Tăierea spectacolului just în momentul când interesul devenea cel mai intens, exaspera curiozitatea spectatorului şi-l făcea să vie sigur la reprezentaţia episodului viitor. Pe de altă parte, autorii socoteau că estetica proprie cinematografului reclamă neapărat un cadru temporal fix (ca alte genuri artistice, bunăoară nuvela, sau sonata, sau piesa de teatru, sau sonetul, sau conferinţa, etc.).

Filmul s'ar simţi la strâmtoare în limitele înguste ale unei reprezentaţii de o oră. Tocmai în acea epocă se făceau în tecnica fotografiei de ecran, progresele, dacă nu cele mai importante, dar sigur cele mai uimitoare. A fost era inventiunilor regisorale de tot soiul: prime planuri, fizionomii fotografiate de sus în jos, sau de jos în sus producând efecte optice nebănuite, trucaje permiţând a se prezenta peizagii de larg orizont, izolări de detalii ca paşii, o mişcare cu mâna, etc. Toate acestea aducem un realism de o mare bogăţie, care stârnea, în sufletele cineaştilor, ambiţia de a întreprinde vaste poveşti în care să existe de toate: aventuri în ţări exotice, reconstituiri de epoci istorice dispărute, psihologie, natură, etc. Posibilităţile cinematografului apăreau atât de multe, încât cadrul filmului scurt — de o oră jumătate — devenea nevrednic de bogăţia resurselor. Cum pe de altă parte cinematograful este spectacol, deci limitat ca timp; cum, în intervalul de maximum trei ore a'e acestui spectacol mai trebuia să se servească şi „complectări" diverse, (o comedie, un film cultural instructiv, un jurnal de actualităţi); — pentru a se concilia acest caracter limitat, specific spectacolului în genere, cu dorinţa de a face lucruri'e „în mare", — s'a găsit o soluţie eclectică: filmul va avea acelaş metraj ca şi înainte, dar nu va fi filmul complect, ci doar un episod dintr'un film mai lung, un capitol care să aibă o oarecare individualitate, dar care totuşi să se lege cu capitolul anterior şi cu cel imediat viitor. In asemenea condiţii, arta scenaristului devenea arta de a conduce povestirea până la un moment culminant unde, brusc, se oprea povestea, amânată pentru programul următor.

In genere, toate aceste socoteli aveau o parte de adevăr. Ca dovadă, de altminteri, şi succesul pe care l-a avut multă vreme filmul cu episoade. Totuşi socoteala era şi falsă, în alte privinţi. Căci asta presupunea din partea autorilor filmului o artă atât de mare a ticluirii efectelor, încât foarte puţini asemenea autori parveneau să satisfacă condiţiilor genului. Cei mai mulţi construiau poveşti unde aventurile din episodul nr. 2 erau perfect identice cu acele din episodul 1 şi 3. Ficţiunea devenea de o monotonie penibilă. Şi această monotonie risca să ucidă filmul în serii. Ceea ce, de altfel s'a şi întâmplat. De peste zece ani genul a fost abandonat.

Dar iată că, totuşi, din când în când, tot mai apare câte o producţie de acest soiu. Şi tocmai am avut prilejul să vedem una săptămâna aceasta. La cinema Arpa s'a reprezentat seria 1 din aventurile lui Mala, detectiv de la poliţia din Washington. Mala pleacă să cerceteze de ce a luat foc o mică insulă din Pacific care fusese organizată ca bază de alimentare cu benzină a avioanelor care urmau să facă drumul America—Australia. Asemenea manopere presupun colaborarea dintre capitalismul albilor şi superstiţiile locale ale indigenilor, cu eventuale fricţiuni şi animozităţi între cei doi aliaţi. Pe de altă parte, Mala este metis, funcţionar federal eminent, dar şi perfect cunoscător al vieţii popoarelor primitive; pe deasupra, d. Mala este un om aproape de natura sălbatecă, în stare s'o folosească şi să-i evite primejdiile. Faţă de albi, este un funcţionar foarte modern. Faţă de sălbateci, este un geniu al abi'ităţii naturale, al artei de a folosi mintea, corpul şi împrejurările oferite de mediul fizic. Poliţist modern şi geniu polinezian, Mala, în această dublă calitate poate dejuca, în acelaş timp, planurile izvosterilor new-yorkezi şi planurile izorite din politica totemistă a aborigenilor acelei insule pierdute în Oceanul Pacific, unde se petrec pasionantele aventuri. El va fi, acolo pe insu'ă, un Robinson Crusoe care va avea de dus o viaţă de primitiv care se descurcă, — şi va fi şi un foarte modern detectiv, în curent cu toată erudiţia ştiinţei poliţiste americane.

Acesta e genul aventurilor pe care noul film în episoade lungi ni le prezintă. Temă bogată şi, prin chiar materialele ei, plină de farmec. La asta se mai adaogă şi intervenţia a două animale — tovarăşi fideli ai lui Mala — animale ale căror roluri sunt impecabil interpretate de calul Rex şi cânele Buck — două cunoscute vedete ale ecranului.

Am văzut primul episod. M'am dus cu acel scepticism legitim când e vorba de un lucru năsuflat, de o modă abandonată. Şi am rămas singur mirat de interesul stirnit de poveste. Până acum, nici-o lungime, nici-o monotonie. Afacerea care ni se expune este în această „Serie I", doar „amorsată", şi aşteptăm cu mare curiozitate să vedem ce „va urma".

Romanul de aventuri este un gen socotit inferior pentru că e, deobiceiu, practicat de oameni fără talent. Dar dacă e făcut cu ingeniozitate şi bun gust, poate da ceva fermecător. Ceva care să fie şi esteticeşte valabil. Căci, în principiu, dorinţa de evaziune — cum se zice pedant astăzi — şi care e felul poveştilor de aventuri, corespunde unei puternice şi destul de înalte dorinţi a sufletului omenesc. Iar faptul că în asemenea povestiri, se recurge la trucuri ieftine nu e o cauză de condamnare a genului, ci poate dimpotrivă un motiv de stimare, căci asta dovedeşte cât de greu este să se găsească teme, idei, detalii de fapt, care să nu fie eftine.

Fireşte suntem departe de a spune că „Robinson Crusoe în Clipper Island" ar fi o capodoperă. Am spus doar că e un film care se vede cu plăcere. Lucrul important e că creatorii pe câmpul artistic tot se mai gândesc să atace acest gen foarte spinos al „basmului pentru copii mari". Asta e ce ne face plăcere. Şi asta e ce ne face să fim recunoscători autorilor lui „Robinson în Clipper Island" pentru a nu fi eşuat — şi pentru, implicit, a nu fi compromis încă un gen atât de depreciat din cauza mulţimii de romane proaste şi filme p'ictisitoare care s'au fabricat în jurul acestei teme.

D. I. SUCHIANU

25 de ani dela moartea lui Spiru Haret

Născut la Iaşi, în ziua de 15 Februarie 1851, Spiru Haret a arătat din copilărie aptitudini pentru ştiinţele matematice, în deosebi pentru astronomie.

Era fiul unui notar al satului Bogdăneşti. Şcoala primară a făcut-o, parte la Iaşi, restul la Dorohoi şi în Bucureşti. Liceul l-a urmat la Sf. Sava, fiind elev bursier al căminului instalat într'o cocioabă pe cheiul Dâmboviţei.

Intr'o zi îi căzu în mână o colecţie a revistei „Isis sau Natura" a lui Iuliu Barasch şi prinse gustul pentru astronomie. In clasa IV-a secundară obţinu drept premiu un dicţionar franceză-român de Codrescu şi cu ajutorul dicţionarului traduse „Astronomia" lui Quetelet.

La 22 ani tipări „Trigonometria", una din cele mai bune cărţi didactice după care învaţă şi azi elevii cursului superior de liceu.

Protejat de Titu Maiorescu, fost pe atunci ministru al Instrucţiunii publice, tânărul savant obţinu o bursă pentru Paris şi după patru ani de studii îşi trecu doctoratul în matematici la Sorbona, susţinând teza intitulată „Sur l'invariabilité des grands axes des orbites planétaires".

Teza lui Haret, tipărită în Memoriile Observatorului din Paris, e considerată de specialişti drept o tranziţie între vechea mecanică cerească a lui Laplace şi viitoarea teorie a relativităţii, formulată 40 ani mai târziu de Einstein.

E greu de rezumat o teză de doctorat în matematici într'un articol de ziar. Vom arăta totuşi în esenţă în ce constă problema atacată de Haret, ce a putut fi rezolvată abia după moartea lui graţie progreselor fizicei.

Astronomia a avut trei etape de evoluţie. Ea a fost pur geometrică în timpurile vechi, apoi deveni mecanică în urma lucrărilor lui Galileu şi Newton, iar în timpurile noastre a devenit fizică datorită analizei spectrale.

Pe timpul când Haret susţinea prima teză de astronomie a unui român, una din problemele pasionante ale mecanicei cereşti era aşa numita stabilitate a sistemului planetar.

Nimic nu stă locului în lume. Totul evoluiază. Haret şi-a pus problema dacă pământul şi celelalte planete tot învârtindu-se mereu se vor apropia de soare prăbuşindu-se pe acest glob de foc, ori se vor depărta în nemărginirea spaţiului.

Laplace şi Lagrange au demonstrat că axele mari planetare sunt invariabile. Haret a arătat, din contră, că sistemul planetar nu e stabil şi în consecinţă nici axele mari ale eclipselor descrise de planete în jurul soarelui.

*

Reîntors în ţară fu numit profesor la facultatea de ştiinţe din Bucureşti şi la şcoala de poduri şi şosele (actuala politehnică).

La 1897 deveni ministrul instrucţiunii şi reformă legea învechită a învăţământului dela 1864.

Cariera de profesor şi ministru i-a absorbit restul vieţii. A mai publicat lucrări interesante precum „Mecanica socială" (1910) şi „Pata roşie din Jupiter", comunicare făcută Academiei Române în anul morţii sale (1912).

Haret a fost creatorul învăţământului, aşa cum îl avem azi şi unul din marii protagonişti ai răspândirii culturii în popor.

— „Sunt două feluri de a lucra în viaţă, seria Haret în „Revista generală a învăţământului", prin dragoste şi prin ură. Niciodată acela al cărui mobil este ura nu va avea puterea de acţiune a aceluia al cărui mobil este dragostea".

L. FLORIN

CELE MAI COMPLECTE PROGRAME DE RADIO LA TOATE POSTURILE EUROPENE

NOUTĂŢI DIN LUMEA RADIOFONICĂ

Montajii şi sfaturi practice pentru amatori

Televiziune — Ştiinţă pentru toţi

găsiţi regulat în revista

RADIO - ADEVERUL

32 pagini, ilustrate la heliogravură, 5 lei

S'a născut o regină

Cea mai tânără principesă de Orania. Trei pagini de reportaj fotografic luate în ziua când s'a răspândit vestea că principesa moştenitoare a Olandei a dat naştere unei fetiţe.

SĂ NU MĂ INVIDIAŢI!

de JEANETTE MAC DONALD

Devastarea teatrului Bossel

In vremea când în teatrul românesc piesele trebuiau să aibă „happy-end"

Toate în excelenta revistă

„REALITATEA ILUSTRATĂ"

„REALITATEA ILUSTRATĂ" CUPRINDE DOUĂ PĂRŢI:

24 PAGINI MARI tipărite la heliogravură în culori şi

24 PAGINI SUPLIMENTUL: „DE TOATE PENTRU TOŢI"

De vânzare la toţi chioşcarii din ţară. 10 lei

INSEMNARI ŞI POLEMICI

Dragoste de Puritan

Există în Franţa un castel, de Taley, în care stărue amintirea unei dragoste mari a lui Agrippa d'Aubigné, autorul „Tragicilor", pentru Diana Salviati.

Loc predestinat... căci şi Ronsard tot aci iubîse şi cântase pe Casandra, mătuşa Dianei, cu douăzeci de ani înainte.

„Dragostea aceasta", — spune d'Aubigné în jurnalul său, „m'a făcut să încerc în poezie, căci atunci pentru a plăcea iubitei mele, am compus ceia ce s'a numit „Le Printemps d'Aubigné", care, ca să fiu sincer, trebuie să mărturisesc, are câteva versuri care nu sunt destul de cizelate. Posedă însă... „o furie poetică" ce va fi totdeauna preţuită de poeţii de profesie.

Dragostea dintre aceşti doi tineri se petrecea sub ochii indulgenţi ai tatălui Dianei. Liniştea care se stabilise de cât-va timp îngăduia tinerilor să se plimbe prin parc şi chiar să facă câte o scurtă excursie, în afară de parc şi să-şi sape iniţialele în coaja copacilor.

Câteodată tânara castelană se urca „sur sa haquenée", arătându-şi mai bine graţia când punea piciorul în scară, după moda introdusă de Catherina. Intovărăşită de tânărul său cavaler, Diana călărea domol, în melancolia serilor de toamnă.

Dar frumoasa era catolică, iar tânărul cavaler hughenot. Şi unchiul Dianei, cavalerul François Salvati şi familia lui Agrippa d' Aubigné se opuneau la căsătorie.

Cu desperarea în suflet, Agrippa părăsi locaşul fericirii pentru totdeauna. Dar fu atât de sguduit încât căzu greu bolnav.

Intre timp se încheia pacea dela Rochelle. El ceru să fie mutat în alt regiment şi se aruncă în toiul luptei, apoi se dedă tuturor patimilor şi virtuţilor, credinţelor, prejudecăţilor şi chinurilor spirituale de pe acele vremuri, după care, zice Sainte Beuve, ne-a fost călit ca una din figurile cele mai expresive ale acestei rase de oameni.

Diana, supusă şi scăldată în lacrimi, se uscă încetul cu încetul de durere, atribuind nenorocirea ei unui talisman blestemat pe care l-ar fi lăsat regina Catherina în camera cu baldachin cu flori de crin a castelului, în care fusese adăpostită odată. Era o broşe lată cu mai multe motive printre care o bucată lungăreaţă de craniu omenesc şi alt os cu o mână gravată pe el, prin care se zăreau în convexitatea ei, soarele şi luna... Astfel descrie d'Ennery în catalogul său din 1786, această ciudată bijuterie.

Incă odată s'au mai întâlnit cei doi îndrăgostiţi la, un „tournoi" în care toată cinstea a avut-o el. Diana s'a turburat atât de mult, încât a căzut bolnavă şi a murit.

Nici d'Aubigné n'a uitat-o nici odată, în cât chiar după douăzeci de ani amintirea ei aţâţa gelozia Suzanei de Lizay, soţia sa.

Noul preşedinte al Asociaţiei Internaţionale a scriitorilor de limbă franceză

Un canadian francez, Pierre Dupuy, a urmat lui Robert de Traz, elveţian francez, la preşedenţia Asociaţiei Internaţionale a scriitorilor de limbă franceză. Scopul asociaţiei este de a crea o legătură între scriitorii care, trăind departe de Franţa, simt nevoia de a participa la viaţa literară franceză, peste toate piedicile şi greutăţile.

Pierre Dupuy aparţine unei vechi familii franceze, emigrată în secolul al XVII-lea. Trimis la Paris ca bursier al provinciei Quebec, după recomandaţia Universităţii din Mont-Real, şi-a luat licenţa în limbile clasice la Sorbona în 1927. Când a fost însă să se întoarcă în Canada ca profesor, s'a înfiinţat, la Paris, Comisariatul General al Canadei, care a devenit apoi legaţie şi ast-fel Dupuy, numit secretar al Comisiei şi apoi al Legaţiei, a rămas la Paris.

El a publicat, la Plon, în 1929, un roman, care a fost remarcat în presă: „André Laurence, canadien français".

E colaborator la „Mercure de France" şi câte odată scrie şi la „Revue de Paris". Pregăteşte în prezent două piese de teatru.

Arhanghelul Teroarei

Astfel ne apare într'o nouă biografie Saint-Just, „Professeur d'Energie". „Nu semăna întru nimic cu o bestie feroce, acest Saint Just, dar sub părul său buclat de adolescent frumos, era o logică neîndurată. In 1893, era preşedintele Iacobinilor. Il găsim apoi autorul Constituţiei, care conţine prea mult viitor pentru clipa prezentă în care e alcătuită, raportor la „Commité du Salut Public", autor extraordinar, al unor decrete extraordinare", zice Centore-Bineau, biograful său.

„Dar trebue privit mai ales în armată, căci acolo îşi dă toată măsura, fiind în climatul său propriu", continuă biograful.

In timpul acesta situaţia se complică la Paris. Problema arzătoare este dacă a doua Revoluţie va fi sau nu socială. Lupta se dă între diferitele grupuri cu cuţitul, spre a se găsi sau a se inconjura un răspuns la această întrebare. Atunci se începe duelul între Danton şi Robespierre. In biografia lui Centore Bineau găsim câteva pagini în adevăr emoţionante şi elocvente, aproape zguduitoare, în care se descriu acele lupte.

Dar atâta sânge vărsat urmează să slăbească Revoluţia, neapărat. Saint Just presimte că în curând va rămânea numai el cu acea temperatură ridicată la care viaţa merită să fie trăită şi că Revoluţia îşi dăduse măsura, că „poporul" nu va merge mai departe. In adevăr, el rămâne singur.

Are însă destul simţ istoric spre a-şi da seama că nu se poate duce cu o mână de oameni lupta împotriva oboselii şi a neînţelegerii unui popor întreg. El era de fapt prea înaintat pentru Franţa din vremea lui.

Era în realitate un European din epoca actuală, cu simţul colectivismului, în faţa individualismului burghez din 1879 şi din secolul al XIX-lea. Prin tonul său, el pare un continuator direct al teoriei violenţei lui Georges Sorel şi, în tot cazul, un om cu o ideologie atât de bogată încât asemenea analogii şi multe altele, se pot uşor stabili.

Choreopoetica

La congresul de estetică din vara trecută Serge Lifar a introdus neologismul „Choreautor", pentru a arăta pe artistul care-şi creiază singur dansul şi ritmurile în pofida oricărei intervenţii străine. Aceasta ar însemna că artistul se exprimă deadreptul prin dans. S'a propus cuvântul de „choreopoet", care e format din două cuvinte greceşti, dintre care „poezia" are aci înţelesul de creaţie. Dar cuvântul de „choreautor" fiind consacrat oficial prin aceia că a apărut pe afişul Operei, va trebui să fie adoptat. Serge Lifar merită titlul de choreautor sau choreopoet, prin crearea unui tablou plastic în „L'après midi d'un Faune", în care dansul său apare ca un amestec personal nou de armonie apoloniană, o încarnare a nobilelor atitudini ale artei greceşti vechi, în special de pe vasele antice, pe deoparte, iar pe de alta a rafinamentelor de vis mallarmeene.

In „Icare" însă Lifar îşi găseşte expresiunea absolută, printr'o completă eliberare a choreocreaţiunii sale de orice altă influenţă decât acea a fanteziei dansului. El dovedeşte prin această realizare că dansul este o artă completă şi autonomă, ca muzica şi poezia.

De altfel romanticii francezi au recunoscut de mult această egalitate de drepturi. Vitel, unul dintre cei dintâi şi cei mai lucizi romantici, recunoaşte că omul are trei mijloace de expresiune artistică: gestul, cuvântul şi muzica, iar aceasta o spune vorbind de dans.

Serge Lifar a ţinut de curând o conferinţă la Paris în care a pus chestiunea î într'o adminabilă lumină, dovedind că destinul artistului dansator nu stă numai în succesul obţinut, ci mai ales în sforţarea de a găsi legătura dintre cultură şi dans. El însuşi pătruns de spiritul lui Puşkin, caută să întrupeze această cultură în geniul său expresiv şi o însufleţeşte cu ardoarea sa avântată. El nu este numai „Zeul dansului", ca odinioară Vestris, ci consideră dansul însuşi ca o putere divină, căruia îi consacră fiinţa întreagă.

Singur între două lagăre

Hans Carossa, scriitor german de valoare, reprezintă în literatura germană grupul opus tipului de roman, „Buddenbrocks" al lui Thomas Mann, care studiază psihologia urbană şi burgheză. Opera sa inconjoară acţiunea şi judecarea, nu descrie mediul şi nu urmăreşte crearea unor caractere tipice, bine determinate. El descrie evenimentele aşa cum se produc, la întâmplare. De aceia scrisul său pare mai mult pictură decât literatură. In presa literară din Apus el trece ca cel mai mare poet german, în interiorul Reichului. El n'are nici un fel de teză în scrierile sale, nu că ar fi indiferent faţă de ceiace e omenesc şi n'ar fi în tendinţele artei sale. Dar el nu vrea să dea „omenescului" un înţeles politic, ce l-ar înjosi.

Hans CAROSSA

El urmăreşte, în cele două lagăre, care stau azi faţă în faţă, scânteile de spirit omenesc care trebue să se găsească în orice suflet omenesc, dacă ştii să-l observi. El e profund germanic în această privinţă, căci nu e clar şi desăvârşit ca o operă eşită din raţiune, ci profund ca unul ce reprezintă unul din aspectele geniului german, aspect universal şi el deşi e specific german.

Opera sa alcătuită din patru volume: „Jurnal românesc", despre care vom vorbi în curând mai pe larg, „Doctorul Gion", „Schimbare şi Tovărăşie", „Tainele Vieţii mature", nu vorbesc, dar răsfrâng ca într'o oglindă „omenescul" fiecăruia din noi.

E un mare calm în atmosfera creată de el, un calm cu adevărat german.

Iată ce scrie el lui Ernst Glaeser, exilatul regimului nazist:

„Am fost de curând la Paris pentru nişte conferinţe, dar, din nenorocire, n'am putut sta mai mult de o săptămână. Sunt însă acolo oameni cu un minunat simţ a tot ceiace e „autentic german". Iar noi, noi am trebui să recitim mereu pe Flaubert, mai ales corespondenţa sa".

REVISTE

Viaţa Romînească

Ultimul număr al vieţii Româneşti aduce un material variat şi bogat, privind actualitatea noastră culturală şi politică.

Din cuprins, pe lângă studiul d-lui Ion C. Ion (Adevăratul 1848) *care, în continuarea cercetării începuturilor capitalismului în principate, ne prezintă revoluţia de la 1848 sub o lumină nouă şi justă, pe lângă cronica externă, obiectivă şi sprijinită pe o documentare de fapte şi ideologică serioasă, a d-lui* C. Vişoianu, *desprindem numele d-lor :* Ion Vinea (versuri), *Eugen* Crăciun (Entuziasm), *Margareta Popescu* (Un surâs de 5 milioane), *Alexandru Leon* (Sir William Temple), *V. Ghidionescu* (Viaţa şi epoca lui Nicolae Vaschide), *Vasile Munteanu* (Caracterul revoluţiei lui Horia), *Gh. Călinescu* (Cronica literară), *etc.*

Voix Européennes

este numele unei reviste bilunare de politică, economie şi cultură pentru ţările dunărene şi Europa de sud-est care apare la Paris, în ediţia franceză şi germană, sub un comitet de patronaj format din Eliane Brault, Georges Berneil, Joseph Halpérine şi Elisabeth Wiskemann.

După cum spune programul ei, Voix Européennes *este vocea amicilor independenţei şi a libertăţii popoarelor din Europa Centrală şi de Sud-Est. Ea aduce la cunoştinţa publicului european şi american curentele politice, economice şi culturale, marile evenimente şi evoluţia generală a ţărilor dunărene şi din Europa de Sud-Est.*

Prin informaţiile şi studiile serioase pe care le dă, Voix Européennes *este un organ de publicitate extrem de util pentru cercurile din străinătate. De pildă, ultimul număr (Ianuarie, nr. 2), pe lângă studii de politică externă privind interesele ţărilor din acest colţ al Europei, cuprinde o analiză obiectivă a situaţiei economice din România care a dus la ultimele evenimente politice precum şi alte articole, privind viaţa politică şi culturală din Bulgaria, Jugoslavia şi celelalte ţări din Sud-Estul Europei.*

Abonamentele se pot face la libraria Hachette Bucureşti, sau direct în Rue de Laborde 36, Paris (8-e), trimiţând costul abonamentului: 1 an — 280 lei, 6 luni — 150 lei şi 3 luni — 80 lei. Numărul — 15 lei.

A apărut:

M. SEVASTOS

MONOGRAFIA ORASULUI PLOESTI

EXPOZIŢII

ELEV al sculptorului Paciurea, d-l *Ion Stanea* e un tânăr de frumos talent, care se înfăţişează publicului în prima sa expoziţie (până acum a expus în câteva colective şi la Salonul Oficial unde a obţinut premii importante.)

D-l Stanea are pasiunea formei — ştie să gândească sculptural, să închege un volum şi să-l împingă dincolo de realitate prin exaltări expresive, de amplă desfăşurare, monumentală, spectaculoasă. Romantic în concepţie, puternic, de o sonoritate plastică ce urcă până la glas de alămuri festive, d-sa atinge ţinuturi simbolice prin întruchipări aşezate solid pe pământ, fără aburul unei transfiguraţii poetice ca în ultimele lucrări ale lui Paciurea, fără artificiul teatral.

Siluetele şi portretele sale au o grandoare a liniilor, o nobleţă, o elevaţie, fără să dăuneze echilibrului mişcării, ci strângându-le printr'o matură conştiinţă, sus, pe treaptă de stabilitate spaţială.

„Sfarmă piatră", „Invingătorul" şi „Ciobanul" sunt lucrări care definesc posibilităţile d-lui Stanea, aşezându-l în rândul sculptorilor noştri de valoare.

D-na *Elena Tălăşescu* e o artistă care a pornit dela minuscule figurine, cizelate cu gust, dar care rămâneau obiecte de etajeră, cu rost redus la o frugală plăcere vizuală.

In fiecare manifestare, d-na Tălăşescu, pe lângă micile sale statuete, a adus însă şi lucrări serioase, înţelese amplu ca formă, tăiate în linii stilizate care ţin de un decorativ mult mai înalt. Prin acele câteva capete de expresie şi compoziţii, d-sa a intrat cu adevărat în câmp sculptural şi ele indică în afară de calităţile prezente, resursele de care va putea dispune mâne, resurse nesocotite cu voinţă.

D-na Elena Tălăşescu ne face impresia că furată de succesul unor realizări uşoare reluate în variante fără număr, s'a sub estimat. Are simţul compoziţiei elegante, al trăsăturii armonioase fără dulcegărie şi o fantezie sincer feminină. Caute să profite de aceste daruri.

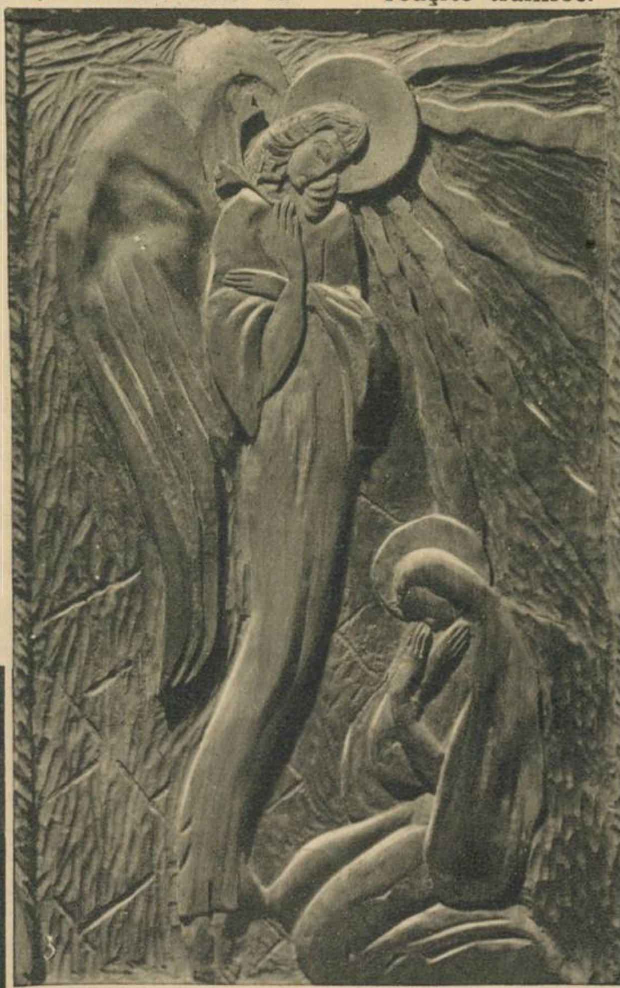
D-na *Maria Chelsoiu*, conducătoarea atelierului de artă plastică al Şcoalei de Misionare din Vălenii de Munte, a deschis la Cartea Românească o expoziţie de acuarele şi ceramică, în care se vede buna sa voinţă şi o muncă fără nici o altă pretenţie decât a faptei cinstit îndeplinite.

O sfătuim numai să lase mai multă libertate culorii şi să n'o strângă într'un desen care ascultă servil de cerinţele unei asemănări documentare. In artă, conform-realităţii are o valoare foarte relativă.

D-ra *Virginia Drob* a fost atentă la lecţiile profesorului său, regretatul pictor Ştefan Dumitrescu, a profitat de ele, dar suntem siguri că nu va rămâne aici, ci va căuta să se găsească pe d-sa.

Cu îndrăzneala cu care purcede a construi un tablou, abordând orice subiecte, cu tinereţa sa neliniştită şi dornică de afirmare, va ajunge la reuşite trainice.

T. Şr.

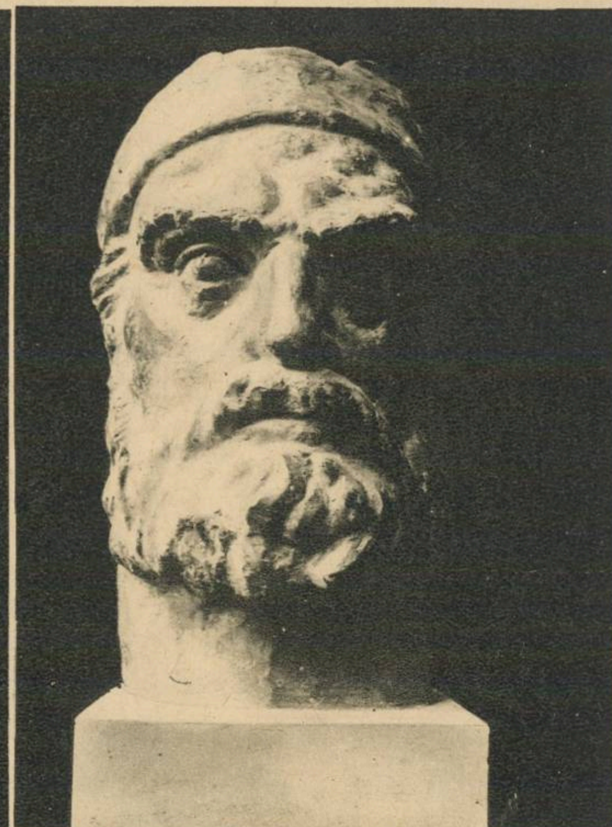

1. Ion Stanea
-
2. Virginia Drob
-
3. Elena Tălăşescu
-
4. Ion Stanea

Virginia Drob

Ion Stanea

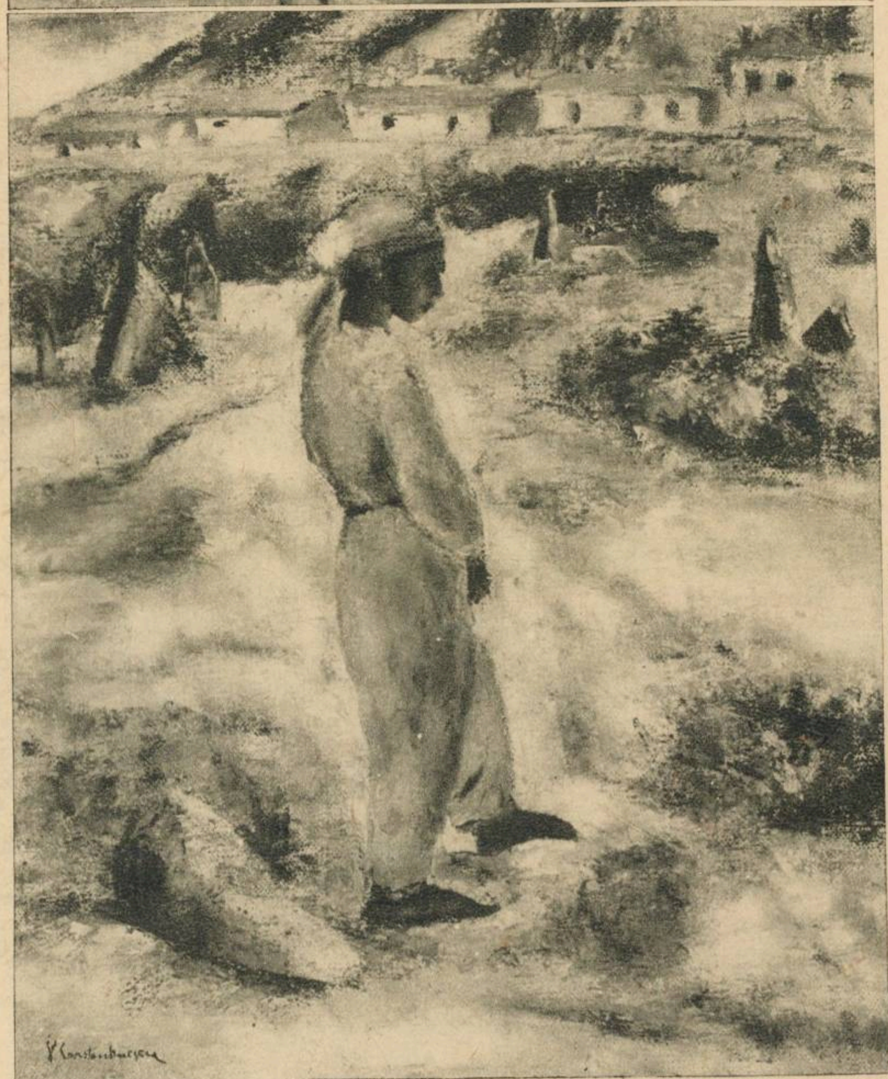

Ion Stanea

—

—

Elena Tălăşes cu

V. Constantinescu

—

I. Keber

TIPARUL. ATELIERELE „ADEVĔRUL", S. A. BUCUREŞTI

Adevĕrul literar și artistic

898

C. Alupi: Cap de studiu

Anul XIX. Seria III-a. No. 898 20 Februarie 1938

EXPOZIŢII

C. Alupi

OASPEŢI dela Iaşi. *Din nobila cetate a Moldovei au poposit printre noi patru tineri călători. Au venit cale-lungă, cu bani număraţi, ca să ne aducă bucuria darurilor lor sufleteşti.*

Parcă îi vedem cum s'au sfătuit să pornească, cum şi-au adunat cele mai frumoase tablouri, cum au plecat cu nădejde, cum i-a încercat teama când s'au trezit în strălucitoarea noastră capitală, cum au deschis, gâtuiţi de emoţie, porţile expoziţiei lor. Câţi dintre noi, din cei „ajunşi" nu ne recunoaştem în starea, gesturile şi zvâcnirile inimii lor? Vârstă de nelinişte, de drame la tot pasul, de necugetare şi revoltă, dar şi vârstă fericită. Pe atunci, era stăpână în noi aşteptarea. Zilele puteau să se înşirue cu griji multe şi cu spaime — n'avea importanţă: stăruia o lumină pe atunci, o momeală a înfăptuirii unuia din vise, din puzderia de vise. Pe urmă, viaţa ne-a învăţat, mai crud ori mai cu binişorul, că a trăi nu înseamnă aşteptare, ci renunţare. Dacă ai tăria să creşti un bob de răsplată şi să-l faci soare, o duci înainte — dacă nu, prăvălirea şi perzania începe dela cea dintâi înfrângere.

Dar tinerii să nu asculte niciodată de vorbele descurajante ale bătrânilor — să creadă şi să năzuiască. A! cum am vrea ca oaspeţii dela Iaşi să nu se întoarcă cu o tristeţă şi cu o desamăgire mai mult, din oraşul marei lor aşteptări. Dar nu ştim dacă se va putea. Au căzut în nişte zile nesigure, tulburi, departe de nobile îndemnuri. O duc greu toţi slujitorii frumosului — potrivită nu-i deloc clipa pentru noi veniţi. Câţi din „amatorii" noştri se vor găsi să ia aminte la ei — câţi s'au gândit în orice vreme, că pentru a cumpăra un „nume" într'o zi, se cere ca acel nume să fie ajutat să existe, să ajungă?

Bănuim ce bilanţ, şi material şi moral, îi aşteaptă pe cei patru expozanţi. De aceia vrem să le spunem un cuvânt bun — şi n'o facem dintr'o gentileţă obişnuită, ci pentrucă o merită, pentrucă au izbutit să ne reţie atenţia. Ne-a surprins înmănuncherea aceasta de talente. Rar se întâmplă ca din aceiaşi şcoală, într'acelaş an să iasă elemente atât de frumos înzestrate, atât de frumos călăuzite. Se cuvine să ne aducem aminte de profesorul lor — de scurta trecere pela Academia ieşană a lui Ştefan Dumitrescu. Au avut ei noroc că au găsit în el un înţelept îndrumător, ori rectorul dispărut a avut noroc să aibă asemenea elevi? Şi una şi alta — desigur.

Din îmbinarea aceasta a două norocuri va mai avea de câştigat cineva: arta românească. O putem spune de pe acum.

Sunt semne. E mai întâi o frăgezime în tot ce fac cei patru artişti ieşeni şi o puritate care vine de dincolo de realizările imediate ale meşteşugului — vine dela sufletul lor. Şi asta e mult. In vreme ce alţii de seama lor cântă cu glas păsăresc, după cum au putut prinde cu urechea din svonurile de peste hotare, ei pictează aşa cum simt acum, cum îi ajută puterile acum. Nu vor să pară mai mult decât sunt, nu vor să sperie pe nimeni, nu vor să înşele. Cei patru ieşeni sunt artişti cinstiţi. Au urmat cuminţi drumul şcoalei, au ascultat de învăţături, le-au îndrăgit şi le-au urmat întocmai în lucrul lor. Aşa e bine — aşa se face la început. Pe urmă vin şi lămuririle de sine — la vremea lor. Nimeni nu se naşte artist mare — în pictură mai ales. Artist mare devii. Prin muncă tenace.

Noi le dorim — lui Alupi, Cămăruţ, Clavel *şi* Popa *— să poată munci. Nu rămâe impresionaţi de ecoul primului lor pas mare în viaţa artistică. Un debut nu-i niciodată hotărâtor. Vor întâlni indiferenţă, vor fi judecaţi în grabă ori trataţi de sus — nu-i nimic. Afle că şi aici, în Bucureşti, sunt tot aşa de mulţi nepricepuţi ca şi la Iaşi, ca ori unde. Pue la inimă o vorbă bună şi caldă. Meargă înainte cu nădejde. Noi le însemnăm numele cu bucurie şi credem că nu suntem singurii.*

D-l Adam Balţatu *a izbutit să intereseze dela început. Incă de pe băncile şcoalei d-sa făcea tablouri care plăceau, erau cerute. Faptul acesta ar fi putut să-i poarte nenoroc. Succesul de timpuriu ameţeşte. Dar d-l Balţatu a avut puterea să reziste tentaţiilor unei glorii uşoare.*

A trecut prin crize, cum era şi firesc, Când de tânăr dispui în exprimare de virtuozitate, te găseşti complect format şi sigur de sine, oboseşti repede sau o duci înainte repetând o formulă. Căci pictura cere multă învăţătură — obţinută prin proprie osteneală, nu luată deagata dela un profesor sau din muzee. O învăţătură cu practică îndelungată în natură, cu încercări şi experienţe făcute singur. Aşa se ajunge la personalitate — dacă ţi-e dat s'o cucereşti.

D-l Balţatu a luat-o de câteva ori deacapo. L-a tentat când o viziune când alta, după cum credea că e cea mai potrivită — dar n'a încetat o clipă să caute eliberarea, să lepede amintirile prea insistente în spre găsirea de sine.

In ultimii ani, acest proces pare să aibă tot mai siguri sorţi de reuşită. D-l Balţatu se bucură de mari daruri de colorist — simte culoarea fără nici un efort, fără aproximaţie şi fără contribuţii străine unei normale realizări, fără contribuţii cerebrale, de exemplu. Culoarea sa e emoţionantă, caldă, cuceritoare. Ea ţine toată pictura sa. Imbogăţeşte, găteşte fiecare subiect. E lirică, urcând până la rezonanţe romantice, dinamică, tumultoasă uneori.

Adam Bălţatu

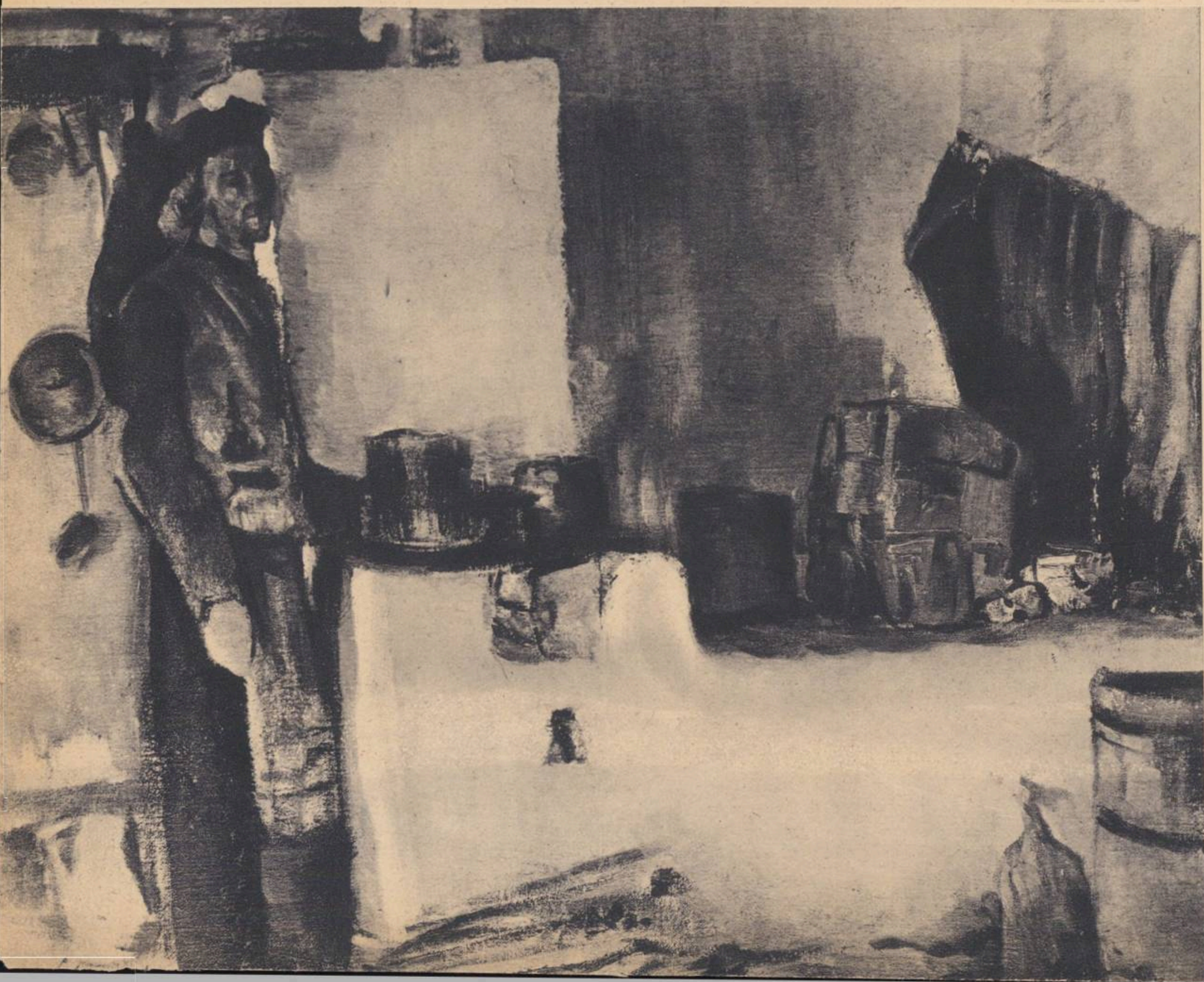
•

Această culoare a d-lui Balţatu a fost puri ficată de influenţele prea prezente, plivită d efectele oarecum declamatorii şi astăzi trăeşt intens în tonuri gri, verde, galben şi roş preţios, o căror armonie aparţine în mare mă sură pictorului.

Dar d-l Balţatu mai are încă multe de spu — expoziţiile sale sunt etape în spre împlini rea unuia din cele mai frumoase talente al artei româneşti.

Deşi a expus în mai multe colective, und lucrările sale au fost întotdeauna remarcat

N. Popa

•

Alex. Clavel

Adevĕrul literar și artistic

Editura „Adeverul" S. A., București

Duminică 20 Februarie 1938 No. 898
ANUL XVIII * SERIA III

Lei 5 Exemplarul în țară
Lei 10 Exemplarul în străinătate

Prețul abonamentelor
Lei 200 pe an Lei 100 pe 6 luni
Lei 50 pe 3 luni în străinătate dublu

Groaza, în romanul „Inăltarea la cer"

Frica, zice Mac Orlan, într'unul din numerele recente din „Nouvelles Littéraires", este dominantă în toate timpurile, variind numai în forma și calitatea isvoarelor de inspirație. Ea înseamnă numai dezechilibrul între cele două feluri de vieți ale omului, cea imaginară și cea socială. Ca subiect de literatură este azi exploatată în romanele polițiste. Dar fiind un simțimânt mediocru și simplu sub aspectul tradițional pe care-l ia în aceste romane, toată puterea de a impresiona îi stă în îndemânarea de a pregăti atmosfera de necunoscut și amenințare. Dar tocmai aci stă succesul sau insuccesul unui roman polițist. De multe ori se trag atâtea sfori în procedeele de a o pregăti și a o face să planeze mereu în atmosfera povestirii, încât se ajunge a-i irosi toată puterea ei creatoare de dramă.

Sub forma de frică artificial creată, se găsește în literatura romanticilor, ca în opera lui Edgard Poe, Hoffman, a Anei Radkliff, iar la noi în literatura mai veche, în special în povestirile lui Nicolae Ganea, „Câinele Bălan", Petrea Dascălul" și toate poemele cu „strigoi" și apariții mai bune sau mai slabe, scrise sub influența romantismului. Sub această formă groaza, frica e mai mult o intoxicare literară.

Frica de oameni este tema cea mai mult întrebuințată în literatură, fie în literatura populară, fie în cea cultă. In literatura noastră Caragiale, în „Făclia de Paști", a realizat una din capodoperele literare pe această temă. Nimic artificial și arbitrar. Un proces sufletesc al cărei germen este o amenințare vagă a argatului Gheorghe, dat afară și a cărui prezență nu iese la iveală decât sub excitația febrei malariei, care clocește în trupul lui Zibal, ascunsă și nebănuită, după cum mocnește și frica trezită de amenințarea lui Gheorghe, pitită în sufletul său.

Ea izbucnește în imaginația Evreului tocmai din contactul cu viața însuflețită a unui grup de studenți ce vine din agitația și sociabilitatea exuberantă a orașului, și pare a sublinia singurătatea și izolarea hanului lui Zibal. Este aceiași spaimă din povestile și basmele copilăriei, născocită de darul povestirii, care năvălește în imaginația aprinsă de friguri a Evreului, apoi visul eliberator al mutării sale în oraș și în fine, decorul grozav și neașteptat al morții ca încheiere. Dar drama de aci înainte se încheagă în conflictul real cu un atât de fantastic în adevărul său, încât pare a fi tot o creație de vis și de imaginație, radiind o groază care duce la paroxism, cu exagerarea simțurilor, ajunse la o supra-ascuțime în percepțiune care duce la nebunie și la supra real...

E materialul cel mai bogat ce se poate închipui, e spaima supremă în amenințarea ei imediată și de neînlăturat.. Ea nu are nevoe de nici o elaborare, de nici un artificiu pregătitor spre a îngheța sufletul cititorului în ghiara ei necruțătoare. E așteptarea monstruosului ce se va produce neapărat și fără întârziere.

Mihai Sadoveanu are deasemenea descrieri de spaime supreme, între care îmi amintesc de spaima singurătății din Deltă, spaimă de natură vegetală și animală, singurătatea locuită de misterul unei vieți ascunse, solemne, stranii și nedescriptibilă, fără șoapte omenești de o însingurare amenințătoare și fără de nădejde, a unor primejdii cu atât mai înfiorătoare cu cât sunt mai necunoscute.

De aceiași natură este și spaima evocată de d. Demostene Botez în ultimele pagini ale romanului său *Inălțarea la Cer*. Aci însă spaima este amenințarea naturii pe înălțimi, în domeniul singurătății absolute a acestor înălțimi în timpul ernii, în singurătatea vegetală și geologică a pământului, de o luciditate excepțională în redarea tuturor etapelor panicii și ale teroarei, în toate momentele desfășurării dela început și până la euthanasia morții prin îngheț. Abia pornit din coliba sa de unde îl gonește lipsa de merinde și el simte picioarele înfundându-se până la genunchi în zăpadă, de unde le scotea cu greu.

Pădurea, pare că, ar fi vroit „să-l fixeze și pe el, să nu mai miște, să aștepte, neclintit ca un brad, ascultând trecerea veșniciei".

Fiecare pas în încercarea lui de a merge pe culmea muntelui, este un moment în drama spaimei a cărei grozăvie îl cuprinde treptat. „Uneori parcă se vedea creasta muntelui și credea că a ajuns și poate porni pe ea. Și când ajungea acolo, creasta se depărta, se muta mai sus".

„Dar unde merge ?"

„Unde duce creasta muntelui?

Iar odată cu această întrebare înfiptă ca o obsesiune în creerul său și pe care și-o repeta mereu, „îl cuprinse o panică halucinantă". „Se opri... toate împrejur, crestele se urcau una deasupra alteia cât se vedea cu ochii.

„Valeriu se simți încercuit, închis între munți, în pustiu de zăpadă și gheață". Dar timpul trece. „Scânteierea zăpezii se stânse brusc, de parcă din cer s'ar fi stâns reflectoarele unei universale luminații".

Dar culmea spaimei o atinge când boarea rece „aduce mânân[illegible] iute, o ceață care se întețea mereu", prăvălindu-se de sus, venind de parc'ar fi rupt niște gigantice zăgazuri, „un ocean aerian dezlănțuit, cu valuri turburi, care se rostogoleau, se ridicau cuprinzând totul în cale".

Intoarcerea lui Valeriu, amăgit de o nouă iluzie: revenirea spre bordeiul său, ca spre singurul liman, este absolut halucinantă.

„Nu se mai vedea, prin ceață și nori decât la doi pași". Au dispărut deci și „priveliștile albe cu stranii păduri negre, cu adâncurile amețitoare, înlături, aproape".

Sub biciul viscolului, piciorul îi intră până în șold, în prăpastia plină de zăpadă. Renunță să-și mai caute urmele problematice pe drumul întoarcerii și începe iar urcușul...

Se adăposti, în fine, îndărătul unui brad. Amenințarea vine acum din însuși bradul care-l adăpostea: „Sus în vârf, lemnul scârțâia, sinistru, frecat de trunchiul altui brad smuls de furtună și căzut peste el"...

Dar omul nu mai era în stare să simtă o spaimă nouă, nici să îndure o groază mai mare. Visul eliberator îl ademenește. I se pare că e în bordeiul său, și că în borda e foc de vatră și e cald. Grozăvia de afară o vede numai prin geamul cât palma dela ușă — un amestec cenușiu.

Il cuprinde dulcea moleșală a morții prin îngheț, care-i dă în sfârșit senzația mătuirii definitive ce care a urmărit-o, atât de ciudat și puțin omenește, pe căile grele ale vieții. Soare, flori multe și albastre, Raiul și Valeriu plutea, plutea fierbinte... fierbinte, ca un fum până ce se înălța la cer...

Nu vom discuta aci încheerea simbolică și atât de just prinsă, în desfășurarea vieții eroului romanului d-lui Demostene Botez. In adevăr, astfel trebuia să se termine viața acestui om care „pornise în susul apei, la munte ca și în viață, năzuind să ajungă mai sus, tot mai sus, fără să știe unde..." Dar, meditând asupra spaimei ca temă literară, am dorit să atragem încă odată atenția cititorilor noștri asupra acestui roman, care poate fi criticat pentru unele lipsuri, dar care cuprinde pagini și pasagii de o frumusețe și un adevăr literar, destul de rare în puțina noastră literatură.

IZABELA SADOVEANU

M. Zoscenko

Istorie psihologică

Săptămâna asta s'a petrecut o istorie psihologică foarte interesantă.

Un cunoscut al nostru — fierarul Vasile Antonovici s'a gândit să se despartă de nevastă-sa.

A trăit cu ea, pare-se, vre-o trei sau patru ani — și acum, va-să-zică, s'a hotărât, căci — vedeți dvs. — începuse să se plictisească în societatea ei. I s'au răcit sentimentele. N'o mai iubea.

L-a invitat dei, pe prietenul său Fedea, la o berărie ca să beie vre-o două halbe și să se sfătuiască. De aceia discută cu Fedea despre chestiunea la ordinea zilei — cum să facă: să-i spună deodată nevestei, iată divorțez, sau s'o pregătească întâi ca să n'o apuce damblaua. Sau, mai simplu, să se adreseze oficiului de stare civilă ca s'o înștiințeze, pentru a scăpa astfel de diverse scene burgheze, plânsete de femeie și alte neplăceri de felul ăsta.

Amicul îi sfătui:

— Cel mai bun lucru e să te duci acasă și să-i spui deodată, orice s'ar întâmpla. Căci n'are niciun rost să lungești o încurcătură și să te agiți degeaba. Du-te chiar acum și declară-i. Decât, — adăugă, — firește, afacerea nu-i ușoară. Sunt neveste care în acest moment turbează — și dracu știe ce sunt în stare să facă. Unele leșină. Iar altele, dintre cele rămase în urmă, îți aruncă vitriol în ochi. Așa că, nu te invidiez. Totuși, trebuie să te duci. Merg cu tine. Te aștept la ușă. Dacă se întâmplă ceva și ai nevoie de ajutorul meu, mă chemi.

Și au pornit amândoi spre locuința fierarului.

Au ajuns și dau să urce scara.

Urcă scara și se întâlnesc deodată cu nevasta fierarului, cu acea nevastă nenorocită — Ana Nicolaevna, Aneta.

Ei urcă și ea coboară în fugă. Sare repede de pe treaptă pe treaptă, cu pantofiorii ei gălbui. Femeie cu temperament, bine legată, ferchezșă și frumoasă.

Firește, fierarul se opri și o privi uimit. Iar dânsa se îmbujoră și vru să-și urmeze drumul.

Fierarul o întrebă:

— Unde te duci?

— Mă duc... Am niște treburi...

— Ce fel de treburi — ași vrea să știu?

— N'am poftă, — răspunse femeia, — să-ți dau socoteală.

Se încinse o discuție furtunoasă — și nevasta îi zise: — Iată ce e, Vasile Antonovici, — zise. — De mult vroiam să-ți spun: m'am săturat de caracterul tău și am de gând să mă despart.

Bărbatul înlemni:

— Cum așa — să te desparți?

— Iacă așa, — răspunse nevasta. — Tu te plictisești în societatea mea — și nici eu nu mă distrez prea mult cu dumneata. M'am codit mult să vorbesc despre asta, dar acum sunt mulțumită că ți-am spus'o. Divorțez!

Fierarul o apucă de mâni și strigă:

— Așa stau lucrurile! Ai amanți, va-să-zică! M'ai fermecat cu dragostea ta. Aneta—Aniușca!

Prietenul Fedea îi făcu semne cu ochiul ca și cum i-ar fi spus: prostălăule, singur doar ai vrut să te desparți — și acum dai îndărăt!?...

Fierarul însă se tângui:

— Aneta, gândește-te ce faci. Nu mă părăsi!

...Și o îmbrățișa, și-i scoase pălăria, și-i strângea mereu mânile.

Iar Fedea stătea uluit; nu credea ochilor. Apoi schiță un gest de dispreț și plecă.

Nu se știe cum s'a terminat discuția de pe scară. Se știe numai că fierarul n'a divorțat și nici n'are de gând să divorțeze. Dimpotrivă, după ce termină munca se duce de-a dreptul acasă, fără să se oprească la berărie.

Cum trebuie să înțelegem acest caz? Ce rost are? De ce s'a schimbat fierarul deodată? Nu se ascund aici simțiminte inferioare? N'avem oare de-a face c'o deformare burgheză? Nu joacă un rol cumva și instinctul de proprietate?

Autorul, obosit de munca sa literară, nu poate lămuri, deodată, această complicată încurcătură psihologică. S'o deslege cetitorii! Doar, nu pot pretinde să li-se pună mura în gură. Să mai încerce singuri — să se descurce!

Traducere de F. D.

Actualități științifice

1000 volți într'un pardesiu impermeabil

Doi savanți francezi, d-nii Dupin și Sasré, au prezentat Academiei de Științe din Paris, un aparat bazat pe proprietățile câmpului electric și cu ajutorul căreia se poate măsura, de la distanță, potențialul corpurilor electrizate. E vorba de o inovație importantă, întrucât electrometrele folosite până acum trebuiau să fie legate, printr'o sârmă metalică cu corpul studiat. Dealtfel, era imposibil de evaluat potențialul obiectelor, care poartă o slabă sarcină electrică, cum ar fi, de pildă, cazul izolanților electrizați prin frecare.

Cu ajutorul noului dispozitiv, denumit „tele-electrometrul", operatorii au arătat că toate corpurile izolatoare, ce ne înconjoară, sunt electrizate în mod normal la un potențial care variază între câteva zecimi și câteva sutimi de volți, după cum au fost mai mult sau mai puțin agitate sau frecate.

La suprafața unei foi de cauciuc, agitată sau frecată, pot astfel să apară tensiuni de ordinul unei mii de volți. Ne putem deci întreba dacă „baia electrică", în care sunt cufundate persoanele care poartă un impermeabil de cauciuc, nu exercită cumva o înrâurire, bună sau rea, asupra sănătății lor. După undele ultrascurte, emise de lămpile de luminat, iată acum și... pardesiul electric!

Cancerul și civilizația

La recentul congres din Bruxelles, asupra cancerului, un medic american. Dr. C. Bonne, din Batavia, s'a ocupat în mod amănunțit de statistica cazurilor de cancer în țările cu populație colorată.

Spre deosebire de opinia curentă, după care rasele primitive ar fi cruțate de flagelul cancerului, rezultă din statistici că frecvența flagelului e tot atât de mare și la aceste din urmă popoare, numai că organele, unde se localizează boala sunt altele.

Așa, de pildă, la malaiezi și chinezi, cancerul ficatului este mult mai răspândit decât cancerul stomacului, pe când la rasele albe lucrurile se petrec invers.

In orice caz, afirmarea că boala pomenită ar fi un neajuns specific civilizației moderne, este desmințită de fapte.

Uleiul de rechin

Uleiul de rechin va înlocui în curând cu succes uleiul din ficat de morun, cunoscut în mod popular sub denumirea de „untură de pește".

Intr'adevăr, s'a constatat că un singur rechin poate furniza 400—1200 de litri de ulei, conținând o cantitate de vitamine de 20 de ori mai mare decât uleiul din ficatul morunului.

Din experiențele făcute la Universitatea din California, rezultă că uleiul de rechin accelerează creșterea animalelor și copiilor și vindecă numeroase boli ca sinuzita, pleurezia, etc.

Moartea unui savant indian

De curând a murit, în vârstă de 79 de ani, Sir Jagadis Hunder Bose, un ilustru botanist care profesa o teorie din cele mai originale.

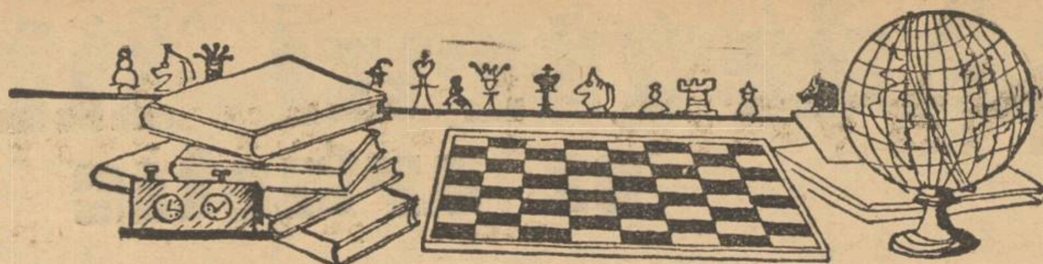
Convins că deosebirea între regnul animal și cel vegetal este numai aparentă, el susținea că plantele posedă o sensibilitate și un sistem nervos asemănătoare cu acele al animalelor. Astfel, Bose credea că a descoperit „pulsația inimii" pomilor, înțelegând prin această originală denumire funcțiunea continuă — ce-o exercită celulele arborilor — de a pompa seva în înălțime pentru alimentarea țesuturilor. E drept, că această operație seamănă în mod schematic cu sistemul circulației sângelui la animale. Totuș, simple fenomene de capilaritate — bazate exclusiv pe legile fizice—sunt suficiente pentru a explica propulsiunea sevei în plante.

Pe de altă parte, examinând sensibilitatea specială a unor flori, ca de pildă mimoza, care — după cum se știe — reacționează vizibil la lumină, lovituri și arsuri, Bose a ajuns la concluzia că avem aci aface cu un influx asemănător influxului nervos. El vorbește asfel, nu numai de „nervii" mimozei, ci și de „mușchii" acestei flori foarte sensibile, acordând această denumire maselor contractile, ce determină mișcarea plantei la diversele excitațiuni externe.

Indiferent de exagerările pe care le cuprinde o asemenea teorie, savantului indian îi revine meritul incontestabil de a fi deschis perspective noui într'un domeniu atât de interesant.

ASIGURAȚI-VĂ EXISTENȚA ! ! ! TIMPUL ESTE BANI! Numai în patru săptămâni, absolut orice persoană — INDIFERENT DE ETATE, SEX și CULTURA — poate învăța DACTILOGRAFIA. CORESPONDENȚA COMERCIALA— STENOGRAFIA și lucrările de birou obținând diploma de absolvire. Reușita absolut sigura. Inscrieri zilnic „ȘCOALA CENTRALĂ" strada Academiei 28. Cereți prospectul gratuit. Luna Februarie cursuri noui.

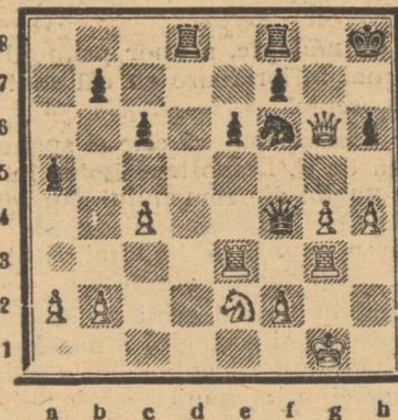
Toată lumea bea cafea cu lapte, cafea cu lapte preparată cu Franck
ADAUS LA CAFEA

Cronica șahului

O combinație trumoasă

NEGRU: Winkler.

ALB: Troianowsky

La Turneul din Cernăuți din 1937, Negrele în poziția din diagrama de mai sus au anunțat mat în cinci mutări.

S'a jucat: 1...,Td8—d1+; 2. Rg1-g2, Df4xf2+!!; 3. Rg2xf2, Cf6—e4++ (Șahul dublu mortal!) 4. Rf2—g2, Tf8—f2+; 5. Rg2—h3, Td1—b1 mat.

PAUL SCHMIDT

Marele turneu internațional dela Bad Pernau din luna Iulie a anului trecut a dat lumii șahiste un nou mare maestru. E vorba de tânărul estonian Paul Schmidt care a luat premiul I înaintea marilor maeștri ca: Flohr, Keres, Stahlberg, Tartakower și alții.

Născut la Reval în anul 1917, Schmidt a învățat șahul la vârsta de 4 ani, dovedind din cea mai fragedă vârstă că va deveni odată jucător tare. La 11 ani a jucat un match contra lui Paul Keres (un alt mare maestru estonian) care avea atunci 12 ani. Matchul jucat la 6 partide s'a terminat cu egalitate (3:3).

Acum doi ani Schmidt a eșit primul la turneul din Reval înaintea cunoscuților maeștri ca: Keres, Böök, Berg, Samisch și Danielson.

Paul Schmidt care a absolvit liceul la 16 ani studiază acuma chimia la Universitatea din Reval. Nu se ocupă prea mult cu șahul căci vrea întâi să-și termine studiile. Deaceia se și explică de ce apare atât de rar la marile turneuri europene, pe când concetățeanul său Paul Keres, care nu se ocupă de cât de șah, este atât de bine cunoscut și nu lipsește aproape dela nici un turneu internațional.

Dăm mai jos o frumoasă partidă cu notele originale ale lui Paul Schmidt.

PARTIDA ENGLEZĂ

jucată la Bad Pernau în runda 2-a

ALB: S. Flohr — NEGRU: P. Schmidt

1. c2-c4, e7-e5; 2. Cb1-c3, Cg8-f6; 3. Cg1—f3, Cb8-c6; 4. e2-e3, d7-d6; 5. d2-d4, Nf8—e7; 6. d4—d5, Cc6—b8; 7. e3—e4, (S'a ajuns la o cunoscută poziție a partidei indiene). Cb8—d7; 8. Nf1—e2, 0—0; 9. Dd1—c2. (Mai exact ar fi fost 0—0.) Cf6—h5; 10. Cf3×e5, (Calul Negru amenința să vie la f4, la care Alb după schimb ar fi pierdut un tempo cu Dama; pentru a putea ataca pionul; deaceea Alb considera mutarea din text ca cea mai logică continuare.) Cd7×e5; 11. Ne2xh5, Ce5xC4;12. Cc3—b5, (Alb trece cu vederea mutarea următoare a Negrului; după 12. 0—0 ar fi obținut un joc frumos. Negru trebuia atunci să joace imediat Cc4—e5 urmat eventual de c7—c5 sau f7—f5. a7—a6! 13. Dc2xc4? (Cu mutarea aceasta Alb intră în dezavantaj. Necesar era 13. Cb5—d4 cu joc egal). a6xb5; 14. Dc4xb5, f7—f5; 15. Nh5—f3 (Poate era mai bine e4—e5, b7—b6 etc.) b7—b6; 16. Db5—b3, (Cu amenințarea răutăcioasă e4—e5.) f5xe4; 17. Nf3xe4 Ne7—h4! (Singura mutare pentru a împiedica rocada albului. La 18. 0—0 urmează Nh4xf2+; 19. Tf1xf2, Tf8xf2; 20. Rg1xe2. Dd8—h1+; 21. Rf2—e3, Dh4—e1+ etc. După 17..., Nc8—a6; 18. Ne4—d3 Alb ar fi stat din contra sigur). 18. Ne4—f3, (Sau 18. Nc1—e3, Dd8—e8; 19. Ne4—d3 etc. ca în text, prost ar fi fost 18. g2—g3 din cauză Dd8—e8; 19. f2—f3, Ta8—a4), Dd8—e8+; 19. Nc1—e3, Nc8—d7; (Impiedică rocada lungă din cauza lui Na4, iar la 0—0 ar urma Tf8xf3 și apoi Nd7—h3). 20. a2—a3, Ta8—a5; 21. Db3—d3, Nd7—b5; 22. Dd3—d2, Dc8—g6; 23. 0—0—0, Ta5—a4; 24. Nf3—e2, Nb5xe2; 25. Dd2xe2, Nh4xf2!; (Cu această mutare Negru își aduce din nou în joc Nebunul rău plasat; 25... Dg6xg2 n'ar fi fost bine din cauza deschiderei liniei g.) 26. Ne3—d2, (La Ne3xf2 urmează desigur Tf8xf2; 27. De2xf2, Ta4—c4+ și apoi Dg6—c2+ etc.) Ta4—e4; 27. De2—b5 (Sau Dd3, Dxg2 etc.) Te4—d4; 28. Db5—e2, Td4xd5; 29. Nd2—c3, Td5—f5; 30. g2—g3, d6—d5; 31. Th1—f1, Nf2—e3+; 32. Nc3—d2, Dg6—c6+; (Forțează câștig de calitate!) 33. Rc1—b1; Tf5xf1; 34. Nd2xe3, Nf1—d1+; 35. De2xd1, Dc6—c4; 36. Ne3—f4, d5—d4; 37. Dd1—g4, Dc4—d5; 38. Rb1—c2, c7—c5; 39. Rc2—d2, Dd5—e4; 40. Dg4—d7, Tf6—e8 și Alb cedează după întrerupere.

ACTIVITATEA REBUSISTĂ LA NOI

D. Alex. Portocală, redactor la „Revista Română de Șah" într'un articol *„1937"* se ocupă în numărul din Ianuarie al acestei excelente publicațiuni, despre activitatea șahistă la noi în cursul anului 1937.

„Semnul întrebării din titlul acestor rânduri, spune d. Portocală, trebue să fie cetit așa cum ne-a învățat manualul nostru de șah: mutare slabă, căci voind să facem obișnuitul bilanț, am văzut că 1937 se sintetizează, pentru jocul de șah, în gara noastră, prin acest simbol. A fost un an de stagnare dar și unul de dezertare. Ne amintim astfel că cele două manifestări principale: Campionatul Capitalei și Concursul Campionilor care a fost socotit ca un campionat național, sunt datorate mai mult anului 1936, când au fost organizate, decât anului 1937, când s'au petrecut. Așa dar inițiativele anului trecut se rezumă, ca realizări la un concurs între cercurile din București și la campionatul școlar și asta înseamnă cel puțin o stagnare.

„E drept — recunoaștem — că nu am dus lipsă de planuri frumoase, care, pentru moment, ne-au bucurat, dar nici nu trebue să uităm că „l'enfer est pavé des meilleures intentions". Planuri de reorganizare, planuri de antrenamente sistematice planuri pentru Olimpiadă... și iată dezertarea, iată viziunea unui iad al oricărei critici, pietruit cu cele mai bune intențiuni!..."

Nici nu se putea o mai bună sintetizare a acalmiei, ca să nu zicem a complectei lipse de activitate în cursul anului 1937. Și mai departe, d. Portocală caută să arate cauzele acestei lipse de activitate.

Vinovatul este foarte aproape de fiecare din noi, fiindcă suntem chiar noi, noi toți! Noi, toți acei care ne-am închipuit că mișcarea șahistă cu toate manifestările ei colective, se organizează dela sine, de vreme ce este dată în grija cuiva! Noi toți acei care am jucat „Fair play" și care chiar dacă nu am pus piedici, dar nici umărul nu am pus acolo unde era nevoe de el! Noi, toți acei care nu am înțeles și încă nu înțelegem că deasupra tuturor intereselor noastre mărunte, trebue să punem interesul șahului românesc! Noi, toți acei care am crezut că dacă am închipuit un plan destul de bine închegat, ne-am făcut datoria pe deplin, toți acei care am știut să fugim la timp de răspundere, spălându-ne mânile ca Pilat din Port!

„Așa dar iată de ce 1937 reprezintă pentru noi o partidă pierdută. Incă un semn de întrebare, la sfârșitul anului care a început și șahul romăânesc va rămâne, pentru multă vreme, înmormântat între hotarele țării!

Un rechizitoriu al inactivității noastre nici nu se putea face mai bine. Nu trebuește uitat că marea manifestație care este „Campionatul Național" n'a fost organizată anul trecut. Deasemenea culorile țării n'au fost reprezentate în 1937 la Olimpiada dela Stokholm. Toți ne gândeam că cu toate aceste lipsuri, în 1938 vom asista la unul din cele mai mari evenimente și unde încă? La noi în țară. Căci s'a trâmbițat prin cronicele tuturor ziarelor că anul acesta în luna August va avea loc la noi Olimpiada, la care vor participa peste 20 de state, cu peste 100 din cei mai tari jucători din lume. Nu ne venea să credem. Ni se răspundea: cum Președintele Federației noastre nu și-a luat obligațiunea solemnă la congresul Federației Internaționale dela Varșovia în 1935? Congresul nu ne-a făcut marea cinste acordându-ne onoarea să organizăm această manifestațiune mondială?

De unde bani, căci organizarea unei Olimpiade cere cel puțin vre-o două milioane de lei? Dela Federație, cu un buget inexistent și a cărui președinte a demisionat pentru că nu se plătesc cotizațiile? Și aici ni s'a răspuns că Municipiul Constanța și-a luat sarcina să suporte cheltuelile organizării. S'a mai spus că se va interveni la Oficiul de turism, etc.

Totul n'a fost decât un „bluff" căci acum aflăm că federația noastră și-a declinat onoarea organizării Olimpiadei în acest an și a înștiințat Federația Internațională că nu-și poate ține cuvântul dat la Varșovia.

AUREL LERNOVICI

Năvala Tătarilor în Rusia - 1769

Descrisă de Baronul Tott, care a luat parte la ea

Incă din anul 1768, izbucnise un conflict grav între Turcia şi Rusia, de data asta din iniţiativa celei dintâi Hanul Maxud-Gherai, nepronunţându-se prea repede pentru Turci, fu detronat de către aceştia. In locul lui fu învestit prinţul moştenitor al Hanului, care avea şi atribuţiuni de guvernator al Rumeliei.

Crim-Gherai, noul Han, ia contact, prin baronul Tott, cu Polonii confederaţi şi refugiaţi la Hotin, şi încheie cu ei o convenţie, prin care li se permite Tătarilor să treacă pe teritoriul polonez, bine-înţeles, cu obligaţia ca să n'aducă nici o vătămare locuitorilor.

Aceasta s'a petrecut la începutul iernei din anul 1768.

Hanul convoacă sfatul celor şase mari vasali ai ţării, care reprezentau tot atâtea familii nobile: Şirin, Mansur, Sedjid, Arghen, Barun şi Kudlak, reprezentanta tuturor familiilor înobilate ulterior.

Aceşti vasali aprobară cererea Padişahului şi fură de părere că naţia tătară n'ar avea de suferit nimica de pe urma unei năvăliri în inima Rusei.

Indată fură trimişi călăreţi în toate colţurile ţării pentru ca să strângă dajdia de război. In ce priveşte efectivul trupei de trebuinţă, Hanul socoti că ar fi destul dacă opt familii vor echipa şi vor trimite câte trei călăreţi.

Sultanul Nuradin, comandantul forţelor din Bugeacul Basarabiei, cu reşedinţa la Câşla, cu 40.000 de oameni avea să opereze pe Doneţ, Calga-Şirin cu 60.000 trebuia să înainteze pe ţărmul stâng al Boristhenului (Dnipru), până la Orel ,iar Hanul cu 100.000 oameni îşi luau sarcina să pătrundă în inimą Rusiei, în provincia bogată denumită pe atunci Noua Servie.

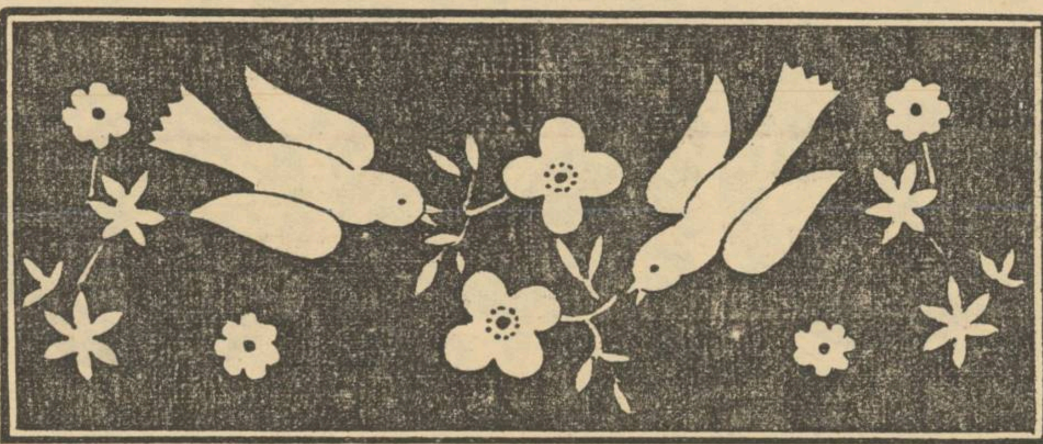
Crim-Gherai trecu Nistrul în ziua de 7 Ianuarie 1769, pe la Căuşani. In zilele următoare, trecură şi celelalte trupe Nistrul îngheţat prin osebite locuri. Hanul înaintează până la Tombachar, locul de întâlnire al trupelor tătăreşti, iar de aici, la Balta, oraş polonez cu o mahala în interiorul teritoriului tătar. Aici aşteptau pe Han 10.000 spahii care prădaseră şi distruseseră groaznic oraşul şi regiunea împrejmuitoare. Acest fapt înfurie pe Han în aşa măsură, încât hotărî uciderea Turcilor în massă. Numai cu multă greutate a putut fi potolită furia lui.

Primul la Balta ştiri despre Calga-Şirin că merge către Samara, şi că Sultanul Nuradin este în marş normal, Hanul, cu toate trupele adunate, porneşte spre Olmar, unde dau peste o sărăcie cumplită. Chiar Hanul şi cu suita lui sunt nevoiţi să mănânce pe o masă improvizată dintr'o tavă de piele groasă, şuncă afumată de cal, icre negre, biscuiţi, struguri uscaţi, şi să bea numai... vin de Tokai.

In zilele următoare, armata s'apropie de Bug, pe care-l trec pe ghiaţă, intrând astfel în pustietăţile Zaporojenilor.

Frigul este de o neasemuită violenţă. Câmpiile fiind arse de curând, vitele duceau lipsă de nutreţ. Hanul se vede nevoit să se abată din drum şi să treacă peste râuleţul numit „Apa moartă", între cotiturile băltoase ale lui sperând să găsească măcar stuf ori papură.

Mergând în sus pe râuleţ Hanul sui deasupra unei movile înalte şi porunci oprirea armatei. Privind asupra ansamblului, Hanul văzu clar hainele cenuşii ale Tătarilor proiectaţi pe albul zăpezii. Se vedeau limpede steagurile şi trupele diferitelor provincii. Armatele erau aşezate pe 20 şiruri, binişor aliniate. Curtea fiecărui Sultan (prinţ) forma o unitate mică în faţa armatei comandate. Patruzeci companii mergeau înainte pe patru fronturi şi două coloane. După el venea Marele Scutar cu 20 cai şi o sanie închisă. Apoi urma Hanul, Steagul Profetului şi cele „Două Flăcări verzi", iar în urma lor, venea

garda Hanului la care fusese alipită trupa de cazaci creştini, fugiţi din Rusia Ecaterinei II care le orânduise ca să-şi radă bărbile.

Drept orice provizie pentru 50 zile, ostaşul tătar îşi luase 10 livre făină prăjită de meiu. Oameni prevăzători, Tătarii îşi mai luaseră şi câte 2-3 cai de rezervă.

Marşul fiind reluat, pe înserate se ridicară corturile pe un platou de lângă izvoarele râului Apa Moartă, dar dimineaţa se constată cu groază că armata dormise pe ghiaţa unui lac imens. După un alt marş forţat de 12 leghe, se apropiară de fluviul Ingul, unde ridicară corturi. Noua Servie nu mai era departe.

Aici veniră veşti că Zaporojenii se declaraseră neutri şi obţinuseră un armistiţiu de la Calga-Şirin, iar de la prizonieri se aflã că „Fortul Elisabeta", din stânga armatei Hanului, avea o garnizoană puternică.

Grim-Gherai convocă iarăşi un consiliu de război care hotărî ca numai o treime din armata Hanului să pătrundă în Noua Servie, restul urmând să stea gata pentru orice eventualitate. In schimb, pentru ca toată lumea să fie mulţumită, fiecare dintre prădători avea să-şi împartă câştigul cu doi dintre ostaşii rămaşi lângă Han.

Pe la miezul nopţii, armata prădătoare trecu Ingul, şi pe măsură ce înainta, se desfăşura în coloane succesive până ce frontul ostaşilor acoperi în întregime graniţa provinciei.

Armata Hanului merse dealungul Ingului pentru a cerca o forţare a Fortului Elisabeta.

Vremea se încălzi puţin, iar zăpezile se topiră. Apele inundară ghiaţa fluviului. Tătarii, deprinşi ,trecură acest fluviu în trapul mic al cailor. Spahiii însă se speriară şi se opriră la cea dintâi pârâitură a gheţei. Mulţi dintre ei pieriră în adânc. Cu deosebire era deplâns unul care avea la el o mare sumă de bani, strânsă pentru unicul său copil. Auzind despre aceasta unul dintre cazaci spuse că pentru doi sechini va scoate punga din buzunarul mortului .Aprobându-i-se oferta, se dezbrăcă şi dispăru pe gaură, iar după câteva minute, apăru la suprafaţă şi întinse punga.

— Măi, camarade! — se rugară ceilalţi. — Avea şi nişte pistoale.... O minunăţie!

Rusul coborî din nou, apoi eşi la iveală cu cele trei pistoale ale mortului.

El se îmbrăcă repede, îşi luă plata, şi porni în goană să-şi ajungă compania.

Vremea se făcu ploioasă, iar armata trebui să se oprească pe malurile râului Adjenca. In ziua următoare însă, scoborî un frig cumplit care făcu un polei foarte alunecos. Dar ceiace era mai rău, era faptul că picăturile cele mari de ploaie îngheţau în drumul lor către pământ, se transformau în adevărate gloanţe tăioase care răneau dureros pe ostaşi .

In vremea asta, în sania lui bine închisă şi încălzită, Hanul huzurea de bine. El întrebă pe Tott despre rolul Papei de la Roma.

— N'are nici un rost! N'aduce nici un folos!.. Hei! De-aş putea eu să fiu Dumnezeu Tatăl... i-aş arăta pezevenchiului.

— Majestate! îi zise Tott. — Gândiţi-vă mai bine că vremea asta ucide pe oameni!

— Dar ce să fac?... Pot eu îmbuna vremea?

Apoi se scutură ca dintr'un vis urât:

— Timpul nu-l pot face mai bun, dar le pot da o pildă ca să-l suporte cu curaj!

Ceru un cal şi sui călare, fără să-şi acopere urechile cu un şal, ceiace nici nu-i era permis unui suveran. Sultanii fură siliţi să facă la fel, iar murmurele încetară ca prin farmec.

Armata merse aşa până ce la orizont se văzură 20 coloane de fum: era focul care devora inima Rusiei.

Hanul se opri lângă nişte clăi cu fân. Aici Nuradin trimise vestea că 1200 creştini se refugiaseră într'o mânăstire, că stăruise să se predea, dar, nevoind să asculte, trimise o săgeată înflăcărată, mai mult ca să-i sperie. Din nenorocire, locaşul s'aprinse şi toţi oameni au pierit. Sultanul Nuradin se plângea în contra spahiilor turci care făceau nespuse cruzimi.

— Cum poate Dumnezeu răbda pe pământ o naţie aşa de feroce cum sunt aceşti câni de turci?... Eu aş tăia pe tătarul care s'ar face vinovat de o crimă!

In timpul serii, Hanul trimise lui Tott un cap de om tăiat de curând.

Prădătorii începură să se'ntoarcă. Hanul trebui să stea treaz până la ora 3 dimineaţa, fiindcă era obiceiul ca'n asemenea împrejurări, să răspundă personal tot ostaşului care voia să-l gratuleze.

In ziua următoare, frigul deveni şi mai violent. Hanul s'apropie de oraşul Adjemka, golit de locuitori, dar încă nedevastat, din cauză că se afla sub protecţia tunurilor din Fortul Elisabeta.

Armata Hanului era într'o stare deplorabilă. Două mii de ruşi ar fi făcut-o fărâme la cel dintâi atac. Ştiind Hanul cauza acestui rău, alese 300 călăreţi şi-i trimise ca să atace Fortul, pentru a sili garnizoana la defensivă. In acest timp, porunci restului trupelor să intre în cantonament chiar în oraş, unde se găsiră multe şi îmbelşugate provizii care au refăcut foarte iute moralul trupei.

Aici s'au adăugat armatei şi ultimii dintre prădători. Baronul Tott numără numai la un singur tătar: doi copii mici în desagi atârnaţi la şea, o fată în faţa lui, mama la spate, un flăcău călare pe un cal, şi tatăl familiei pe altul. Inaintea acestora erau duse din urmă 60 oi şi 40 vite cornute mari. Nimic din gospodărie nu scăpase de ochiul vigilent al tătarului.

Aici se făcu partajul prăzii. Hanul opri pentru sine o zecime, din care gratifică şi pe Baronul Tott, trimisul creştinului rege al Franţei...

Plecând din Adjemka, se dete foc oraşului şi la 150 sate din împrejurime. S'a'ntunecat zarea multă vreme din cauza fumului, a cenuşei şi aburilor de zăpadă înferbântată la foc.

In drum către graniţa Ucrainei poloneze, Tătarii dădură peste satul Crasnicov, ai cărui locuitori se'ntăriseră într'un fort şi ţineau satul sub protecţia focurilor lor.

Hanul porunci spahiilor turci să-i atace, dar aceştia sunt puşi în derută la primul atac. Atunci cazacii aliaţi cer ei favoarea să dea atacul. Ruşii sunt puşi pe fugă şi se refugiază într'o pădure, dar sunt urmăriţi cu îndârjire.

Hanul privea de departe.

Un Emir turc s'apropie de el şi-i aruncă la picoare un cap de creştin:

— Aşa să piară toţi duşmanii Majestăţii Voastre!

In capul aruncat, Hanul recunoscu pe unul dintre cazacii lui.

— Nenorocitule!... Cum ai putut să-l tai?... Mort, ţi-ar fi fost frică, iar viu te-ar fi mâncat el pe tine!

— L-am ucis în luptă!

— Minţi!... Poate că altcineva l-a ucis!... Nici într'un caz unul dintre voi!

Emirul stăruind, Hanul se'nfurie.

— Cercetaţi armele!

Sabia, cuţitele, pistoalele nu dară semn c'ar fi fost întrebuinţate.

— Sfărâmaţi capul acestui viteaz!

Un ofiţer din gardă, mai mult ca să satisfacă mânia Hanului, îl lovi uşor peste fesul verde.

— Este o infamie!... Sunt urmaş al Profetului!

— Urmaş al Profetului?... Emir?... Bine!... Să-l loviţi pe-acest potlogar cu biciul peste cap până ce se va face bucăţi turbanul lui verde!

(Continuare în pag. 6).

Precum conchistadorii...

Precum conchistadorii destinul şi-l aflară
Pe mări de-argint albastru în glorie stelară,
Aşa, înfipţi la proră subt cer diamantin
Vom spinteca talazuri spre marele destin.

Semeaţă fruntea, ochiul şi gândul translucid
Tovarăşi goelanzii în sboruri cari ucid
Avânturi frânte'n clipa când vor să mai tresal
Ne vor privi din urmă pe insule înalte.

Pe care ţărmuri doarme întâiul om ce-a pus
O scândură pe undă şi zărilor s'a dus ?
Cine-a ajuns întâiul hotarele de slavă?
In care fund de ape e cea dintâi epavă?

Ne-om căuta destinul milenii răscolind
In vreme ce vor trece — halucinat colind —
Fantomele de nave ce'n veacuri defilară
Pe mări de-argint albastru în glorie stelară...

VICTOR EFTIMIU

Porunca fu executată. Spahiii se cutremurară de groază.

S'apropiară de oraşul Sibilof. Unii tătari pătrunseră şi mai furară câte ceva de prin mahalalele mărginaşe, dar luptă serioasă se temură să dea. Din cauza bogatei prăzi, armata trebui să meargă pe şapte coloane.

Hanul supravegheo ca Tătarii să nu vatăme satele poloneze. Voia să respecte tratatul făcut la Hotin. Deaceia mergea mai mult pe locuri înalte.

Odată, zărind pe câţiva Tătari că se furişează într'un sat, trimise pe Selictar să-i prindă. Acesta se'ntoarse cu unul care tocmai furase un ţol şi două piei de oaie.

— De unde le ai? — întrebă Hanul sumbru.

— Le-am furat din satul de colea! — răspunse Tătarul cu desăvârşită linişte.

— Cunoşteai porunca mea?

— Da! Credeam că nu mă vede nimeni!

— Ştiai ce te aşteaptă?

— Da, Stăpâne!... Dar m'a orbit dorul de pradă!

— Nu cumva te-a'ndemnat altul?

— Nu!

— Legaţi-l de coada unui cal şi să-l târâţi printre ostaşi până nu mai rămâne nimic din el!... Călăreţul să-i strige vina!

Tătarul descălecă singur. Seimenii aduseră un cal voinic, dar nu se găsea frânghie.

— Luaţi coarda unui arc! — porunci Hanul.

Dar aceasta era prea mică.

— Legaţi un arc de coada calului, iar tâlharuul să-şi vâre capul prin arcul întins! — hotărî Hanul.

Oamenii făcură aşa. Nogaiul întinse singur arcul, vârî capul şi slobozi coarda care'ncepu să-l sugrume.

O vreme, el merse în trapul calului, apoi căzu, iar capul scăpă de la strânsoare.

— Ţine arcul cu mânile! — îi strigă Hanul de departe.

Condamnatul întinse din nou arcul, vârî iarăşi capul, apoi îşi petrecu mânile cruciş pe sub cap, ţinând cu una arcul, cu alta coarda lui.

Şi aşa se lăsă târît până ce în spasmele morţii mânile i se muiară.

In alt sat, doi Tătari au intrat într'o biserică şi au mutilat chipul lui Isus. Hanul porunci ca vinovaţilor să li se dea câte o sută de bice în faţa templului pângărit.

După două zile de mers bun, au ajuns în oraşul polon Savran. De-aici, hoardele s'au întors prin pustietăţi către sălaşurile lor.

Tot de-aci, Hanul îşi trimise în Crimeia robii ce căzuseră în partea lui: 2000 suflete.

A treia zi, el intră în Tighina.

Restul trupelor au fost disolvate, iar Hanul Crim-Gherai se'ntoarse la Căuşani, unde-l aştepta un crud sfârşit: otrava doctorului bucureştean Siropol.

MIHAIL PRICOPIE

FOTOGRAFIILE

TUTUROR VEDETELOR

DE CINEMA

APAR MINUNAT

REPRODUSE IN

EXCELENTA REVISTĂ

Cinema

24 pagini tipărite la heliogravură 5 LEI

200 ani dela naşterea lui Galvani

Curentul electric a fost descoperit printr'o întâmplare

Italia, ocupată prea mult cu pregătirile militare, a neglijat să comemoreze bicentenarul naşterii marelui savant Luigi Aloisio Galvani, descoperitorul electricităţii dinamice.

Galvani s'a născut la Bologna în ziua de 9 Septembrie 1737. Comemorarea a 200 ani dela naşterea sa se face, deci, cu întârziere Galvani n'a meritat această întârziere, cu atât mai mult că descoperirea sa a permis ştiinţei şi tehnicei să facă un salt de cel puţin un mileniu şi jumătate.

Dela Thales din Milet până la Galvani

Electricitatea e cunoscută de peste 2000 de ani.

Ea a fost descoperită de un filozof grec, Thales din Milet, în mod întâmplător.

Se zice că, într'o zi, servitoarea filozofului a neglijat să şteargă de praf câteva obiecte de pe masă, între care era şi o sferă de chilimbar. Graţie acestei fericite neglijenţe, avem azi uzini, tramvaie, cinematografe şi radio, de oarece bătrânul Thales auzi nişte bătăi în uşă. Erau nişte prieteni.

Cum era să-i primească când era pe masă praf de un deget? Repede, filozoful luă un papyrus ce găsi la îndemână şi începu să şteargă praful. Frecă bine sfera de chilimbar, o aşeză pe masă şi deschise uşa musafirilor. Aceştia rămaseră uimiţi văzând cum foaia de papyrus s'a lipit de chilimbar. Şi mai uimit a rămas Thales când, după câteva clipe, hârtia se deslipi singură şi căzu. El descoperi astfel o forţă nevăzută, numind-o electricitate, dela cuvântul „electron" ce înseamnă în greceşte chilimbar.

Trecură două mii de ani şi experienţa lui Thales a fost mereu repetată, fără a se descoperi însă curentul electric.

S'a găsit că sticla, răşina, pucioasa şi alte corpuri, frecate de o blană se încărcau cu electricitate şi puteau atrage bucăţi de hârtie sau bobiţe de măduvă de soc.

Intâmplarea făcu să se îmbolnăvească în anul 1781 soţia unui doctor italian, numit Luigi Galvani. Cum italienii mănâncă broaşte bietul doctor avu ideia să prepare o mâncare de broască pentru d-na Galvani, care într'adevăr se făcu mai bine. Doctorul găti broaşte şi în zilele următoare. Intâmplarea făcu să apuce o pereche de picioare ale broaştei cu un suport de aramă şi să le suspende pe un balcon de fier. Membrele broaştei începură să se contracte.

Dacă Galvani nu avea locuinţa la etaj cu balcon de fier, dacă nu tăia broasca pe balcon şi dacă nu observa contracţiunile nervoase ale animalului disecat, n'am fi avut încă lumină electrică.

De ce se contractau picioarele broaştei?

Nimeni nu putu da un răspuns satisfăcător, nici Galvani însuşi.

Trecură 12 ani şi fiziologii repetau mereu experienţa din Bologna. Fizicianul Volta fu de părere că se năştea un curent electric între cele două metale diferite, aramă şi fier, puse în contact, iar nervii broaştei erau traversaţi de acest curent.

Volta încercă să înlocuiască membrele broaştei cu plăci de zinc. El observă că punând discuri de aramă peste discuri de zinc şi interpunând între ele bucăţi de postav stropite cu apă acidulată, se năştea un curent electric. Astfel s'a inventat pila electrică. Pila lui Volta, perfecţionată de alţi fizicieni, a permis lui Oerstedt, Ampère şi Faraday să creeze electrotehnica.

Viaţa tragică a descoperitorului curentului electric

Galvani a studiat la început teologia. Viitorul fizician era de o pietate sinceră. Voia să se călugărească. Din fericire, un preot bătrân l-a sfătuit să-şi consacre mai bine viaţa ştiinţei.

Abandonând teologia, Galvani studiă medicina cu profesorul Galeazzi, căsătorindu-se cu fiica lui, ajungând în cele din urmă profesor de anatomie la universitatea din Bologna.

Descoperi curentul electric dar nu avu curajul să comunice oamenilor de ştiinţă această descoperire. La 1790 e dat afară din universitate. La 1791 tipări broşura: „Sull'azione dell'electtricita nel moto muscolare", care avu un mare răsunet. Un an mai târziu Volta repetă experienţa lui Galvani şi construi prima pilă electrică.

Galvani fu rechemat la catedră, deoarece toţi savanţii se ocupau de descoperirea sa. Muri la 4 Decembrie 1798.

L. F.

H. de MONTHERLANT

Aforisme

Mila este un sentiment hibrid, la jumătatea drumului între dragoste şi indiferenţă.

*

Toate femeile preferă să se consume arzând ca să fie stinse; toate femeile preferă să fie devorate, ca să fie dispreţuite.

*

Fericirea este pentru femee o stare precis definită, având o personalitate şi o particularitate, o realitate substanţială extrem de vie, puternică, sensibilă. O femee îţi va spune că e fericită aşa cum ţi-ar spune că îi este cald sau frig.

*

Orice femee preferă pentru un nimic o fericire, deşi îi ştie scurta-i durată.

*

Ideea fericirii este aşa de puternică la femee încât ea nu vede decât fericirea; fericirea ascunde pentru ea riscul. Bărbatul, în locul ei, s'ar gândi la viitorul ameninţător, şi ar cumpăni fericirea şi riscul.

*

Femeia visează la fericire şi reflectează la ea, pentrucă nu o are. Dacă bărbatul suferă prin femee, are tot restul ca să se consoleze. Dar ea, ce are? O femee nu poate niciodată să-şi îndeplinească complect dorinţele: depinde prea mult de bărbat. Deaceea ea visează într'una ceiace îi este imposibil.

*

Fata care aşteaptă cam de mult timp un soţ şi împodobeşte cu flori în mod inutil în inimă altarul bărbatului necunoscut, apare (bărbatului) ca un personaj comic: bărbatul crede sau i se pare că crede, că e vorba de o dramă a cărnii, când de fapt e sufletul care consumă nevoia de a se da. (Rămâne de ştiut dacă această nenorocire este mai mare decât aceia a femeilor măritate).

*

Femeia tânără care visează o fericire pe care nu o are, nu o interesează decât în măsura în care speră un beneficiu: pentru asta nu are mai mult respect pentru nostalgia ei.

*

Numai libertinii se interesează de femee, pentrucă curiozitatea—care este sufletul dorinţei — e la ei mereu trează: de aici indulgenţa femeilor faţă de ei, chiar a femeilor serioase.

*

Sunt unele femei cari nu au nimic în ele, dar acest nimic le face aţâţătoare.

*

Când eşti cu o femee, nu e chestie ca ceiace cumperi să fie bun, ci să coste bani mulţi.

*

E poate o lege teribilă, că bărbatul superior împrumută sau se împrumută, şi nu se dă niciodată.

Trad. de Dr. J. K.

Pentru călătorii individuale şi colective

în

ŢARĂ şi STRĂINĂTATE

Cumpăraţi bilete de tren, vapor şi avion

LA

BIROUL de VOIAJ

din palatul ziarelor ADEVERUL şi DIMINEAŢA

Str. Const. Mille 7-9-11, Telefon 4.10.04

Din zilele si gândurile mele

VIII

20 Septembrie 855

După cum socoteam că ar fi bine şi după cum însuşi eticheta mi-o spunea, îmi dam seama că nu era cu cale ca eu, la vârsta mea şi la ceasul douăsprezece noaptea, să fiu de faţă la masa celor doi călători; dar, gândindu-mă că din nenorocire ţineam astăzi locul celor ce i-ar fi primit după cum e obiceiul şi se cuvine şi socotind întâmplarea ce-l adusese pe baron la poarta Castelului, a cărui singură stăpână eram; găsii că, în imprejurarea asta, lipsa mea ar fi fost din cale afară de protocolară şi ar fi dat primirii musafirilor, o înfăţişare nepotrivită, mai cu seamă faţă de renumele ospitalităţii moldoveneşti. Mă hotărîi dar ca fără a fi de faţă la masă, ceaiul să-l iau în sofa cu baronul de Hess şi cu de Skardzinski, dragomanul său. Şi de această a mea hotărîre, cu serios temeiu, nu-mi păru rău câteva minute mai târziu.

Baronul de Hess, care fusese condus în apartamentul său ca să-şi schimbe straiele de drum, era în salonul cel mic şi în cercetarea tablourilor vechi, când şi eu schimbată într'o modestă rochie de primire, apărui în prag.

Dacă baronul nu m'ar fi văzut la sosire şi Lache nu i-ar fi spus prin dragoman că voiu lua ceaiul cu ei, clipa în care mă privi, aşa cum m'a privit, aş fi socotit-o ca o surpriză, amestecată cu o nespusă mulţămire a unei dorite întâlniri. Cu o timiditate pe care nu i-o observasem, câteva momente înainte, baronul se înclină mai adânc şi vădit emoţionat, îmi mai mulţumi pentru găzduirea „princiară şi caldă" de care se bucura. Şi neprevenit la timp de Lache, baronul mă întrebă:

— Părinţii dumneavoastră, domnişoară, sânt absenţi de scurt timp?

— Nu-s absenţi, domnule baron, ei nu mai sânt.... şi cu toată voinţa de a-mi opri lacrimile ce începură să curgă şiroiu, văzui, pe faţa lui, în scurta tăcere ce urmă, o mare compătimire ce-l amuţise pe loc.

— Am pierdut pe mama cu şase ani în urmă şi pe tata... de câteva zile numai.

— Sânteţi aici la ţară cu cineva din familia dumneavoastră?

— Nu, domnule baron, sânt singură cu Dumnezeu şi cu servitorii mei credincioşi. Peste câtva timp am să mă duc la o altă moşie, a unor bătrâni— prietenii tatei — cărora el, înainte de moarte, m'a încredinţat.

Lache intră anunţând ceremonios:

— Stăpână, masa e servită.

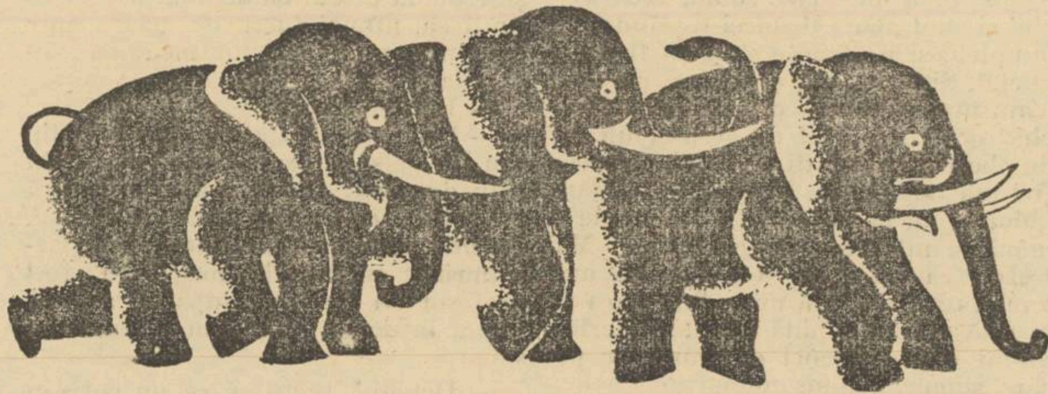
Nu ştiu dacă deprinderea sau prilejul ce-i dăduse mărturisirea mea îl ţinu o clipă într'o scurtă nehotărîre, când parcă aşteptând să-i iau braţul şi văzând că rămân în salon pe loc, urându-i „poftă bună" îmi spuse simplu şi surâzând:

— Imprejurările, cu totul deosebite, exclud deprinderile noastre; şi de aceia, domnişoară, îndrăznesc să vă întreb dacă 'n loc să staţi singură, până la ceaiu, nu mi-aţi face onoarea să asistaţi la masa noastră.

Fără să-i răspund, îi luai braţul şi ne scoborîrăm în sofragerie, unde dragomanul ne aştepta.

La masă, baronul şi Skardzinski vorbiră într'una, istorisindu-mi în amănunţimi peripeţiile drumului şi primejdia în care fusese la Jijia a cărui pod plutitor se rupsese în urma trecerii landoului chiar; înconjurul mare, ce-l făcuse ca s'ajungă la Stiubeeni şi veştile ce le culesese 'n drum, precum că Herţa era sub apa Prutului şi locuitorii, cu totul în voia lui Dumnezeu.

Mă feream să 'ntreb chiar şi ceiace însuş istorisirea lor suscita curiozităţii mele. Ştiam mai de mult, îmi spusese bietul tata Dumnezeu să-l ierte, că un curier diplomatic păstra asupra însărcinării sale cel mai desăvârşit secret.

După masă, de Skardzinski mulţămi şi-mi ceru iertare de a nu ne putea însoţi în sofa, unde poruncisem să ni se servească ceaiul, ca de obiceiu. Era răcit şi obosit de drum.

Baronul îmi spuse la ceaiu că de Skardzinski este un nobil polonez, care trăise multă vreme în Bucovina, la o moşie a fratelui său.

Păstram, înainte, cea mai desăvârşită discreţie asupra călătoriei baronului şi chiar asupra numelui său bine cunoscut, care era şi al generaluluişef ce tocmai cu un an înainte, pe când eram la pansion, intrase cu oaste austriacă în Iaşi. Vorbind cu baronul de greutatea drumurilor în depărtare; de primejdiile în care noi înşi-ne fusesem de două ori, îi istorisii noaptea îngrozitoare când, în calea noastră chiar, tâlharii omorîseră un drumeţ.

— Cum se 'ntâmplase să fiţi noaptea pe drum? mă întrebă baronul cu interes.

— Mă ducea tata la şcoală, drumul era desfundat şi caii, patru în şir, mergeau la pas. Am întârziat şi înaintea noastră era un codru imens. Aveam şase însoţitori şi eram armaţi. Totuş, a trebuit să ne oprim într'un sat, să stăm până a doua zi dimineaţa şi am ajuns la Iaşi cu mare greu.

— Eraţi dar la Iaşi în timpul când generalul de Hess, vărul tatălui meu, ocupa oraşul?

— Da, îi răspunsei scurt, ca să nu-l îndemn a-mi vorbi mai mult de politica nemţească.

— România, urmă el, e ca o grădină de legume bine cultivată un timp şi părăsită tocmai atunci când recolta e în plinul ei (făcea aluzie la Domnitor).

Simţii că baronul era cu totul dispus să mai vorbească de politică şi cum pendula bătea ceasul două, mă uitai la cadran şi-i spusei:

— Ceasul târziu şi oboseala pe care v'o presupun după un drum atât de greu, mă'ndeamnă să vă doresc şi să vă spun: noapte bună.

Baronul se'nclină şi îmi sărută mâna, (întâia dată când, afară de slugi), un om de mare rang mă lua în samă şi avea faţă de mine politeţa datorită boieroaicelor măritate sau mai în vârstă) urându-mi, la rândul său, „noapte bună" se retrase, condus de Lache şi de feciorul său, în apartamentul ce-i destinasem.

Septembrie.

Plouă mai încet şi un vânt uşor a început să subţie norii de plumb şi să-i mâne spre Prut. In aer e un puternic miros de mîl; drumul e pustiu şi Alecu îmi spune că'n sat e mare jale şi nu se mai vorbeşte decât de înnec.

Patru case din vale au fost luate de pârâul morii. Oamenii s'au împărţit, cum au putut, prin sat şi pe la vecini. Am poruncit să fie adunaţi aci în odăile de lângă seră; să li se facă de mâncare şi, pe urmă, li se va da lemne şi bani ca să-şi ridice casele din nou.

Alecu a aflat că un landou, cu doi călători, un boier şi nevasta lui, s'au înnecat mai în sus, spre Mamorniţa. Oare, ferească-ne Dumnezeu, pe ei şi pe mine, n'ar fi Băluşeştii? N'ar fi fost, oare, în drum de înconjur la Cernăuţi?

Aş vrea să mă duc la ţintirim; dar Alecu spune că nu-i chip să trec şanţul mâncat de apă şi adânc până mai sus de genunchi. Numai el singur ar putea încerca să treacă mai pe departe, pe la deal. Nici la biserică nu mă pot duce astăzi, şi aş vrea să se facă rugăciuni şi mai cu samă în prăpădul ce-o fost, era bine să se fi împărţit bani şi merinde la săraci.

Baronul mă'ntreabă, prin Lache, de-l pot primi. De ce s'o fi sculat aşa de dimineaţă? Nu s'o fi gândind oare, să pornească la drum?

Am poruncit să ni se servească cafeaua în sofa. Baronul a venit singur. Era în alte strae; pe acestea, caşi pe cele de eri, le poartă cu o eleganţă ce n'am văzut-o încă la alţi boeri.

Skardjinski e răcit, tuşeşte şi are „gutunar", — mi-a spus de Hess şi a adăugat:

— Nu mă mir de starea lui; dacă n'ar fi fost, la podul de pe Jijia, landoul aluneca în râu; a ridicat cât trei oameni în timp ce, în faţa cailor podul de abia se mai ţinea pe şeici.

Am poruncit, pe loc, să-l frece Lache, ca pe tata când venea răcit dela vânătoare, să-i dea slivoviţă fiartă cu scorţişoară şi să-i spună că-l rog eu să stea în pat.

De Hess părea a fi şi el tare obosit, şi, la observaţia mea, s'a roşit tare şi mi-a răspuns scurt:

— Gândindu-mă, astă noapte, la toate întâmplările drumului şi poate oboseala chiar, mi-au alungat somnul şi, până la ziua am cetit.

— Ce-aţi cetit, domnule baron?

El se roşi mai tare şi-mi răspunse încurcat:

— Un roman englezesc; şi, fără sămi lase timp să 'ntreb de care autor era, se grăbi să mă supună, pe nesimţite, unei tare naturale, dar adevărate cercetări asupra mea şi asupra vieţii mele la Stiubeeni.

Interesul deosebit cu care asculta şi mirarea sa când îi spusei că, în viitor, după dorinţa tatei, aveam de ales să stau aici, la Stiubeeni, cu o doamnă de companie — pe care bătrânii urmau s'o trimează dela Cernăuţi — să mă duc, pe mai mult timp, la Tudora, la moşia lor sau la Lemberg ori la Viena, într'un pension. Baronul, tare delicat, mă 'ntrebă de-i permit să-şi dea părerea asupra acestui din urmă „refugiu sufletesc", cum îi spunea el, şi'n treacăt, îmi vorbi de viaţa intelectuală, de muzică, de împrejurimile frumoase ale Vienei şi'n sfârşit. de firea austriacului şi de acea „Gemütlichkeit" în care se scaldă în Viena, ori ce străin.

De Hess e dintre oamenii rari, care au darul dat de Dumnezeu să stârnească gândurile, ce amorţesc în faţa altora, dau vorbirii acelui ce-l ascultă uşurinţa pe care am simţit-o numai în clasa domnului Burry, profesorul meu de franceză. Pe când vorbeam, Alecu, trimes de mine cu unul din însoţitorii baronului să cerceteze drumul pe o depărtare de o poştă măcar, se întorsese, veni în sofa şi ne spuse că drumul era pretutindeni inundat şi aflase că, mai departe, toate podurile erau rupte; că apele aduceau copaci şi mori întregi. Baronul asculta veştile, pe care i le traduceam, una după alta; se roşi tare şi o simţire pe care n'o putui înţelege i se întipări pe faţă, când află că, mai departe, „toate podurile erau rupte şi apele din sus creşteau. şi, numai dacă ploaia ar sta cu totul, de abia peste patru ori cinci zile, domnul baron ar putea, cu drum de înconjur, să pornească, fără primejdie cred".

Tot vorbind de viaţa şi de obiceiurile boerilor moldoveni, pe care le ştiam dela tata, mă pomenii cu Lache, care ne poftea la dejun, (pentru a cărui listă poruncisem între alte bucate străine, câteva feluri curat româneşti).

Skardzinski, rămas în pat, după cum îl sfătuisem, cetise lista şi în starea lui, se mulţămi cu două feluri, ce-i aminteau viaţa din Bucovina.

Baronul, despreţuind parcă din masă tot ce-i era cunoscut, mâncă lacom bujeniţă de urs, o grămadă de sarmale cu mămăligă, muşchiu în proţap şi alivenci scăldate în unt şi'n smântână, mărturisind că nu-şi amintea să fi gustat vreodată ceva mai deosebit de alte bucătării, mai esenţial şi gustos. Eu însumi nu mai simţii la dejunul acela, amărala şi sălciul ce-mi părea că-l aveau toate bucatele la rând.

(Continuare în pag. 8)

Autobiografie

Intr'o dimineaţă însorită de vară
M'am născut în Moldova de sus, la ţară.
Soarele mi-a pus dantelă de aur pe ochi,
Baba Măndica m'a descântat de deochi.
Nalt de-o şchioapă, băteam mingea şi jucam ţurca,
Adormeam cu poveştile Saftei, ce-şi torcea furca.
La şcoală, cu Niţă am împărţit pupitru
Slova ne-a deslușit-o popa Dumitru.
Am învăţat: judeţu, ţara şi „pe-un picior de plai",
Despre muncă, virtute şi Visul lui Mihai.
Mai răsărit, mă duceam cu băeţii la clacă
Unde toţi se trudeau cimilituri să desfacă.
Vara o treceam la scaldă, la seceră şi la treer,
Umblam nepăsător, cântând ca un greer.
Duminica o luam razna pe calul murg,
Apoi ne strângeam la horă, până'n amurg.
A venit, însfârşit, vremea să merg la liceu.
In târg, la'nceput, eram trist. A fost greu
Până m'am deprins cu oameni, locuri şi convenţional.
De-atunci îmi apar toate fireşti şi banal.
Intre case mari, tramvaie şi maşini
Drumul e mai spinos ca prin mărăcini.
Răzbaţi sângerat în cercul de lumină,
Surprins de-un surâs, de-o vorbă blajină.
Pătimirile te leagă mai strâns de pământ
Infrunţi, filosof, vrajba oricărui vânt.
In furtună simţi că iubeşti adânc şi pe mulţi.
Infipt în trecut, glasul inimii asculţi.
Părinţi, bunici şi alte oase sfinte
Odihnesc aci, pe paturi de morminte.
Rădăcini de sânge, de crez şi de vrednicie,
Cari râvnesc dreptate, respect şi omenie.
Dar unde să întâlneşti toate aceste,
Când speriate s'au retras din viaţă, în poveste?

A. MUNTE

După cafe, pe care o luarăm în sofa, baronul, căzut de oboseală, trecu în apartamentul său; iar eu, neputândumă hodini, trimisei pe Lache să întrebe pe Skardzinski, de sănătate.

Acesta, tare politicos, îmi mulțumi în scris, sub plic (mă roșii, tare, când îmi dădui samă de nepoliteța mea) că se simțea mai bine și se ruga să-l iert, de a nu putea apare la ceaiu și la nu supără, poate da creatorilor ei.

Întinsă pe divanul odăii mele, mă gândeam la tot ce se petrecuse în cele câteva ceasuri; și, după cum mi-i obiceiul, depănam în minte faptele ce'ncingeau, strâns, niște aparențe pe care, cu nici un chip, nu mi le puteam deslușî. Marghioala bătu în ușă, în felul ei și, fără a mai aștepta să-i răspund, intră grăbită și înspăimântată, în iatac.

— Stăpână! vă rog să nu vă supărați de îndrăzneala mea; da, am venit să vă spun o minune mare: Este jos în odaia lui Lache o țigancă bătrână, care nu se știe de unde a venit și nici din partea locului nu-i baba asta, că are alt port și'n limba noastră țigănească cu greu o înțăleg. Și are în brâu niște cărți care nu samănă cu cele din sofa — îs mai lungi și cu feliu de feliu de poze — iar când le întinde ceteşte în ele ca'n gazătă, cași di când îi pi lume tot lângă omul căruia îi spune ar fi stat. Pe urmă se mai hodineşte o leacă, și se uită omului drept în ochi — parcă-i, leit, diavolu pi pământ — și spune, stăpână, și ci are să fie și ce-o fost.... S'o chem sus ca să deie măriei voastre, „di ursâtă" și di ci are să mai fie pe aici până într'un an ori doi?

— Nu, nu, Marghioală, că eu numai în Dumnezeu cred.

— Hei, stăpână, baba asta și lui Dumnezeu ar ave ci-i spune. Să chiorăsc, de nu-i adevărat.

Nu știu cum să-mi trec timpul până se va hodihni baronul și-i poruncesc Marghioalei să ducă țiganca în odaia verde, unde să m'aștepte amândouă până m'oi cobori.

Țiganca bătrână, cu ochii mari și negri înfundați în cap, cu obrazul uscat, se 'nchină ca toți robii, punând un genunchi în pământ și sărutându-mi poala rochiei, îmi urează:

— Să trăiți. Maria Vostra...

Opresc pe Marghioala în odaie și-i zic babei.

— Dă-mi în cărți, bătrâno!

Ea s'așterne turcește la pământ, scoate din brâul slinos cărți mari și fefenițite; se uită o clipă în ochii mei și-mi spune:

— Să sa gândească, Maria Vostra, la ce vrea să știe, mai cu foc...

Mă gândesc la ce are să se mai întâmple și la drumul baronului de Hess. Intr'un murmur în care de abia deslușesc câteva vorbe țigănești, baba sucește și răsucește cărțile, suflă peste ele și iar bate și iar le 'nvârte de vreo trei ori, apoi le întinde, își încruntă sprâncenile stufoase și mă 'ntreabă uitându-se, țintă în ochii mei:

— Este voia s'o spun la Maria Vostra, tot ce s'arata aici?

— Da.

— In cărți s'arată, că un voinic pornește, din casoaia asta la drum lung, da s'a oprește minten la așternut....

Di aici are sa sa întinda, într'o lună ori într'un an, bunătatea mare, și bucuria la oameni mulți. Aici, pe locu aista, arată cărțile numai supararea și alean, după moarte a unui crai cu ochi albaștri și cu păru ca inu copt.

— Destul — îi spun babei. — Îi întind un irmilic și-i poruncesc Marghioalei să-i deie de mâncare și 'n traistă să-i pună atâta pâne și brânză cât va intra.

— Sa traiasca Maria Vostra, da mai am sa ma uit, la ursita, în ochi.

Baba, atât de urîtă și scofâlcită în chipul ei, are într'însa atâta atracție și atâta putere are asupra mea, încât mă simt cu totul în voia ei, când s'apropie de mine și-mi spune cu glasu-i cald și mângâios:

— Maria Vostra sa nu vorbesca, numa sa sa gândeasca la ursita si sa sa uita la ochii mei.

Mă gândesc ca mai înainte și 'n ochii babei, negri și umezi, parcă ar fi o lume fantastică, o lume de rai și de iad.

Țiganca, fără să clipească, spune încet:

— Da eu nu văd ursita, nu! Văd o casoaia și adunătura di oameni.

Mi-i somn, mi-i tare somn. Inchid ochii și simt mâna țigăncii frecându-mi tâmplele și pe frunte simt un fier înghețat. Simt, tot, ca o plăcere pe care n'am mai avut-o de când sunt. Deschid ochii, mă scol cu greu și un fel de oboseală a minții și a întregii mele firi mă ține 'n loc. Țiganca cere Marghioalei un pahar cu apă, își umple o mână și mă stropește pe obraz. Mă trezesc ca din somn și cu destulă putere și ușurință, mă mișc. Sui scara și în sală mă 'ntâmpină baronul, oferindu-mi câțiva boboci de trandafir pe care singur, condus numai de Lache, îi adusese din seră în acelaș moment.

Țin florile în mână și mergând alături prin sală, mai spre lumină, văd pe baron uitându-se lung la mine și-l aud întrebându-mă grăbit:

— Sunteți obosită ori sunteți bolnavă, domnișoară?

— Nu, domnule baron, sunt emoționată.

— Motivul emoției dumneavoastră, trebue să fie tare adânc, dacă vi s'a imprimat pe față atât de vădit.

— Poate că motivul, prin el însuși; dar, tot ține de chipul în care omul primește o surpriză ori trăește intens ceva cu totul deosebit.

Lumina unei simțiri ce nu era tristeță, dar nici bucurie nu era, se lăsă pe fața baronului ca un târziu amurg de vară pe un vârf de munte golit de păduri...

Imi dau sama că mă 'ntrecusem cu enigmatica-mi mărturisire și mă grăbesc să-i spun:

— Astăzi, mi s'a întâmplat ceva ce cu greu am să uit; sau, niciodată, n'am să pot uita.

Baronul se oprește 'n mijlocul sălii, tace, mi se uită 'n ochi și-mi spune emoționat:

— Voiți, domnișoară, să trecem în altă lume, în lumea aceia care dacă nu supără, poate da creatorilor ei, cele mai adevărate și mai mari bucurii? Și, atingându-mi ușor brațul, mă îndreptă în salonul cel mare, cu galeria portretelor trecute peste un veac și pictate de maeștri polonezi și ruși din acel timp.

De Hess le privește cu ochi de cunoscător și 'n fața celor mai multe dintre ele rămâne ca 'n extaz.

— Asta-i artă demnă de cult.

— Sunteți pictor?

— Imi place, înțeleg și simt pictura bună, făcută cu știință și talent, ori aceia ce-i exteriorizare, inconștiență, care, uneori răstoarnă și nimicește volume de teorii...

— Ați învățat pictura?

— Da, domnișoară, dacă a *învăța* se chiamă a vizita multe galerii, a te opri și a studia pe cât cu ochiul, pe atât cu simțirea, numai lucrurile acelea spre care mai mult sufletul meu mă 'ndemna.

— Lucrați mult?

— Lucrez numai atunci când un tip sau un peisagiu mă impresionează în chip deosebit; altfel, meseria-pictură o consider ca un sacrilegiu de neertat.

Rude, renumitul sculptor, de departe înrudit cu familia mea, mi-a fost profesor un timp, și, după un an de lucru, în desen, numai în desen, mi-a spus:

— Desenul, tinere, e ca un corp omenesc clasic și bine întreținut; ia sama să nu-l îmbraci niciodată în sdreanța unei picturi în al cărei amestec de culoare, ai pune și gândul *lucrului* în sine.

Lasă-te, cu totul, în voia sufletului tău, a imaginației și acelei stări, care dă creații.

Am avut, pe urmă, doi profesori: Natura și impresiile ce-mi dădeau pictura aleasă din galerii odată cu stările mele sufletești.

Nu sunt pictor decât atunci când simt că nu pot fi *decât* pictor.

Dar dumneavoastră, domnișoară, ce artă cultivați?

— Imi place muzica. Și, când trăia mama, o bună clavicinistă, învățam serios și cu înțelegere, se spunea. Pe urmă, studiile mele pianistice supărau oricând pe mama vitregă; și, de atunci numai vederea clavirului mă întrista. L-am dat unei prietene; și, ca să-mi ogoi setea de muzică, am adoptat... ghiciți ce instrument cu coarde?

— Harpa, de sigur.

— De ce sunteți atât de sigur, l-am întrebat.

— Pentru că chipul, ținuta, glasul și expresia dumneavoastră, în orice gest, îmi spun că natura vi l-ar fi predestinat.

— Nu, domnule baron, nu!

Intr'o zi, când am ascultat cântând din *cymbal* tare frumos, am adoptat pe nepoata instrumentului vechiu...

— Ghitara?

— Da. Cântam rar, ca să nu supăr și mă uitam cântând, atunci când doamna Baltă se ducea pe mai multe zile la Iași ori la Cernăuți.

Baronul se uită la mine cu o compătimitoare înțelegere; și, după o clipă de tăcere, spuse încet și cu alt glas:

— Dar eu am uitat aproape misia importantă și grabnică (intonă aceste cuvinte) dela care cel mai bun și mai frumos motiv, nu trebue să m'abată.

Tăcută, alerg să trag clopotul și 'n aceiași tăcere, Lache s'abate 'n prag.

— Roagă pe Domnul Skardzinski să vină în sală și cheamă pe Alecu, sus.

Skardzinski îmi mulțumește de grija ce-i avusesem și care îi îmbunătățise starea vădit. Apoi întreabă pe baron, pentru ce serviciu fusese chemat.

— Pentru ca domnișoara Baltă să se convingă că bunele sale îngrijiri te-au vindecat.

— Și pentru ca domnul Skardzinski să fie de față la poruncile ce am să le dau.

In timp ce vorbeam, Alecu intră 'n sală.

— Să trăiți, stăpână.

— Mâne, când s'a lumina de ziuă să porniți călări, cu tovarășii domnului baron. Să mergeți așa, cam două poște înainte, spre graniță, și 'n drum să 'ntrebi pe cine-i întâlni, în trăsuri mai cu samă, cum e calea și de se poate trece, cu cai și cu trăsură grea, fără nici o primejdie pentru călători.

— Am înțăles, stăpână, să trăiți!

Mi se pare, însă, că nu l-am limpezit destul asupra primejdiei călătorilor. Gândul îmi străfulgeră prin minte și alerg la ușă.

— Alecule! Alecule! ține bine minte:

— Fără nici o primejdie pentru viața domnului baron.

In tot timpul cât vorbisem cu administratorul, Skardzinski îi traducea, mot à mot, ordinele mele și după ce dragomanul plecă, spunându-ne că are de făcut corespondența, baronul îmi mulțumi de ordinele date și adăugă:

— Sunteți, domnișoară, Prevederea și Conștiința însuși.

Ploaia încetase și spre răsărit se zărea o geană puțin mai luminoasă, printre norii subțiri și fumurii. Prin ușile deschise spre terasă, venea miros de pământ ud și de frunze muiate. Odată cu baronul ieșirăm să cercetăm cerul și drumul tot pustiu...

De pe terasă, într'o parte, cât cuprindea ochiul se vedea Valea Stiubeenilor ce se pierdea într'un orizont de coline și păduri.

— Cât de frumos trebue să fie aici toamna și primăvara, — zise baronul privind cu ochi micșorați în depărtări.

— Da, îmi închipui că toamna și primăvara trebue să fie frumoase la Stiubeeni, dar eu, din copilărie, când încă nu puteam vedea și înțelege bine frumusețea naturii, n'am mai fost în aceste anotimpuri pe aici.

Sunt cinci ani de când, la Paști și în vacanța mare până la deschiderea școalei, eram invitată la o moșie a părinților unei prietene și colege de pension.

— Și, aci, când veneați?

— Rare ori, la Crăciun, atunci când tata și doamna Baltă nu petreceau sărbătorile la Iași.

Stam rezimată de un stâlp al terasei și tăceam, pe când baronul se uita nesățios, în zări. Apoi, veni spre mine și-mi zise blând.

— Ași dori, domnișoară, să-mi pozați mâne dimineață, pentru o compoziție pe care o am în ochi și 'n minte, decând am venit aci. Voiți?

— Dacă asta v'ar face plăcere...

— M'ar interesa, domnișoară, și m'ar bucura mai mult decât pot spune.

— Atunci, ce poză să iau?

— Aceia pe care o am în sufletul meu.

— De artist.

— Compoziția va fi o schiță, dacă îndatoririle mele m'ar forța să plec grabnic; și, va fi un portret, în mediu, dacă... s'ar întâmpla ca împrejurări de forță majoră, să mă mai rețină o zi pe loc.

La masa de seară veni și Skardzinski care, aproape însănătoșit, ne istorisi cu mult dar o dramă petrecută în Bucovina la moșia fratelui său și apoi, o îngrozitoare tragedie, spusă lui de un bunic polonez.

După cafea ne duserăm fiecare să ne hodinim.

CONSTANȚA MARINO MOSCU
(Urmează)

VOIAJE DE STUDII ORT
IN ANUL 1938
spre
STATELE UNITE, CANADA, AMERICA CENTRALĂ
CUBA și MEXICO
INDIILE și AUSTRALIA
Ceylon — Sumatra — Bali — Java
IN JURUL AFRICEI
Cele mai frumoase voiaje săptămânale de Primăvară
spre: COASTA DE AZUR și MAROC
cu circuite forfaitare
VOIAJE de AGREMENT spre:
SPITZBERG, CAPUL NORD
TARILE NORDICE U. S. S. R.
INSULELE ATLANTICE
cu vaporul de lux „STELLA POLARIS"
Recomandăm de acum rezervarea cabinei Dvs. la
Repr. Gen. Societăților de navigațiune olandeze și norvegiene
ORGANIZAȚIA ROMÂNĂ DE TURISM S. A. R. București
CALEA VICTORIEI, 70 (Pasagiul Generala) Etaj I
Timișoara, Strada Venеția, 2 | Iași, Str. a Lăpușneanu, 16
Cernăuți, Str. Regele Ferdinand, 27 | Oradea, Strada Alexandru

Povestea vietii lui Medgid Cail

Din O mie şi una de nopţi

In locurile nu depărtate mult de pustiurile acestea, şi nu cu mulţi ani în urmă, stăpânea un Sultan puternic. Ar fi trebuit să fie fericit, fiindcă avea o ţară bogată, iar din partea vecinilor nu se gândea nimeni să-i tulbure pacea, căci se temeau de el.

In sufletul lui însă stăruia o mare grijă din partea unei fete, singura pe care o avea. La naşterea acesteia, Filosofii cei mari şi Cititorii de stele îi hărăziră că va fi frumoasă nespus, dar că la vremea potrivită căsătoriei, va fi răpită de către un Zmeu puternic, de la care nu va putea fi scăpată de cât de către un om foarte simplu, Mai spuseră apoi că ea va ajunge împărătească, dar că se va ridica împotriva salvatorului şi părinţilor ei cu gând de moarte cruntă.

Soarta hărăzită acestei copile îl înspăimântase pe Sultan. El strânse la curte pe cei mai mari filosofi din lume şi-i întrebă dacă nu ştiu vreun meşteşug prin care să se poată schimba soarta fetei. Dar căpătând păreri multe şi foarte felurite, făcu, în cele mai de pe urmă, aşa precum îl tăe capul, şi anume: ridică un palat năprasnic de'nalt, peste care nici pasăre măiastră nu îndrăznea să treacă în sborul aripilor, rândui cu mult meşteşug în mijlocul lui o grădină minunat de frumoasă, şi închise pe fată acolo.

Ajungând Principesa la vremea măritişului, într'o zi, pe când se afla în mijlocul grădinii, cerul se acoperi cu nouri negri şi se'ntunecă dintr'odată, fulgere dătătoare de groază brăzdară văzduhul către grădina palatului. apoi ca prin farmec perdeaua de nori coborî în depărtate locuri, iar în urma lor, fata Sultanului dispăruse fără de urmă.

Jale mare pătrunse în inima părinţilor. Armata cercetă văile şi văgăunele munţilor, pustiurile şi locurile singuratece, soli isteţi fură trimişi ca să ispitească împărăţiile vecine, dar... totul a fost înzădar. Atunci puse pristavi de strigară în toată ţara că omul care va aduce pe Principesă, Sultanul îl va primi drept ginere şi-i va da jumătate din împărăţie drept zestre.

Dar şi asta fuse oboseală şi zarvă de pomană.

— Un om simplu de tot o va salva — gândi Sultanul.

Trebuia negreşit ca să găsească pe acest om simplu. De aceia cercetă pe supuşi în toate zilele. Breslele de negustori şi de meseriaşi, armata de toate felurile şi poporul tot, era cercetat om cu om. Şi pe fiecare'n parte îl întreba dacă nu se'ncumetă să plece în căutarea fetei.

Intr'o zi veni la regimentul unde-mi făceam şi eu sorocul. Dar pentru că eram un flăcău nespus de prostuţ, pentru ziua aceia mă dădură ofiţerii la grajd, poruncindu-mi să văz de curăţenie acolo, şi să nu ies, ca nu cumva să mă vadă Sultanul.

Stam în grajd şi ascultam ce se'ntâmplă afară.

— Copii! — strigă Sultanul; — voi ştiţi ce nenorocire m'a lovit!... Se'ncumetă careva dintre voi să-mi aducă fata?...

Nici unul dintre camarazi nu răspunse.

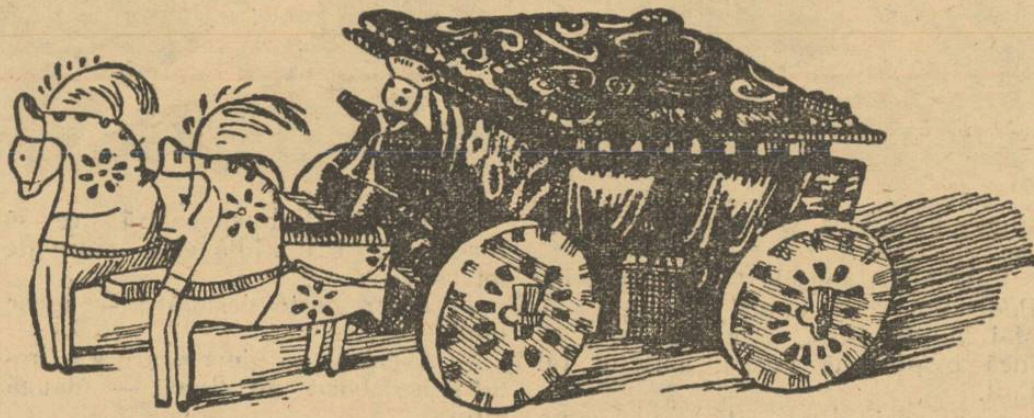
— Paşa!... Toţi oamenii Dumitale sunt aici?

— Toţi, Măria Ta!

— Nu lipseşte nici unul?

— Nici unul, Măria Ta!

Tocmai în această clipă, unui cal îi veni să facă o necuviinţă, iar eu, temându-mă să nu vie Sultanul şi pe la grajd, o luai numai de cât pe lopată

şi eşii cu ea afară ca s'o dau la gunoi. Dar Padişahul mă văzu şi-mi făcu semn cu mâna.

— Băete!... I avino'ncoace!

Mă'nfăţişai aşa cum eram în clipa aceia.

Paşaua încremeni.

— Măria Ta!... Aista e un tâmpit din naştere!... Nici nu ştiu cum dracu s'a rătăcit în oastea noastră!

Apoi se'ntoarse şi se răsti la mine:

— Svârle murdăria din mână, dobitocule!

Sultanul mă privi gânditor.

— Băiete, ştii tu că mi s'a furat fata?... Ai auzit de răsplata pe care o voi da celui care mi-o va aduce înapoi?

Eu nu putui răspunde de cât printr'un rânjet.

— Nu ştie să articuleze nici măcar o singură vorbă afară de „trii”!

Atunci făcui o sforţare şi rostii acest cuvânt:

— Trii!... Trii!... Trii!...

— Ce spuneai Dumneata că nu poate vorbi?... Ei!... Ce zici?... Te'ncumeţi să-mi găseşti fata?...

— Trii!... Trii!... — dar cu capul făceam semn că da.

Sultanul se uită iarăşi mult la mine, vorbind încet, ca pentru sine:

— Un om mai simplu de cât ăsta, nici nu este cu putinţă să mai aflu pe toată suprafaţa pământului!

Apoi se'ndreptă cu vorba iarăşi către mine:

— Zici că poţi să-mi aduci fata?

— Pot! — răspunsei eu, fără să ştiu cum.

— Ziceai că nu poate vorbi!... Il auzişi?...

— Măria Ta!... Nu mi se pare lucru curat!... E pentru'ntâiaşi dată când poate spune un cuvânt omenesc!

— Da!... De bună seamă!... Asta poate fi un semn ceresc!... Să mi-l îmbraci mai omeneşte, că-l iau cu mine la Palat!

Sultanul mă dete pe seama celor mai mari învăţaţi şi le porunci să facă din mine un om adevărat.

Ei s'au muncit cu mine ani de zile. Zi cu zi, încet-încet, inima mea se trezea tot mai mult din somnul nefirii. Sultanul se bucura văzându-mă mereu schimbat, dar eu eram din ce în ce tot mai trist şi mai plin de grijă.

La trei ani, ca un om adevărat, mă găseam la picioarele tronului.

— Fiul meu! Cred că nu ai uitat făgăduiala ce mi-ai făcut!... A sosit vremea ca să călătoreşti. Pentru acest scop, ţi-am pregătit o corabie cu cincizeci de oameni şi un căpitan, dar ţine minte: tu eşti acela care vei dispune de viaţa tuturor!... Să nu iasă nimeni din cuvântul tău, fără pedeapsă de moarte!... Ai provizii pe zece ani, iar bani cât poate nici nu vei avea nevoie!

— Doamne, Măria Ta!... Oare cum voi fi fost eu, atunci când am spus cuvântul acela?... Azi mă sperii cu gândul!... Doar de-mi va fi fost dat mie de la Dumnezeu...”

Sultanul mă petrecu la corabie în ziua următoare şi mă sărută înainte de plecare.

Am pornit în seama celui dintâi vânt bun.

Trecură luni după luni, trecură ani întregi, corabia sbura mereu peste creste de valuri, dar nici un colţişor de pământ în calea mea!

Incepui să nu mai mă simt bine. Imi vâjâia capul de multă grijă.

— Oare'ncotro duc eu atâta viaţă de om cu mine?... Cum voi răspunde, dacă o voi pierde?...

Mă năucea greutatea răspunderii. Cugetam că dacă voi ajunge la un uscat oarecare, să mă pierd departe în interior, pentru ca să dau oamenilor prilejul să se'ntoarcă înapoi acasă.

Trecu şi-al treilea an tot pe apă. Apă şi apă, cer, furtună şi apă!... Şi iarăşi apă!...

Socotii să mă port câneşte cu oamenii, că aşa poate se vor revolta împotriva mea şi mă vor arunca în mare. Am fost bădăran şi crud peste măsură! Am insultat cu uşurinţă şi-am pedepsit toate nimicurile.

Oamenii crezură că din nerăbdare sunt aceste schimbări, şi resemnându-se, răbdară totul. Iar eu am fost nevoit să mă'ntorc la firea mea cea bună de mai înainte.

De-abia în al patrulea an am zărit o muche de pământ. Ostaşii începură să se pregătească, gândind să debarce cu toţii.

— Nu, băieţi!... Nu aşa!... Poate că e pericol mare, şi-atunci pentru ce să pierim cu toţii?... Debarc eu şi cu doi oameni!... Atât!... Dacă peste patru zile nu mă'ntorc, atunci să debarce alţi trei ca să mă caute!

Pătrunsei în interior, şi'ntr'un loc mi-am făcut un bordei din ramuri şi cu frunze. Apoi lăsai pe unul dintre oameni ca să'ngrijească de-ale mâncării, iar eu şi cu celălalt mă dusei în recunoaştere departe înăuntrul acelui ostrov.

Când ne'ntorserăm seara la bordei, găsirăm pe om legat burduf şi bătut măr, iar mâncarea noastră toată mâncată.

A doua zi rămase al doilea om la bordei, dar păţi aceiaşi ruşine. In ziua următoare, am trimis pe oameni în recunoaştere, iar eu am rămas ca să gătesc mâncare.

Ştiam toată şmecheria celui care ne făcuse boclucul. Din vreme, am doborît un trunchiu gros de stejar, l-am crăpat în parte şi-am pus o pană în despicătură. Apoi îmi mai făcui o pană, ca s'o am de trebuinţă.

Când către seară mâncarea fu gata şi mirodenia ei umplu depărtările, numai ce mă trezesc lângă mine cu o pocitanie de om înalt cât o cizmă, dar burduhos ca un cadiu, şi cu un bărboi lung în josul unei guri mereu rânjite.

— Bună seara, Voinicule!

— Bună, măi Ţâcă!...

— Fii bun şi dă-mi o leacă de udătură, că nu mai pot de foame!

— Ţi-oi da, că este mâncare destulă şi pentru un copchil ca tine!... Numai fii bun şi-mi ajută ca să desfac stejarul ista, că am de gând să fac nişte losbe cu care să-mi dreg bordeiul! Uite... Ia pana asta în mână şi sui călare pe butuc pentru ca s'o pui ceva mai sus de cealaltă!

Pusei mâna pe topor. Naiba-pământului încălecă pe butuc, iar când barba lui intră în crăpătură, cu o lovitră puternică sburai pana şi i-o prinsei ca'ntr'un cleşte.

— Acuma, tartore, să faci matale bine şi să joci aşa cum îţi cânt eu! Cine eşti, şi ce cauţi aici?

Ii pusei vârful săbiei în dreptul inimii.

— Eu sunt Smeul stăpânitor în insulă! Lasă-mă binişor că-ţi voi spune totul, Medgid Cail, cel care cauţi pe fata Sultanului!... Dar să ştii că Principesa nu este la mine! Ea este la fratele meu, la duşmanul care m'a pedepsit pe mine cu trupul acesta aşa de caraghios!

— Şi unde stă fratele tău?

— Ai să mergi drept înainte încă doi ani încheiaţi! Dar să iei seama să nu ajungi acolo într'o lună cu zile fără soţ că este treaz, şi dacă te vede, te va ucide de departe numai cu privirea ochilor lui!... Să potriveşti lucrurile aşa, încât să ajungi acolo într'o lună care are zile cu soţ, când îi este sortit să doarmă. De alt fel ai să-l auzi de departe că răsună marea şi se cutremură ferecăturile cerului din cauza sforăiturilor lui. Numai atunci te poţi apropia de el cu toţi oamenii tăi!

L-am ucis pe Tartacot, m'am întors la corabie şi am plecat. Socotind bine vremea, am ajuns pământul acela într'o vreme când dormea.

Mi-am rânduit oamenii în lungul unui trup de un chilometru, iar la un semn al meu, aceştia tăbărîră cu topoarele şi-l făcură bucăţi.

Apoi mă repezii la palat.

— Măria ta, am venit să te iau acasă!

Principesa mă privi cu neîncredere.

— Voinice, fugi repede, că de te simte...

— Dar l-am omorît pe spurcăciunea de Smeu!... Luminatul Sultan, m'a trimis!... Iată, aici este inelul pe care mi l-a dat ca semn!

După ce se'ncredinţă bine că fusesem trimis de Sultan, veni cu mine pe corabie şi plecarăm repede. Vântul ne veni în ajutor, căci bătea acum tocmai în sens contrar. Ostrovul dispăruse de mult din zarea ochilor, când întrebai pe Principesa despre inel.

— L-am uitat pe fereastra camerei unde m'ai găsit!

Am oprit corabia şi-am dat poruncă să mă aştepte pe loc până ce mă'ntorc înapoi. Apoi m'am suit într'o barcă, şi'ntinzând pânza, am mers în zigzaguri mari, precum se obişnueşte a se merge în contra vântului.

După a doua săptămână am ajuns la ţărm, am luat inelul, iar după altele două, eram la locul unde lăsasem corabia.

Dar nu mai era acolo.

Am priceput ce mi s'a'ntâmplat şi o desperare de moarte mi se statornici în inimă.

Lacrimi ferbinţi îmi orbiră privirea.

M'am ridicat în barcă, am întins mânile către cerul senin de de-asupra mea, şi cu glas tremurat de durere lăuntrică, m'am rugat Celui Prea Inalt.

— In seama Ta las firul vieţii mele, Dumnezeule!

M'am lungit pe fundul bărcii cu faţa în jos. Un somn de moarte îmi încleşta genele. Şi odată cu mine, adormi şi furtuna din lăuntrul meu.

Târziu, mă trezii când barca se lovi şi se hârşâi pe ceva tare.

Eram lângă un ţărm foarte stâncos. Un miros puternic de flori venea dinspre interiorul uscatului.

— Dumnezeu n'a vrut să pier!... Lăudat să fie numele Lui!

M'am suit cu greutate pe ţărm.

(Continuare în pag. 10-a)

NOTĂ. — In original, al treilea călător este trecut numai cu câteva vorbe. Am complectat această lipsă cu un basm cules în Huşi de la bătrânul tâmplar Ivanovici, care l'a auzit de la alţii ca făcând parte din „O mie si una de nopţi“.

M. P.

Eram într'o câmpie plină numai de flori al căror parfum îmi tămădui sufletul rănit. Nu mai simţeam nimic omenesc în mine.

Departe în interior, sticlea o căsuţă albă cu acoperişul de stuf. Luai cărăruia care şerpuia printre flori, şi bătui la portiţa ei.

— Intră, Medgid Cail!... se auzi o voce dinlăuntru. — Nu credeam să'ntârzii aşa de multă vreme!

Inăuntru era un bătrân cu faţa ca o floare

— De unde mă cunoşti dumneata?

— Atot Puternicul a rânduit să te aştept aici în patria tuturor florilor din lume!... Pentru sufletul tău cel bun pătimeşti, dar tot pentru acest suflet te răsplăteşte Dumnezu!

Mi-a făcut mare plăcere tovărăşia frumosului bătrân. Ingrijeam amândoi de flori, le făceam cum credeam noi că vor fi mai frumoase, le stropeam cu parfumuri noi şi aripam semincioarele lor, pentru ca să le ducă mai uşor vânturile care băteau către ţărmul pământului.

Anii trecură pe nesimţite. Imi uitasem de toate.

— Domniţa va fi intrat în apele împărăţiei! — vorbi omul florilor.

Vorba asta îmi deschise rana cea veche. De-atunci mi-am pierdut şi liniştea, şi pofta de mâncare.

— Prietene, mi se pare că ţi-ai pierdut curajul!

— Socot că Domniţa va fi aproape de casă...

Oftai, dar şi mai greu oftă omul florilor.

— Spune drept: ţi-i dor de ea ?

Sufletul meu atât aştepta. Incepui să plâng.

— Cine a luptat ca s'o găsească, şi cine se va bucura de frumuseţile ei!

— Cine ?... Căpitanul!... Cum ai plecat de pe corabie, a ridicat ancora, şi plecând, a ameninţat-o pe fată că o va ucide dacă nu va spune acasă că el a salvat-o!

Asta să-ţi fie de 'nvăţătură şi să nu mai ai încredere în oameni!

Omul florilor tăcu o vreme.

— Dar dacă vrei, te pot ajuta ca să fii într'o clipă acolo!

— Dacă vreau...

— Sui în pod!... Ai să găseşti acolo o geantă şi o sabie!... Dă-le jos!...

Când m'am dat jos cu lucrurile, Bătrânul ţinea de căpăstru un cal frumos.

— Iţi dau aceste lucruri şi calul! Cu aceste daruri ale mele, vei putea cuceri şi stăpâni lumea!... Ţine bine minte: dacă scoţi sabia şi o ridici asupra unei armate, vor muri toţi acei care se vor găsi în faţa ta! Acum bagă mâna în geantă! Găseşti ceva ?

— O para !

— Arunc'o jos şi cată iarăşi în geantă !... Ce găseşti ?...

— Aur !... E plină cu aur !

— Să ai totdeauna grijă să laşi în geantă un ban pe care să-l poţi arunca jos !... Altfel nu faci nimic !

Mă grăbii să mă sui pe cal.

— Nu te mai încrede în nimeni, şi nu spune nimănui care e taina puterii tale !... Dacă nu vei păstra secretul, ţi se va tăia capul, iar calul te va aduce mort aici !

Mi-am luat rămas bun de la Bătrân şi-am poruncit calului să mă ducă mai repede de cât gândul. Astfel, am fost în cetate numai într'o clipă.

Era mare clocot acolo. Sultanul fusese prevestit despre sosirea fetei şi făcuse pregătiri mari. Armata şi poporul ocupaseră tot ţărmul mării. Sub umbra a mii de arcuri de triumf, fusese întins un enorm covor de mătase. Numele lui Medgid Cail flutura pe toate buzele.

In cele de pe urmă, corabia acostă. Eram şi eu pe-aproape.

Dacă se 'ntinse puntea, de pe corabie eşi numai Principesa şi Căpitanul.

— Unde-i Medgid Cail?... întrebă Sultanul.

— Medgid ?... Care Medgid, Măria Ta, — făcu nedumerit Căpitanul. — Ah !... Da !... Tâmpitul acela de Cail !... A sărit în mare şi s'a 'necat în chiar ziua plecării !... Singur m'am dus, Măria Ta, am luptat cu Smeul, singur l-am ucis, şi singur am salvat pe Principesă !

Fata întări spusele Căpitanului, iar Padişahul vesti lumii căsătoria ei. Mai înainte însă, fata ceru voie să facă o pomană pentru sufletul lui Cail.

— Fiindcă, dragă tată, se cheamă că tot de la el îmi vine salvarea !

Slujitorii au scos la poarta seraiului butoae cu dulceaţă, hărăbăli cu pâne şi saci cu parale. Norodul trecea pe-acolo, unul după altul, primea o dulceaţă, bea un pahar cu apă rece, iar după ce i se punea în palmă o pâne şi un ban, se ducea după treburile lui.

Am trecut şi eu.

— Primeşte, omule, pentru odihna sufletului lui Medgid Cail ! — îmi spuse Principesa.

— Măria Ta, primesc pentru sănătatea lui, fiindcă omul acela trăieşte !... Iar dacă Măria Ta vrea să-l vadă, atunci să se uite la mine !

Peste o clipă, Domniţa era la gâtul meu. Impreună ne duserăm la Sultan care se 'nfurie cumplit pe Căpitanul înşelător.

— Am bănuit eu că nu-i lucru curat !... Să fie rupt bucăţi cu cămilele !

— Măria Ta, iartă-l !... Să-l dispreţuim !... Destulă pedeapsă că va trebui să trăiască în sărăcie, departe de slujba lui !

Sultanul mă ascultă şi se mulţumi numai să-i ia dreptul de a sluji pe mare.

Făcui o nuntă împărătească.

Dar un Sultan tânăr şi puternic din vecinătate, auzind despre întoarcerea Principesei, trimise oameni să o ceară în căsătorie pentru el. Lămuririle lui socru-meu înfuriară şi mai mult pe acel Sultan. El se pregăti grabnic de război.

Fu adunat şi divanul cetăţii noastre.

— Boierii Dumneavoastră, ce să facem ?... Primejdia este mare de tot !

— Avem oaste destulă ! — spuse unul.

— Avem şi un ginere care s'a luptat şi a doborît pe Smei! — adăugă altul.

Atunci mă ridicai şi eu.

— Măria Ta !... Eu aş zice să nu facem nici un fel de pregătire !... Armata pe care o avem noi acuma, va fi prea destulă ca să sfărâmăm pe duşman !

— Dar ei or să vie prăpădenia pământului !

— Oricâţi ar veni, vă rog să aveţi încredere, că aşa precum am doborît pe Smeu, tot aşa vă voi ridica biruitori de-asupra vrăjmaşului !

Izbutii să-i conving să nu mai facă pregătiri, dar inima tuturor tremura de frică şi de neîncredere.

De formă am luat oastea şi m'am tras cu ea către graniţa ţării mele.

Negreşit că i-am învins ! Am lăsat în viaţă numai pe Sultanul vrăjmaş şi toată curtea lui, pe care i-am dus cu mare pompă în cetate şi i-am ospeţit ca pe nişte împăraţi veniţi în mosafirlâc.

Apoi cu vrednicie şi cu cinste i-am condus până la graniţa ţării lor şi le-am dat drumul.

Acest Sultan se linişti pentru o bună bucată de vreme, dar nu-şi mai putu deslipi gândul de la nevasta mea. Chemă la curtea lui pe toţi vracii şi filosofii cei mari, şi făgădui răsplată mare celuia care ar putea prilejui dragostea Principesei, sau măcar o silnică răpire a ei. Dar nimeni nu se 'nvoi, căci cu toţii se temeau de tainica mea putere.

Aproape că desperase omul, când la curte se'nfăţişă o babă urîtă.

— Măria Ta, eu pociu să fac să te 'ndrăgească nevasta ăluia de-i zice Cail !

— De faci Dumneata treaba asta, să ştii că te cântăresc numai cu aur, mătuşe !

— Nu, maică !... Mie să-mi faci pe feciorii mei să fie prinţi sadea !

— Numai Sultani şi Viziri ţi-i fac!

Curând după aceia, baba veni în cetatea mea odată cu o droae de spioni. Făcând ea ştie ce, găsi prilej să vorbească nevestei.

— Fă-ţi pomană şi cu mine, mărită Domniţă, şi dă-mi un ajutor ca să pot trăi pe lumea asta !... Că dacă m'ai ţinea pe lângă matale, te-oi sluji şi eu, că ştiu bine citi în stele, desleg viitorul din palmă şi citesc în cafea cum ai citi matale o scrisoare !... Iaca... de probă, întinde matale o ţărulică palma !

Aceste vorbe scormoniră curiozitatea femeiască.

— Linia vieţii matale, coteşte şi se 'ngroaşă, semn că temeiul vieţii ţi se va schimba în bine !... Ai să te ridici în tovărăşia unui crai cu coroană, că acela te preţueşte mai mult !... Matale spui să nu schimbi temeiul casei, dar la urma urmei, tot ai să-l schimbi, fiindcă aşa este scrisa soartei !

Nevasta o numi pe babă la coteţul găinilor, şi foarte dese ori sta de vorbă cu ea.

— Şi pentru ce s'arată, mătuşă, că trebue să schimb temeiul casei mele?

— Fiindcă aista pe care ţi l-au dat în schinare, e de neam prost: ţopârlan cu călcâele crăpate !... Şi pentru că pe matale te iubeşte Sultanul ăl de l-a bătut Ţopârlanul !... Şi cum l-a bătut ?... Barim nu cu vitejie, cum se cuvenea să se bată un bărbat !... Cu fărmăcătorie, cum aş face eu, o babă putredă! Mâne-poimâne, dacă i-o veni toanele, tot cu fărmăcătoriile lui te-o preface şi pe matale într'o broască râioasă, pe care s'o ucigă un neghiob cu o cheatră !

Vorbele babei au intrat adânc în inima femeii. Pe de altă parte, chipul Sultanului vecin începuse a-i tulbura pacea sufletului. Toată ziua, baba era pe lângă ea.

— Dumneata glumeşti când spui că mă iubeşte Sultanul !

— Mătuşa nu şăguieşte !

— Ai putea să mi-aduci un semn de la el ?

— Tot ce doreşti !

— Când a fost la noi, am văzut că avea un inel frumos în deget !... Pe acela să mi-l aduci ! Şi... negreşit... o scrisoare...

Astfel, fără ştirea mea, se 'nteţiră scrisorile între nevastă şi Sultanul vecin. Iar eu îi eram din ce în ce tot mai nesuferit.

Intr'una din zile, mă trezesc eu că nevasta vrea să ştie secretul puterii mele ! Toate sforţările pe care le-am făcut ca să 'nţeleagă pericolul în care mă pune, au fost de prisos. Aşa de mult şi de groaznic m'a sâcâit, încât odată i-am croit o palmă şi i-am spus fără să vreau:

— In sabie, şi'n geantă !... Acuma ştii ?

— Vezi ce rău eşti ?... Ai spus că mori... Iată: mi-ai spus şi n'ai murit !...

Truda din ultimele zile mă obosise peste măsură. Seara adormii ca un buştean. Târziu, mă trezeşte glasul fermecatei genţi :

— Stăpâne !... Mă fură baba de la gâini !

M'am sculat, am aprins lampa şi-am căutat de-a fira 'n păr toată încăperea, dar... nici urmă de babă!

De cinci ori m'a fiert aşa !... Mi se 'nchideau ochii de oboseală.

— Stăpâne !... Mă fură baba de la gâini !

— Da fure-te dracului, şi lasă-mă'n pace !

Geanta n'a mai spus nimic, dar dimineaţa când am dat să mă 'mbrac, nu mai era nici geantă, nici sabie. Iar peste o săptămână, aflarăm că Sultanul vecin a trecut graniţa şi că face mare prăpăd între oameni.

Am spus lui socru-meu să se supue, ca să cruţe viaţa oamenilor, fiindcă nu-i rost de 'mpotrivire, de oarece mi s'a trădat secretul puterii.

Făcurăm act de supunere. Când Sultanul duşman intră în cetate, nevasta stărui din toate puterile pe lângă el ca să ne spânzure, pe mine, pe tatăl şi pe mama ei.

— Păcătoşii ăştia mi-au dat de gât un ţopârlan !

Totuşi, duşmanul puse la 'nchisoare pe bătrâni, iar pe mine mă condamnă la moarte.

M-au pus cu capul pe tăetor. Eu i-am amintit însă purtarea mea din trecut.

Duşmanul parcă s'ar fi 'ndurat

(Continuare în pag. XI-a)

A APĂRUT

AVENTURA ROMANE DE ACTIUNE ŞI PASIUNE

Prin subteranele gangur. secrete ale Villei Suspinelor... Cădea-va Ted Fellow pradă forţelor demonice guvernate de geniul bizar al profesorului Eldin?... Masca de Argint — înger sau complice şi vampiră?... Mască de Argint... Zeiţă a frumuseţii!.. Cine eşti Mască de Argint?...

Complect 8 LEI. —

la chioşcari şi librari

CITIŢI IN FIECARE JOI

excelenta revistă de popularizare

„MEDICUL NOSTRU"

TINEREŢE

SĂNĂTATE

FRUMUSEŢE

EDUCAŢIE SEXUALĂ

16 pagini ilustrate în culori 5 LEI

să-mi lase viața, dar nevasta sări cu gura :

— Tae-l!... Tae-l numaidecât ?... Vreau să-l văz mort !

Am simțit atunci că sfârșitul nu mai este prea departe de mine.

— Nu cer să faci cum ți-am făcut eu !... Pentru asta, ar trebui să ai și sufletul meu :!... Te rog însă pentru un ultim bine: să legi trupul meu de calul cu care am venit în aceste locuri, apoi să mă săgetați și să lăsați calul să mă ducă, așa mort unde va ști el !... Cel mult să-i croiți câteva bice pe spinare, ca să o ia din loc de pe aici !

Uzurpatorul aprobă, iar când văzu că i se aduce de la grajd un fel de gloabă urîtă și bătrână, râse de mine!

Dar spre marea lor uimire, gloaba, când mă apropiai de el și pusei picioarele în scări, ca gândul se ridică până la cer și se făcu nevăzut cu mine cu tot.

Astfel am ajuns iarăși la insula florilor.

— Nu m'așteptam să te văd așa de curând !... Acuma să te cam cerci a uita despre lume !

— Lumea aș uita-o eu, dar nu mă pot despărți cu gândul de bătrânii ceia care stau la 'nchisoare numai dintr'o prostie a mea !

— Aș mai face o 'ncercare cu tine, dar putere mare nu mai dau pe mâna ta !... Ai avea acolo un prieten credincios ?

— Am !

— Bagă de seamă, că dacă nu este cu totul credincios, te poți nenoroci pentru toată viața !

— Am unul în care mă pot încrede !

— Atunci îți dau acești trei cărăbuși ! Ai să mănânci unul și vei fi în cetate. Te duci la casa prietenului tău și-i spui că te vei transforma într'un cal frumos cum nu s'a mai văzut pe pământ, iar el să te scoată la vânzare mai pe lângă palatul Sultanului, și să ceară pe tine ca preț de cumpărare, de zece ori greutatea ta în aur !... Mănânci al doilea cărăbuș ca să te faci cal, iar dacă va trebui să iei chipul tău cel firesc, vei înghiți pe cel de-al treilea !

Așa am și făcut. Prietenul meu de 'ncredere era fostul meu vizir. El mă scoase la vânzare. Toată cetatea se adună în jurul meu. Toți mă admirau, dar ziceau că sunt foarte scump.

In cele din urmă ajunse vestea la urechile Sultanului care mă cumpără și mă plăti numaidecât, căci numai el putea să aibă atâta aur.

Indată ce slujitorii mă băgară în grajdul împărătesc, veni Sultanul și cu nevastă-mea, ca să mă vadă. Alintându-se ei cu dragoste în fața mea, mie-mi dădură lacrimile. Iar dacă mă văzu nevasta cu ochii umezi, sări numaidecât cu gura:

— Aista nu-i cal de-adevărat !... Aista e fermecătorul acela de Medgid Cail ! Tae-l, și pune-l pe foc imediat !...

Au plecat de lângă mine certându-se. Dar eu îmi știam viața pecetluită. Știam soarta care mă așteaptă. Intorsei capul și privii prin ușa întredeschisă în curte. Una dintre fetele care slujeau pe nevastă, trecu prin apropiere.

— Fetițo !... — strigai eu încetișor; — vin-o puțin aici la grajd !

Fata veni repede, dar rămase mirată când nu văzu pe nimeni de cât un cal.

— Nu te mira ! Eu, calul, te-am chemat !... Eu nu sunt cal adevărat!... Eu sunt Medgid Cail, și am luat forma asta pentru ca să-mi pot recăpăta mai ușor puterea, pentru ca să pot libera pe bunii noștri stăpâni !... Vrei să mă ajuți ?

— Da, Stăpâne !... Ce trebuie să fac ?

— Uzurpatorul are să mă taie și să mă ardă pe foc ! Să fii și tu de față pe-acolo, și să ții bine șorțul că-ți va cade un cărbune !... Tu să-l îngropi sub geamul camerei în care doarme nevastă-mea, apoi să mai treci peacolo ca să stăm de vorbă !... Eu am să mă transform într'un măr plin de fructe !

— Bine, Stăpâne, așa voi face !

Până seara mă tăiară și mă arseră, dar în dimineața următoare, când Sultanul deschise ochii și privi spre geam, văzu cu mirare că era acolo un măr plin cu mere mari și frumoase ca niște rubine enorme.

— Semn bun, nevastă ! — spuse Sultanul; sub geamul nostru a crescut un măr foarte frumos !... E un semn de la Dumnezeu !

Nevasta sări și ea la geam, îl deschise și 'ntinse mâna ca să rupă un fruct, dar ramura se retrase de la mâna ei.

— Tae-l — țipă ea de-odată; ăsta-i păcătosul de bărbatu-meu !

Când mai târziu veni fata pe la mine, îi spusei să fie față la tăere, iar așchia care-i va sări în poală, să o arunce în iazul Curții.

Fata mă ascultă, iar în cursul zilei se răspândi vestea că pe iazul din grădina Sultanului, s'a lăsat din zbor un rățoi de o frumusețe neobișnuită.

Sultanul chemă pe vânătorul curții și porunci să vâneze rățoiul și să dea ordin să fie făcut la frigare.

Meșterul își luă arcul și săgețile, și ajungând la malul iazului, ochi cu meșteșug, trase, iar rățoiul rămase cu zgaibele 'n sus. Işi scoase șalvarii și intră în apă ca să-l ridice, dar când să puie mâna pe el, rățoiul făcu odată zbârrrr !, trecu pe sub nasul lui, și făcând câteva rotocoale pe sus, stătu iarăși pe baltă ceva mai departe.

Vânătorul înjură de necaz, ieși pe mal și puse iar mâna pe arc.

— Las' că mi te rânduiesc eu, pezevenchiule !

Dar trase mereu până ce soarele ajunse dincolo de prânz, și păți mereu aceiași rușine.

Se'ntoarse la palat cu toată mândria lui terfelită.

— Măria Ta, jur că ăla nu-i rățoi, cum nu-s eu Sultan !... Ăla e dracul gol !... Și pe dracu, eu nu-l pot vâna!

Sultanul îi aruncă o privire disprețuitoare.

— Sau te-ai prostit, sau te-ai îmbătat !... Hai cu mine, păcătosule, să-ți arăt cum se vânează un rățoi !

Sultanul se 'ndoia totuși, de succes. De aceia el nu vru să mai ia pe nimeni cu ei.

La baltă, Sultanul ochi, trase, iar rățoiul rămase iarăși cu picioarele 'n sus.

— Il vezi ?...

— Il văd ! Tot așa a rămas și la mine !

— Du-te și-l ia !... Ce mai aștepți ?

Meșterul clătină dârz din cap.

— Nu !... Nu mă duc, fiindcă, dacă mi-o zbura pe sub nas, cum obișnuește pezevenchiul, ai să zici c'am fost beat și că de-aceia nu l-am putut pnide! Du-te singur, Măria Ta !

— Adică tu crezi... Nu vezi că nu mișcă ?

— Nu cred, Măria Ta!... Sunt încredințat că nu l-ai lovit, și că, ticălosul vrea să-și râdă de Luminăția-Ta !

— Ești curat nebun !

Supărat peste măsură, Sultanul se desbrăcă repede, descinse sabia și o puse pe iarbă, desfăcu geanta și o puse alături. Apoi se desbrăcă și de restul hainelor, și intră în apă. Cu pasul sigur, el se apropie până ce întinse mâna.

— Dobitocule !... Vezi acum că l-am ucis ?

Meșterul de-abea-și ținea râsul.

— Pune mâna pe el, Măria Ta, și ridică-l... dacă poți !

Dar n'a putut. Rățoiul îi jucă festa și lui, sburã drept spre mal, înghiți la repezeală și al treilea cărăbuș, și prefăcându-se 'n om, puse mâna pe sabie și pe geantă.

Meșterul se tăvălea pe jos de râs. Sultanul însă îngheță în baltă.

— Mă cunoști, Măria Ta?... Prea Luminatul Padișah să poftească să se 'mbrace, că e rușine mare să-l vază lumea căzut într'o baltă!

Dar nu se 'ndura să iasă.

— Incredințez pe Măritul Sultan că mă voi purta cu mai multă omenie de cât...

Sultanul cugetă că poate-l va erta și de data asta. Işi luă inima 'n dinți, se 'mbrăcă și porni tremurând către palat, mergând foarte trist alături de Cail.

Intre timp, populația cetății aflase că Medgid Cail căzuse din cer, și că-și luase iar vechea putere. Oameni numeroși veniră întru întâmpinarea mea.

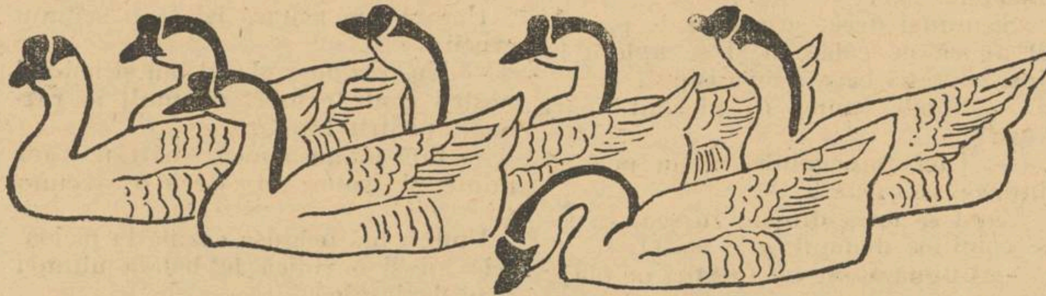
Am scos pe Bătrâni de la 'nchisoare, am potolit dreapta lor mânie împotriva fiicei lor, apoi ne-am așezat cot la cot, eu, nevasta, și uzurpatorul. Și am tras fiecare câte o săgeată drept în sus. Numai două s'au întors înapoi și au pătruns din creștet până 'n inimi, pe nevastă și pe amantul ei.

După îndemnul bătrânului Sultan, m'am căsătorit cu credincioasa fată care m'a ajutat, am moștenit apoi tronul împărăției și am domnit cu cinste până când mi-a murit credincioasa tovarășe, ceia ce s'a 'ntâmplat nu cu multă vreme în urmă.

Am lăsat în scaun pe fiu-meu, iar eu mă duc să-mi termin viața între brazdele de pământ veșnic parfumat al insulei florilor.

Traducere de M. F

Ce nu se știe despre Paris

Sunt destule stări parisiene cari — fără să fie secrete — nu sunt totuș cunoscute, chiar de acei cari au fost la Paris. Astfel, dacă veți întreba pe oricine care este cel mai mare port al Franței, vi se va răspunde că e Marsilia, sau Havre, etc. Dar adevărul, deși în văzul tuturor, e altul, — necunoscut nici de cei mai mulți francezi.

Paris — cel mai mare port al Franței

Spre uimirea tuturor, cel mai mare port francez — adică portul cu cel mai mare număr de tone trafic anual — este Parisul!

In portul Paris intră și ies vase cu mai mult tonaj decât chiar la Marsilia. Lucrul pare de mirare, căci Parisul e un port fluvial la Sena, în care însă nu ajung vasele de mare, care se opresc la Rouen. In schimb însă, numărul șlepurilor și remorcherelor ce încarcă și descarcă mărfuri și materiale pe cheiurile Senei e atât de mare, încât tonajul lor la un loc întrece tonajul vapoarelor din oricare port maritim al Franței.

Dacă acest lucru nu se știe, aceasta e din cauza ciudățeniei „portului" Paris, care e alcătuit de cheiurile Senei, pe toată întinderea lor în Paris, — astfel încât, dată fiind lungimea lor, nicăiri nu se îngrămădesc vasele, și deaceea nimeni nu bănue că se află — totuși — în cel mai mare port al Franței.

Cine face însă o preumblare mai prelungită dealungul acestor cheiuri, în orice parte a Parisului, începe să-și dea seama de ceeace însemnează la un loc toate aceste șlepuri și remorchere, care descarcă sau încarcă materiale și mărfuri pe „danele" zidite din piatră, cari întregesc cheiurile mai peste tot.

Privind Sena, cu frumoasele ei apusuri de soare potolite, îți atrag oricând privirea șlepurile ce trec încet, în susul sau în josul apei, purtând de cele mai multe ori pe ele și familile celor care conduc; și îndeobște vezi femeile acestor oameni — ce-și fac viața pe apă — cum își văd de treburile casnice, spălând rufe sau pregătind mâncarea, — fără să se sinchisească că... trec prin Paris!

Iar la marginile orașului-lumină, mulțimea acestor vase alcătuește și înfățișarea obișnuită a unui port; și aceasta chiar pe canalurile ce leagă Sena cu celelalte fluvii și râuri, — cum e Loire, Allier, Lot, Ourcq, Oise, Marna și atâtea altele, care au numele cheiurilor acestor canaluri ce se întretaie în mijlocul cartierului numit „la Villette".

Și așa a fost întotdeauna Parisul: un oraș cu viață marinărească însemnată.

Deaceea, nu e de mirare că și primul monument parisian este înălțat de luntrașii de pe Sena din vremea împăratului Tiberiu, care i-au închinat un altar — „l'autel des pantae" — aflat azi la muzeul Cluny.

Vechile gravuri ne înfățișează Sena la Paris acoperită aproape de mulțimea bărcilor și a navelor cu pânze ce o străbăteau, făcând legătura cea mai bună pe atunci cu restul Franței.

Pe Sena se dădeau marile serbări ale vechiului Paris, a cărui lume elegantă de atunci se lăsa dusă de valurile ei în bărci împodobite cu ghirlande de flori și lampioane aprinse noaptea, — ca într'o barcarolă venețiană.

Academicianul francez Louis Gillet, care ne-a vizitat de curând, citează în a sa minunată carte despre „Paris" pe poetul Dorante, care spunea în versuri că a închiriat cinci bărci, din care în patru avea patru „choeurs de musique", — pentru a face plăcere iubitei... „Apa purta concerte", spune Gillet, în această frumoasă evocare.

Dar nu numai viața veselă se desfășoară pe Sena.

Napoleon sosi dela Brienne debarcând dintr'un vas cu care călătorise pe Sena; și tot pe Sena a avut loc cea dintâi încercare a corăbiei cu aburi a lui Fulton.

Și deaceea, din vechime și până azi, stema Parisului este o corabie cu pânzele în bătaia vântului ce o poartă în depărtări.

POMPILIU VOICULEȚ

Johan Bojer

TRECUTUL

Străbătând voios câmpiile, alături de scutierul său, cavalerul Roland se îndrepta, în pasul domol al calului, spre apus... Lur'ase ani nenumăraţi în rândurile armatei împărăteşti şi acum, înainte de a porni iarăşi în război, împotriva spaniolilor, îl muncea dorul să-şi revadă castelul strămoşesc din Bretania...

In depărtarea pustie soarele apunea... şi viile, pădurile şi câmpiile păreau înfăşurate într'o purpură de aur... Zalea şi coiful cavalerului reflectau scânteeri orbitoare. Cei doi inşi mergeau tăcuţi de-alungul râului în care se oglindea albastrul neprihănit al cerului, pe când plopii mărginaşi îşi proectau până departe umbrele lor prelungite...

Ajunseră într'o vâlcea, când pe neaşteptate calul sprinten şi semeţ al cavalerului Roland îşi încetini pasul, adulmecă aerul din toate părţile şi, ridicându-şi capul, necheză.

— Pe toţi diavolii din infern! — exclamă Roland — animalul ăsta simte că se apropie de locul natal.

Soarele apunea şi dealurile pe sub care treceau acum cei doi singurateci, se cufundau în penumbră. Numai culmile erau încă înroşite; şi cei doi războinici mergeau neîntrerupt, privind înduioşaţi cerul unde, printre flăcări de aur, astrul zilei, obosit, îşi căuta culcuş...

Deodată scutierul îşi opri calul şi ascultă...

— Aud un tropăit de cai — zise el în taină. — Poate suntem atacaţi...

Şi fără să-şi dea seama, întinse suliţa, ca să se apere.

Cavalerul Roland aplecă urechea, o clipă.

— Nu, muntean nătărău, nu suntem atacaţi de loc. E marea...

— Marea, — zise scutierul, — n'o cunosc; n'am văzut-o nici odată!

— Taci, ţărănoiule, şi înfrânează-ţi calul.

Cavalerul Roland aplecă iarăşi capul şi ascultă...

— Nobile conte, ce asculţi oare?

Abia după o pauză îndelungată, cavalerul îi răspunse:

— Calul meu nu s'a înşelat... Este marea Bretaniei...

...Cei doi călăreţi îşi continuară drumul spre apus, pe când lumina zilei se stingea... şi ei galopau prin întuneric, sub cerul presărat cu stele...

Pe culmea unui deal, cavalerul Roland îşi opri calul, se ridică în scări şi ascultă mult.

— Auzi?

Scutierul auzi limpede un murmur surd, ca şi cum pământul gemea în adâncimi, ridicând spre cer un plânset neîntrerupt....

— Nobile conte, nu ne paşte, oare, vre-o primejdie?

Cavalerul Roland nu răspunse. Işi dădu capul pe spate şi respiră aerul cu nesaţiu. Apoi mângâe coama împletită a calului...

— Ascultă, copil nepriceput, tu nu înţelegi încă ce înseamnă să regăseşti anii propriei tinereţi... Auzi, tu, marea Bretaniei?

— Nobile conte, îmi pare că aud geamătul unui animal rănit...

— Taci... Poate marea cântă aşa, căci mulţi ani am lipsit de pe-aci...

Şi când ajunseră pe culmea unui alt deal, sgomotul melancolic de până atunci se înteţise. Iar scutierul văzu, spre apus, o fâşie roşiatică din cer oglindindu-se în luciul trandafiriu al unei ape nesfârşite, ce se izbea neîncetat de stâncă şi cânta vijelioasă într'un potop de spumă albă...

— Iată — zise cavalerul Roland, întinzând suliţa, — ceia ce vezi, colo jos, este marea!

Şi se opriră amândoi, câteva clipe. Scutierul holbă ochii, nespus de mirat, pe când cavalerul Roland îşi trecu o mână peste frunte şi respiră iarăşi, îmbătat de fericire.

— Nu, micule nătărău, acum îmi dau seama că n'am lipsit mulţi ani de aci. Totul e ca şi la început... Marea cântă ca odinioară; şi ceia ce-i negru, acolo, în stânga, sunt stâncile pe care le recunosc; nu s'au schimbat de loc. Şi cu toate că e noapte, dunga aceia cenuşie pe care-o vezi e malul. Nu, totul e la fel ca şi la început...

Ei coborîră pe nisipul moale şi calul ţăranului se ridică de mai multe ori în picioare. Dar iată că deodată cavalerul arătă o umbră care se profila asemeni unei stânci fără formă pe albastrul adumbrit al cerului...

— Uite! — zise el — Acela-i castelul meu!...

— Cât timp a trecut, nobile conte, de la ultima voastră şedere prin locurile acestea?

— Taci, copil nechibzuit. Nu întreba asemenea lucruri... Noi am pedepsit multă lume de când ne luptăm în războae şi multe veri au urmat iernilor fără ca eu să fi ţinut socoteala...

Curând după aceia îşi opri calul şi se întoarse să privească marea.

— Imbată-te şi tu de mirosul ei!... Nu, orice ai spune, n'am lipsit mulţi ani de aci, fiindcă totul este ca şi la început...

Şi numai decât se coborî de pe cal, îl apucă de căpăstru şi se aplecă în jos, căutând ceva prin nisip...

— Nobile conte, ai pierdut oare ceva?

— Taci, papagalule, tu nu poţi să înţelegi ce-i asta...

Când se urcă din nu în şea, ca săşi continue drumul, grăi astfel:

— Ultima oară, am fost aci pe plaja aceasta, cu o fată încântătoare. Imi amintesc, cu drag, şi astăzi că piciorușele ei lăsau urme pe nisip... Ah!... n'am putut s'o mai întâlnesc deatunci!...

Deodată calul lui Roland îşi înălţă capul şi necheză spre câmpiile care se pierdeau în intuneric.

— Acum suntem pe proprietăţile mele, — zise cavalerul. — Calul îşi aminteşte locurile pe unde păştea odinioară.

Potcoavele cailor sunară în cadenţă pe o potecă mărginită de un şir lung de copaci. Şi cu toată oboseala, calul cavalerului începu să galopeze, sburdând de bucurie...

— Recunoaşte mirosul grajdului de altă dată — zise Roland. — Scutier, sună din corn!...

Pe când călăreţii galopau spre turnul negru al castelului, scutierul îşi duse cornul la buze şi sună semnalul cunoscut al cavalerului Roland:

Tulei tro,
Tulei tro,
Tulei, tulei, tro...

Deodată în faţa lor se ivi o groapă adâncă şi cavalerul Roland oprindu-se, strigă:

— Unde-i îngrijitorul castelului? De ce nu se coboară puntea de trecere? Scutier, sună iarăşi din cornul tău şi trezeşte câinii...

Iar scutierul, ridicându-şi cornul aurit, sună în întuneric spre zidurile posomorîte ale castelului:

Tulei tro,
Tulei tro,
Tulei, Tulei tro...

Insfârşit, pe lespezile din curte se auziră paşi, răsunând.

Sus, pe zid, se ivi o umbră neagră şi o voce bătrână, obosită, întrebă:

— Cine-i acolo?

Cavalerul Roland strigă voios:

— Suntem duşmani şi vrem să răsbunăm o veche nedreptate... Părăsiţi castelul, ori îl radem dela pământ!...

Vocea răspunse:

— Stăpânul castelului nu-i aci. El a murit de multă vreme în războae, luptând pentru Impărat...

— Taci, cucuvea bătrână şi grăbeşte-te să cobori puntea... Nu-mi recunoşti glasul?... Sunt eu, cavalerul Roland!...

Umbra cea neagră îşi făcu semnul crucii.

— Nu recunosc glasul tău şi nobilul nostru conte e mort de mult în războae, pentru Impărat...

— Iată mănuşa mea, bătrân fără minte, şi spune-mi dacă o recunoşti?

Umbra luă mănuşa căzută la picioarele lui şi o ridică în bătaia ultimei raze de lumină...

— Nobile conte, te reîntorci din lumea morţilor ca să-ţi revezi castelul?... Deschid numaidecât!...

Puţin după aceia, puntea de trecere fu coborîtă, poarta se deschise şi cei doi călăreţi intrară în curtea întunecată a castelului.

— Bătrân nelegiuit, de ce n'ai aprins o lanternă?

— Nobile conte, în castel nu mai e ulei!...

— Şi pentru ce îmi eşi singur în întâmpinare?... Unde sunt cânii mei şi de ce n'au lătrat când vocea mea s'a auzit în curte?...

—Nobile conte cânii au murit...

— Dar servitorii mei de ce nu vin să-mi ureze bun sosit?

— Nobile conte, eu sunt cel din urmă dintre servitorii ce i-aţi moştenit de la tatăl vostru... Şi am trecut de optzeci de ani...

— Taci, pasăre cobitoare... Spune-mi mai bine, de ce tatăl şi mama mea, n'au fost deşteptaţi din somn?

— Nobile conte, ei se odihnesc în pace, de mulţi ani, în cavoul de sub capelă...

Cavalerul Roland se răzimă de coapsa calului şi-şi duse mâna la frunte.

— Minţi, câne spurcat!... Dar, pe toţi diavolii, cum se face că nici copila care trebuia să-mi aştepte întoarcerea, nu e aci?

— Nobile conte, madona Veronica are părul încărunţit acum şi se roagă în mânăstire pentru sufletul vostru..

...După un răstimp, cavalerul întrebă iarăşi:

— Spune-mi, papagal bătrân, câţi din duşmanii mei mai zac în temniţa castelului?

— Nobile conte, cu mulţi ani în urmă, l-am îngropat pe ultimul prizonier, colo, la marginea râului... Socotisem că nici unul din ei nu merită să doarmă în pământul creştinesc al cimitirului...

— Atunci, urmează-mă în sala cea mare, geniu blestemat şi pregăteşte de mâncare, înainte de-a mă culca...

— Nobile conte, nu mai e vin, nici grâu şi nici urmă de vânat... Eu trăesc cu coji de cartofi pe care mi le aduc călugării, odată pe săptămână...

Cavalerul Roland îşi plecă din nou capul în jos şi, după o scurtă tăcere, grăi:

— Văd sala înecată în păianjiniş, iar scândurile trosnesc sub picioarele noastre...

— Nobile conte, pentru numele lui Christ de ce-ai lipsit aşa de mult, de aci?

Cavalerul Roland se întoarse în cele din urmă spre calul lui şi-i zise, mângâindu-l:

— Bravul meu şoim, numai tu ai rămas teafăr!

— Nobile conte, recunosc calul. V'a fost trimis de tatăl vostru, de aci, în toiul unei bătălii, când se împliniseră mulţi ani de când ne părăsiseşi...

Cavalerul Roland îşi duse calul de căpăstru până în mijlocul curţii şi-i dădu să bea, la un jgheab.

Curând după aceia, puntea de trecere se ridica din nou şi roşiatica lumină ce venea dinspre mare, la apus, desena iarăşi pe pământ umbrele celor doi călăreţi...

— Ascultă, bufniţă dela munte, cavalerul Roland s'a reîntors tânăr şi porneşte iar în bătălie. Ia-ţi cornul şi sună ceva vesel.

Dar scutierul îşi duse la buze cornul aurit şi sună în tăcerea nopţii semnalul cavalerului Roland:

Tulei tro,
Tulei tro,
Tulei, tulei, tro.

— Auzi, puişorule, eşti martor că astăzi cavalerul Roland este încă tânăr... Tu ai văzut o fată îmbrăcată în alb şi ai auzit făgăduiala ei de-a mă aştepta... de asemenea, nu uita că jos, colo pe plajă, unde mai sunt încă urmele picioruşelor ei, nu mai târziu de cât eri ne plimbam împreună şi odată, i-am încercuit viaţa în strânsoarea braţului meu tineresc... Iar marea şi stâncile erau la fel ca şi acum şi adormitor de dulce era mirosul câmpiilor şi al fânului cosit... Când mă voi întoarce, numai atunci, poate, se va fi schimbat ceva. Astăzi, sunt încă tânăr...

Şi înainte de-a se îndrepta spre munţi şi a pierde din vedere nepotolitele valuri ale mării, cavalerul îşi opri calul, profilându-se asemeni unei statui de bronz în limpezimea însângerată a apusului.

— Tânărul meu prieten, dă-mi acum cornul tău; vreau să sun eu însumi un adio.

Şi cavalerul Roland îşi duse cornul aurit la buze şi sună victorios spre mare, spre dunga roşiatică dela apus şi spre castelul adâncit în întuneric:

Tulei tro
Tulei tro
Tulei, tulei tro...!

Trad. de G. RADULESCU

Academia Umorului Francez*

Bărbatului îi place să fie singur ca să fie singur. Femeii îi place să fie singură cu cineva.

*

Pentru o femeie, o aventură de dragoste este întotdeauna un punct de plecare. Pentru bărbat, deseori, e un hotel Terminus.

*

Căsătoria: satietate cu riscuri nelimitate.

*

O femeie măritată: o carte care se deschide întotdeauna la aceiaşi pagină.

*

Dacă portul centurii de castitate ar reveni la modă, câţi soţi, venind zdrobiţi din voiaj, ar pretinde că au pierdut cheia dela lacăt.

*

Păcat că femeile nu-şi iubesc bărbaţii cum îşi iubesc copiii, căci ar suferi ele.

*

Dacă ai un băiat, să-l obişnuieşti să plătească el femeilor; când va fi mai bătrân va fi mai puţin surprins.

*

Cât de puternici ar fi bărbaţii dacă nu ar fi slăbiciunea femeilor!

*

Se vorbeşte întotdeauna de unii nebuni din dragoste, niciodată de proşti. Totuşi în dragoste sunt mai mulţi proşti decât nebuni.

*

In prima noapte, femeile se gândesc la plăcerea lor, a doua noapte la Ludovic al 16-lea şi a treia noapte la o pălărie.

*

Când te întorci cu gândul la trecut, ai mai mult regretul ocaziilor pierdute decât mândria succeselor obţinute.

*

Amorul pare născut sub semnul gramaticii: adolescentul articulează, adultul conjugă, bătrânul declină.

Dr. JACQUES K.

Constantin Kirițescu: Jurnalul unei Comitive

Priveliști bulgare și neoturce

Defileul Iskerului

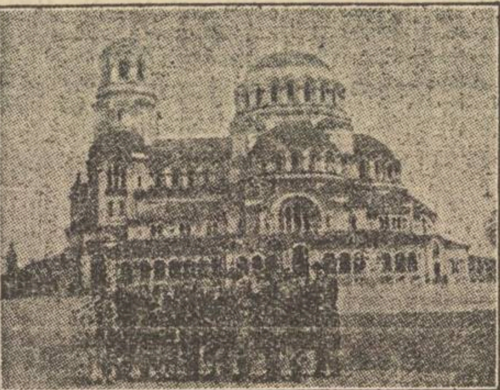
In deobște excursiile atât în țară cât și în străinătate, sunt plăcute, recreiatoare și instructive. Folosul lor însă este și mai mare mai ales când ai darul și ușurința să împărtășești și altora cele văzute și trăite.

Când ai norocul să-ți cadă o asemenea carte în mână, trăești în adevăr clipe de mulțumire sufletească, peregrinând, fără să vrei, odată cu povestitorul prin locurile descrise de el.

Cine ar putea spune că nu se simte mulțumit când începe să citească sau să recitească cele trei volume ale lui Blasco Ibanez, *„Le voyage d'un romancier autour du monde"*, sau cine ar putea spune că nu se simte, chiar de la început, transportat când citește povestirea profesorului Const. Kirițescu, *„Jurnalul unei Comitive"*, (Ed. Casa Școalelor) nume italienesc care înseamnă *asociație de turism.*

In această lucrare a d-lui Kirițescu, aflăm povestirea unei excursiuni făcută timp de peste două săptămâni, cu ocazia unei vacanțe de Paști, la Constantinopol, prin Bulgaria.

„Comitiva" era alcătuită numai din intelectuali și d. Kirițescu într'un stil curgător, care te fură chiar dela prima pagină, te duce cu Asociația d-sale pornind de la Rusciuc, plimbându-te pe la Sofia, apoi la Constantinopol, pentru ca să te readucă de unde ai

Sofia. Biserica Sf. Alexandru Newsky

plecat cu vaporul pe la Burgas și Varna, fără să bagi de seamă că n'ai fost aevea.

Cu ochi de adevărat cercetător, d. Kirițescu vede tot ce trebue văzut, nelăsând să-i scape nimic din ceiace prezintă importanță *culturală, socială* și *națională*, făcând cele mai juste și mai folositoare aprecieri.

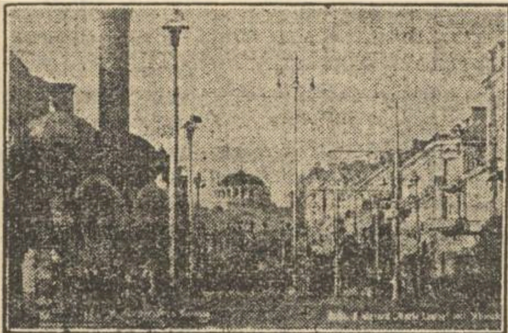
Ceiace a văzut, a auzit și trăit este redat în fraze lapidare, așternute în rânduri închegate la justa lor valoare și de aceia putem scoate din ele învățături practice și folositoare. Clădirilor și locurilor istorice le sunt închinate amintiri frumoase prin care iese la lumină însemnătatea lor de altă dată.

Institutelor de cultură, atât celor din Sofia cât și din Constantinopol precum și muzeelor cercetate li se dă importanța cuvenită și li se scoate în evidență rolul lor educativ pentru cultura popoarelor.

Redarea pitorescului etnografic este secretul abil al d-lui Kirițescu E ceiace îi dă consacrarea literară și de profund cercetător.

Povestirea împrejurărilor e atât de naturală, încât nici nu bagi de seamă că nu iei parte activă la tot ceiace ni se arată și povestirea iese și mai în evidență prin mulțimea vederilor ce ne prezintă.

Lucrarea este bogat ilustrată și în felul acesta este și mai plăcută de ci-

Sofia. Bulevardul Maria Luisa cu catedrala Sveta Nedelia și panorama Vitoșei

tit, ilustrațiile fiind executate după ultimele perfecțiuni ale tehnicei foto grafice.

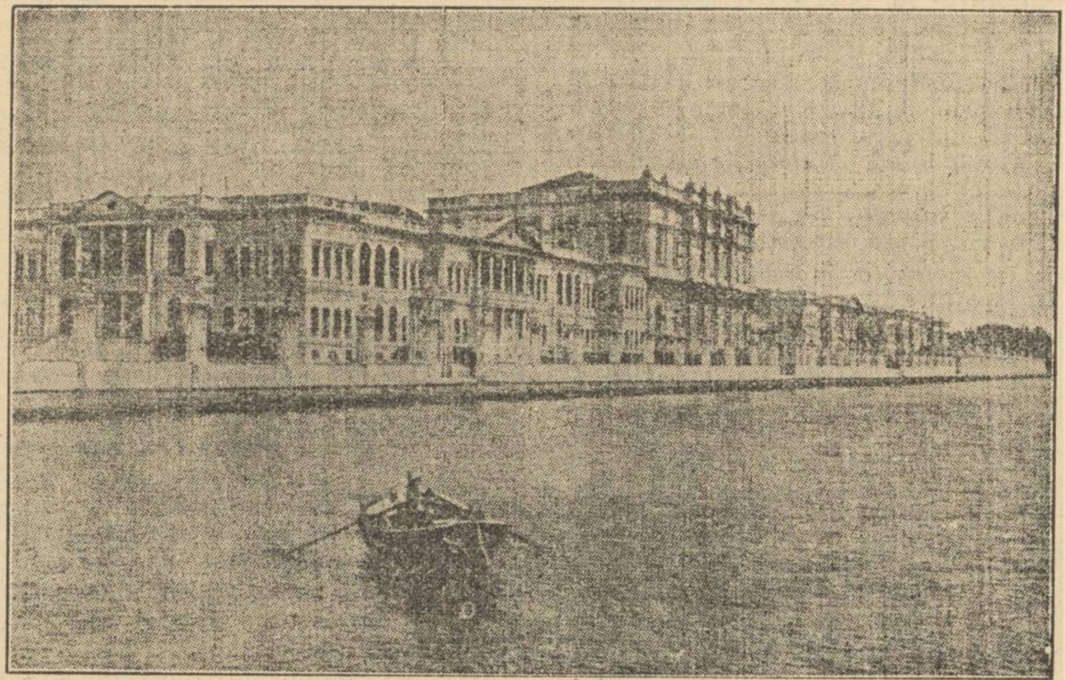
„Comitiva" își începe excursia în ziua de 22 Aprilie trecând hotarul pe la Ramadan cu vaporul la Rusciuc, unde o coincidență ciudată a făcut să găsească oficialitatea diplomatică și consulară românească împreună cu funcționarii bulgari, care așteptau o excursie științifică a Academiei de Agricultură, de la București.

Cu alte cuvinte, cum au pus piciorul pe pământul străin le-au eșit înainte sorții norocoși ai călătoriei.

De la Rusciuc trenul bulgăresc i-a îmbarcat pentru Sofia trecându-i prin pitorescul defileu al Iskerului.

Ajunși la Sofia i-au întâmpinat oficialitățile, atât din partea legației noastre cât și din partea Ministerului de Industrie bulgăresc.

Despre orașul Sofia, d. Kirițescu ne spune că-i curat, cochet, cu străzi largi, bine aliniate, pavate cu cărămidă de bazalt de culoare galbenă. „Sofia este un oraș european, sănătos și civilizat", casele sunt în stil vienez cu magazinele la parter rămase încă „în

Palatul Dogma-Bagce

culoarea locală" cu măcelăriile și bărbieriile orientale.

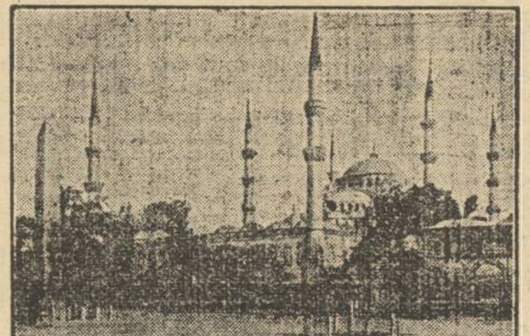
Din clădirile mai de seamă ies în evidență biserica *„Alexandru Newsky"*, catedrala *Sveta Nedelia*, iar ca monument *„Statuia Țarului Liberator"*.

De la Sofia „trenul convențional" a dus *„Comitiva"*, la Constantinopol, ținta excursiei.

Descrierea Constantinopolului ca și a împrejurimilor vizitate este foarte pitoresc redată și însoțită de numeroase vederi din care amintim:

Sf. Sofia, Kahrie Giami, care este din aceiași epocă cu biserica „domnească" de la Curtea de Argeș, Giamia *„Ahmedia"*, fortăreața Rumeli-Hissar, palatul *Bagce*.

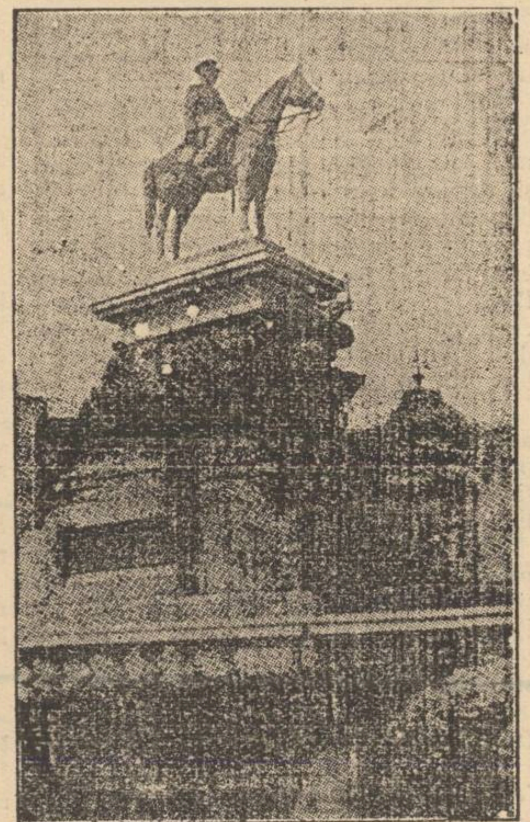
„Totul este privit în general și cunoștințele de geografie umană și de istorie vie, ce se culeg la fața locului, constituesc metoda cea mai propice pentru a ne da seama de indepen-

Giamia „Ahmedia" cu Obeliscul lui Teodosiu și Coloana serpentină

dența vieții contemporane", — ne spune d. Kirițescu.

In felul acesta prezentându-se, lucrarea merită și trebue să fie citită de toți doritorii de cunoștințe noui și în special de tineretul nostru școlar, care va putea căpăta foloasele pe care altfel, ni le-ar putea da numai ex-

Sofia. Monumentul Țarului Liberator

cursiile făcute în țară sau în străinătate.

Această lucrare constitue o nouă contribuție pe care o aduce d. C. Kirițescu, pe lângă alte lucrări de valoare de până acum și pe lângă prodigioasa d-sale activitate culturală. Iată de ce i se cuvin toate laudele.

MIH. POPESCU

Sfânta Sofia

In trei rânduri

Când doi prieteni pornesc de-acasă, soarta le rezervă trei soluții: sau rămân desculți, sau se încalță, sau unul capătă ghete de lac, iar celălalt opinci găurite.

In acest din urmă caz, nimeni nu poate garanta de prietenia lor.

Și iată de ce :

Prietenul cu ventilație la opinci a bătut odată la poarta aurită a prietenului cu picioarele strălucitoare.

— Am aflat că ți-ai pierdut lumina ochilor... Și am venit să împărtășesc durerea ta.

— Te înșeli, — i s'a răspuns. — Nu sunt orb. Văd foarte bine. Dar, spune-mi cine ești și ce poftești ?...

F. DIMA

In iubire nu trebue să epuizezi toată dragostea. Provoacă din când în când și puțină neliniște, dând puțină grijă să te păstreze, de frică să nu te piardă. Ca și un negustor căruia i-ai arătat că-ți place prea mult o stofă, te supraevaluiază cu tot atât de puțină crutare. Potolește-ți dar pornirile imprudente. Cu cât vei arăta mai puțină pasiune cu atât vei întărâta mai mult. Nu simțim prețul unui bun decât în clipa când suntem pe cale să-l pierdem.

In dragoste, pentru fericirea amândorura, este absolut necesar și puțin șiretlic. La nevoe chiar e necesar să fii și puțin ticălos.

In orice altă ocazie, e mai bine să fii un păcălit decât un șiret; dar într'o aventură de dragoste numai proștii sunt păcăliți, iar șireții vor fi întotdeauna aprobați de toți.

*

O femee cu judecată va prefera întotdeauna o bună reputație în locul celebrității.

VIAŢA TEATRALĂ

„Timpuri grele" de Edouard Bourdet la Studioul Teatrului Naţional

Teatrul lui Edouard Bourdet nu este inedit pentru publicul românesc. „La prisonnière" şi „Le sexe faible", ambele jucate pe scena Teatrului Ventura, au cunoscut un succes destul de mare, îndeosebi cea de a doua.

Dar publicul românesc nu a avut ocazie să vadă decât o latură bine definită a teatrului lui Bourdet, sau mai bine zis, o anumită sferă de activitate a producţiunii lui dramatice, aceia în legătură cu problema sexuală.

Edouard Bourdet este un cronicar conştient şi imparţial al actualităţii. Tinereţea de după război degenerată, adeseori invertită, şi slăbită fiziceşte din punct de vedere creator, din cauza preocupărilor sale sexuale, pe de o parte, iar pe de alta, verificarea tuturor teoriilor freudiene, l-au făcut pe Bourdet, observator minunat al celor ce se întâmplă în jurul, să realizeze un ciclu de teatru, având ca bază această problemă a degenerării instinctelor. Din acest ciclu au făcut parte atât „La prisonnière", cât şi „Le sexe faible". Deaceea poate, publicul românesc a rămas impresionat într'un anumit fel de teatrul lui Edouard Bourdet, considerându-l limitat în spaţiu şi redus în ceeace priveşte posibilităţile lui de expansiune.

„Timpuri grele" reprezentată de curând pe scena Studioului Teatrului Naţional, are darul de a ne lămuri pe deplin asupra structurii operei dramatice a lui Bourdet, cât şi asupra varietăţii mijloacelor sale creatoare.

Dintre toţi autorii francezi contemporani — vorbind de autorii valabili — Edouard Bourdet pare să fie cel mai puţin galic. Teatrul său este lipsit de acea strălucire caracteristică a spiritului francez de totdeauna. Nimic nu pare la el să fie opera momentului sau produsul unei imaginaţii ţâşnite din senin. Din contra, toată opera lui Bourdet este rezultatul unei gândiri adânci, minuţioase, bine pusă la punct şi angrenată într'un mecanism perfect, de unde nu lipseşte nimic. Deaceea dacă teatrul lui Bourdet pare mai puţin scânteietor decât al contemporanilor săi, câştigă mult în adâncime.

S'ar putea crede că Bourdet este autorul unui teatru „à thèse". Nimic mai eronat, deoarece Bourdet nu vrea să demonstreze nimic, şi mai puţin să dea soluţii. Realizările sale se mulţumesc cu constatarea unor fapte sau evenimente şi atâta tot. Edouard Bourdet este în felul lui, un istorician, care se complace în adunarea detaliilor de tot felul şi îngrădirea lor într'un cadru potrivit scenei.

Problemele sexuale îi dăduseră, atât timp cât erau pe primul plan al preocupărilor zilnice, materialul suficient pentru un anumit ciclu de teatru.

Preocupările s'au schimbat şi alte probleme au răsărit la orizontul vieţii de toate zilele. Era normal ca Bourdet să modifice şi el structura teatrului său, şi să-l îndrepte către sfere noi, inedite.

Criza economică ce a zguduit profund mecanismul de trai al burgheziei franceze, dând naştere chiar la fenomene de dezagregare a familiei, era un subiect normal pentru un om ca Bourdet.

„Timpuri grele" a fost produsul şi exponentul acestei crize materiale. Bourdet însă, a mers ceva mai departe cu observaţia în această piesă, şi luând drept punct de plecare o criză economică ce-şi dăduse deja roadele în lumea industrială, s'a ocupat în special de consecinţele spirituale ale unei atari stări de fapt.

„Timpuri grele" se ocupă în primul rând de frământările sociale ale vremurilor actuale şi de repercusiunile lor imediate în descompunerea unităţii familiale. Familia Antonin Faure, familia Laroche, vor fi zguduite atât de profund, încât pentru a umple golurile materiale lăsate de cutremurul economic, vor iscodi şi vor consimţi la căsătorii monstruoase şi la afaceri penibile. Soliditatea unei mentalităţi cucerite dealungul veacurilor prin vărsări de sânge şi suferinţe nepreculeţite, se va prăbuşi instantaneu sub presiunea unor evenimente neprevăzute. Procesul de dezagregare al burgheziei franceze, lovită crunt printr'o scriză materială din cele mai lungi, va fi studiat şi redat scenic cu o mulţime de amănunte de Edourd Bourdet, care nu se va putea stăpâni de a da în acelaş timp un strigăt de alarmă.

Scrisă într'un ritm vioi, şi într'o atmosferă de comedie dramatică, „Timpuri grele" ni se pare a fi una din cele mai isbutite lucrări ale lui Edouard Bourdet.

Acţiunea complicată, plină de sforării dramatice, va evolua cu o siguranţă perfectă, reuşind să dea scenic tot ceeace un subiect de această natură putea da. Bourdet este necontestat un autor dramatic care-şi cunoaşte de minune meseria. Tot ceeace în fond este construit scenă cu scenă, replică cu replică, se desfăşoară până la urmă cu o uşurinţă incontestabilă. Nimic forţat în această piesă, nimic care să-i îngreuieze mersul, nimic care să-i devieze la un moment dat interesul.

Teatrul Naţional a pus la îndemâna „Timpurilor grele" un mănunchi de elemente consacrate, izbutind să realizeze sub direcţia de scenă a d-lui V. Enescu un spectacol excelent.

D-nii Gr. Mărculescu şi I. Finteşteanu trebuesc citaţi în primul rând, pentru excelentele lor creaţiuni, de un nivel artistic ridicat, realizate cu mult tact şi multă discreţiune.

D-na Lilly Popovici, una din cele mai înzestrate artiste ale primei noastre scene, care din nenorocire apare atât de rar, a jucat cu acea distincţiune şi reţinere care-i caracterizează talentul. D-na Marietta Sadova, ca întotdeauna excelentă, a împrumutat personagiului ce-l interpreta, o sensibilitate deosebită, jucându-l cu multă convingere. D-na Tantzi Economu, un element tânăr şi promiţător, a avut de luptat cu un rol greu şi complex, sarcină ce a dus-o la bun sfârşit, devenind astfel dintr'o speranţă, un talent real.

D-nii N. Pereanu (debut mai mult decât bun într'un rol mai mult decât greoi), N. Atanasiu (mai puţin zburdalnic ca deobiceiu, şi deci în progres), M. E. Balaban (joc degajat), N. Moţoc şi D-nele Sonia Cluceru (care a ştiut să joace discret, dovedind astfel cât de mari îi sunt însuşirile) Nora Pejov şi Marcela Demetriade, au întregit ansamblul.

Traduceri din Edgar Poe

„Fundaţia pentru literatură şi artă Regele Carol al II-lea", s'a învrednicit să tipărească în traducerea d-lui Emil Gulian, aproape toată opera poetică a scriitorului american Edgar Allan Poe, cunoscut în deobşte ca autor de nuvele şi povestiri fantastice, în care abundă elementul enigmatic al unei fatalităţi sumbre ce-şi află izvorul în viaţa bogată în obsesii a autorului lor.

Edgar Allan Poe a fost în „povestirile sale extraordinare" părintele literaturii de şarade şi mistere, denumită „poliţistă". Fantezia sa extravagantă şi puterea sa de a organiza în perfecte silogisme desfăşurarea unei acţiuni, au creat acele minunate povestiri în care atenţia noastră este solicitată când de poezia exotică şi dominatoare a unor peisagii de vis, când de impecabilitatea argumentaţiei exprimată într'o logică ideală.

Dacă latura de povestitor genial a lui Edgar Poe este la noi oarecum cunoscută, în schimb opera sa poetică este redusă la cunoaşterea câtorva spirite ezoterice.

Câţiva literaţi, printre care poetul Ion Barbu, se pot lăuda cu cunoaşterea operei poetice a lui Poe.

Ecoul stârnit în literatura poetică a Europei de apariţia volumelor lui Poe s'a materializat în influenţe care coboară dela Baudelaire până la Paul Valery.

Influenţa exercitată de poezia lui Edgar Poe nu a fost numai în senzul impunerii unor directive privitoare la accentuarea unor teme sau argumente poetice, ci şi în senzul mult mai măreţ al formării unei noui tehnici poetice, a cristalizării unei „ars poetica", în care se stabileşte primatul elaboraţiei asupra inspiraţiei, acela al formalismului asupra conţinutului.

Inspiraţia şi spiritul ei pithyac au fost subordonate ideilor ordonatoare, care prezidează la încropirea formei poetice.

Cunoscând importanţa unei opere poetice care a fost în egală măsură şi o „ars poetica" treaba de tălmăcitor a talentului poet Emil Gulian, nu poate fi îndeajuns lăudată.

Cu excepţia câtorva poeme de tinereţe printre care Tamerlane şi Al. Aaraaf, d. Emil Gulian a tradus întreaga operă poetică a lui Poe, aşa cum a fost grupată în ediţia populară „Ingram".

Ce muncă extraordinară a depus d. Emil Gulian, îşi poate da seama numai tehnicianul, omul de meserie, care a încercat şi el să tălmăcească.

Marea dificultate pe care o prezintă Edgar Poe unui tălmăcitor este că fiecare poem al său are o polivalenţă răsfirată în senzul literal, ritmic, şi muzical al frazei. Individualitatea unui poem de Poe constă în originalitatea ideilor, în spiritul singular metaforic, în ritmul şi în efectul de miraj muzical al versului.

Această dificultate în a satisface senzul literal în egală măsură cu ideea muzicală şi complimentele ei — ritm şi rimă — au dezarmat pe un Mallarmé şi au îndepărtat pe Baudelaire — traducătorul întregii opere în proză a lui Poe — dela încercarea de a da o echivalenţă franceză textului englezesc.

Prefaţa care însoţeşte volumul d-lui Emil Gulian dovedeşte cât de puţin improvizate sunt aceste traduceri, câtă muncă şi câtă documentare au reclamat ele poetului român.

Aceste frumoase traduceri, satisfăcătoare din toate punctele de vedere — chiar dacă pe alocuri se resimte lipsa unei spontaneităţi de limbaj — ar fi meritat un alt destin. Ar fi meritat să apară într'o epocă de înflorire a interesului pentru poezie, nu în acest timp de supremă uscăciune şi sterilitate sufletească care îndepărtează pe cititori dela contemplaţia fenomenului estetic pur.

D. Emil Gulian a făcut o muncă pe care numai istoricul literar o va putea aprecia în perspectiva timpului — căci suntem siguri că nu se poate ca apariţia poemelor lui Poe în româneşte să nu aibă un efect binefăcător asupra poeziei noastre.

V. CRISTIAN

„Mansarsa" de Alfred Gehry la Teatrul Comoedia

Evident între „Problemă de rezolvat" (despre care ne întrebăm cum a rezistat aşa de mult pe afiş) şi „Mansarda", distanţa este mare. Dar tot atât de mare este distanţa între „Mansarda" şi o piesă bună.

Alfred Gehry, un autor inedit publicului parizian, şi în consecinţă şi nouă, influenţat (nu categoric, dar într'o largă măsură) de ideea teatrului de reportaj, formula cea mai modernă şi cea mai speculată de autorii dramatici contemporani, a vrut să ne descrie viaţa unei mansarde. A reuşit din acest punct de vedere perfect, întrucât piesa d-sale este o descriere amănunţită, dar atâta tot. Ceeace evident nu ajunge, pentru a realiza scenic o piesă de teatru. Cu partea descriptivă se însărcinează deobiceiu decoratorul. Autorului dramatic îi revin cu totul alte îndatoriri, printre care cea mai însemnată este desigur contopirea elementelor dinamice ale materialuluiui teatral.

Destul de stângaciu în mânuirea acestor elemente, dar conştient într'o oarecare măsură de importanţa lor, d. Alfred Gehry, a căutat timp de şapte tablouri din nouă, să înjghebeze un conflict. În căutarea acestei drame, autorul şi-a pierdut suflul de-alungul a multor scene inutile şi lungi, şi în momentul când, în sfârşit, a cristalizat scenic toate elementele dramatice, era prea târziu, întrucât nu mai avea nici respiraţia necesară, nici timpul material. Deaceea „Mansarda" (în franţuzeşte „Sixième étage") este o piesă neisbutită. Autorul dă însă câteodată dovada că ştie să mânuiască cu iscusinţă dialogul. Sunt câteva scene amuzante şi câteva replici de duh.

Intriga ce va pune în mişcare toată mansarda, prin dragostea ce se leagă între o biată infirmă şi un tânăr student, Don Juan înăscut, este după cum arătam mai sus, condusă într'un ritm lent şi adeseori puţin convingător.

D. Aurel Maican, regisorul, şi d. Siegfried, decoratorul, au realizat însă lucruri excelente şi au reuşit să dea viaţă unui spectacol lipsit complect de dinamism.

Interpretarea încredinţată în mare parte unor elemente tinere şi necunoscute, a fost destul de bună. Am admirat din nou curajul d-lui Sică Alexandrescu, de a lăsa soarta unui spectacol pe umeri încă necunoscuţi, ba chiar inediţi. D-sa reuşeşte astfel să stârnească mereu interesul publicului, dând în acelaş timp elementelor tinere putinţa de a-şi valorifica posibilităţile.

Astfel d-nii M. Septilici şi M. Anghelescu şi d-ra Madeleine Andronescu, au dus tot greul spectacolului. D. Septilici s'a arătat destul de sigur pe sine, ceeace este deja foarte mult; d. M. Anghelescu a jucat cu un veridic într'adevăr excepţional, iar d-ra Madeleine Andronescu a dat dovada unor calităţi indiscutabile. Acest trio de actori tineri, plini de bunăvoinţă şi de talent, a fost singura reuşită a spectacolului.

Restul distribuţiei cuprinzând pe d-nii Mişu Fotino, G. Timică (de data aceasta reţinut şi deci fără cusur), Romeo Lăzărescu, C. Hociung, M. Zirra şi d-nele Nora Piacentini (din nou excelentă) Sylvia Dumitrescu, Nelly Sterian şi Tina Radu, au fost la înălţimea celor trei tineri. Apariţiunile d-nei Suzy Iupceanu, au adus însă o notă discordantă.

O piesă slabă, dar un spectacol bun.

GH. NENIŞIOR

Cu prilejul dărâmării clădirii „Imperial"

„Kuebler-ul" - cafeneaua intelectualilor de pe vremuri

Pe vremea când se scria la cafenea — Cenacluri şi bisericuţe. Tipuri

Imperative de natură edilitară au cerut dărâmarea clădirii „Imperial" din preajma Palatului. Şi astfel, de câteva zile, nişte uluci ascund ochilor cum târnăcoapele scot sânge din cărămida groasă cu care se construia odinioară. Prilej de păreri de rău? Poate, pentru cei cari într'o cromolitografie populară — „scara vieţii — sunt arătaţi scoborând versantul trecerii pe acest pământ. Căci pentru generaţiile mai noi, clădirea cu pricina nu evocă decât un magazin specializat în „solduri".

Pentru „oamenii vechi" — expresia e a lui Caragiale — clădirea care-şi trăeşte ultimele zile evocă însă o cafenea glorioasă pe vremuri, care a avut micul rol în istoria socială a României neîntregite şi chiar în istoria literaturii româneşti.

„Kuebler"

La începuturile lui (adică pe la 1880 — localul, ţinut pare-se de fabrica „Luther", era mai mult o berărie, în care cânta orchestra cea mai bună a lui Strauss, adusă cu reale sacrificii de la Viena. Dar, în forma aceasta, localul n'a prins şi luat în antrepriză de elveţianul Kuebler, care-şi făcuse ucenicia în localurile franceze — a fost schimbat în cafenea.

Kübler a riscat cu adevărat, căci pe vremea aceia rari erau plimbătorii de pe calea Victoriei care să se aventureze după Teatrul Naţional. Dar, bun negustor, nu s'a mulţumit să schimbe doar firma ci, comandând mobilă din Viena, — mobilă în stil seccesion, în galben şi verde deschis, cu felurite ornamentaţii şi cu mese de marmoră — a schimbat întreaga înfăţişare a localului. Câteva biliarde, al căror „marqeur" a fost celebrul, încă în viaţă, Adolf,consumaţii bune şi, mai ales, neobligaţia de a consuma, a atras pe intelectuali — cuvânt cu înţeles foarte larg la noi — care s'au grupat după cenacluri şi bisericuţe.

„Kübler"-ul a putut s'o ducă ani de zile numai prin cafele, căci se consumau până la o mie de cafele a 30 de bani — pe zi.

Pe vremea aceia — şi lucrul a ţinut cam până la război — ziariştii şi scriitorii compuneau la cafenea. Şi astfel multe bucăţi care fac parte din antologia noastră literară — nu mai vorbim de fulminantele articole — au fost scrise pe marmora galbenă a „Kübler-ului".

Scriitorii, ziariştii, pictorii, sculptorii, toată boema românească mai găseau la „Kübler" toate ziarele şi revistele române şi străine.

„Tipii"

Să ne oprim la câţiva din cei care nu mai sunt stâlpii „Kübler"-ului.

Faimosul Bratu, fost diplomat fără noroc, aghiotantul lui Delavrancea — erau şi neamuri—frecventa cafeneaua, în care discutându-se „coran populo", el îşi putea arăta erudiţia, care nu-i lipsea.

Pe o canapea a „Kübler-ului" i s'a făcut rău lui Ştefan Petică şi adus acasă, sărmanul — luni de zile se hrănise doar cu câte un capuţiner pe zi, — a murit. Şi astfel s'a aflat că dormitorul îi era sub o scară.

Celebrul, pe vremuri, desenator Petrescu-Găina, mare biliargiu, când pierdea — şi faptul era obişnuit — începea să-şi vândă din îmbrăcăminte.

Intr'o zi, Bogdan-Piteşti i-a cumpărat pantalonii de pe el, spre disperarea lui Kübler, care a sărit: „Tomule Gaina faci la mine de ras!" şi l-a chemat de i-a dat o pereche de pantaloni de-ai lui care nu puteau să-i vină bine, Kübler fiind cu totul de alte dimensiuni decât Găină.

Venea, între atâţia alţii, Kinderlein Wecthel, fostul ministru al Germaniei, însoţit de un imens dog, să bea bere. Când se 'ntâmpla vreo altercaţie între scriitori, Kübler alerga să-i potolească: „Tomnilor este aci tomn ministru al Germaniei!", — iar diplomatul îi făcea observaţii „Lasă oamenii să se bată, asta-mi face plăcere".

„Şcoli" şi „bisericuţe"

Cum spuneam, „Kübler"-ul era împărţit după curentele care animau pe consumatori.

La masa lui Macedonsky stăteau Mircea Dimitriade, Arghezi, Cincinat Pavelescu, Cantili, Donar Munteanu şi mulţi alţii.

„Falangiştii" d-lui Mihail Dragomirescu numărau pe Liviu Rebreanu, Mihail Sorbul, Dragoslav, Corneliu Moldovanu.

Agitata masă a „Transilvănenilor" cuprindea, între alţii, pe D. Anghel, Ilarie Chendi, St. O. Iosif ş. a.

Prin 1916 Trotzki şi Racowsky vizitau cafeneaua, legând discuţii cu cei dela „Viaţa socială".

La „masa advocaţilor" stăteau o seamă de tineri, veniţi dela Paris unde studiaseră: Gh. Tătărescu, Antoniade, iar, ceva mai în fund, consuma tânărul N. Titulescu.

Caragiale trona la masa actorilor; V. Leonescu, Ion Brezeanu, V. Toneanu, Zaharia Bârsan, printre care neactor, se afla profesorul Em. Grigoraş.

O păţanie a lui Coşbuc

Intr'o zi, la masa zisă a intelectualilor, a luat loc Gh. Coşbuc. Un chelner s'a apropiat de el şi i-a spus aşa ca să nu se simtă jignit: „Nu vă supăraţi, dar aci e masa intelectualilor..." Coşbuc n'a spus nimic ci a trecut la altă masă.

Dar un contemporan ar putea să romanţeze pitorescul „Kübler" de altă dată.

Acesta este trecutul. Pentru Bucureştii de astăzi însă, dărâmarea unei clădiri pentru deschiderea unei pieţi va fi un câştig.

IOAN MASSOFF

DINASTIILE DOLARULUI

Ro sevelt a declarat răboi ce or 60 de familii de magnaţi

Ultima scrisoare a Mariei Antoinetta

Originalul testamentului fostei regine.

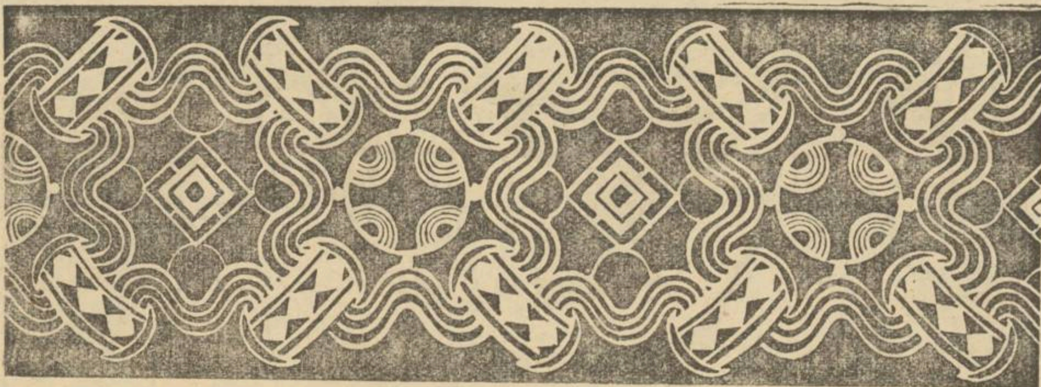
Marta Eggerth şi Jan Kiepura în intimitate.

Cele mai ciudate accidente ale anului 1937.

Toate în excelenta revista

„REALITATEA ILUSTRATĂ"

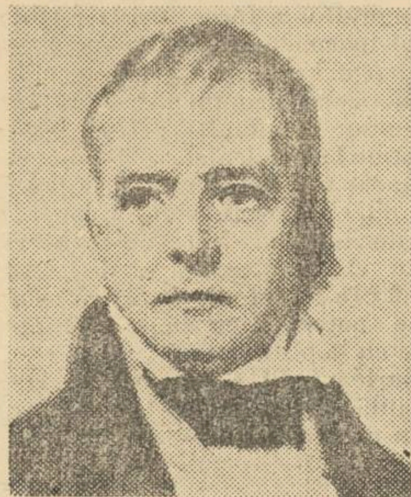
„REALITATEA ILUSTRATĂ" CUPRINDE DOUĂ PARŢI:
24 PAGINI MARI tipărite la heliogravură în culori şi
24 PAGINI SUPLIMENTUL: „DE TOATE PENTRU TOŢI"

Doi vechi traducători ai lui Walter Scott

Şi pe tine, cititorule din generaţia mea, te-a pasionat — acum treizeci de ani — Walter Scott ! Şi (n'o tăgădui! nu te apăra) îl răsfoeşti şi astăzi.

Şi — cum imaginaţia are nu numai puterea de a 'ncârlionţa în bucle un păr ipotetic, ci e în stare să schimbe nişte butuci cu varice în picioare de capră sălbatecă — te văd aventurat în expediţii foarte imprudente. Ce cauţi tu pe stânci sub cari pândesc rîpele şi bulboanele ? Nu te căţăra pe creştetele posomorîte ale castelurilor. Leapădă căştile cu viziere asemeni grătarelor precum şi ţesătura de zale. Doar în somn dacă îţi e îngăduit să mai spui fraze ceremonioase scoţiene, frânce şi sarazine.

WALTER SCOTT

*

Eu îl mai citesc şi acum pe Walter Scott. Dar pentrucă o anume îndeletnicire pretinde păstrarea unui prestigiu, recurg la traducerea franceză mai mult decât centenară a lui A. J. B. Defauconpret, cu îngrijite xilografii şi cu „prefeţe generale" precedând introducerile masive şi cari redau, lectorului primejdios întinerit, înfăţişarea cuviincioasă: a unui cercetător gârbov.

Şi, cum nu trebue să arătăm că şi astăzi ne interesează Mordred cu ochiul ceacâr şi patul tovărăşiţei regale a viteazului Arthur — ne înconjurăm frumos de tălmăciri în cirilice din Walter Scott. Insuşi cuvântul *„sărut"* pierde din înflăcărarea-i erotică, atunci când îl vezi aşternut (ortograficeşte) cu *slovo, ieru, rîţă, ucu* şi *ferdu* (sau *tvirdo*), şi nu cum îl scriu pupăcioşii vremii noastre.

*

Primul traducător în româneşte al lui Walter Scott a fost Alecu Minescu, alcătuitorul unui mic catechism de ştiinţă rudimentară apărut în 1852 sub titlul: „Intâile cunoştinţe generale pentru tinerime". In acea carte el propunea să se spue: *mensi* în loc de *luni* „spre a nu se confonda luna după cer cu împărţirea timpului în 12 părţi ale anului". Iar — ca probă de cum lămurea Alecu Minescu — dăm următoarea definiţiune din „întâile cunoştinţe":

„Artişti se numesc aceia care cultivesc artele".

Din Walter Scott a tradus *„Logodna lui Triermen"*, între ai cărei cititori număra pe doamna Ştirbei (soţia Domnitorului Munteniei Barbu Ştirbei) şi o mulţime de feţe bisericeşti: arhimandriţi, ieromonahi, protopopi, paracliseri şi cântăreţi. Şi o cifră respectabilă de seminarişti. Căci — cum declara în prefaţă — *„aci* (adică la „Logodnica lui Triermen") *nu este un romanţ coruptor. Acesta este un romanţ sublim şi care inspiră nişte sentimente cereşti".*

Ce te faci, însă, cu dragostea care e în pomenitul „romanţ" ?

Există un mijloc de a spăla acel sentiment de tot ce e profan şi înflăcărat trupesc. Il defineşti astfel :

„Amorul este o palpitaţie sacră pentru ceeace este frumos".

*

Alecu Minescu a tradus „Logodnica" după o traducţie franţuzească. In loc de *cavaler rătăcitor*, scrie : „el călătorea ca un cavaler *rătăcindu-se";* iar îmbolnăvirea o exprimă prin : „căzuse la aşternut" (adică: la pat).

Dar — pentru a ne da seama de priceperea pe care traducătorul o arată în alegerea „romanţului" (să fi fost acesta şi gustul epocii ?) — iată un pasagiu mai vast din tălmăcirea lui Alecu Minescu :

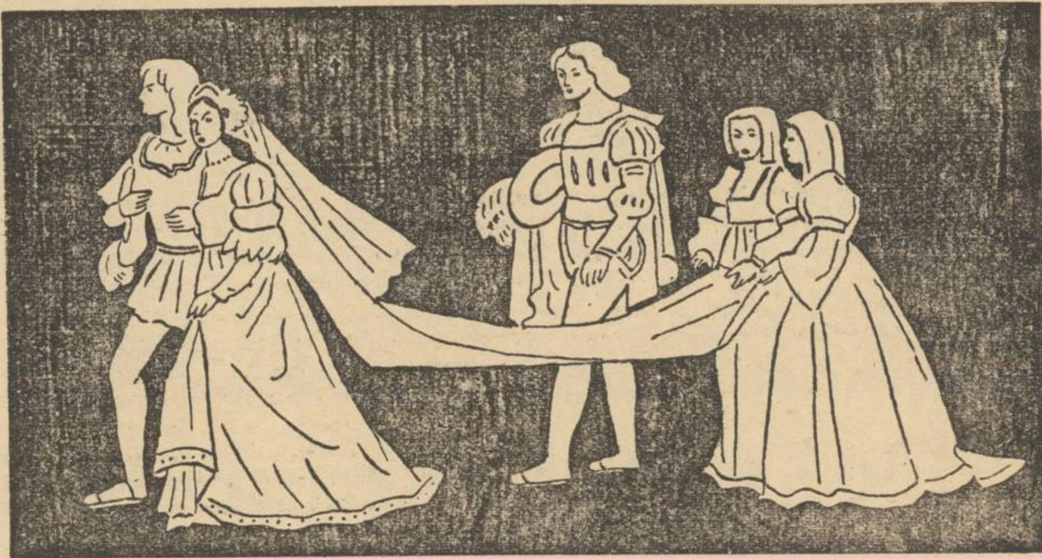
„Unde e fecioara mortală care merită să se unească cu baronul de Triermen ? Se cere să fie amabilă, statornică şi fragedă, curată, evlavioasă şi modestă, de un caracter dulce şi vesel totdeodată ; se cere să fie blândă şi generoasă şi işită din sângele cel mai nobil ; amabilă ca cea dintâi rază a soarelui ce străbate norii lui Aprilie ; statornică ca porumbiţa ; fragedă ca cânturile menestrelului; curată ca izvorul peşterii, al cării sân niciodată n'a primit sărutările zilei; evlavioasă ca cântarea de seară a pusnicului; modestă ca o fecioară care iubeşte fără speranţă; dulce ca zefirul care abia adiind suspină şi moare, dar veselă totdeodată ca frunzele uşoare care joc la suflarea zefirului; blândă cum este un monarc în ziua chiar când a primit coroana; generoasă ca ploile de primăvară care înavuţesc pământul recunoscător...".

In plin Walter Scott, vom fi însă— un an după apariţia „Logodnicei" — prin tipărirea de către „Museul literar" editat de Ioannin şi Romanow, a lui *„Ricard Inimă-de-Leu":* două mari tomuri cu ilustraţii (Bucureşti 1857).

Traducătorul G. Baronzi îşi are „lipsele şi neputerniciile lui" ca să vorbim în stilul timpului de atunci. In tălmăcirea lui, Cavalerul Leopardului e un „pelerin rezbelator". Semnul crucii este „semnul de Christian". Iar caii lui, când nechează se numesc: *cursieri ninchezitori.* Ba, ceeace la Alecu Minescu se exprimă prin mahalăgescul *„picere"*, devine la G. Baronzi o împerechere de compendiu-zoologic: „membrii inferiori".

Totuşi sânt pagini multe cari trăesc şi în traducere: căci frazele poetului Baronzi au mlădiere şi o frumoasă „ţinere a trupului", adică: ţinută.

BARBU LAZAREANU

Taina Mariei Stuart

In copilăria mea nu erau cinematografe, iar teatrul era un eveniment destul de rar în oraşele de provincie, dar veneau la bâlciuri „panoramele", spectacole neuitate în memoria celor ce erau copii pe atunci. La panoramă am văzut pentru prima oară drama Mariei Stuart, reprezentată în chipuri de ceară şi am vărsat lacrimi amare pentru martiriul acelei prea frumoase regine...

După un veac de om citesc o carte „Le Secret de Marie Stuart", scrisă de un romancier şi un istoric al Irlandei, Robert Chauviré, din care costat că enigma istorică a nefericitei regine încă nu s'a rezolvat. Se'nţelege că s'au găsit multe documente noi de când au scris Walter Scott, Dumas şi Mignet. Nu din lipsă de documente persistă enigma; chiar poate, din cauză că sunt prea multe, taina nu s'a putut dezlega complect.

Să recapitulăm evenimentele. Lord Darnley se îmbolnăvise de vărsat. Pentru a înlătura pericolul contagiunii, el se stabilise la Kirk o'Field, în afara Edimburgului. Cu toate că Maria Stuart nu putea avea nici un fel de înclinare pentru acest soţ desfrânat şi beţiv, ea merge să-l îngrijească. In prima săptămână a boalei, doarme chiar în camera aşţezată sub acea a soţului ei. Dar în Duminica aceia, Maria Stuart se duce la nunta unuia din slujitorii ei, căruia-i făgăduise cinstea de a asista la balul mascat din seara nunţii. La unsprezece înainte de prânz, Regina pleacă de la castel. La două după prânz o explozie teribilă răvăşeşte casa în care zace Darnley. Corpul său este apoi găsit într'un câmp învecinat, fără răni, dar probabil omorît prin strangulare. Enigma, care a rămas încă nedezlegată, este: fost-a Maria Stuart complice în omorul soţului său de al doilea?

Greutatea în cercetarea probelor stă în aceia că martorii contimporani sunt sau partizani ai acestei regine catolice, care a petrecut nouăsprezece ani în închisoare, din cei patruzeci şi patru cât a trăit, sau duşmani neînduraţi, partizani ai Reformei. Cât despre ancheta întreprinsă mai târziu de Regina Elizabeth pentru a pierde pe Maria, putem uşor să ne închipuim că nu se poate pune bază. Sunt în adevăr aşa zisele „Scrisori din casetă" scrise de Maria Stuart către Bothwell, amantul, din care reese vina ei. Dar tocmai acest document, scris de mâna sa, s'a pierdut. De aceia ele sunt crezute apocrife sau cel puţin aranjate în aşa fel în cât să reiasă vinovăţia. Au rămas doar traduceri diverse, din care se văd greşeli grosolane şi ale căror texte nu concordă între ele.

Roger Chauviré trece toate documentele printr'o critică minuţioasă, conducând exegeza istorică cu mână de maestru, dar neajungând, pe această cale, la nici un rezultat pozitiv, recurge la intuiţie şi raţionament, tratând această enigmă ca un roman poliţist.

El pleacă de la constatarea că Bothwell, despre care nu se ştie sigur dacă era sau nu amantul Mariei Stuart, a fost amestecat în acea lovitură şi că Regina o ştia. Interesul ei şi al Lorzilor complotişti este evident. Dar oare putea fi omorul acesta zgomotos şi în vederea tuturor în favoarea Mariei Stuart? Bărbatul ei era un rege de „carton", un desfrânat care nu cerea decât să fie lăsat a-şi face mendrele. Dacă ar fi vrut să ia pe Bothwell de amant, cine ar fi putut-o împiedica, dat fiind şi moravurile vremii?

Pe de altă parte, omorul e revoltător de crud. Vremurile acelea însă erau mult mai feroce decât cele de azi. Apoi lucrurile se petreceau în Scoţia, pe lângă care Franţa părea chiar pe atunci „un pensionnat de demoiselles". Un omor mai mult sau mai puţin, nu se pune la socoteală .

Maria are însă împotriva ei achitarea lui Bothwell, vădit omorîtor, şi căsătoria cu el, trei luni după crimă. Apoi chiar plecarea ei din castel cu două ore înainte de dezastru este prea bine potrivită ca să nu fie pusă la cale cu deplină ştiinţă.

Cartea (edit. Colin) este foarte interesantă atât în partea istorică, precum şi în partea ei ca roman.

Is. Sd.

Ninon de Lenclos

Despre dragoste

O legătură de inimă naşte întotdeauna în urma laudelor reciproce. S'a spus că nebunia mână iubirea; eu voi spune că măgulirea. Şi nu poţi face să intre iubirea în inima iubitei decât după ce ai plătit un tribut vanităţii ei.

*

Toţi bărbaţii cred că numai meritul lor aprinde patimile în sufletul femeilor şi că numai calităţile inimii şi ale spiritului sunt cauza dragostei ce o au femeile pentru bărbaţi. Bărbaţii se înşeală, dar femeile îi înşeală. Meritul persoanei iubite nu e decât ocazia sau scuza amorului şi nu adevărata ei cauză.

*

Femeile intră în viaţă cu o nevoe nedeterminată de a iubi şi dacă iubesc pe unul mai mult decât pe altul, o fac nu atât pentru meritul bărbatului cât dintr'un instinct maşinal şi aproape întotdeauna orb.

*

O femee se ataşează întotdeauna fără un examen suficient: şi nu e greşită comparaţia dragostei cu pofta pe care o ai pentru o mâncare mai mult decât pentru alta, fără să ştii pentru ce.

*

O femee nu iubeşte pe bărbat pentrucă e bărbat: în dragoste, femeile nu caută decât propria lor fericire.

*

Pe femei nu le emoţionează calităţile mari; dacă ele decid întrucâtva în favoarea bărbaţilor, nu inima e impresionată ci vanitatea.

*

Femeile au nevoe de un adorator care să le întreţină visul perfecţiunii lor; le trebue un om amabil care să îndure capriciile lor, au nevoe de un bărbat. Intâmplarea le aduce pe unul şi nu pe celălalt; îl acceptă, dar nu-l aleg.

*

Voi, bărbaţii, credeţi că femeile vă iubesc pentrucă sunteţi voi. Vă înşelaţi. Nu sunteţi decât instrumentul plăcerilor lor, sau jucăria capriciilor lor.

*

Placi mai mult spunând minciuni amabile decât spunând cuvinte prea raţionate.

*

Singura fiinţă din lume care are părerea cea mai rea despre femei, este o femee.

*

Fără a fi mai vinovate decât bărbaţii, femeile sunt mai periculoase pentrucă ele sunt obişnuite să ascundă mai bine decât ei adevăratele lor sentimente.

Femeile şi bărbaţii ar pierde prea mult dacă s'ar arăta întotdeauna aşa cum sunt. Lumea a luat această înţelegere să joace o comedie; şi ca să apară adevăratele sentimente, nu trebue să faci pe actorul, ci trebue să înlocueşti caracterul real cu acela care e înţeles că trebue ascuns. Să ne bucurăm deci de vrajă fără să căutăm să cunoaştem farmecul care ne amuză şi care ne seduce. A anatomiza amorul înseamnă să te vindeci de el.

*

Şi femeile se înşeală dacă îşi închipue că sentimentele ce le provoacă bărbaţilor sunt produse întotdeauna de puterea farmecului lor sau de impresia meritului lor.

De câte ori aceşti bărbaţi care le atacă cu un aer aşa de respectuos, care le arată sentimentele aşa de delicate, aşa de măgulitoare pentru vanitate, care par într'un cuvânt că respiră numai prin ea, numai pentru ea, nu au altă dorinţă decât propria lor fericire; de câteori aceşti bărbaţi care se împodobesc cu sentimente aşa de frumoase sunt îndemnaţi de motive cu totul contrare?

Studiaţi-i, pătrundeţi aceste suflete bune şi veţi vedea în inima unuia, în loc de acea dragoste dezinteresată, numai dorinţă; în a altuia, gândul după avere, gloria de a avea o femeie de rang; în a altuia, veţi găsi motive şi mai umilitoare, să facă geloasă pe altă femee pe care o iubeşte cu adevărat.

*

Inima este o enigmă care nu se poate deslega. E un compus bizar din toate contrariile. Ni se pare că ştim ce se întâmplă într'însa: vedem efectul, nu cunoaştem cauza.

*

Cu cât un amant ne arată mai multă timiditate, cu atât mândria noastră ar vrea să-i insufle mai mult; cu cât are mai mult respect pentru rezistenţa noastră, cu atât cerem mai mult respect.

*

O femee este continuu frământată de două pasiuni care nu se pot împăca, dorinţa de a place şi frica dezonoarei.

*

Mândria este cel mai crud duşman din partea femeilor pe care trebue să-l învingi.

*

O femee caută întotdeauna să-şi ascundă faptul că a consimţit să se lase iubită. Pune o femee în situaţia de a-şi spune că a cedat prin violenţă sau prin surpriză, convinge-o că nu o dispreţueşti de loc, şi vă răspund de inima ei.

*

Rar examinează femeile motivele care le determină să se dea sau să reziste. Nu vor să ştie şi nici să definească, dar simt şi sentimentul la ele este just; le ţine loc de inteligenţă şi de reflexiune. E un fel de instinct care le înştiinţează la nevoe, şi care le conduce peste tot aşa de sigur ca şi judecata cea mai luminată.

*

Niciodată proba unei pasiuni nu e mai sigură decât sforţarea pe care o faci de a o ascunde.

*

O femee se convinge că este iubită mai mult prin ceeace ghiceşte decât prin ceeace i se spune.

*

In dragoste ca şi la răsboiu, nu trebue să te întrebi dacă cuceritorul a învins prin forţă sau dibăcie. A învins, e fericit.

*

Bărbaţii când se îndrăgostesc de o femee înseamnă că simt dorinţa s'o posede. Imaginea încântătoare pe care şi-o fac despre această posedare îi seduce: îşi închipue că deliciile care o însoţesc nu se vor isprăvi niciodată, nu-şi închipue că focul care-i mistue poate într'o zi să slăbească şi să se stingă: e un lucru care li se pare cu totul imposibil. Deaceea ne jură cu cea mai mare sinceritate că nu vor iubi toată viaţa; dacă nu-i crezi, înseamnă că le aduci cea mai mare injurie.

Dar ei promit mai mult decât pot ţine. Nu văd că inima llor nu este făcută ca să ocupe mereu acelaş obiect. Incep să nu mai iubească fără să ştie pentru ce. Işi dau seama de răceala lor şi sunt aşa de buni încât tot mai spun că iubesc deşi nu mai iubesc de loc. După un timp de frământare, cedează desgustului şi devin aşa de sincer inconstanţi cum erau când protestau că nu vor deveni niciodată.

Putem să-i învinuim cu ceva? Ei credeau că o să se poată ţine de cuvânt.

*

Cuvintele te iubesc *n'au într'adevăr nimic criminal în ele, dar urmările ne înfricoşează.*

*

Mărturisirile cu adevărat măgulitoare nu sunt acelea pe care le facem, ci acelea care ne scapă.

Trad. de Dr. J. K.

Henri Massis despre Drama lui Marcel Proust

In timpul vieţii sale şi încă multă vreme după moartea sa, Marcel Proust a fost considerat de mulţi comentatori ai săi, ca un revelator al naturii omeneşti. El părea o confirmare a psihologiei lui Sigmund Freud şi un fel de proectare a feţei dindărăt din istoria omenirii, mai neîndurată şi mai deznădăjduită de cât acea a lui Balzac, mai ales în „Temps Perdu". El face parte din reacţiunea de după războiu, care zugrăvea o lume bolnavă şi tembelă, în contrast cu bărbăţia şi infernul de tensiune a energiei ce se cheltuise în războiu. El nega tot ce impusese necesitatea războiului şi disciplina militară omului modern, măcinând cu subtilitate şi încăpăţânare, în pagini interminabile: unitatea personalităţii, energia, voinţa, prevederea în purtare a omului în viitor. Răspunzând unor tendinţe ale vremii de imediat după războiu, partea întâi a renumelui său se caracterizează printr'un entuziasm din partea generaţiilor contimporane.

Dar în a doua epocă de după războiu, entuziasmul a început a se mai potoli. Lumea a observat că omul proustian era destul de incomplect şi anume că el reprezenta sforţarea deznădăjduită de a pune pe seama omenirii întregi, anume lipsuri din el însuşi şi dintr'un grup de decadenţi. Fără a tăgădui valoarea estetică şi frumuseţea literaturii sale, admiraţia generaţiilor de mai târziu s'a mărginit la recunoaşterea acestor calităţi şi numai la aceasta. Insuşi L. Pierre Quint, un mare „zelator" al lui Proust, recunoaşte cât de incomplectă este opera lui Proust, din cauză că nu se ocupă de loc de revendicările sociale, ignorându-le cu totul, precum şi problemele importante pe care acestea le ridică.

Henri Massis, folosind „Les Plaisirs et Les Jours", ne arată un Proust copil foarte sensibil la problemele morale, cu atât mai sensibil cu cât era mai supus la influenţe care-l împingeau spre imoralitate. Printr'o analiză foarte subtilă, Henri Massis arată cum a sfârşit Proust prin a ceda, ceia ce era cu atât mai dureros pentru el, cu cât abdicarea voinţei lui nu-l împiedica de a păstra noţiunile foarte severe ale moralităţii sale înăscute, în fundul sufletului. El sfârşi prin a avea bănueli asupra tuturor celor din jurul său, din cauza bănuelii asupra lui. Aceasta înseamnă mărturia sa asupra „dureroasei imposibilităţi de a avea încredere în cei ce-l înconjurau".

De aci însă H. Massis conchide că Proust „a fost un om fără Dumnezeu, dar care n'a uitat pe Dumnezeu". Ar urma de aci că orice om care e fără Dumnezeu trebue să aibă mentalitate proustiană. Mai degrabă ar fi aci o manifestare a mentalităţii sale patologice. Infernul proustian era o experienţă necesară generaţiilor de după războiu pentru a aprecia nu numai valoarea celor cereşti, dar şi a celor pământeşti, căci după Proust scriitorii au eşit din propria lor personalitate spre a cerceta lumea cu tot neprevăzutul ei viu şi adevărat.

In tot cazul, cartea lui Henri Massis „Le drame de Marcel Proust" (edit. Grasset) este interesantă prin analiza subtilă şi plină de fineţă a luptei lui Proust cu sine şi abdicarea sa de a voi.

CARTEA STRĂINĂ

Pentru creştinism şi umanitate

Se ştie că scriitorul german Thomas Mann, unul din spiritele cele mai strălucite ale culturii germane contemporane, este nevoit să trăiască departe de patria sa, din cauza persecuţiilor politice.

Conştient de gravitatea momentului, când însuşi creştinismul a ajuns obiect de hulă şi prigoană în ţara sa, Thomas Mann a scris o carte pe care a întitulat-o *Avertisment Europei*. Mai jos dăm în traducere un fragment din această carte, care e o caldă pledoarie pentru creştinism şi umanitate.

*

Omul care confundă adevărul cu minciuna pretinde că abate creştinismul: el este, astfel, logic cu el însuşi. S'ar putea lăsa deschisă problema de a şti dacă evoluţia istorică cere sau nu să fie depăşit creştinismul. Trebuie totuşi să spunem că dacă cineva este cel mai puţin calificat s'o facă acela este omul despre care vorbesc. Nu coborîndu-te dedesubtul nivelului moral, la care a ajuns umanitatea, datorită creştinismului pe care ai pretenţia că l-ai depăşit, ci ridicându-te mai sus încă. Pentru aceasta, să ascultăm pe propagandiştii îndrăzneţi, care ne anunţă declinul creştinismului.

Goethe spunea lui Eckerman: Spiritul uman nu va depăşi înălţimea morală atinsă de creştinism, aşa cum străluceşte el în Evanghelie".

Astăzi câţiva literatori revoluţionari îşi imaginează că au sfârşit cu el. E o imprudenţă groaznică. Creştinismul a fost o cerinţă a spiritului; foarte înaltă şi foarte pură. Astfel el n'a putut lua, aici jos, o altă formă, decât aceia a unei îndeрăţi morale care lumina conştiinţele. Disciplina sa n'a fost niciodată atât de necesară ca în timpul nostru în care ignoranţa şi barbaria se arată în toată oroarea lor, mai ales la acei ce pretind că au depăşit creştinismul.

Problemele care dau naştere luptelor spiritului împietează asupra domeniului religios. In noţiunea însăşi a adevărului — care pare că este numai omenesc — elementul religios este prezent. Şi este aşa, fiindcă religia e bazată pe umanitate; aici stă misterul omului: prins între două lumi şi aparţinând, în acelaş timp, şi naturii şi spiritului; — natura i se deschide în spirit. A spune că omul nu-i decât un animal, că acesta ar fi eroism sau sarcasm, este o părere care, deşi foarte răspândită astăzi, nu este mai puţin falsă.

De când omul este om, există în el ceva mai mult decât un animal. Este acel plus care-l defineşte. Da, el este un animal, printr'un anumit aspect al fiinţei lui, însă, printr'un alt aspect, aparţine spiritului. Conştiinţa lui îi relevă această dublă apartenenţă. Insăşi Divinitatea spune în Geneza sa: „El este ca unul dintre noi care cunoşte binele şi răul: are noţiunea absolutului". *Sentimentul religios nu presupune necesarmente, personificarea absolutului: absolutul este propus omului în ideile lui de adevăr, libertate, justiţie,*

THOMAS MANN

fără îndoială irealizabile dar graţie cărora e posibil să fie corijată natura.

Nimic nu-i mai prostesc şi mai laş, decât a încerca să supui aceste idei schimbărilor secolelor, în ce priveşte sistemele politice. Viitorul spiritului european nu va putea fi demn de trecutul său nici nu va putea fi gândit, în lipsa acelor elemente eterne pe care nici un eveniment temporar nu le poate atinge. Stelele sunt acelea care au luminat la naşterea Europei şi ele sunt singurele care o pot călăuzi în mersul ei. Vreau să adaug că nicio patimă religioasă nu trebue să ne tulbure în cercetările care inspiră străduinţa noastră şi nu este dezonorant pentru raţiune de a obţine, din condiţia noastră umană, maximum de libertate, de blândeţe, de fericire.

M'am întrebat ades dacă mă pot numi socialist. Nu ader la concepţia marxistă ortodoxă a culturii. Nu pot, întrucât mă priveşte, să consider economia şi lupta de clasă ca realităţi fundamentale ale vieţii şi să văd în operele spiritului şi ale culturii decât o „superstructură ideologică". Din punct de vedere istoric, poate exista în acest lucru ceva adevăr dar, după părerea mea, operele spiritului nu aparţin nici unei clase, fie în domeniul ştiinţific, fie în cel artistic. Nu-ţi poţi da seama, din singurul punct de vedere al clasei, de marile descoperiri şi invenţii ale ştiinţei, de operele unui Newton sau Einstein şi chiar de progresele fulminante ale tehnicei. Ele sunt operele libere ale umanităţii şi, mai mult, sunt operele spiritului, filosofiei şi artei de care este legată emanciparea şi liberarea de orice origină şi de orice clasă. Marii artişti şi marii gânditori au fost, întotdeauna, într'un fel, copii pierduţi ai clasei lor şi a căror fire n'a corespuns niciodată exact cu definiţiile marxismului. Mă gândesc la avântul pe care l-a luat spiritul lui Goethe, acest fiu al unor patricieni din Frankfurt, sau acel al lui Nietzsche care cobora din pastori protestanţi.

Trebue să recunoaştem că aceste destine triumfătoare sau tragice n'au nimic de a face cu burghezia şi că gândirea liberă şi îndrăzneaţă, conştiinţa, cunoaşterea sunt valori umane care nu sunt produsul unei clase sau alteia. De acest adevăr trebue să fii convins.

Oricând poţi fi socialist cu tot acest adevăr, dacă îi adaugi şi celălalt adevăr, că ar fi pentru un om o atitudine falsă şi contrarie vieţii, de a considera faptul politic social ca un lucru de ordin secundar în raport cu lumea vieţii interioare, metafizicei şi religiei.

Nu este îngăduit astăzi să opui, printr'un raţionament de valoare, domeniul vieţii interioare individuale, domeniului vieţii sociale. Nu poţi opune metafizica socialismului, considerându-l pe acesta din urmă ca o imp...tate, un materialism şi ca fiind căutarea unei fericiri de termite. Nu este îngăduit, într'o lume fără Dumnezeu, ca a noastră, să opui voinţei de a creia o ordine mai bună, metafizica, religia, lumea interioară, ca singurele lucruri demne de consideraţie. Ordinea politică şi socială nu este decât o parte din ceeace numim uman. In om, lumea interioară cu cea exterioară se unesc. Artistul, în efortul său de a integra faptul politic social în totalitatea umană, nu se poate lăsa tulburat de reproşul că o asemenea tentativă ar fi de ordin interior, religios, dezgolit de sens metafizic şi care n'ar urmări decât plăcerea, după concepţia materialistă. Materialism! Există o raţiune precisă pentru ca artistul să nu se lase oprit de acest cuvânt-sperietoare: el maschează perfidia acelora care, în numele unei vieţi interioare şi unui fals idealism, pretind să înspăimânte pe omul de bine. Materialismul poate avea un fundament spiritual idealist şi religios mult mai real decât sentimentalismul pretenţios al acelora care dispreţuesc materia. El nu înseamnă numai o scădere a spiritului, ci acea voinţă de a pătrunde de umanitate materia, exprimată atât de bine de vorbele lui Nietzsche: „Noi vrem să pătrundem natura de umanitate... Noi vrem să luăm dintr'însa ceeace avem nevoe spre a putea visa dincolo de om".

Sunt cuvinte de cea mai înaltă umanitate, de cea mai înaltă dragoste pentru om şi pentru ridicarea lui deasupra sa însăşi. Sunt cuvintele unui artist autentic. Căci arta a făcut ea altceva, din totdeauna, decât de a pătrunde natura de umanitate, de a lua dintr'însa tot ce avea nevoie, spre a înălţa şi a îmbogăţi viaţa, în actul creator? A pătrunde natura prin spirit, adică a creia în uman, a fost arta vreodată altceva decât acest lucru? In artă spiritul animă materia. Ea face proba dorinţei de a da o formă şi un sens vieţii. Da! Un asemenea instinct natural există. Cunosc ţipătul marelui individualist Nietzsche, cu un sunet atât de socialist: „Păcatul împotriva pământului este cel mai teribil păcat... Să nu se ascundă capul în nisipul lucrurilor celeste ci să fie purtat cu mândrie capul terestru care creiază sensul pământului".

Iată materialismul spiritului! Este întoarcerea omului religios la pământul care reprezintă pentru noi cosmosul. Socialismul nu este altceva decât hotărîrea care se impune ca o datorie de a nu-ţi pierde privirile spre nourii metafizici, gonind exigenţele cele mai urgente ale universului material, vieţii sociale şi colective şi de a fi cu acei care vor să dea un sens pământului, un sens uman.

Trad. de GH. D.

Cronica muzicală

Ultimele patru concerte simfonice ale Filarmonicei au avut loc în săli aproape goale, iar concertul de acum două săptămâni dirijat de d. Jean Bobescu-Cluj a avut (declară d. Mihail Jora pe a cărui mărturie contăm) numai 37 de auditori.

37 de auditori... Este înfiorătoare imaginea unui public de două ori mai puţin numeroşi decât orchestra.

Cine este vinovat de criza aceasta care a bântuit în ultimele patru săptămâni sălile de concert?

De sigur nu e vorba de un singur om ci de împrejurări care au golit sălile de spectacol şi de concerte, mutând spectacolul pe stradă...

Sperăm că lucrurile se vor normaliza, că adică sălile Ateneului vor fi din nou populate şi că stagiunea muzicală întreruptă la jumătatea ei, îşi va relua elanul.

Concertul din săptămâna trecută a fost dirijat de d. Alfred Alessandrescu.

In prima parte a programului am ascultat Uvertura la „Mireasa vândută" de Smetana şi concertul pentru violoncel şi orchestră de Dvorak.

Solistul acestui concert atât de popular şi de sentimental în factura lui, a fost violoncelistul german Steiner.

Acest violoncelist ne-a făcut impresia că este deţinătorul unui ton mare şi a unui meşteşug tehnic de bună calitate.

Despre valoarea sa ca interpret ni se pare hazardat să ne pronunţăm numai după audiţia acestui concert.

In partea II-a a programului s'a cântat simfonia domestică de Richard Strauss, lucrare de proporţii, muzică realistă şi programatică, cu un program atât de prozaic încât pe alocuri vizează vulgaritatea.

Richard Strauss a vrut să redea în cele patru mişcări ale acestei simfonii viaţa sa familiară.

Simfonia domestică este scrisă pentru orchestră sporită şi se compune din patru părţi care se cântă în continuitate.

Primită de critici cu răceală şi cu o legitimă revoltă faţă de orgoliul artistului care-şi socotea propria viaţă atât de interesantă încât să poată suferi o transpunere în muzică, simfonia dramatică a sfârşit prin a-şi face loc în programele concertelor.

Viaţa mea — spunea Richard Strauss — este pentru mine tot atât de interesantă cât este pentru un istoric viaţa lui Napoleon sau aceea a lui Alexandru cel Mare.

In prima parte a simfoniei în „allegro", vom auzi cele două teme ale bărbatului şi ale femeii, împletindu-se într'o ceartă, întreruptă de intervenţia temei care personifică prezenţa copilului în mijlocul soţilor.

Jocurile, năzdrăvăniile şi dulcea turbulenţă a copilului sunt descrise în „scherzo".

In „adagio" compozitorul a avut intenţia de a descrie şi de a sugera noaptea de dragoste a soţilor prelungită până în momentul când se aud şapte lovituri de orologii, anunţând sfârşitul nopţii.

In „finale", regăsim atmosfera din prima parte a simfoniei adică reluarea vieţii şi discuţiilor zilnice.

Sfârşitul simfoniei e un happy-end, armonia familiară se restabileşte.

Orchestra „Filarmonica", a făcut lăudabile eforturi încoronate de succes în interpretarea acestei simfonii.

C.

CELE MAI COMPLECTE PROGRAME DE RADIO LA TOATE POSTURILE EUROPENE

NOUTĂŢI DIN LUMEA RADIOFONICĂ

Montajii şi sfaturi practice pentru amatori

Televiziune — Ştiinţă pentru toţi

găsiţi regulat în revista

RADIO - ADEVERUL

32 pagini, ilustrate la heliogravură, 5 lei

In Editura „Naţionala S. Ciornei" au apărut:

CONTRAPUNCT

roman de Aldous Huxley, în traducerea d-lui Giurgea

2 volume mari — 150 lei

MAREA FUGĂ

roman de Lucia Demetrius

INSEMNARI ŞI POLEMICI

Balet

In cadrul unei reprezentaţii de gală, a avut loc la Opera Română, un spectacol românesc condus de d-na Floria Capsali şi d. Clark Nichols.

Datorită greutăţilor de realizare, dansul cult în ţară la noi nu cunoaşte trecut — e abea în faza începuturilor. Dacă ne putem lăuda cu acele pitoreşti şi colorate jocuri populare în care străbate ritmul de viaţă al unui întreg popor, de coreografie subtilă şi mai ales originală n'avem motive să vorbim prea mult.

E un merit, ce trebue subliniat apăsat, efortul inteligent făcut de aceşti doi dansatori care s'au străduit fără odihnă şi fără să ţie seamă de sacrificii, nu numai să formeze elemente româneşti dar să ajungă la o interpretare sprijinită pe materialul atât de vast al jocurilor populare.

D-na Floria Capsali şi colaboratorul d-sale, au avut de făcut totul: să descopere talentele, să le ajute în formare şi să creeze ritmul şi compunerea coreografică. Poate că toţi maeştrii de balet au aceiaşi sarcină, dar în cazul de faţă nu era vorba numai de educarea unui ansamblu şi de alcătuirea unei partituri, ci de o preocupare în plus, de reuşita căreia depindea întreprinderea: desvoltarea dansului de caracter românesc.

„Jocurile olteneşti" după muzica lui Paul Constantinescu şi „Fata din Drăguş" după muzica lui Sabin Drăgoi, bucăţi ce au fost atât de mult aplaudate, au surprins prin gustul şi eleganţa compunerii. Dansurile acestea au ceva din mireazma câmpului, ceva din cochetăria indicativă a unei fete tinere care râde cerului şi florilor, curată ca şi ele. Au ceva de dantelă, spumoasă, de înflorituri pe haină de sărbătoare, de sbor fluturatic.

Măsura disciplinei ansamblului am avut-o în compoziţia de mare amploare brodată pe muzica Carnavalului lui Schumann. Toţi dansatorii au ascultat în jocul lor nu numai de lecţiile învăţate ci au pus avânt şi pasiune în fiecare gest care-şi avea insemnătatea lui. Am văzut la fiecare o însufleţire, o dorinţă de a fi, de a exista în clipa aceia prin înţelesul unei mişcări, prin rostul plasticităţii armonioase.

Cu elemente ca d-rele Marie Jeanne Livezeanu, Magdalena Rădulescu, Sanda Dimitriu-Bârlad şi d-nii Oleg Dawschi, Dimitrescu şi Chihăescu, munca celor doi maeştri de balet o putem socoti răsplătită.

Infine, în Tangoul de Darius Millhaud, interpretat de d-na Capsali şi d. Nicols, ni s'a dat prilejul să asistăm la un spectacol de artă coreografică ce poate sta alături de creaţiile baletului străin. A fost un succes şi n'avem decât regretul că asemenea spectacole sunt atât de rare la noi.

T. SR.

Problema şcoalei româneşti

Printre puţinele reviste de înaltă ţinută intelectuală este şi „Societatea de Mâine", de sub conducerea d-lui Ion Clopoţel. Deşi apariţia ei este la intervale cam rari — probabil e vorba de greutăţi de ordin material — „Societatea de Mâine" a inaugurat un mod nou de a supune discuţiei unele probleme de însemnătate capitală pentru cultura noastră: consacrarea de numere speciale, în care problema e desbătută sub toate feţele.

Am avut ocazia să vorbim mai înainte de problema agrară, căreia „Societatea de Mâine" i-a consacrat numărul de pe trimestrul trecut.

Ultimul număr (trimestrul Octombrie, Noembrie şi Decembrie 1937) se ocupă de problema şcoalei româneşti.

Pornind dela constatarea că „împotriva principiilor încetăţenite de sute de ani în state consolidate apusene, cari obligă la răspândirea ştiinţii de carte în straturile populare, la noi mai sunt serioase dificultăţi de învins deopotrivă în birocraţia administrativă şi pregătirea forţelor didactice, ca şi în condiţiunile materiale şi ignoranţa în care trăeşte poporul dela ţară şi din suburbiile orăşeneşti", „Societatea de Mâine" a deschis o anchetă la care, pe lângă răspunsurile scriitorului D. V. Barnoschi la chestionarul pus, îşi dau contribuţia prin studii şi articole privind problema şcoalei d-nii: Ion Clopoţel (Sociologia şcoalei româneşti), P. Suciu (Problema creerii unei alte elite de intelectuali), Petre Drăghici (Şcoală şi societate), D. Trost (Şcoala liberă), Al. Graur (Un defect al învăţământului nostru), Al. Antohi (Problema şcoalei în Basarabia), Şt. Voicu (Alimentaţia copiilor de şcoală), etc.

A apărut:

M. SEVASTOS

MONOGRAFIA ORASULUI PLOESTI

Noi vrem pământ

Noi vrem pământ se numeşte al doilea volum al romanului d-lui Cezar Petrescu, 1907, în care marele scriitor

CESAR PETRESCU

descrie întâmplările din iarna 1906, permergătoare sguduitoarelor evenimente din primăvara anului 1907, când ţărănimea s'a sculat pentru drepturi şi pământ. După ce în primul volum d. Cezar Petrescu şi-a îndreptat privirile mai ales asupra clasei conducătoare, descriindu-ne viaţa de huzur, trândăvie şi nepăsare faţă de mulţimile din bezna satelor, în volumul de faţă d-sa ridică vălul sub care se ascundea viaţa de ignoranţă şi animalitate a ţărănimii. Sunt fapte şi întâmplări care prevestesc marele foc.

Cartea a apărut în Editura „Cugetarea".

Ultimul roman al lui Andre Malraux

Cartea lui André Malraux „L'Espoir" (Edition Nouvelle Revue Française) evocă războiul civil din Spania de la 1936, Iulie, la 1937, Martie. Se ştie că Malraux a luptat în aceasta vreme, în rândurile guvernamentalilor, comandând prima escadrilă internaţională. Dar nici odată el nu intervine personal în povestire şi nu se serveşte nicăeri de eroul său Magnin, ca de purtătorul său de cuvânt deşi dă atâtea amănunte din diferitele scene de aviaţie în cât s'ar putea să fie multe din cele ce-şi aminteşte el însuşi. Toate însă „au preciziunea unor rapoarte şi splendoarea unui gest epic", zice René Lalou.

„Espoir" însă nu este o operă documentară, ci o puternică operă literară compusă în ritmul grozavei încăerări a acestui crâncen război. In tratarea subiectului însă, este o cumpătare impresionantă, rămânând precis şi credincios adevărului faptelor, dar întocmai ca Stendhal şi Tolstoi. In haosul şi confuzia evenimentelor, fidel redate, evenimentele importante se subliniază: nereuşita răscoalei de la Madrid şi Barcelona, reluarea Toledului de către trupele lui Franco, lupta care a salvat Madridul, căderea oraşului Malaga şi exodul locuitorilor săi, victoria de la Guadalajara, pe care comandantul Garcia o numeşte „Valmy" al republicanilor.

ANDRÉ MALRAUX

Nu am putea zice că e roman de cât numai gândindu-ne la mulţimea de personagii create de imaginaţia lui în colaborare, de sigur, cu amintirile şi admirabil caracterizate, deşi fie care poartă o etichetă, comunist, creştin, democrat, anarchist. Mai presus însă de orice, ei sunt oameni.

Eroul său Garcia este un etnolog şi aceasta este cea mai sigură indicaţie că punctul de vedere al lui Malraux depăşeşte cu mult orizontul îngust de partid. Garcia prezice de la început că după perioada de „iluzie lirică", va fi foarte grea sarcina de a organiza această „apocalipsă populară", dar el crede că adevărata forţă a revoluţiei este „l'espoir".

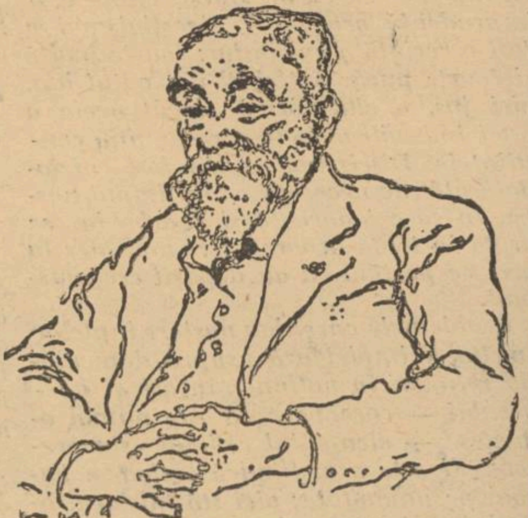
Malraux ne arată apoi trecerea de la entuziasm la disciplină care se impune tuturor personagiilor descrise de el. Mulţi dintre ei sunt intelectuali şi ca atari mereu înclinaţi spre disidenţă. Dar nefiind timpul de „a fi ceva", ci acel de „a înfăptui" ceva, fie care îşi are drama sa interioară.

Şi aci Malraux ne descrie „condiţiunea umană", dar ca un om care a trăit intensitatea conflictului. Ceha ce urmăreşte el în redarea acestei condiţiuni umane, este — după propria-i mărturisire —: „Preschimbarea în act de conştiinţă a unei experienţe, largă pe cât e cu putinţă".

Opera lui Ferdinand Brunot

„Histoire de la langue française", este monumentul grandios, fără nici un echivalent în vre-o altă limbă, reprezentând viaţa de muncă uriaşă rămasă pe urma marelui savant F. Brunot, care s'a stins zilele acestea. Au apărut până la moartea sa şaisprezece volume, iar al şaptesprezecelea este sub tipar. O muncă de o viaţă întreagă în care a fost terminată epoca de la Revoluţie la Imperiul lui Napoleon. Lucrarea este impunătoare, însă, nu numai prin materialul cercetat şi lucrat, prin ordonanţarea şi claritatea expunerii, prin puritatea limbii, ci şi prin puterea sintezei şi noutatea concepţiei sale. In adevăr marele savant nu numai că a analizat structura intimă a limbii franceze, ci a scos în relief toate influenţele care au contribuit la a o forma, a o îmbogăţi şi a o preînoi, a studiat şi condiţiile istorice, politice şi sociale, acţiunea saloanelor literare, a scriitorilor şi a diferitelor technice care au contribuit la evoluţia sa. El e cel dintâi care a făcut un studiu documentat asupra penetraţiei limbii lite rare în provinciile Franţei şi expansiunea sa în lume, întemeind de curând şi un „Oficiu al limbii franceze" care să împiedice introducerea şi răspândirea neologismelor „rău făcute", căutând să împace tradiţia cu modernizarea. Fiind de părere că studiul limbii franceze şi literatura ei sunt factori suficienţi pentru a forma oamenii de înaltă cultură, el a combătut cu înverşunare tendinţa de a impune limba latină în tot decursul învăţământului secundar.

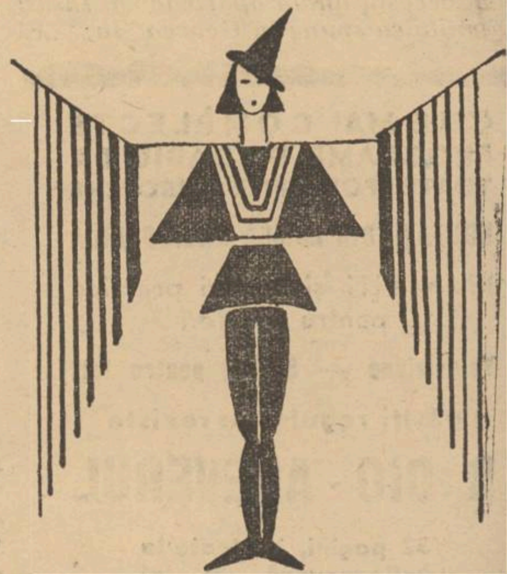
A luptat apoi pentru adoptarea unui proect raţional şi moderat în simplificarea ortografiei, dar aci nu a reuşit. Mai mult, Academia nu a voit să-i acorde locul ce i se cuvenea după Littré şi Gaston de Paris, ci a preferat să compună o gramatică fără specialişti. In lucrarea sa „Observations" Ferdinand Brunot a combătut cu putere şi ironie această pretenţie paradoxală, arătând toate greşelile alegaţilor aventuroase şi a ni-

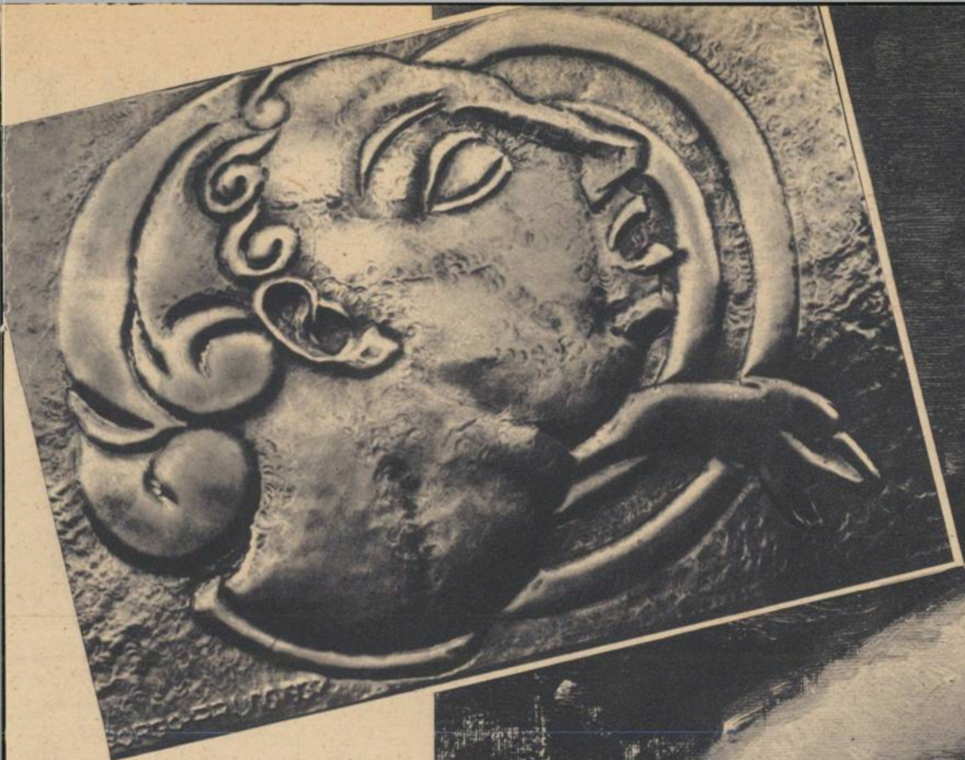

FERDINAND BRUNOT

merit atât de bine slăbiciunile, a arătat atât de limpede ignoranţa autorilor improvizaţi, încât Academia n'a găsit nimic de răspuns.

Pe lângă marea sa lucrare, monument de erudiţie şi psihologie linguistică, trebue să cităm „Grammaire historique de la langue française", precum şi excelenta sa teză de doctorat „Etudes sur la doctrine de Malherbe d'après son comentaire sur Desportes".

Borgo Prund

d-l Borgo Prund este foarte puțin cunoscut marelui public.

Şi ce realizator serios este expozantul dela Fundaţia Dalles! Mai întâi are o viziune cu totul aparte în sculptura românească — un amestec de straniu demonic cu o linişte şi simplitate ascetică. Apoi ştie să umble cu materiale felurite de exprimare, să le desprindă frumusețea, să le ferească de orice robie în fața naturei, de orice mulare mai mult sau mai puțin artistic aranjată. Lemnul, metalul ori argila d-lui Prund trăesc o viață plastică a lor, fără să aibă nevoe de legende explicative, absorb subiectul, îi impun ele înfăţişarea şi nu invers.

In sculptura aceasta natura rămâne departe, a fost un punct de plecare, un ecou, un grăunte care a crescut şi s'a transformat în plămadă formală nouă, sub comanda unei puteri creatoare însuflețită de fantezie, dar şi de o conştiinţă clară, rezonabilă. Formele d-lui Borgo Prund sunt dinamice chiar când se găsesc strânse într'o caligrafie de chenar, au o desfăşurare dincolo de limitele lor stricte, sfarmă tiparele şi cuceresc spaţiul prin iradierea conţinutului lor spiritual.

Adam Bălțatu

I. Strutinschi

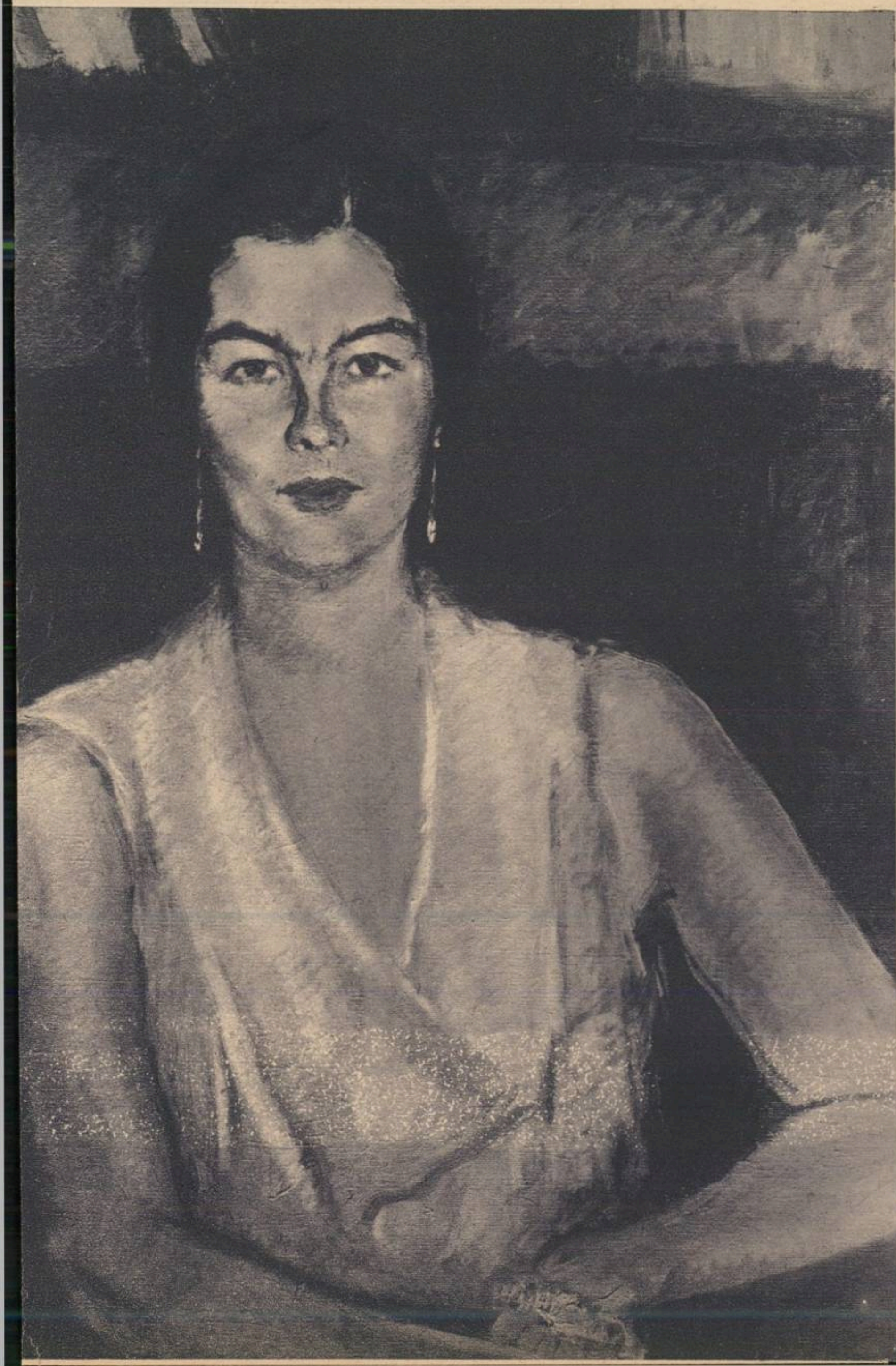
L. Lucasievici

Aproape tot ce face d-l Prund e văzut în mare, sortit să slujească de frontoane la clădiri monumentale, la panouri care să acopere pereți întregi, să decoreze grădini şi parcuri pentru plăcerile totale şi virile ale frumuseţii. Sculptura sa cere aer şi spaţiu, ea clădeşte suprafețe şi coloane pentru un muzeu cu pereţi de copaci şi cu acoperiş de cer. Chiar şi figurinele în ceramică, deşi par schițe, au un ritm şi o fermitate în gesturi ce fac din ele momente rezumative ale unei plinătăţi de viaţă. Ţăranii şi ţărancele d-lui Prund fac parcă parte dintr'o horă fără început şi fără sfârşit care e copilărie, chiot, dor şi dragoste, soare şi robusteţă.

Până acum câţiva ani, sculptorul dela Fundaţia Dalles lucra mai mult în lemn, în care scobea siluete ca un gravor. Acum d-sa întrebuinţează aproape toate materialele ce le poate avea la îndemână un sculptor. Cu uimitoare siguranţă în technică şi reuşită în expresie.

Opera d-lui Borgo Prund pe lângă trăsăturile de care am vorbit, e străbătută de o sensualitate în revărsarea formelor, în bogăţia lor, în râsul lor îndesat ce ţine de poveşti cu fauni, de închipuiri aprinse şi îndrăzneţe, de

Borgo Prund

N. Popa

Alex. Clavel

pânde diavoleşti. Fără ca această sensualitate să servească de ilustrativ, de spectacole obişnuite, să fie numită — ea rezultă.

De mari posibilităţi dispune d. Borgo Prund — expoziţia sa dela Fundaţia Dalles e una din cele mai serioase manifestări ale anului.

In aceiaşi sală, d-l I. Strutinschi *prezintă un ansamblu unitar de tablouri în spirit impresionant. Alături de vigoarea sculpturii d-lui Prund, pictura aceasta pare oarecum palidă şi inconştientă. Numai din pricina asta — poate. Pentrucă d-l Strutinschi are fine calităţi de colorist — ţinută distinsă şi convingere în lucru. E un sincer. Aşa crede actualmente că se poate exprima. Va evolua, desigur.*

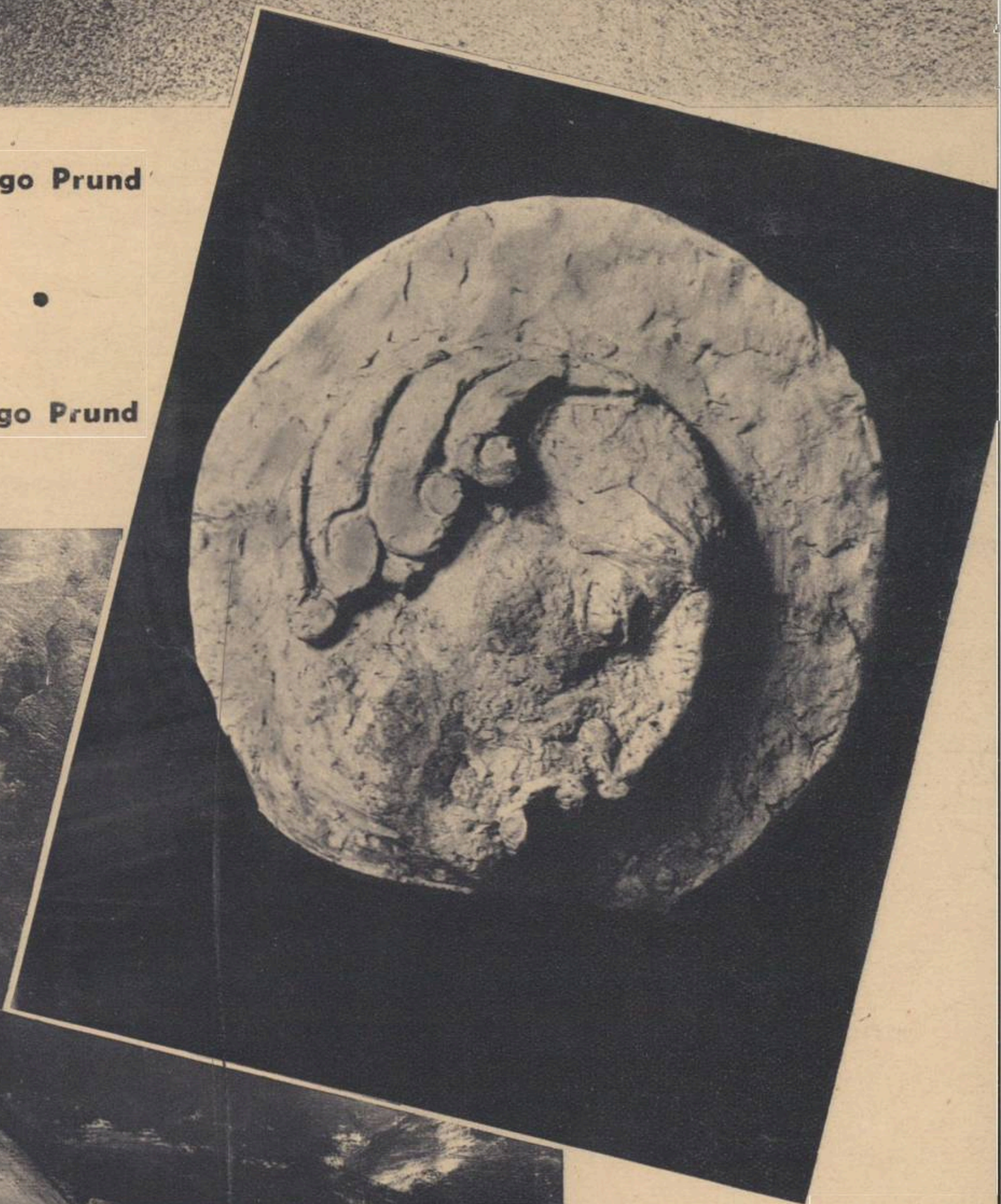
D-ra Laetiţia Lucasievici *e cea mai bună elevă a d-lui Steriadi. Se vede. Stăruesc amintiri până şi'n felul de a aşeza culoarea. Dar înrudirea aceasta meşteşugală, deşi ar putea duce uneori la confuzie, e simpatică. Parcă altă dată nu erau maeştri şi şcolari. Nu oricine se naşte artist de puternica personalitate.*

D-ra Lucasievici nu se găseşte întâmplător pictor, se cunoaşte că are îndemnuri lăuntrice, chiar dacă aripele proprii nu i-au crescut îndeajuns — îi vor creşte. A avut un sfătuitor bun — de ce să fim grăbiţi în a o judeca definitiv? O aşteptăm. Deja poate mài mult ca-n celelalte manifestări. Mâine, suntem încredinţaţi că ne va aduce şi alte surprize.

TACHE SOROCEANU

Borgo Prund

Borgo Prund

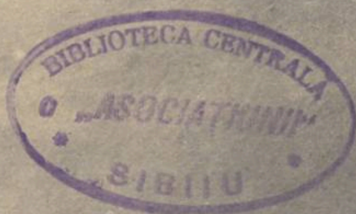

M. Cămăruţ

Adeverul literar si artistic

899

Şt. Constantinescu: Ţarani

O PREȘEDENȚIE DE ONOARE

SUNT semne evidente care arată că arta românească trece prin zile grele. Manifestările pictorilor şi sculptorilor noştri se înşirue cu acelaşi elan şi încredere de totdeauna, ce ţin de naivitatea lor sufletească. Dar rezultatul la care ajung irosirile de energie şi sbaterile pentru ideal sunt tot mai dezastruoase.

Se deschid mereu expoziţii, pornesc cu speranţă şi curaj tineresc, dar se închid fără fluturarea nici unei bucurii, se termină cu datorii băneşti şi mai mari, naufragiază într'o sărăcie din care nu vedem cum se va mai putea eşi. Pictorii îşi pun ultimul ban pentru o nădejde — i-am văzut aşteptând până în ceasul din urmă al termenului cât le este îngăduită expoziţia, i-am văzut uitându-se la ceas înfriguraţi şi privind cu ochi înebuniţi spre o uşă care nu se mai deschide. Inchipuiţi-vă clipa când bietul expozant îşi adună lucrările spre a le duce acasă, tot aşa cum le-a adus — fără să fi vândut măcar una singură. Nu-i o exagerare — cunoaştem atâtea cazuri.

Arta pare să fi ajuns inactuală. Nu se mai interesează nimeni de ea. Nu mai poate, sau când publicul a făcut altfel, era un simplu capriciu.

In atmosfera aceasta descurajantă, s'a produs un fapt asupra căruia nimeni n'a stăruit: Regina Maria a acceptat preşedenţia de onoare a Sindicatului Artelor-Frumoase. E un gest nemăsurat de frumos care vine ca o lumină de cer înalt peste întunecata dramă a atâtor suflete de artişti. Vine ca o mângâere şi ca o alinare, cum a ştiut toată viaţa să le aducă nefericiţilor, Regina Maria.

Artiştii n'au uitat-o, deşi pasul ei n'o mai poartă prin sălile de expoziţii. N'au putut s'o uite de atunci când, ca şi acum aşteptând un vizitator, uşa se deschidea făcând loc acelei nobile şi tinereşti siluete, care întârzia în fiecare sală, spunea o vorbă bună, alegea o lucrare pentru colecţiile ei.

Să aştepţi zile dearândul, săptămâni şi să nu vie nimeni să-ţi vadă rodul muncii care e tot rostul tău de a fi, sau în cazuri fericite să asişti la perindarea disrată a câtorva grăbiţi, e lovitura ce nu poate fi suportată de un artist. E mai grea decât lipsurile şi sărăcia.

Regina Maria nu uita pe nimeni şi vizita ei umplea nu goliciunea unei luni de aşteptare, ci anii unei vieţi. Iar acum, când a primit preşedenţia de onoare a Sindicatului artelor-frumoase, cu adâncă bucurie, cum spune în scrisoarea sa Mareşalul Curţii regale, Regina Maria trimite prin aceasta un înalt salut, o înaltă preţuire tuturor pictorilor şi sculptorilor români.

Gestul acesta reaminteşte pagini depe vremea de aur a artelor, când prinţii şi papii se mândreau cu sprijinul acordat unui visător, unui creator de frumos.

TACHE SOROCEANU

Fr. Şirato ↑

Elena Popea ↓

← Demian ■ Iser ↓

Adevěrul literar și artistic

Duminică 27 Februarie 1938 No. 899
ANUL XVIII * SERIA III

Lei 5 Exemplarul în țară
Lei 10 Exemplarul în străinătate

Prețul abonamentelor
Lei 200 pe an Lei 100 pe 6 luni
Lei 50 pe 3 luni în străinătate dublu

Editura „Adeverul" S. A., București

Probleme universitare

Dacia Nouă, o revistă săptămânală de tineret, a avut fericita idee să întreprindă o anchetă printre profesorii universitari, privind chestiunile legate de viața universitară și studențească.

Problema este dintre cele mai actuale, iar răspunsurile interesează în cel mai înalt grad, ele venind din partea acelora care *„dețin destinele învățământului nostru superior"*.

Deși ancheta este abia la început, — până acum au răspuns d-nii C. Stoicescu, Rectorul Universității, N. Vasilescu-Karpen, Rectorul Școalei Politechnice și I. Răducanu, Rectorul Academiei de Inalte Studii comerciale, — totuși se pot trage anumite concluzii edificatoare.

Intrebările se referă la viața materială a studențimii, organizarea ei profesională, la raporturile dintre profesori și studenți și la misiunea studentului.

In ce privește prima latură a problemei, în răspunsul pe care-l dă, d-l Vasilescu-Karpen are un punct de vedere foarte just:

„Societățile studențești cu caracter profesional, cultural sau sportiv, sunt folositoare și pot fi menținute. Le socotesc însă dăunătoare și învățământului și formării spirituale a studenților, când se transformă în instrumente politice".

Aceiași limpezime de vederi o are și d. Rector I. Răducanu, când răspunde:

„Orice manifestare de solidaritate a studențimii în cadrul intelectual ca și în acel al educației fizice, e bine venită și trebue să fie sprijinită de profesori și ministerul Educației naționale. Bine înțeles, asociațiile studențești, ce ar urmări alte scopuri, cari adesea sunt în detrimentul școalei, nu pot fi îngăduite. Solidaritatea în viața studențească e chemată să îndeplinească un mare rol educativ".

Evident, răspunsurile acestea nu se referă numai la o situație anormală de viitor, când organizații profesionale cu rol determinat ar putea fi abătute dela calea lor firească de activitate și desvoltare, ci sunt isvorîte — credem — din constatări care privesc prezentul.

Cât privește revendicările materiale ale studenților, d. Vasilescu-Karpen, pronunțându-se pentru o coordonare a isvoarelor de ajutorare a studenților, nu s'a putut opri de a menționa, că—dacă uneori cererile sunt juste— sunt și cazuri când ajutoarele nu pot fi acordate pentrucă studenții nu corespund cerințelor sub raportul pregătirii științifice și a amintit următorul caz:

„Academia Română a oferit Școalei politechnice o bursă de 2000 lei lunar, cu condițiunea ca beneficiarul bursei să restitue sumele primite, în timp de 15 ani de la luarea diplomei de inginer.

Dintre studenții Secției de mine susceptibili de a obține bursa, nu s'a prezentat de cât unul, ale cărui note au fost judecate insuficiente de către Academie, pentru acordarea bursei".

In legătură cu problema raporturilor dintre profesori și studenți, d. Vasilescu-Karpen a răspuns:

„Este negreșit de dorit ca raporturile dintre Pofesori și studenți să fie mai strânse, în sensul ca profesorii — în general — să se ocupe mai deaproape de studenți, acordând mai mult timp școalei.

„Pe de altă parte socotesc că profesorii, în raporturile lor cu studenții, ar trebui să se abțină de la ori și ce sugestii sau îndemnuri, care ar eși din cadrul regimului politic sub care se găsește țara".

Nu poate fi trecut cu vederea nici răspunsul d-lui I. Răducanu:

„Raporturi anormale între profesori și studenți nu pot să apară decât acolo unde studentul e prea puțin student și profesorul uită chemarea sa de cărturar și educator al tineretului universitar. Dintr'o asemenea stare de fapt, isbucnește CRIZA școalei, lărgind în chip primejdios DISTANȚA între generații..."

Răspunsurile acestea nu cuprind nu mai o indicație, ci tind a stabili și anumite responsabilități, pentrucă nu trebue uitat că dacă am ajuns la rătăcirea unei părți a tineretului universitar vina o poartă și aceia care nu s'au abținut de a face anumite îndemnuri dela catedră...

Asupra celei din urmă din problemele ridicate, misiunea studentului — răspunsurile sunt clare și categorice. Asupra justeței punctului de vedere cuprins în ele, nu poate exista îndoială.

„Studentul român nu poate avea altă misiune decât aceia pe care o indică însăși denumirea de student, a răspuns d. Vasilescu-Karpen.

„Să dea mai mult și să ceară mai puțin dela societatea în care trăește, a adăugat d. I. Răducanu, *să încerce prin muncă disciplinată să prețuiască așezămintele dobândite prin suferințele și să insușirile alese ale românismului și să primească ca un tezaur sacru ce-au dobândit generațiile trecute"*.

„Atitudinea unora din tânăra generație se poate compara cu închipuirea cocoșului lui Rostand, că El, cu cântecul lui, face să răsară soarele".

Și d. Răducanu a lansat chiar câteva lozinci, pentru studenți și profesori: INAPOI LA ȘCOALĂ, TRĂIȚI IN ȘCOALĂ!

Dacă vor fi înțelese și urmate — *„vom realiza o comunitate de viață, de concepțiune asupra vieții și de emulație în cercetarea adevărului și în prețuirea frumosului și vom reda școalei rolul ei firesc"* — cum cu atâta dreptate s'a exprimat d. Răducanu.

In trei rânduri

Un fanatic visează.
Ce visează un fanatic?
Că l-a apucat, pe un necredincios de barbă.
— Tu ești dușmanul nostru! Și dușmănia ta o ascunzi sub barbă...
Deci — i-a tras o palmă.
Ce era să facă?
Dar, când a încercat să-i mai tragă una — s'a trezit.
S'a trezit și a văzut că ține în pumnul său barba sa proprie.
Din pricina asta, s'a mâniat și mai rău. Și la mânie — până și visurile se tălmăcesc anevoie...

F. DIMA

M. Zoscenko

Ambalajul e slab...

Nu se mai ia mită. Ca altă dată. Nu puteai să faci un pas, fără să dai sau fără să iei.

Azi, s'a schimbat cu totul caracterul oamenilor, spre bine.

Intr'adevăr, nu se mai ia mită.

Odată, ne-am dus — la gară — să expediem niște boarfe.

Murise mătușa. Și lăsase vorbă, prin testament, să trimetem lucrurile ei, câteva cearșafuri și alte obiecte casnice, la rudele nevestei mele în provincie.

Iată, stăm la gară și privim un tablou, în genul lui Rafael.

Un chioșc — pentru primirea mărfurilor. Coadă, firește. Un cântar. Și omul care cântărește. Acest impiegiat face impresia unui funcționar destoinic: pronunță repede cifrele, înscrie totul, schimbă greutățile, lipește eticheta și dă lămuririle necesare.

Nu se aude decât glasul lui simpatic:

— Patruzeci. O sută douăzeci. Cincizeci. Scoate. Ia. Dă-te laoparte... Nu pune aici, boule, pune dincoace!

Un tablou de muncă, agreabil, și în ritm accelerat.

Nu ne scapă însă, că deși impiegatul lucrează frumos, e totuși din cale afară de sever și de legalist. Prea păzește interesele cetățenilor și ale Statului. Firește, nu-l respinge pe fiecare, dar, sărind peste doi-trei, refuză numaidecât încărcătura cuiva. Cel mai mic defect la ambalaj ajunge — nu mai primește. Deși, nu-și ascunde compătimirea.

Acei care aduc un ambalaj slab, se vaită, gem și suferă.

Impiegatul zice:

— In loc să te vaiți, mai bine întărește legătura. E pe-aici un om, cu niște cuie. Roagă-l să-ți facă pachetul. Să bată aici niște cuie și să-l lege cu sârmă. Nu-i nevoie să mai stai la rând, când te întorci — primesc îndată.

Intr'adevăr! In dosul chioșcului stă un ins, cu ciocan și sârmă. Muncește în sudoarea feței și întărește, cui ii cere, ambalajele slabe. Iar acei care au fost respinși se roagă de el, îi propun prietenie și bani, pentru acest ajutor.

Acum, vine rândul unui cetățean oarecare. Un bălan, cu ochelari. Nu-i intelectual, dar e miop. Are conjunctivită, pe semne. De aceea și-a pus ochelari — ca să nu se vadă. Sau, poate, că servește într'un atelier de optică și acolo se împart ochelari degeaba.

Iată că a așezat șase lădițe pe cântar.

Impiegatul cercetează cele șase lădițe și zice:

— Slab ambalaj! Nu merge. Dă-le jos de pe cântar!

Tipul cu ochelari, auzind acest verdict, își pierde capul. Dar, înainte de a se făsfăci, atacă pe omul dela cântar cu atâta furie, încât erau cât pe ce săși mute reciproc măselele.

Individul cu ochelari strigă:

— Ce te legi de mine, câne afurisit! Nu sunt lăzile mele. Eu expediez lăzile statului, dela atelierul de optică. Ce vrei să fac? De unde să iau acum o căruță? De unde să iau o sută de ruble ca să le car îndărăt? Răspunde, afurisitule, că te fac piftie...

Impiegatul răspunde:

— De unde vrei să știu? — Și face cu mâna un gest, ca să se dea laoparte.

Celălalt, din miopie sau fiindcă i-au asudat ochelarii, înțelege altfel. Tresare, își amintește ceva, de mult uitat, scotocește prin buzunări și scoate opt piese de câte o rublă. Apoi încearcă să le dea impiegatului.

La vederea banilor, funcționarul se înroșește, și strigă:

— Ce înseamnă asta? Nu cumva ai de gând, șarpe cu ochelari ce ești, să mă mituești?..

Omul cu ochelari înțelege, deodată, rușinea situației sale:

— Nu, zice, am scos banii, numai așa. Am vrut să-i ții numai, până ce scot lăzile de pe cântar.

...Și se zăpăcește în așa hal că îndrugă prostii, cere iertare și pare gata să primească până și un pumn în nas.

— Să-ți fie rușine! S'a terminat cu bacșișul. Scoate lăzile de pe cântar — să nu le mai văd. Dar, fiindcă-i vorba de lăzile Statului, — du-te la muncitorul de-acolo să dreagă ambalajul. Iar în ce privește încercarea de-a mă mitui, mulțumește lui Dumnezeu că n'am timp să mă ocup de tine.

Cu toate astea, chemă pe un coleg și-i zise cu tonul unui om care a fost jignit:

— Ai auzit? Chiar acum a încercat cineva să mă mituiască. Ințelegi? Ce absurditate! Imi pare rău că m'am pripit și că nu m'am prefăcut că iau banii; acum nu mai am nicio dovadă...

Funcționarul răspunse:

— Da, păcat. Trebuia să faci o istorie. Să nu se mai creadă că cerem, ca altă dată, pufușor pe botișor.

Tipul cu ochelari, fleșcăit din cap până'n picioare, se cară cu lăzile lui. Muncitorul i le întărește, le dă o înfățișare legală și-l ajută să le clădească iar pe platforma cântarului.

Intre timp, începe să mi se pară și mie că lada mea e slabă...

Și până să-mi vie rândul, mă apropii de muncitor și-l rog, pentru orice caz, să dreagă ambalajul dubios.

Imi cere opt ruble.

— Ce e, — zic, — ai mâncat mătrăgună? Opt ruble, pentru trei cuie!

El însă, îmi șoptește:

— Ai dreptate, ți-ași face și trei ruble, dar, gândește-te și dumneata— că trebue să împart cu acest crocodil.

Abia acum încep să înțeleg combinația.

— Așa dar, — zic, — împarți câștigul cu funcționarul dela cântar?

Vădit jenat că l-a luat gura înainte, muncitorul îndrugă fel de fel de năzbâtii, bolborosește ceva despre micul lefegiu, despre scumpete; apoi reduce prețul și purcede să întărească lada.

Vine, însfârșit, și rândul meu.

Așez lada pe cântar, mulțumit c'a fost bine întărită.

Impiegatul zice:

— Slab ambalaj! Nu merge.

— Se poate? — zic. — Chiar acum a fost întărit. A dres-o, uite, omul de acolo, cu cleștele în mână.

Impiegatul răspunde:

— Ah, pardon, pardon! Mă iertați... Acum, ambalajul e tare, dar a fost slab Asta se vede îndată. Ce-i pardon, e pardon...

Primește, deci, lada și scrie fractul.

Citesc și văd că a scris: „ambalaj slab".

— Ce șarlatanie e asta? — Intreb. —

(Continuare în pag. 2)

Actualități științifice

Temperatura și viața

Viața nu se poate desvolta decât între anumite limite de temperatură. La căldură, de pildă, albumina coagulându-se, iar corpul plantelor și animalelor fiind alcătuit în cea mai mare parte din albumină, rezultă că există o limită superioară de temperatură ce-o pot suporta ființele viețuitoare.

Totuș, această limită superioară este mult mai îndepărtată decât se credea în general.

Astfel, savantul german, profesorul dr. Rahn, în cursul unei călătorii de studii în Japonia, a dovedit că anumite organisme pot suporta o temperatură de circa 140 de grade C., întrucât posedă facultatea de a se adăposti într'un blindaj, în condițiuni neprielnice. Astfel protejate, aceste organisme suportă diferențe de temperatură fantastice. Ținute timp de opt ceasuri în heliu lichid, până la o temperatură de aproape minus 270 de grade C., după ce au fost în prealabil răcite în hidrogen lichid, ele au continuat să trăiască, iar unele organisme se trezesc chiar din rigiditatea lor. Nici chiar o alternare bruscă de temperatură cu o diferență de minus 400 de grade C., nu le distruge.

Semințe radiate în stratosferă

Viitoarele ascensiuni în stratosferă, pe lângă elucidarea problemei razelor cosmice și a navigației aeriene în aceste regiuni, vor aduce poate și un serviciu prețios agriculturii și horticulturii. Intr'adevăr, după teoria recentă a unui inginer american, semințele de fructe, cereale și legume, expuse acțiunii razelor cosmice concentrate în stratosferă, vor suferi schimbări esențiale în structura lor organică. In felul acesta, se produc noui varietăți vegetale cu un randament agricol mult superior, atât în ceeace privește calitatea, cât și durata recoltei produselor. Noul punct de vedere este întemeiat pe rezultatele îmbucurătoare obținute în tratamentul semințelor de plante, cu razele Roentgen, ultraviolete și ultrascurte.

Fier plastic și moale

In urma unor îndelungate experiențe, fizicianul german, dr. Hans Vogt, a reușit să realizeze o varietate de fier, tot atât de plastic, de moale și ușor de lucrat ca și plumbul. Noul metal, a cărui producere revine mult mai economică decât a plumbului, e destinat să servească în multe aplicațiuni ce folosesc actualmente plumbul. Această varietate spongioasă de fier este realizată prin solidificarea pulberii de fier la temperaturi de peste 2000 de grade Fahrenheit, într'o atmosferă de hidrogen, care împiedică formarea oxizilor. Minusculele cavități, ce apar în acest material, explică însușirile lui de plasticitate.

Sborul automat

La secția aeronautică a armatei americane s'au experimentat cu succes o serie de aeroplane speciale, capabile să lucreze complect automat, dela decolare până la aterisare, fără nicio intervenție a unui operator pe bord. Avionul, condus prin unde de radio, sboară direct la destinație, la înălțimea dorită, aterisând în momentul și în punctul dorit, toate aceste operații fiind îndeplinite cu ajutorul unor simple mecanisme conduse de pe pământ, la un panou de control. Personalul unei asemenea nave aeriene trebue să aibă numai grija să observe instrumentele în vederea unei funcționări normale.

Instinctul de orientare la broaște

Doctorul Ray J. Nichols, dela Universitatea din Missisipi, a demonstrat că broaștele sunt înzestrate cu un simț de orientare, tot atât de puternic ca și acel al porumbeilor călători. Specialistul yankeu, prin numeroase experiențe, a stabilit că oridecâteori aceste animale se îndepărtează dela punctul unde locuesc în general, își regăsesc cu ușurință drumul înapoi.

In acest scop, doctorul Nichols a însemnat cu semne speciale o serie de broaște, într'o anumită rază, timp de câteva anotimpuri și le transporta apoi la diferite distanțe. Majoritatea animalelor nimereau întotdeauna drumul exact, fără să rătăcească.

ING. I. Ș.

Citiți
ROMANUL

Fior și groază,-
a. Vasul-fanto-
nă - da. Dar nu
unoscuta lui le-
endă, ci un sgu-
du tor roman
original, în care
dreptatea și vo-
cea inimii luptă.
venturos și e-
oic, cu mrejile
crimei...

Complect 15 LEI în
„ROMANELE
CAPTIVANTE"
La librari, chioșcari și în gări

Cronica șahului

Spre sfârșitul sec. al XVIII-lea, un mecanic genial, Baronul de Kempelen, a construit un automat jucător de șah; un fel de robot care juca șah cu o mare precizie, măsurându-se cu cei mai tari jucători ai timpului.

Cronicile epocii descriu astfel automatul: O păpușe de mărimea unui om matur, îmbrăcată în haine de mătase după moda orientală, cu un turban pe cap, era așezată pe un scaun, în dosul unei mese-birou, închisă din toate părțile. Pe această masă se găsea o tablă de șah (echiquier) cu figurile ei.

Automatul mișca cu o ușurință uimitoare figurile, apucându-le cu două degete și pronunța cuvinte „Șah" sau „mat" scoțând un șuerat mecanic.

In cazul când cineva încerca să facă o mutare imposibilă, cu intenția de a induce în eroare mașina, automatul repunea figura pe locul pe care a fost și aștepta mutarea corectă.

Intr'un cuvânt această ingenioasă mașină nu numai că juca șah, dar și gândea, în adevăratul înțeles al cuvântului. Ne putem închipui cât era de uimită lumea de pe vremea aceia la apariția acestei mașini.

Baronul de Kempelen străbătu toată Europa cu minunea lui, oprindu-se în special la curțile princiare; dădea reprezentații în săile teatrelor precum și la marele hanuri. Inainte de începerea unei reprezentațiuni, baronul prezenta publicului automatul său. Deschidea sertarele și ușile mesei și dădea la iveală tot felul de roți, pârghii și arcuri. Deasemenea deschidea și pieptul păpușii spre a se vedea că nu e nimeni înăuntru.

După ce toată lumea se convingea că la mijloc nu există nici un fel de înșelătorie, baronul de Kempelen introducea o chee în spatele automatului și se auzea un sgomot la fel cu cel ce-l fac arcurile unei pendule care e întoarsă.

Au fost vizitate curțile dela Viena, Berlin, Paris, Londra, Haga, St. Petersburg, etc.

Automatul a fost admirat de Maria Tereza, Frederic cel Mare, Ecaterina cea Mare a Rusiei, precum și de alți capi încoronați ai epocii.

Baronul de Kempelen, ajungând la curtea Prusiei, Frederic cel Mare ceru ample explicațiuni asupra modului cum a fost construit automatul și nu-i venea să creadă că are în fața lui numai o mașină. Susținea că la mijloc trebue să fie un șiretlic. A insistat să i se dezvălue secretul mașinii.

Cumpără deci automatul și secretul lui. Frederic nu trădă secretul nimănui și depozită automatul într'un colț al palatului.

Minunata mașină fu uitată într'un colț al palaului dela San-Souci, unde praful vremii se așternu pe ea.

Când apăru Napoleon, după mai bine de treizeci de ani de absență, automatul își făcu din nou apariția. De astă dată stăpânul lui era un oarecare domn de Maëlzel.

Prima întâlnire celebră avu loc între automat și marele Napoleon, care era un iubitor al șahului. Marele geniu fu bătut de minunata mașină.

Prințul Eugen de Savoya fu și el tot atât de curios ca și Frederic cel Mare și vroi cu orice preț să afle taina automatului. Il cumpără cu enorma sumă de 30.000 franci. După ce află și el secretul mașinii, aruncă și el automatul, nemaiinteresându-se de el. După câtva timp automatul fu revândut aceluiaș proprietar, care continuă să străbată cu el marile capitale ale Europei, ca și predecesorul său, Baronul de Kempelen.

Prințul Eugen nu păstră însă taina care l-a costat atât de scump și desvălui secretul minunatei mașini.

Iată care era acel secret: Toate rotițele, pârghiile, arcurile, nu ocupau decât foarte puțin loc, ele se puteau strânge ca niște foale, făcând loc în interiorul mesei unui om de mică statură care stătea înghemuit pe un scăunaș. Când avea loc demonstrația în fața publicului și trebuiau deschise ușile dulapului, omul se retrăgea în corpul păpușei. Când pieptul păpușei era deschis el se retrăgea înapoi în interiorul mesei-dulap. Când avea loc această demonstrațiune, însoțitorul plimba o lumânare prin interiorul mesei și al păpușei, pentru ca lumea să observe mai bine toate mașinăriile. După ce se termina cu această demonstrațiune, lumânarea era lăsată pe un scaun în dosul mesei, astfel ca lumina din lăuntru să nu fie remarcată prin vreo crăpătură a dulapului.

Partea cea mai ingenioasă însă era sistemul mecanic prin care cel din lăuntru vedea mișcările făcute în afară.

Persoana din dulap avea înaintea ei o tablă de șah cu piesele ei înfipte în pătratele corespunzătoare. Deasupra lui, în plafon, era o altă tablă cu câmpurile corespunzătoare tablei de șah care se găsea pe masa de joc la vederea publicului. Piesele erau puternic magnetizate la bază, care făceau — atunci când erau deplasate — să se miște mici bascule de metal.

Omul din interiorul dulapului urmărea cu atenție mișcarea acestor bascule, și își dădea prin aceasta seama de mișcarea efectuată, căci când o piesă era ridicată și așezată pe alt câmp, bascula corespunzătoare se ridica atrasă de magnet.

El reproducea pe tabla sa de șah mișcările ce se făceau afară, se gândea, făcea și el mișcarea, pe care o transmitea automatului, care răspundea mișcând brațul și degetele, printr'un ingenios sistem de mecanică. Cuvintele de „Șah" și „Mat" erau pronunțate printr'un **sistem de foale, care scoteau** un zgomot șuerător, asemănător cu aceste cuvinte.

In interiorul automatului au jucat câțiva jucători foarte tari ai epocii, aleși bine înțeles dintre acei de talie mică. Unul din cei mai celebri a fost vienezul Allgaier, care în partidele ce le juca punea în practică celebrul său gambit.

Pe seama acestui automat s'au iscat tot felul de povești. Așa se spune că atunci când dădea o reprezentație la Haga, cineva care era foarte curios și vroia cu orice preț să vadă dacă nu e ascuns cineva în automat, a provocat la un moment dat o panică strigând: foc! foc! Lumea alarmată a început să se înghesue spre eșiri, femeile au leșinat, multă lume a fost călcată în picioare; omul din interiorful automatului nu s'a speriat însă, căci conducătorul său a reușit să-l liniștească, simțind îndată că la mijloc nu e decât o farsă.

Altădată se spune că conducătorul automatului rămăsese dator jucătorului său o sumă destul de mare din onorariile ce i le plătea. Pe când automatul trebuia să dea o reprezentație la o mare curte imperială din Europa, la care se adunase împăratul și sfetnicii tronului, jucătorul refuză pur și simplu să intre în interiorul dulapului. Toate rugămințile și promisiunile conducătorului fură zadarnice. Până nu-i plăti întreaga datorie, omul nostnu nu se puse la joc.

După ce mai peregrină mulți ani prin toate colțurile Europei, automatul trecu într'o bună zi oceanul, fu achiziționat de un muzeu american din Philadelphia, unde pieri într'un incendiu. Și astfel se sfârși viața celei mai ingenioase mașini de șah.

Cine vrea să citească în amănunțime povestea acestei minunate mașini, să-și procure cartea „Soarele în baltă" sau „Aventurile șahului" de M. Sadoveanu din editura „Adevĕrul" S. A.

DOUA PARTIDE JUCATE DE AUTOMAT
GAMBITUL REGELUI

Alb: *Automatul (Allgaier)* Negru: *D-l X.*

1. e2—e4, e7—e5; 2. f2—f4, e5×f4; 3. Cg1—f3, Cg8—e7?; (Corect e aici Cg8—f6) 4. d2d4, Ce7—g6; (dacă 4..., d5 atunci 5. e5, Cg6; 6. Nd3) 5. Nf1—c4, d7—d6; 6. 0—0, Nc8—g4; 7. h2—h3, Ng4—h5; 8. g2—g3, f4×g3; 9. Nc4×f7+, Re8—d7; 10. Cf3—e5+, Cg6×e5; 11. Dd1×h5, Ce5×f7; 12. Tf1×f7+, Nf8—e7; 13. Nc1—g5, Th8—e8; 14. Dh5—g4+, Rd7—c6; 15. d4—d5+, Rc6—b6; 16. Ng5—e3+, c7—c5; 17. Tf7×g7, Te8—h8; 18. b2—b4, Cb8—d7; 19. Dg4—e6, Th8—e8; 20. b4×c5+, Cd7×c5; 21. Cb1—c3 și Negru cedează.

GAMBITUL REGELUI
Varianta Allgaier

Alb: *Automatul* Negru: *D-l N. N.*

1. e2—e4, e7—e5; 2. f2—f4, e5×f4; 3. Cg1—f3, g7—g5; 4. h2—h4, g5—g4; 5. Cf3—g5, h7—h6; 6. Cg5×f7, Re8×f7; 7. Nf1—c4+, d7—d5!; 8. Nc4×d5+, Rf7—g7; 9. Nd5×b7, f4—f3; 10. Nb7×c8, Dd8×c8; 11. g2×f3, g4—g3? (Cf6!); 12. Dd1—e2, Cg8—f6; 13. e4—e5?, Cf6—h5; 14. d2—d4, Cb8—c6; 15. De2—e4, Dc8—e6; 16. d4—d5? (Mai bine era 16. f4 sau 16. Cc3) De6×e5; 17. d5×c6, De5×e4+; 18. f3×e4, Nf8—c5!; 19. Re1—f1, Th8—f8+; 20. Rf1—g2, Tf8—f2+; 21. Rg2—h3, g3—g2; 22. Th1—g1, Tf2—f3+; 23. Rh3×g2, Tf3—g3+ și Negru câștigă.

AUREL LERNOVICI

Ambalajul e slab...

Continuare din pagina 1-a

Insemnarea arată că pot să fiu jefuit pe drum. In felul ăsta, nu voiu avea nici un drept la despăgubiri. Acum se vede toată combinația voastră șarlata-

Impiegatul răspunde

—Ce-i pardon, e pardon. S'avem iertare. Și șterge însemnarea. Plec și mă gândesc cât e de complicată organizarea sufletească a semenilor mei; cât e de grea schimbarea caracterelor; câtă viclenie și rea voință îi stăpânește și cu câtă îndârjire își apără pozițiile câștigate.

Ce-i pardon, e pardon.

Traducere de F. D.

T O A M N A

Toamna este, precum se știe, — un anotimp. E preludiul de coarde al altei fracțiuni monotone de an, al iernei.

Toamna este prin excelență, anotimpul liric. Este obligator ca omul, cel puțin în fața unui pom cu frunzele galbene să devie melancolic și să se gândească profund și banal la viață.

Dacă, din întâmplare există cineva care nu s'a născut poet, apoi acela devine poet pe cale naturală, sporadic, în fiecare toamnă.

Latura poetică a acestui raport trecător și ciclic dintre pământ și soane, o formează fără greș frunzele care se usucă și cad.

Temperamentul celui mai activ om ca și materialismul celui mai aliterar, nu pot rezista la căderea frunzelor. Când le văd galbene, parcă artificiale, clătinându-se debil ca într'un leșin și apoi desfăcându-se și plutind leneș până ce cad, inima omului se înduioșează și de îndată gândul zboară la iluziile sale, și face, fără greș, apropierea.

Nu există om ceva mai cultivat, — dar nu chiar de tot, — care să nu fi spus în vreo toamnă, fără să scape vreuna, că frunzele cad, așa precum iluziile sale.

Nu știu de unde vine comparația și întrucât o iluzie seamănă, botanic vorbind. cu o frunză, dar nu mai este chip astăzi să te uiți toamna la un copac fără să nu-ți năvălească în minte metafora cu iluziile. Obsesiunea pare a fi universală — ca orice banalitate, — și independentă de gen, fiindcă frunzele servesc drept mijloc de comparație și cu iluziile feminine, doamnă sau domnișoară, — și cu cele bărbătești, — tânăr sau bătrân, dar mai ales bătrân; — numai frunze să fie și să cadă, — iar de cealaltă parte, iluzii.

Nu știu dacă ați observat că frunzele fac tot posibilul să cadă cu discreție, doar, doar, nu le-ar observa nici un deziluzionat. Discrețiunea însă ca totdeauna, findcă de obicei este ipocrită, duce la o adevărată reclamă.

Deaceea, toamna, tăbărăsc asupra lor și poeți și pictori, fiindcă au și pictorii iluziile lor care cad ca frunzele și țin să le pue în culori, profitând de această concretizare.

Pictorii sunt însă o clasă lirică pe care o scuză pasiunea pentru sezonul toamnei fiindcă toamna este eminamente coloristică. Ea însăși este un pictor.

Dacă n'ar fi toamna care să ne facă și să ne arate la îndemâna tuturor copaci cu frunze galbene și copaci cu frunze roșii, cine știe pe unde ar trebui să călătorim ca să vedem vreunul într'o seră și-apoi să ne întoarcem acasă și să ne lăudăm cu ce-am văzut.

Din toamnă, pictorul ia culoarea gata pregătită de debilitatea și bătrânețea naturei. Resturi de paletă atârnă pe toate crengile și în cei mai modești copaci. Pentru această singură dată, pictorul nu mai áre voe să inventeze ca să ne înfricoșeze în fața lui și a operei sale. Are voe să vadă galben și roș, cât vrea și de toate nuanțele.

Mania pictorului de a vedea în culori devine, toamna, fapt pe care poate să-l constate orice muritor fără plete, lavalieră și pantaloni de pluș.

Toamna este eminamente sezonul copacilor, — și al fructelor, și al frunzelor pe care le poartă. Interesul autumnal estetic, literar și apictural, sau numai simplu emotiv, este pentru copaci. Judecând cu psihologia omenească, în acest sezon copacii trebue să fie foarte nenorociți. Dacă omul când chelește numai și e foarte afectat, d'apoi copacul căruia-i cade tot! Asta înseamnă că numai nenorocirea, fie ea numai vegetală, este aceea care atrage interesul omului. Fericirea este numai speculată, cum este și umbra copacilor în timpul verii.

Casele, oamenii, străzile, pământul rămân aproape la fel în timpul toamnei, fără nici o alterare. Numai pomii sufăr și sunt frumoși. Și fructele lor, oricare le-ar fi specia, — ajung la maturitate și poartă în ele melancolia ascunsă a idealului împlinit. Dincolo de coacerea lor nu mai este nici o evoluție încântătoare. Ciclul pornit cu frenezia fecundării nebune și misterioase din primăvară, s'a închis, și termină cu un sfârșit care, oricât de faimos ar fi, este tragic. Cel mai frumos măr înseamnă desăvârșirea cuminte a evoluției unei flori și împlinirea idealului ei firesc. Am oroare, în orice, de idealurile care au fost atinse. Numai după ele, dincolo de ele, după ce s'au realizat, poți bănui zădărnicia lucrurilor și tristeța lor. Numai dincolo de ele, începe golul fără de sfârșit. Ce frumoasă, gingașă și sănătoasă e o floare de măr și ce obez și bucălaie un măr!

Floarea e o iluzie; mărul un fapt gata ajuns.

Toamna e anotimpul câmpurilor și al pădurilor. In orașe ea există numai fragmentar, în câte-o grădină, ca o mostră de culoare. Când păsările călătoare se mută pe sus, dintr'o parte în cealaltă a lumii, sunt unele din ele care, noaptea, atrase de luminile orașelor, cad din sbor prin grădini. Ele nu sunt însă deacolo, și a doua zi stau tupilate și ascunse, cu inima sbătându-se de frică în acest cadru străin și ostil. Aceiași impresie o fac toamna, copacii de prin orașe. Apar, ca niciodată mai străini și mai rătăciți printre case și asfalt, căzuți și ei departe de marele cârd al naturei.

La oameni și la animale sunt unele boli sau epoci care dau fenomene de exaltare și de nebunie. Toamna este epoca de nebunie a naturei, — cea de-a doua nebunie. Pădurea ar vroi să mai înfrunzească odată și nu poate; copacii ar vroi să mai înflorească odată și nu pot. Și-atunci fac din frunze flori și arborează țipător o întoarcere de vrâstă. Fenomenele toamnei sunt dezordonate și profunde.

Ați văzut vreodată, în fundul viei cireșul cu frunzele roșii ca o torță? Nu e asta exaltare și nebunie? Nu e arderea proprie în disperarea unui sfârșit implacabil? Nu-i țipăt și revoltă în roșul acela exasperat? Seamănă grozav a sinucidere romantică, în care intră capriciul artistic și nobil de a muri frumos.

Și ați văzut vreodată un stejar bătrân, izolat, într'o poiană de pădure, toamna? Dacă da, ați simțit crisparea aspră și demnă a frunzelor lui eroice. Stejarul nu-i isteric și veșnic tânăr ca cireșul. El e filosof și cunoaște strămoșește legile naturei pe care le primește încleștat și rigid. Nici o culoare țipătoare. Frunza devine încet-încet ca pergamentul, de nuanța bronzului vechi și cununa vigoarei lui devine cunună de eternitate. Stejarul e specia oficială a botanicei; e totdeauna înalt demnitar sau în tinerețe, vlăstar de înalt demnitar. Nimeni nu se gândește că ghinda i-o mănâncă numai porcii. Imprejurarea aceasta e neînsemnată pentru a-i atinge demnitatea lui de „înalt funcționar public" al regnului vegetal. In comparațiile poetice, stejarul nu-i compromis ci respectat; iar crengulițele lui cu frunze lucii și parcă eterne, servesc drept cunună pentru premiile primare.

Toamna stejarului e demnă și marțială fără ostentație. In fiecare toamnă, stejarul sfârșește parcă membru venerabil al Academiei.

Ați văzut desigur și toamna teiului și a mesteacănului.

Aceștia sunt trubadurii vegetației, poeții pădurii și ai șoselii Kiselef. Când o pădure are mulți mesteacăni, amestecați printre poporul ei, e mare desnădejde și pentru ea... și pentru proprietar. Cu mesteacănii ca și cu poeții nu se poate face nimic practic. Ei fac estetică, nu fac lemn bun și tare de construcții. Mesteacănii au cochetărie de fante care umblă cu ghetre albe, iar teii, — mai ales de când Eminescu ar fi stat sub unul dintre ei, — au pretențiuni poetice cum au avut aerul că sunt oameni mari toți cei care l-au cunoscut pe Eminescu sau l-au interpretat.

Toamna teilor e ca boala poeților. Devin melancolici și galbeni, galbeni... de-un galben palid care-ți sfâșie inima. Toamna teilor e languroasă, plină de regrete și melancolică cu dulcegărie. Au disperarea calmă și fără efort. Consimt parcă să fie fără viață și se complac în paloarea lor morbidă. Toți teii mor toamna de gălbinare sau de ftizie.

Mai totdeauna le rămân în vârfuri câteva frunze numai, care se sbat și se învârt în jurul lor înșile disperate, cu-o umilitoare desnădejde, și fac semne în văzduh până ce încep ploile.

Copacul fără toamnă și aproape fără anotimp este bradul. Simetric cu monotonie, el este cu totul lipsit de simțul pictural. El trece prin toamnă ca și prin vară, ca și prin iarnă, neschimbat, artificial, ca o inovație menită să înlocuiască natura. Oribil. Trebue să fi observat și dv. că bradul deși nu îngălbenește și deși nu-i cad frunzele, pare chiar toamna și mai ales toamna, tocmai fiindcă rămâne așa cum este, la toate rece, mai mortuar decât toți ceilalți copaci. N'o fi asta semn că viața o fi numai contrast, schimbare și variație, și că trebue să simți moartea pentru ca să-i ai noțiunea? Bradul, tocmai fiindcă e verde permanent e negațiunea vieții vegetale. E mumifiat cu presumție și pentru totdeauna. După mine nici nu-i copac, după cum oameni nu pot fi acele specimene care au totdeauna un temperament și o dispoziție egală, care nu râd nici nu plâng niciodată, care au totdeauna o obiectivitate rigidă în tot ce spun, care n'au iubit niciodată în viață, care nu se emoționează nici nu se supără. Și pe-aceia, îi vezi tot așa, neschimbați o viață întreagă, uscați și rigizi.

Ce tristă și neînsemnată ar fi toamna dacă toți copacii ar face ca brazii și-ar rămâne verzi cu asprime și sgârcenie!

Ce frumoasă e nenorocirea pomilor!

Dar toamna este și un anotimp muzical. Nu neglijează, precum vedeți nici o latură de artă. Toamna nu-i muzicală fiindcă toamna reîncep concertele. Asta nu-i decât o imitație. Toamna are muzica ei și simfonicele ei. E specialistă în instrumente de coardă. Cred că sistemul cu strune și în special harfa, a fost inspirat de toamnă și de realizările ei prin crengile întinse ale copacilor goi.

Vă aduceți desigur aminte poezia lui Verlaine.

Iar alți poeți din auditoriul universal nu s'au lăsat nici ei fără ca să semnaleze fenomenul muzical al toamnei.

Curios este faptul că deși sonoritatea simfoniei autumnate și caracterul ei este acel al instrumentelor de coarde, totuși execuția se obține prin suflare. Vântul este marea orchestră a toamnei. Tot ce se poate scoate din natură ca partitură grandioasă, vântul execută.

„Prin vârfuri vântul viu vuia" este numai o onomatopeie demonstrativă, care dă ceva din tonul acestei muzici speciale, ca un sunet de diapazon, pus pe note versificate.

Sunt și toamne amuzicale, toamne calme ca acele femei frumoase care au renunțat la viață, care s'au liniștit, dar tot se mai poartă cochet pentru sine.

Toamna muzicală e capricioasă. Ca orice ține de artă. Pentru a scoate sunete cât mai complexe și mai disociate, ea uzează de toate obiectele din natură, în care suflă vânt, ca acele tarafuri de jaz, improvizate, care bat în ce le iesă în cale. Instrumente de bază: pomi; brazi sau pomi desfrunziți; geamuri, acoperișuri, table variate: firme sau uluce; și în special coșuri.

Spre deosebire de alte audiții restrânse și artificiale concertele toamnei trebuesc ascultate în solitudine perfectă, pentru ca efectul demoralizant și neurastenic să se producă fără greș. O mică dispoziție muzicală specială ajută eficace indispoziția finală a unui asemenea concert.

Poeții spun că libretul și tema se compune cu preferință din suspine, sau chiar plâns plin. Vedeți iarăș, Verlaine care n'a putut scăpa acestei geniale banalități. Toamna deci ar suspina. Este, orice s'ar spune, un apreciabil proces de umanizare a naturei căreia i se atribue astfel slăbiciuni sentimentale și emoțiuni omenesti cu manifestări respiratorii.

Toamna face toate-aceastea dar mai presus de toate toamna plouă. Nu mai e umană când plouă. Nu mai e umană de loc. Ah! Pioaia de toamnă: măruntă, rece, monotonă, nesfârșită. Parcă am trăi deodată într'un fund de ocean care-și destilează apa. Deodată intrăm într'un fel de aquarium cu ceață și apă, deasupra pământului, fără putință să fugim undeva.

Nu mai este nici picturală, nici muzcală. E numai ca un cearșaf murdar muiat în apă și atârnat peste tot.

E vremea când poeții care au cântat-o, mor de ftizie.

DEMOSTENE BOTEZ

Veneția

Gondolele negre cu vârf de metal
Alunecă printre subțiri campanile
Sub cerul de perlă și aur ducal
Sculptat în balconul albastrelor zile.

E liniștea toată aici, și uitarea...
Trecutul pe trepte coboară tăcut
Plutește pe ape, înconjură marea
Se'ntoarce și urcă și moare'n trecut...

Aici Desdemona... Colea, somnambul,
Urzeà Faliero în taină de parce;
Vestigii latine.. Bizanțul... Stambul...
Apostolii... Leul... și „Pax tibi, Marce!..."

Dar noaptea trec umbre lugubre; sunt dogi
Și preoți și facle cernite și crime...
Ți-e frică... înăbuși... Ai vrea să te rogi
Și-ai vrea să te aflii 'n lumini și mulțime,

Bat orele'n turle... Ce grele! Ce grea
E noaptea'ncărcată cu veacuri și ore!...
Veneția toată pe inima mea
Apasă cu grelele-i turnuri sonore...

VICTOR EFTIMIU

Maxim Gorki

O NOAPTE DE VARĂ

O noapte grea de vară, fără lună şi stele, acoperă oraşul care, ca un animal uriaş şi obosit, suspină zgomotos înainte de a adormi.

Incet, într'o atmosferă lugubră, nori negri încep să plutească pe un cer scund. Uscaţi, arborii grădinilor se înalţă neclintiţi spre acelaş cer. Nici o frunză nu mişcă, ca şi cum totul din jur ar muri, înăbuşit sub greutatea besnei îmbâcsite de praf.

In colţul întunecat şi plin de tufişe, unde mă odihnesc lungit pe o bancă, vin svonurile destrămate ale unei muzici militare, un fel de melopee şi, cu toată oboseala mea, disting tropăitul cailor, cântecul de adio al soldaţilor, plânsul femeilor şi alte sunete imaginare care domină de multe ori respiraţia gâfâită a motoarelor uzinei din vecinătate.

Undeva, în întuneric, printre arbori se mişcă focuri care parcă vor să se rupă din pământ şi să se năpustească spre cerul sumbru şi trist.

Nemişcat, pe banca veche, care trozneşte jalnic la cea mai mică mişcare a mea, şi care este pusă sub nişte salcâmi, trag, fără să vreau, cu urechea la tânguitul surd al măruntaelor mele sfâşiate de foame.

Ameţeala care mă cuprinde creşte din minut în minut şi slăbiciunea mea este atât de mare, încât ura faţă de viaţă şi de toată omenirea, care mă frământa odinioară tot atât de penibil cum mă chinue în momentul acesta foamea, expiază în fundul inimii mele veştede şi sleite.

Deodată, la cotitura unei alei, apare o formă omenească. E o femee măruntică şi grăsuţă la prima vedere. Fără să se grăbească, mişcând uşor din şolduri, ea se apropie de locul unde mă aflam, fredonând cu jumătate de voce un cuplet, din care distingeam, vag, cuvintele:

Fără să fac nimic toată ziua,
Ţi-am mâncat banii...

Melodia era melancolică dar, în clipa când femeea m'a zărit, a izbucnit cu o voce veselă şi provocătoare:

— Vai, e cineva pe aici?

N'am răspuns şi n'am mişcat deloc. A trecut pe lângă mine, fără să se oprească, privindu-mă fix, ca după câţiva paşi, să continue cântecul mai tare:

Amantul meu mă bate când e flămând
Amantul meu doarme când e sătul.

Am avut impresia că aş suferi mai puţin dacă m'aş aşeza şi mi-aş apăsa stomacul cu amândouă mâinile.

Cu o sforţare care m'a străbătut prin tot corpul, m'am ridicat şi m'am aşezat pe bancă.

Banca a scârţâit ca un geamăt lung, ceeace a făcut ca femeea să se întoarcă iar spre mine.

O picătură de ploaie solitară şi grea mi-a căzut pe mână şi am lins-o, fără să-mi dau seama de ce.

Când am ridicat capul, am văzut-o înaintea mea, stând fixă.

— Ce faci aici? — m'a întrebat ea.

— Eşti beat?

— Pleacă, i-am răspuns. — Nu sunt beat şi n'ai nevoe de mine.

— N'am nevoe de nimeni! — a protestat ea cu vehemenţă. — Şi poţi să crezi că nu mă sinchisesc de voi toţi.

A făcut un pas spre mine, s'a aşezat pe bancă, a aprins un chibrit, m'a privit cu curiozitate, făcând dispreţuitor:

— Ce cap murdar, Doamne!

A aprins o ţigară începând să se mişte pe bancă şi făcând-o să scârţâe. Imi părea că ţipetele lemnului trezesc în mine un ecou sordid. Ţigara aprinsă lumina obrazul vecinei mele. Obrazul rotund şi drăguţ al unei tinere fete cu ochii limpezi şi cu o bărbie de copil.

— Eşti bolnav? m'a întrebat ea, privindu-mă dintr'o parte.

— Da, sunt bolnav.

M'aşi întoarce în ţara mea
Dar ţara asta unde e?

A fredonat tânăra femee cu o voce nazală pentru ca, după asta, să mă întrebe din nou, întorcând capul spre mine:

— Nu ştii unde să-ţi petreci noaptea?

— Da.

— La lucrul ăsta mă gândeam şi eu. Insă atunci când vreau, găsesc totdeauna un colţişor plăcut... dar nu vreau.

Spunând aceasta, a ridicat capul cu dispreţ, aruncând ţigara în tufiş.

— Nu vreau, fiindcă nu mă interesează. Prefer să hoinăresc... Aşa... Şi, ţi-e foame?

— Da, i-am răspuns încet.

— Mie nu... Acum un ceas, am mâncat într'o berărie, crochete de carne cu ceapă. Crochete foarte bune şi calde. Ai vrea şi tu, sunt sigură, he! he!...

Şi a început să râdă cu un râs sonor, sec şi rece, ca zgomotul unei sticle sparte. Mi-a venit să mă ridic şi să fug, dar, odată în picioare, m'am clătinat, dându-mi seama că-i mai bine să rămân liniştit aici, decât să mă târâi undeva pe străzi.

— Nu te mai ţin picioarele? — m'a întrebat iar, în timp ce o bucurie ciudată părea că răsună în vocea ei. Apoi a tăcut o clipă. Cum muzica nu mai cânta, se auzea numai respiraţia grea şi obosită a motoarelor uzinei din vecinătate.

— Ascultă, făcu ea deodată cu un ton prietenesc care m'a surprins:

— Vrei să-ţi dau... şi se aplecă aproape de mine:

— ... Douăzeci de copeici? Douăzeci de copeici, auzi? Vrei?

— Sigur că vreau, — i-am spus răscolit de nădejde. — Dă-mi douăzeci de copeici. O să ţi-i dau înapoi, ţi-o jur...

Perspectiva de a mânca ceva cald a făcut să-mi lase gura apă, cu toate că un fior îmi strângea tot corpul.

— Vezi, uite moneda asta de douăzeci de copeici! Cu banii ăştia ai să mănânci cel puţin două zile, nu-i aşa? Vrei să ţi-i dau?

Am întins mâna:

— Bine'nţeles!

Dar ea a izbucnit în râs, m'a lovit violent peste mână şi a aruncat moneda în tufiş. Am auzit zgomotul metalic care l-a produs moneda căzând la pământ în întuneric.

Fără să înţeleg gestul, am fixat-o cu ochii holbaţi, în timp ce ea s'a ridicat de pe bancă, a făcut un pas înapoi, s'a înclinat şi mi-a spus cu o voce şuerătoare:

— Ai văzut, imbecilule? Credeai într'adevăr că o să-ţi dau banii ăştia ca să-ţi potoleşti foamea? Idiotule! Află că dacă aţi fi aici o grămadă de bărbaţi toţi crăpând de foame, aş rămâne cu totul nepăsătoare!

Şi, după ce mi-a mai svârlit o sudalmă cinică, s'a îndepărtat cu mersul ei care-i mişca şoldurile. Când a ajuns la zece paşi de bancă, s'a oprit strigându-mi cu o voce tremurătoare şi în care întrezăream parcă lacrimi:

— Poate că eşti om cumsecade şi n'ai făcut nimănuia vreodată un rău... Lucrul ăsta însă nu mă împiedică de a fi mulţumită că te fac să suferi... Mă răzbun pe tine, pentru toţi voi bărbaţii, înţelegi? Sunt fericită să ştiu că pot face măcar odată un rău şi unui câne!

Vocea ei a început să coboare, devenind tot mai surdă. In timp ce o ascultam, am avut impresia că o mână invizibilă îmi asvârlea în obraz boţuri de noroi. Tremuram fără să ştiu dacă foamea sau umilinţa duceau până acolo, încât voiam să zbier de furie.

Până la urmă, femeia s'a îndepărtat, topindu-şi silueta în beznă. De departe, însă, am mai auzit-o odată ţipând:

— Spune-le tuturor destrăbălaţilor, dacă n'o fi să crapi aici de foame, spune-le că-i urăsc pe toţi... pe toţi... Ptiu!

Apoi s'a făcut linişte. In depărtare focurile se clătinau speriate parcă. Pământul se învârtea... sau mai curând capul meu era acela care se învârtea. Nu mai ştiam nimic, nu mai simţeam dacă mânile-mi sunt tot atât de muiate ca şi obrazul.

După un timp mi-a venit în minte ideia să caut cele douăzeci de copeici în tufiş. Am vrut să ţip, să strig după ajutor, dar n'am putut. Puterile m'au părăsit şi am căzut la pământ, lângă bancă.

Traducere de GH. D.

Caricatura engleză

Expoziţia organizată de asociaţia „Art and Travels" la Paris arată caricatura engleză în epoca sa de înflorire de la 1750 la 1850. Timp de o sută de ani, între epoca influenţată de realismul olandez şi epoca colaboratorilor de la „Punch", în care se pierduse ceeace făcuse gloria şi atracţia epocii de glorie, adică farmecul libertăţii şi al îndrăznelii spiritului de opoziţie, căci apăruse conformismul şi conservatismul victorian.

Cel care a fost denumit „Părintele Caricaturii" a fost Hogarth, născut din oameni de rând. El nu e bun desenator şi nici nu urmăreşte perfecţiunea formei, moralizarea. Dar, deşi e adesea greoiu, violent şi fără nuanţe, are o putere de expansiune directă şi generoasă, căreia nu i se poate sta împotrivă. Astfel că moralizează, dar moralizează cu ferocitate. Nu se poate vorbi de artă rafinată la el. Ceeace el vrea el să redea e un fel de teatru, aşa cum e azi cinematograful american.

„Tabloul este teatrul meu, bărbaţii şi femeile sunt actorii, prin unele din gesturile şi pozele lor, ei trebue să înfăţişeze un spectacol mut".

El e un regisor care ştie admirabil să creieze o atmosferă şi să realizeze ceeace numim noi azi un climat. Operele sale Viaţa unei prostituate, Viaţa unui destrăbălat, Precum şi Cele patru timpuri ale zilei *sunt absolut tipice. Londra pe care o ascund faţadele severe ale caselor învăluite în ceaţă este răvăşită de patimi furtunoase şi încărcată de păcate: fetele de stradă sunt trufaşe, cărţile, desfrâul sunt viaţa acestei epoce, făcute anume parcă spre a da materie de lucru unui satirist şi moralist ca Hogarth.*

Gillvay este un caricaturist politic şi personagiile marcante sunt arătate sub aluzii foarte transparente, oricare ar fi situaţia lor socială. De pildă: Casa de Hanovra, *sau căsătoria secretă a prinţului de Galles cu domnişoara Fitz-Herbert etc. Gillvay este flecarul plin de răutate care povesteşte anecdote scandaloase cu veninul cel mai negru şi dispreţul cel mai accentuat.*

Dar cea mai pătimaşă ură politică s'a răsfrânt asupra Francezilor. Nimic mai crud decât intoleranţa politică, decât caricatura: „Zenitul gloriei franceze sau culmea libertăţii", în care un „sans culotte" cântă din vioară, căţărat pe un felinar de stradă, de care atârnă cadavrele episcopilor spânzuraţi, într'o mare de bonete roşii. Apoi nimic mai hidos decât „Eroica Charlotte la Cordé", judecată de Danton, Fouquet Tinville, Robespierre şi altele, în care se vădeşte aceiaşi batjocură crudă şi completă neînţelegere a spiritului marei Revoluţii Franceze.

Mai artist alături de aceste două nume notorii, se arată Rowlandson. Acesta, cu toate că are aceiaşi predilecţie pentru paiaţele osoase, cu coastele lipite de spinare şi pentru pântecoşii roşcovani şi umflaţi, ca şi ceilalţi caricaturişti, este însă un minunat desenator şi un colorist plăcut. Se simte în el un om mai blajin pentru cei umili şi mai accesibil! la farmecul naturii, mai spiritual în humorul său şi mai puţin rău şi feroce.

Din călătoriile sale în Franţa culege scene amuzante, iar din Londra reproduce scene pline de viaţă, dar mai ales nu schimonoseşte ca ceilalţi caricaturişti, frumuseţea feminină. In caricatura sa „D-rul Syntax" se apropie de humorul lui Dickens şi pune în caricaturile sale un accent fantezist foarte simpatic.

In ceea ce priveşte fantasticul însă nimeni nu-l întrece pe George Crinkshank, care sub aparenţa clownilor săi supra reali, are un talent şi multe din trăsăturile predecesorilor săi, căci el trăeşte mai târziu şi s'a făcut celebru mai ales prin ilustrarea cărţilor.

Cei care-şi închipue Anglia ca o ţară puritană şi înţepenită în formalisme, vor fi surprinşi de faţa pe care o răsfrânge caricatura din expoziţia dela Paris. Este o Anglie cheflie, gustând aluziile libidinoase şi erotismul riscat până la trivialitate. De sigur Franţa, atât de rafinată în arta unui Forain, Daumier, etc. nu va putea să nu fie jignită de lipsa de compoziţie şi liniile neîndemânatece ale caricaturii engleze, care când e înfiptă şi uscată, când greoae şi stângace şi mai totdeauna fără graţie şi farmec. Totuşi nimeni nu poate privi un album de caricaturi engleze sau o expoziţie, ca cea dela Paris, fără a fi obsedat de puterea de expresie a acestor figuri în care se amestecă farsa, bufoneria cea mai necruţătoare cu biciuirea detaliului care loveşte drept şi răzbunător.

Fie că e vorba de sinteze omeneşti ca la Hogarth, sau de personalităţi anumite ca la Gillvay, satira engleză nu dă greş şi nu iartă. Puterea lor vine, se pare, din chiar defectele şi lipsurile lor.

X ELSIE

ASIGURAŢI-VĂ EXISTENŢA ! ! ! TIMPUL ESTE BANI! Numai în patru săptămâni, absolut orice persoană — INDIFERENT DE ETATE, SEX şi CULTURĂ — poate învăţa DACTILOGRAFIA, CORESPONDENŢA COMERCIALĂ — STENOGRAFIA şi lucrările de birou obţinând diploma de absolvire. Reuşita absolut sigură. Inscrieri zilnic „ŞCOALA CENTRALĂ" strada Academiei 28. Cereţi prospectul gratuit. Luna Martie cursuri noui.

ARDEALUL CULTURAL

Am socotit util o anchetă privitoare la contribuţia Ardealului în cei 20 de ani dela unire la cultura românească. Bine înţeles, nu poate fi vorba de o cuprindere amplă a subiectului, el fiind prea vast şi necesitând un spaţiu foarte mare ce depăşeşte posibilităţile tehnice ale unei reviste. Cercetarea noastră are de scop să dea o imagine cititorilor despre aportul provinciei de peste munţi dat vieţii spirituale dela unire încoace. O imagine asupra cantităţii şi mai ales asupra calităţii producţiei ştiinţifice.

Căci Ardealul nu este numai factor de primul plan în viaţa publică, ci deopotrivă în domeniul creaţiei intelectuale. Unirea a deschis porţile unei faze ştiinţifice şi unor tendinţe constant manifestate de a participa prin lucrări originale la patrimoniul universal al culturii. Dintre toate fenomenele care definesc evoluţia provinciei noastre, conştiinţa de a ne erarhiza pe treapta valorilor superioare prin laboratoarele universităţii din Cluj, oferă pagina cea mai luminoasă şi cea mai bogată din 1918 şi până astăzi. De pildă în domeniul filologiei, Clujul prin Muzeul limbii române deţine întâietatea. Tot astfel în câmpul cunoaşterii aptitudinilor sufleteşti ale poporului român, prin activitatea atât de fecundă a Institutului de psihologie experimentală. Iar în domeniul medicinei şi cel al istoriografiei, contribuţiile sunt considerabile prin adâncirea şi substanţializarea disciplinelor. D. Iuliu Haţiegan a făcut din clinica medicală un institut de cea mai modernă concepţie, iar d. Alex. Lapedatu din Institutul de istorie naţională un laborator de sistematică cuprindere şi închegare a etapelor care stau legate de viaţa poporului român.

Evoluţia culturală a Ardealului în cei 20 de ani dela unire mai are apoi încă o semnificaţie importantă şi anume, ea se caracterizează prin democratizarea valorilor spirituale. Mai mult decât ori unde, la Cluj s'a înţeles că ştiinţa nu este numai o ambiţie spre prestigiu, ci în primul rând îşi verifică utilitatea prin popularizarea ei. Extensiunea universitară a realizat în această direcţie o operă de considerabile proporţii, ajutând în chip simţit şi real la refacerea echilibrului, deficitar până în 1918.

Dar să lăsăm să vorbească oamenii competenţi. La întrebarea noastră au răspuns personalităţi ştiinţifice de o autoritate necontestată şi dacă spaţiul unei anchete ziaristice nu îngădue să dăm un bilanţ minuţios al contribuţiei dată de provincia de peste munţi, expunerile de mai jos permit totuşi o cunoaştere în linii generale a creaţiei ştiinţifice şi a spiritului în care s'a lucrat.

Activitatea prodigioasă a Universităţii din Cluj

Răspunsul d-lui rector Fl. Ştefănescu-Goangă

Nici odată Ardealul n'a cunoscut o activitatea ştiinţifică mai bogată, mai variată şi de o mai înaltă valoare culturală şi naţională ca aceea pe care tânăra şi viguroasa Universitate a Daciei Superioare a desfăşurat-o în toate ramurile atât de multiple şi interesante ale cercetării ştiinţifice, ca în aceşti 17 ani ce s'au scurs de la înfiinţare şi până astăzi.

Această activitate a crescut şi continuă să crească în proporţii şi adâncimi din ce în ce mai impresionante, datorită muncii fără preget, plină de elan a dascălilor ei şi grijii ce ei au avut de a pregăti din floarea tineretului studios o armată de cercetători destoinici, care cu multă râvnă şi mare putere de muncă au desfăşurat o activitate demnă de laudă, reuşind să sporească necontenit patrimoniul ştiinţific şi cultural al ţării noastre.

Bilanţul acestei activităţi poate umple de mândrie legitimă sufletul oricărui român.

Progresul faţă de fosta universitate maghiară

In timp de 17 ani, Universitatea română din Cluj a dat la lumină un număr de două ori mai mare de lucrări, decât a produs Universitatea maghiară în tot timpul existenţei ei de 45 ani şi anume:

14.216 lucrări ale Universităţii române din Cluj, faţă de 7.146 lucrări ale fostei universităţi maghiare. Dintre acestea s'au publicat în limbi străine: 3.780 de lucrări de Universitatea română, faţă de 1.425 publicate de fosta Universitate maghiară.

Colaborarea Universităţii din Cluj la periodicele publicate în limbi străine, constitue de asemenea unul din titlurile ei de merit. Faţă de fosta Univer sitate maghiară care colabora la 246 periodice, Universitatea română din Cluj îşi dă contribuţia la 562 periodice străine.

Această intensă activitate ştiinţifică îşi găseşte expresiunea şi în faptul că Universitatea clujană redactează peste 20 de reviste ştiinţifice de specialitate, având şi un oficiu de editură, care publică în fiecare an un număr însemnat de manuale şi lucrări ştiinţifice, elogios apreciate în lumea oamenilor de ştiinţă din ţară şi străinătate.

Universitatea clujană îşi îndreaptă câmpul investigaţiilor ei ştiinţifice din ce în ce mai mult spre lumea realităţilor din ţara noastră, căutând să cunoască cât mai temeinic atât pământul ce-l stăpânim, cât şi populaţia ce-l locuieşte în structura ei biologică, etnică şi socială cât şi în manifestările şi creaţiunile ei spirituale dealungul vremii.

Răspândirea culturii în masse

Universitatea din Cluj nu s'a mulţumit însă numai cu opera sa de creaţie ştiinţifică. Incă de la începutul activităţii sale ea s'a gândit la datoria ce-o are de a răspândi cultura în masele largi ale populaţiei, stimulând şi chemând energiile intelectuale din tot cuprinsul Ardealului la o nouă viaţă de afirmare şi înălţare naţională prin lumina întremătoare a ştiinţei şi puterea creatoare a culturii.

In acest scop Universitatea clujană a creat, cea dintâi în ţara noastră, Extensiunea Universitară, sub egida căreia profesorii universitari au ţinut în mai toate localităţile din Ardeal peste 1400 de conferinţe.

Călăuziţi de gândul că existenţa naţională a unui popor atârnă mai mult de valoarea culturii sale decât de numărul populaţiei, sau de întinderea teritoriului pe care-l stăpâneşte şi fiind convinşi că forţa unei naţiuni creşte în măsura bogăţiei culturii sale intelectuale şi puterii creatoare a spiritului său, profesorii universităţii din Cluj, încurajaţi de rezultatele muncii lor de până acum se vor strădui şi de acum înainte cu aceiaşi râvnă şi cu un entusiasm sporit să desvolte o activitate ştiinţifică şi mai bogată decât pînă aci în toate domeniile gândirii umane — pentru a ridica şi mai mult prestigiul ştiinţei şi culturii româneşti.

Contribuţia medicinii

Ce ne spune d. prof. Iuliu Haţiegan

Facultatea de medicină din Cluj a fost creiată ca şi Universitatea în timpuri revoluţionare. Fiind liberă de orice lest, ea a putut să-şi creieze forme noui şi un conţinut nou.

Evadarea din viaţa strict universitară, descinderea în popor, popularizarea higienei în cadrele preocupărilor moderne de medicină preventivă, au fost primele noastre preocupări. E destul să amintesc în direcţia aceasta activitatea şi propaganda higienică a Societăţii studenţilor în medicină Astra, cu „Şoimii Carpaţilor" şi „Surorile de ocrotire" pornite toate dela Cluj. Organizaţiunile amintite s'au ridicat la nivelul unor serioase instituţii, cu un program de ansamblu şi cu o acţiune unitară de proporţii ştiinţifice. Prin „Şoimii Carpaţilor", încercăm reformarea fizică şi morală a satului, roadele de până acum fiind excelente şi mulţumitoare, iar prin surorile de ocrotire ne străduim să adâncim foloasele şi învăţământul medicinei preventive în straturile cât mai largi ale populaţiunii.

Altă preocupare centrală a fost romanizarea vieţii medicale în provincie, descinderea elementelor valoroase la spitale şi instituţiile sanitare din Ardeal. Am format centre medicale mult superioare celor din trecut, am organizat societăţii ştiinţifice, cum sunt cele dela Oradea, Timişoara şi Sibiu, cu un prestigiu necontestat, care toate menţin preocupările ştiinţifice ale medicilor din provincie la un nivel înalt şi perpetuiază dectrinele şi tradiţiile pornite dela facultatea din Cluj.

VALER MOLDOVEANU

E de prisos să subliniez apoi, cât de mult ne-am consacrat activităţii ştiinţifice. In mod principial, ştiinţa medicală la facultatea din Cluj reprezintă o sinteză între şcoala franceză şi germană şi în oarecare măsură, cea anglo-saxonă, dându-i un caracter de foarte fericit eclecticism, din care cu timpul pare a se cristaliza un specific românesc al doctrinei medicale clujene. Acest proces îşi găseşte cea mai fericită întruchipare, chiar în persoana unui mare ardelean care a trăit în ţară şi care a contribuit mult la organizarea şi îndrumarea facultăţii de medicină din Cluj, Victor Babeş.

Perioada de organizere

Perioada de până acum a facultăţii şi a vieţii medicale ardelene de după războiu, a fost înainte de toate o perioadă de organizare şi adaptare la mediu. Totuşi în elanul ei tineresc a găsit energia necesară pentru a se manifesta viguros în domeniul ştiinţific. Acuma ea a intrat deabinelea în perioada de creaţiune ştiinţifică şi foarte caracteristic pentru această activitate a Clujului, este tendinţa — pe lângă nenumăratele cercetări de amănunt — de a da opere de sinteză şi didactice (manuale şi tratate excelente, lucrate în clinici). Pentru o astfel de muncă se cere colaborare — iarăşi o caracteristică a clujenilor — colaborare nu numai în interiorul clinicilor şi institutelor, ci şi între diferitele universităţi, pentruca să putem ajunge la muncă solidară şi coordonată.

Mai trebue să menţionez că n'am neglijat de a ne asigura instrumente pentru a prezenta creaţia facultăţii noastre, atât în ercurile ştiinţifice, cât şi în general păturilor largi, sub raportul utilităţii. Ca publicaţii prestigioase, avem astăzi: Clujul medical, Buletinul eugenic şi biopolitic, Revista de endocrinologie şi ginecologie, Revista de pediatrie, Arhivele de medicină legală şi altele.

In ce priveşte cercetările de sinteză, atât în prezent cât şi în trecut, am plecat dela căutarea specificului naţional în medicina noastră, creiând un institut de istorie a medicinei, singurul existent în România.

Prin afirmarea în domeniul ştiinţific, şi prin legăturile ei foarte cultivate, cu străinătatea, universitatea a contribuit foarte mult la ridicarea faimei numelui românesc dincolo de hotare. Profesorii, docenţii şi personalul ştiinţific al Universităţii din Cluj, sunt citaţi în cele mai importante tratate străine şi figurează ca membri în cele mai savante foruri ştiinţifice din Occident, precum şi ca raportori în multe congrese internaţionale ştiinţifice.

Creindu-se astfel o organizare specifică, cu o doctrină eclectică, se poate intra mai adânc pe calea îmflinirii misiunii universitare.

Aportul ştiinţei juridice

Răspunsul d-lui prof. Valer Moldovan

Contribuţia poporului român din Ardeal şi Banat, la patrimoniul ştiinţific al omenirii, a fost până la Unirea din 1918 aproape inexistentă. Ea era o urmare fatală a unei vieţi obşteşti amputată şi redusă, lipsită de toate mijloacele şi instituţiunile care îngăduesc un răgaz şi un îndemn spre muncă abstractă.

Cea mai concludentă dovadă că inactivitatea noastră de atunci nu se putea atribui unei inferiorităţi ancestrale, este faptul, că imediat ce ni s'a dat prilejul, în noua patrie română, să ne trăim deplin viaţa în toată plinătatea ei istorică, cum o spune aşa de frumos d. Simeon Mehedinţi, s'a produs pe pământul Ardealului eliberat o renaştere ştiinţifică de un ritm şi intensitate uimitoare. Mă voiu limita la un singur domeniu de activitate ştiinţifică, care îmi e mai cunoscut şi anume, cel juridic.

Facultatea de Drept a Universităţii din Cluj a primit şi ea un preţios concurs din partea Patriei-mume. Catedrele de drept roman, economie politică, drept financiar şi drept civil român, au fost conferite dela început unor distinşi profesori veniţi de dincolo de Carpaţi. La majoritatea catedrelor, în număr de opt au trebuit să fie numiţi titulari din Ardeal, recrutaţi din excelentul şi selectul corp de avocaţi români. Nu numai sistemul de studii şi examen extrem de sever al universităţilor ungureşti, ci şi faptul că tinerii români, lipsiţi de orice protecţie dar mai ales persecutaţi pentru gesturile lor naţionale, erau nevoiţi să se pună serios la muncă — a contribuit la selecţionarea şi ridicarea standardului ştiinţific al avocaţilor români de până la Unire. Acestei serioase pregătiri este a se atribui faptul că cei opt profesori ardeleni recrutaţi — cu o singură excepţie a d-lui Emil Haţiegan, care fusese magistrat — dintre avocaţi s'au afirmat tot atât de strălucit şi în noua lor carieră ştiinţifică şi pedagogică, ca şi în practica avocaţială. Aceşti profesori aveau să se lupte la început cu o greutate aproape insurmontabilă, în ce priveşte limbajul juridic. Crescuţi în universităţile ungureşti şi

(Continuare în pag. 8)

germane, erau la început în vădită inferioritate față de colegii lor ieșiți din universitățile românești și franceze.

Lutrările de specialitate ale profesorilor de drept clujeni

Dar odată trecuți peste greutățile începutului, s'au afirmat în mod viguros, nu numai prin cursurile lor, ci mai ales prin lucrările de specialitate. Așa de pildă, în domeniul dreptului public, au tipărit lucrări care fac dovada unei serioase erudiții, profesorii Romul Boilă „Organizația de stat" și mult regretatul Victor Onișor „Dreptul administrativ român". D. prof. Traian Pop a tipărit într'un interval relativ scurt importante studii asupra dreptului penal. Este deasemeni cunoscută — deși nu îndestul apreciată — contribuția d-sale hotărîtoare la noul nostru cod penal. Nu mai puțin valoroasă este activitatea științifică a titularului de drept civil local, a d-lui prof. Camil Negrea. In fine, d. profesor Petre Poruț, prin pregătirea d-sale temeinică și prin activitatea sa didactică, pe terenul atât de dificil al dreptului comercial și cambial, a dat catedrei d-sale o prestanță de care poate fi mândră facultatea de drept în Cluj. Deasemeni și-au ilustrat catedrele încredințate lor, profesorii Emil Hațieganu și Cassiu Maniu, acesta din urmă trecut la pensie.

Subsemnatul acestor rânduri am venit la facultatea de drept din Cluj numai după un deceniu și mai bine dela unire, în care timp se formase aici o tradiție juridică sănătoasă, în care m'am încadrat și eu cu modestele mele lucrări de specialitate.

In vederea unei cât mai desăvârșite unificări

Ținându-se seamă de imperativele unei cât mai desăvârșite unificări sufletești și intelectuale a patriei întregite, facultatea de Drept din Cluj având și concursul nouilor profesori veniți de la Oradea, și-a revizuit în mod radical, atât programul de studii, cât și sistemul de examene, apropiindu-se pe cât pos'bil de celelalte facultăți din București, Iași și Cernăuți. S'a deschis astfel pentru viitor calea unui liber schimb și libere concurențe a valorilor reale din întreaga țară.

Prin acest gest, profesorii Ardealului au dat și de astădată dovadă de o adâncă înțelegere a rostului și datoriei lor în noua patrie întregită.

D. dr. Aurel A. Mureșianu despre progresele istoriografiei românești

Numai cine cunoaște situația de compătimit a istoriografiei românești a Transilvaniei din ultimele decenii ale veacului trecut, poate să-și dea seama de avântul pe care l-a luat și de progresele enorme pe care le-a realizat de la unire încoace. Căci cu toate că Ardealul a avut meritul de a fi dat pe corifeii istoriografiei naționale românești de la începutul veacului trecut, totuși greaua luptă pentru existență a fiilor săi luminați, mai ales de la 1848 încoace, precum și penuria mijloacelor lor de învățământ, au avut ca urmare căderea în planul al doilea a preocupărilor lor istorico-științifice și aservirea lor necesităților de luptă politică. De aceea nu e de mirare că primele cercetări sistematice ale arhivelor, și mai ales ale celor săsești din Ardeal, au trebuit să fie pornite de învățații români de dincolo de Carpați și că și acei puțini istorici de specialitate pe care i-a dat Ardealul dinainte de războiu, au trebuit să activeze, în mare parte, în România, și pe un teren străin de preocupările speciale țării lor de origine.

O situație schimbată cu desăvârșire

După desrobirea învățământului românesc al Ardealului și românizarea Universității „Daciei Superioare" situația s'a schimbat cu desăvârșire. Ardealul se apropie iarăși de locul de cinste pe care l-a avut la începutul renașterii noastre culturale. Publicațiile de după războiu în domeniul istoriografiei românești, inclusiv cercetările istorico-linguistice, întrec cu mult, și ca număr și în calitate, publicațiile similare unguresți din toate cele patru decenii și mai bine de universitate maghiară a Transilvaniei.

Deși istoriografia românească se resimte și astăzi de urmele dezastruoase ale roeslerianismului și, deși trebue să ducă o luptă aprigă împotriva ideilor fixe și a prejudecăților, am putea zice incurabile ale istoriografiei maghiare revizioniste de astăzi, totuși ea a obținut și obține frumoase succese pe calea descoperirii adevărului și reconstruirii istoriei noastre bimilenare. In ce privește decadența istoriografiei maghiare dela dualism încoace, ar trebui să ne reamintim părerile obiective ale unor învățați străini asupra ei, păreri care se rezumă în următoarea sentință publicată de tatăl scriitorului acestor rânduri, pe atunci presedinte al societății studentești „România" din Viena — mama „României June" — într'un articol istoric cu titlul „Cele șapte păcate ale Transilvaniei" (Die sieben Sünden Siebenburgens), în numărul de la 8 Ianuarie 1868 al revistei politice vienez „Die Reform" a lui Schuselka:

„In nici o țară din Europa nu se falsifică mai mult istoria și nu se scrie cu o mai mare parțialitate decât în Ungaria".

Opera grea ce revine istoriografilor români

Opera pe care istoriografia ardeleană trebue să o îndeplinească este încă mare și grea, mai ales din cauza dispariției și a distrugerii în decursul veacurilor a documentelor relative la Români, dar ea înaintează cu pași siguri spre izbândă. Nu este și nu va fi mică partea pe care o va avea în aceasta istoria limbii și filologia care și-a găsit în Ardealul părintelui filologiei române de eri și pe cei mai străluciți reprezentanți ai ei de astăzi, ale căror opere fac autoritate în lumea științifică europeană. Cine va răsfoi impunătoarele și puternicele opt volume ale „Muzeului limbii Române" și cele șase anuare de aceiași calitate ale „Institutului de Isstorie Națională" de lângă universitatea Transilvaniei se va putea convinge că în ultimele două decenii de stăpânire românească istoriografia națională a realizat în Ardeal progrese care o fac vrednică de glorioasele ei începuturi.

●

Aceste sunt substanțialele răspunsuri primite la ancheta noastră și ele înfățișează într'o icoană destul de fidelă contributia Ardealului la cultura românească.

VASILE MUNTEANU

CELE MAI COMPLECTE PROGRAME DE RADIO LA TOATE POSTURILE EUROPENE

NOUTĂȚI DIN LUMEA RADIOFONICĂ

Montajii și sfaturi practice pentru amatori

Televiziune — Știință pentru toți

găsiți regulat în revista

RADIO - ADEVERUL

32 pagini, ilustrate la heliogravură. 5 lei

Cronica muzicală

Concertul coralei „Fleet-Street"

Corul Fleet-Street poartă denumirea cartierului presei din Londra. Persoanele care îl compun sunt recrutate — așa cum ne lămurește o notiță istorică — din tot ce este în legătură cu cuvântul tipărit: ziariști, tipografi, zincografi etc.

La formarea corului, dirijorul T. B. Lawrence a lansat un apel la care a primit 500 de adeziuni. Din acestea a selecționat 40 de voci, care prin calitatea lor și prin școala primită au asigurat numai după câțiva ani, o perfectă omogenitate corului.

Cântăreții apar în public în robe de mătase roșie, culoare purtată exclusiv de corul „Capelei regale Sf. Gheorghe" din Windsor.

Costumația aceasta solemnă și strălucitoare dă grupului de cântăreți un aer sacardotal și grav.

In concertul dat am ascultat un program de muzică englezească începând cu compoziții din veacul al XIII-lea și terminând cu lucrări de compozitori contemporani.

In toate bucățile executate s'a putut remarca o extraordinară puritate în reliefarea nuanțelor și a polifoniilor.

Corul acesta excelează în realizarea unui colorit muzical care are transparența de tonuri a acuarelei.

Nici o discrepanță n'a izbutit să spargă armonia desăvârșită a coralei.

Cântăreții și dirijorul lor ne-au dat par'că măsura acelei monotonii a perfecțiunii de care vorbește Lucrețiu în poemul său.

Dintre bucățile cântate, deosebit de impresionantă a fost execuția a două motete unul intitulat Ave Verum de William Byrd, celălalt Carlos Ascendit de C. V. Stanford.

In restul programului compoziții de C. S. Lang, Vaughan Williams (Bushes and Briars, delicată și ingenuă cântare) Thomas Tomkins și a.

Filarmonica

La concertul dirijat de d. Egizzio Massini și-a dat concursul și violoncelistul italian Janigro.

Pentru prima oară am ascultat pe acest tânăr solist, aflat la începutul carierei sale.

D-sa ne-a dat o frumoasă și clară interpretare a unui concert pentru violoncel și coarde de Vivaldi, unul dintre ctitorii muzicii italiene.

Smplicitatea și linia pură a desenului melodic, însoțindu-se cu intermitentele intervenții ale orchestrei, situează acest concert în acea epocă de renaștere și dezvoltare a armonizării pe care muzica italiană a cunoscut-o în veacurile XV-lea și XVI.

Andantele, în gen de meditație ușor melancolică, ne-a dezvăluit tonul vibrant al tânărului solist.

D. Janigro a mai interpretat și concertul de Saint-Saëns, lucrare romantică, plină de erupții retorice și declamatorii, dar și bogată în dificultăți technice și tocmai de aceea figurând în repertoriul marilor interpreți.

Solistul italian ne-a redat într'un stil adecvat acest concert, reușind să birue pasagiile de virtuozitate technică.

Simfonicul s'a încheiat cu Simfonia de Strawinsky, prima lucrare simfonică a marelui compozitor rus.

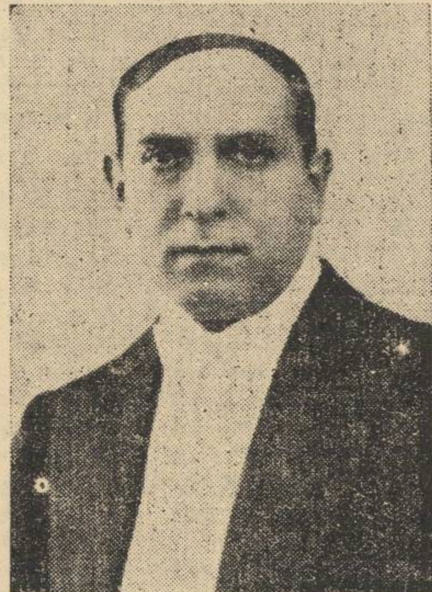
Această simfonie păstrează numai o valoare istorică și documentară, căci personalitatea lui Strawinsky nu se manifestase încă în forma originală cunoscută azi.

V. CRISTIAN

Un muzician romîn

A sosit dela Paris în București — după o absență de șaptesprezece ani — d. Constantin Lazăr, elev al lui Vincent d'Indy, care a absolvit Schola Cantorum cu mențiunea „très bien" pentru direcțiunea de orchestră.

De-asemeni d-sa a absolvit, cu aceiași mențiune, cursul lui Pierre

CONSTANTIN LAZYR

Monteux de muzică de cameră, precum și cursu-i de șef de orchestră.

Pierre Monteux recomandă pe d. Constantin Lazăr drept „cel mai bun elev al său" — desemnat a fi „un foarte bun profesor de muzică de cameră la Conservator" sau a face „o mare carieră — datorită calităților de primul ordin ce posedă — ca șef de orchestră la operă sau la o orchestră simfonică".

In „Gazeta Transilvaniei", un publicist care a asistat la examenul d-lui Constantin Lazăr la Schola Cantorum — a scris despe acest examen următoarele:

La sfârșit s'a produs o manifestație mai puternică decât la ceilalți candidați. „Este o explozie de entuziasm, care acoperise ultimele cuvinte ale prezidentului: „N'avem să-ți facem nici o observațiune; sînteți un adevărat maestru al baghetei".

„Vedeam figura oacheșă, iluminată de doi ochi inteligenți și distinși, ale căror străluciri nostalgice opresc și propagă simpatia — a aceluia care ne desfătase auzul, conducând minunat orchestra-i, scoborând pupitrul, ascunzându-se acum sfiicios privirilor concentrate ale unui auditoriu curios și entuziasmul. Strigăte de „Vive la Roumanie!", „Bravo Lazar!" mă fac să tresar.

„Fără să vreau, mă gândesc acum la toți acei demni înaintași ai noștri, la sutele de compatrioți, care în fiecare an la studii resfrâng asupra Țării noastre laurii succesului".

Studiile făcute, compozițiile remarcabile — totul a cerut o muncă intensă paralelă cu activitatea profesionată, d-sa fiind singurul membru român, admis în Orchestra simfonică din Paris

Venit singur, fără sprijin și fără mijloace în mijlocul Parisului, — d. Constantin Lazăr a reușit, prin talent și printr'o muncă încordată, să-și desăvârșească studiile muzicale.

Inarmat cu cele mai înalte titluri, cu vaste cunoștințe teoretice și practice, — d-sa se întoarce, după aproape două decenii, în țară... chemat de nostalgia acestui pământ.

Noi care l-am văzut la Paris în culmea succesului — dobândit prin jertfa timpului și a repaosului, arzând de dorința desăvârșirii talentului său, în mijlocul unei lumi pretențioase și puțin favorabile străinilor — îi spunem, în ziua revederii, „bun venit"... urându-i și'n Țară, aceiași victorie ca și la Paris, orașul artei prin excelență.

M. SEVASTOS

PRIMĂVARĂ, PRIMĂVARĂ!...

Storul

Apa e transparentă în groapa de faianţă verde. Aşteaptă. Pe luciul ei, un fluture de soare, aidoma aripilor de sus ale ferestrei, se odihneşte destins. Picorul femeii l-a făcut să sboare, ori l-a risipit în puzderii? Mângâierea înfioară caldă şi cuprinde. Intâi glesnele, apoi mânile, apoi şoldul şi pântecul şi sânii. Lenea înmoae, fără timp. Degetele se joacă, neştiutoare, cu trupul, ca raza cu genele şi cu buzele.

Când stropii au înţepat cu acele lor de ghiaţă pielea roşie, au scăpat ţipete mici şi desfrânate care râdeau. Halatul aspru s'a înfăşurat, complice pe trupul învolt şi suplu.

In odaia de-alături, bolnavul a tuşit cu răsunet de funduri, odată, de două ori, şi încă şi încă. Apoi s'a liniştit. Ochii se legănau pe o creangă subţire cu flori de piersic din dreptul ferestrei deschise.

— Ce frumos e afară! Vine azi doctorul?

— Nu, spunea că nu e nevoe să te vadă în fiecare zi.

— Dar nu-i aşa? A spus că mă duc în primăvara asta...

— Vorbeşti prostii. Inima mea îmi spune c'o să trăeşti.

— Da' tu ce frumoasă eşti azi! Ia vino lângă mine.

Veni. Se aşeză pe pat punându-i mâna pe braţ. Ochii bărbatului pământiu şi neras luciră ca şi dinţii. Mânile pipăiră genunchii, căutară carnea şi vrură să înlănţue. Braţele femeii se încordară.

— Ce faci?

Se desveli şi se sculă, mistuit, cutreerat.

— Nu-ţi fie frică. Nu te sărut.

Ea se ridică smucindu-se cu mânie, îngrozită.

— Ce, eşti nebun? Tu nu ştii că nu se poate! Iţi face rău. Nu, te rog, fii cuminte, spre binele tău.

El o privi opac. Coloana fiorului se nărui — numai pulbere. Bolnavul se aşeză pe pat încet, se culcă şi se înveli.

Mâna femeii îi netezi şuviţele umezi de pe tâmple.

— Parcă nu mai ai febră multă.

Se sculă de lângă el, se duse la măsuţa cu doctorii şi turnă într'o lingură drogul zilnic. Pantoful era înalt, gamba subţire şi translucidă, şoldul ferm şi clătinat, mijlocul, bănuit sub halatul încheiat strâns, părul negru cădea creţ pe ceafă.

In birou, storurile erau lăsate. Când cel dela stradă sbură, trăgând după el un braţ alb, desgolit, pe trotuarul de peste drum, un ofiţer înalt, adus de spate, cu umeri laţi care împungeau, cu talia subtă, trecu şi privi. Nas mare, gură largă, chipiu pe o parte, mers apăsat.

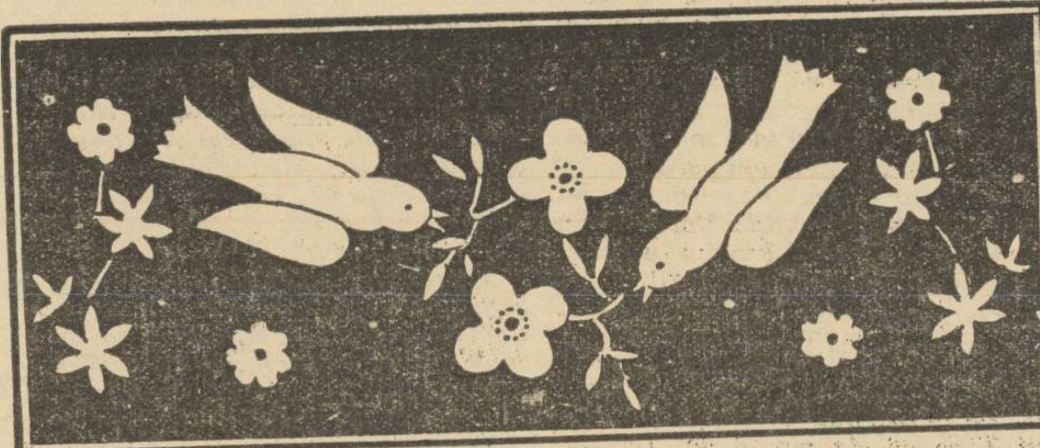
Cavalerist?... Nu. Se mai întoarse, zâmbi şi salută.

Ea răspunse, fără să ştie. Parcă îl văzuse undeva, la un bal. Ce inept e să răspunzi zâmbetului, la fel, aşa fără rost!

Plecă dela fereastră. Cheutoarea se desfăcu, braţele se uniră pe după gât şi printre aripile — albastre — ale halatului, trupul gol se arcui, întinzându-se în apele oglinzii din faţă.

Cineva tuşi, departe, cu răsunet înăbuşit odată, de două ori şi încă şi încă. Apoi tăcu. Sub streaşină cliboteau vrăbii.

Primăvară, primăvară.

Sandu

Cumpăna fântânii trosni. Două braţe arămii şi suflecate afundară prăjina, până se auzi un clipocit şi un ţipăt lung de osie. Apoi ciocul cumpenii se ridică încet să dea de duşcă soare de nămiezi.

Năvlegul stă lângă jgheab pe o buturugă. Gâtul gros cu un pic de guşă a sucit capul cu lână prăfuită şi a întors falca de cremene, să se uite. Vâlnicul vişiniu s'a rotunjit săltându-se cu cămaşa sură. Fata umplea vadra dolofană.

— Ciupe-o, Sandule! Ciupe-o, bă! grăi a râs Stan al Dochii proptit de ulucă.

O gură spumoasă se sbârci până la urechi, sâsâind printre dinţii laţi cu strungăreaţă. Sub creţurile frunţii niştе ochişori albaştri înfundaţi în pleoape cu gene galbene, înfloriră într'un râs de sugaciu. Apoi, iute, o labă ca pământul apucă de jos rotunzimea în cângi noduroase.

— Huo, arde-te-ar focu' dă năvleg!

Şi un pumn căzu, de sus, femeeşte, bufnind pe zeghea spinării late. Omul se ghemui, îi apucă braţele şi o răsuci în loc.

— Pup'o, mă!

Fata, voinică, îl plesni peste ochi şi-i scăpă. Apoi, îşi puse vadra în cap pe glamnică şi plecă dreaptă, pietroasă şi smeadă. Ochi de mură. La poarta Dochiei stătu să răsufle... Stan.

— Mergi, fa, în pădure la micşunele? Că vine trinu acuşic.

— Ha-ha.

— Vin şi eu.

— La ce?... Ce-am eu cu tine?

— Ba vin, fa.

— Ba vezi-ţi de-a ta.

Işi ridică fota ca să fie slobodă la mers. Praful aleargă după pulpe ca ochii lui Sandu.

Un smoc de floare de prun căzu pe căciula spartă a năvlegului, altul între genunchii răschiraţi, cu un scuipat repezit printre dinţi.

Pe la chindie două tălpi cu jeg negru călcau frunze vechi şi flori şi soare nou. Deodată urechea se ciuli şi pasul stătu lângă un tufan. Ochii albaştri de copil se rotunjiră ca de buhă pironiţi în vâlcea, gâtul gol bătu svâcnit şi trupul se lăsă pe vine la pândă. Gura dădu să se caşte, dar încremeni. Stan al Dochii se sculă d'andaratele şi zăvelca se rotunji pe fata proptită, care se ridica.

—Iiii! Iiii! Oa, oa, oaaa! ţipă năvlegul.

Şi un fluerat între degete străpunse pădurea.

Flăcăul căută ceva, ici, colo, ajunse pe potecă, apoi se ridică, se repezi câţiva paşi şi aruncă. Piatra izbi pe năvleg în spinare. Vru să dea şi el, dar celalt alergă să-l prindă. O sbughi atunci la fugă departe, sprinten ca o dihanie.

Intr'un luminiş cădea soare bun. Sandu se aşeză pe un trunchiu şi stătu mult... Stan al Dochii... carne muşcată de podul palmei la puţ... Işi puse sumanul pe lemn, se aşeză cu burta pe el, simţi făptură voinică şi vie ca cea de sub pestelcă, se încordă, se cutremură şi se surpă cu ochii crescuţi spre două viorele care-l priveau — mângâiat pe dogoarea feţei de mânile vântului, de mânile lui Dumnezeu.

Primăvară, primăvară.

Liliacul

Stătea pironit de mult cu mânile în părul încârlionţat uitându-se când pe carte, când spre stradă.

Seara adia în catifelele salonaşului. Gândul şerpuia adânc, îşi arăta capul la lumină, se furişa printre rândurile care spuneau ceva deavalma, despre reptilele erei secundare, îl privea cu ochii înegriţi de cărbune şi îl adulmeca viclean cu gură roşie ca sângele, cu carne goală şi albă pe un pat de umbră, despre care nu trebue să se ştie. Dar dacă se va afla! Prostii!

Se sculă, minţi îngăimat şi ieşi. Era cald. Totuşi tremura. Dar curând sângele începu să se turbure, să gonească şi să-i iuţească pasul. Peste ochi, seara şi păinjenişul trupului întreg. Pe bulevard, castanii prindeau frunze. O pereche râdea, alta vorbea tainic, plimbându-se. La o poartă, privirea unei servitoare avea licurici. Casele se micşorară, se răriră. Ochii lui erau numai pândă, mersul numai furişare. La o fereastră, o cucoană bătrână privea seara de primăvară cu stele. De ce nu se întunecă mai repede!

O luă şovăitor la dreapta. Merse cât va timp. Se întoarse. Ei, şi dacă îl vede! Intră în insula cu gropi şi bălării înconjurată cu case osândite. Işi aprinse o ţigară şi se avântă sărind peste găuri cu noroi la casa galbenă cu cerdac. Intră.

— Aici e Lenuţa? întrebă gâtuit.

— Aici e, maică. Da' e ocupată... c'un reangajat.

Se întoarse să plece frânt.

— Aşteaptă colea în odae, că ese acum.

— Nu, lasă.

— Ori treci mai târziu... Da' să vii, că te aşteaptă. E amorezată după dumneata.

Porni drept înainte prin bălării, fără să ştie unde. Nemeri la o grasă, care a fost coristă.

Ieşi dela ea cu urechile vâjâind a spaimă. O voce cânta răguşit o romanţă veche ca o alinare.

„Ba-a-te vântul, u-u-u-rlă cânii"...

— Nu vii pe la noi, studentule?

Undeva glasuri de greer, harnice. Fugi din locul cu gropi.

Se întoarse pe strada unde locuia Mira. Trotuar neted, stele pe cerul înoptat, multe, atâtea lumi, atâta primăvară. La poarta ei cu grilaj crême, tufe de liliac alb, violet, albastru, care învia. In camere lumină. O umbră. Ea?

Trecu repede. Merse mult timp cu fruntea în pământ.

Primăvară, primăvară.

M. D. IOANID

Poem din Moldova

Cadelniţează-un clopot din turla-i de trecut
Vecernea din psaltirea colindelor se roagă.
Stau anii albi în plete pe prispele de lut
Şi apele zorile fierb soarele 'n viroagă.

O fată toarce jale din caier şi din mâni,
O alta coase doruri în iiele cu fluturi.
Răsună lin talanga la schitul unei stâni,
Lângă troiţi drumeţii beau duhul sfânt din ciuturi.

Când luna se îmbracă cu strai de zi în zori,
Mugeşte bucuria puternicului taur,
Cu crai de lună 'n dreapta, străvechi săcerători,
Belşugului îi tae picioarele de aur.

Mergând să scoale munţii îngenunchiaţi mereu,
Să guste şi să vadă de roadele sunt coapte,
Pe podul nopţii trece în taină Dumnezeu
Şi stelele-i duc poala veşmântului de lapte.

Din fluere cad gingaş fărâmituri de cer,
Cu vorba 'nlăcrimată se spovedeşte-o doină,
De lespede izvorul ascute-un alb hanger,
Să spintece cu dânsul zugrumătoarea moină

Pe cărărui lumina dă drumul la ogari,
Să prindă depărtarea şi şesurile supte.
Gândindu-se la Ştefan, boerii din Stejari,
Bat mânioşi pământul cu cizmele lor rupte.

Tristeţea înflorită albinele o sug,
S'o ducă stupii galbeni la cele viitoare.
Ţinând de coarne vremea şi asudând pe plug,
Ţăranii merg arându-şi strămoşii din ogoare.

Pe drumurile sorţii de sânge şi noroi,
Cu pielea subt harapnic, nemailăsând povara,
Din cronici inviate în capete de boi,
Trec stemele Moldovei trăgând în juguri ţara.

GEORGE LESNEA

VASILE PARVAN, INEDIT

V. PARVAN

S'a scris și rostit asupra lui V. Pârvan sumedenie de adevăruri și caracterizări. Opera sa a fost disecată și tălmăcită generațiilor, la justa ei valoare. Un lucru, însă, se cunoaște prea puțin la Pârvan. Și anume: viața, frământările și depășirile sale, căderile și îndoelile anilor de pregătire în străinătate... O muncă meticuloasă și susținută, care avea să-i aducă nu numai o catedră universitară, ci și o optică specială a lumii și a vieții.

Și fiindcă în investigațiile mele biografice asupra lui Pârvan, am dat peste un ciclu inedit de douăzeci și patru de scrisori ale sale, din vremea doctoratului în Germania, — voi încerca să reconstituesc, în cele ce urmează, episodul studenției lui V. Pârvan la Universitățile din Jena, Berlin și Breslau.

*

Sosit în Germania, grație unei burse universitare, V. Pârvan se dedă cu febră împătimită lecturilor. A cetit, — după cum și mărturisește într'o scrisoare către una din surori, — tot ceiace a simțit că-l îndeamnă sufletul și că va avea de folosit. Prin tatonare, chiar dacă a suferit oarecari întârzieri supărătoare, a reușit să-și șteargă lipsurile, să-și consolideze simțirea și să verifice de bun principiul grec al armoniei, — principiu pe care Pârvan îl recomandă, mai apoi, oricui vrea să-și desăvârșească mintea și sufletul. Și tot prin tatonare, cu sufletul alăturea, sfătuitor și prieten, Pârvan și-a revelat maeștri și cărți de căpătâi în Anatole France, Shelley, Thackeray, Hawtorne, Turgheniev, Renan și Papini, dela care V. Pârvan a învățat, în primul rând, meșteșugul unei suportări cât mai trainice, în furtuna care-i ostoia sufletul, cu jarul atâtor resemnări totale și cu greu primite.

„Pentru a ne cunoaște pe noi, înșine, viața și societatea omenească, să ne adresăm literaturii, — scrie V. Pârvan. E singura în stare, fiindcă literatura înseamnă creație și pentru a creia se cere mai întâi să fi trăit viața cea adevărată, să fi suferit!..”

Și într'adevăr. Cunoașterea teoretică a societății omenești, Pârvan o încearcă prin scrierile lui Paul Bourget, Alphonse Daudet, Thackeray, Tennyson, Dickens și Shelley, idealul său poetic. De pe acum, V. Pârvan simte și învață că societatea omenească, oricât de perfidă și de ticăloasă ar fi, nu poate sluji ca motiv de imprecare publică. Dimpotrivă, o abnegație din parte-ne este absolută în darea valorii noastre maxime, fără speranța unei prețuiri, a unei laude... Iar pe sine însuși, Pârvan începe să se cunoască și întrece, imboldit de acel „să fii tu, însuți” al lui Ibsen. Despre viață, Turghenief, marele său model, îl convinge că abnegația este înțelesul ei firesc, că omul nu este chemat pe acest pământ, pentru a-și îndeplini idealurile lui cele mai dragi sau visurile cele mai frumoase, oricât de înălțătoare ar fi ele, ci pentru a ne îndeplini datoria de a ilumina cu puterea propriului geniu, măcar o parte, cât de mică, din obscura poveste a devenirii sufletului omenesc, spre a putea bănui, cel puțin, care va fi capătul suferințelor și rătăcirilor noastre.

Plecat dela convingerea că sufletul nostru se desăvârșește, crescut numai la școala de gândire a marilor creatori, — cultul către literatură al lui Pârvan evoluiază cu vremea într'o necesitate quasi-vitală, în așa intensitate, că prin cel de-al doilea an al șederii sale în Germania, V. Pârvan nu putea trăi, fără ca, măcar două ore pe zi, să nu citească încă vreo carte prețioasă, prin a cărei lectură își întărea sufletul din deziluzia de peste zi; — citea ca să-l prindă painjenișul visării și ca să se simtă, barem în răstimpul de parcurgere al unei singure pagini, fericit cu sine însuși...

„Și după câte o lectură de-astea, care totdeauna îmi dă noi puteri, scrie Pârvan,... mă prind gândurile. Dar nu gânduri pline de grije, ci de nădejde. Visez cu ochii deschiși. Mă gândesc, Doamne! la câte nu mă gândesc... Ah! mai sus, dragă soră, tot mai sus, nu în treptele ierarhiei lumești, ci în cunoașterea și înțelegerea lumii, în stăpânirea unei cât mai mici părți din știința omenească, atât de restrânsă și totuși atât de nemărginită... Mai departe, tot mai departe, spre lumina adevărului și căldura binelui...”

E clar, mai ales pentru acei care n'au vrut să vadă până acum, că literaturii îi revine rolul de educator și consolidator al sufletului și personalității lui V. Pârvan. Dealtfel, nici nu putea trece peste această afirmare, fără a exemplifica-o cu câteva admirabile descrieri a lui Shelley și Turghenief, — imnuri de încântare, poezie și regăsire lăuntrică, scrijelate tinerește pe file de corespondență îngălbenită. Iată-le:

„Shelley a murit tânăr, notează Pârvan. Proza vieții n'a cunoscut-o niciodată. Și nu numai că nu s'a coborît în viața dimprejurul lui, dar el, însuși, era așa de diafan în toată înfățișarea lui omenească, încât părea un înger rătăcit pe pământ. După ce citea câte o poezie în cercul intimilor lui, dispărea. Când și cum se retrăsese din odae, nimeni nu o putea spune; așa de ușor, de ideal, de diafan, era și ca om. Ca toți nordicii, dornici de soare și de cer albastru, venise și el în Italia și stătea într'o vilă, pe Riviera, spre N.W. de Florența, la malul mării.

„Ii era așa de dragă marea. Acolo l-a vizitat și Byron. Se înțelegeau de minune. Iși făcuseră o barcă ușoară, ușoară ca un fulg, care să-i ducă pe nemărginitul vioriu al mării, departe și ușor ca'n vis... Intr'o călătorie de acestea, fiind surprins de furtună, iar barca nefiind de fel potrivită pentru furia mării, Shelley a pierit... Byron nu mai era acolo. El a murit mai târziu pe pământ strein, în Grecia.

„Ce-a cântat Shelley, îți poți acum închipui. O adiere de vânt, o rază de soare, o ciocârlie în fuga-i spre cer, o impresie oarecare sufletească, așa de fină, așa de impalpabilă pentru un altul, încât numai după ce o vezi la Shelley, vezi c'a putut de fapt să ia naștere. Câtă delicatețe sufletească, ce idealism liric e la Shelley, e greu de spus prin cuvinte. O harpă eoliană, ale cărei strune se înfioară la cel mai dulce zefir, la cea mai ușoară adiere, — asta a fost Shelley. Iar opera lui,... sublimele melodii ale harpei...”

„Imi scrii, iubită soră, că-ți place Turghenief, tocmai din „cauza notei triste”, din toate scrierile lui. Mai drept ar fi să zici, din cauza melancoliei ce domnește în toată opera lui.

„Trist, propriu zis, nu e Turgheniefi, — anume, trist în sensul amărâților și revoltaților. El privește viața așa cum e. Atâta, că nu se lasă a fi înșelat de ea. Iar cetitorului nu face decât să-i comunice, ceeace el a găsit înșelător, ridicol, trist în viață, pentru a-l face atent asupra nimicniciei ei. Dar, pân' aici. Ca să te amărască împotriva vieții, nu-i trece niciodată prin gând; cu ironia lui ușoară, așa de fină că mai că-ți scapă câteodată, el povestește, atunci când e în dispoziții melancolice, cum soarta e cea mai deplină autocrată asupra destinelor noastre și cum capriciilor ei, nu putem decât să ne supunem, plecând capul. Marea filosofie nu e de-a ne creia noi, fericirea, ci din fericirea întâmplătoare, dar care-i singura firească, căci ni-i dată de soartă să știm să ni-o folosim.

„Scriindu-ți, acum, mi se clarifică, din ce în ce mai mult, sufletul lui Turghenief. El nu înfrumusețează viața, ci o descrie. Și viața e tristă, banală, ridicolă, duioasă, sublimă, după împrejurări; neschimbătoare e numai întâmplarea, și... și ce? — Și Natura!

„In cadrul unor peisagii, cum rar vreun alt rus, — în afară de Gorky, pentru stepă, — a știut să descrie, unde umbra și lumina țin locul vieții însuflețite, își plimbă Turghenief, eroii povestirilor sale. Cu un ușor surâs pe buze, privește atât declamațiile ridicul de serioase ale unora, cât și exploziile de putere și dragoste ale altora: pentru unii ironie; pentru ceilalți, duioșie. Asta face Turghenief, în toate scrierile sale.

„Parcă-l auzi la sfârșitul fiecărei povestiri, spunându-ți cu eternul său zâmbet de om bun, dar care nu mai crede în nimic, în afară de adevărata artă și natură, zicându-ți: „Nicevo!”, nu face nimic, o să treacă în curând, și ce-i prea mult și ce-i prea puțin în fericire ori durere. Ii așa de nemăsurată, de neînțeleasă, de adâncă, de ciudată, de batjocoritoare și de banală, — în eternitatea ei, — viața, încât de ce te miri, dragă cititorule, de cutare sau cutare lucru, povestit de mine. Te-ai și înduioșat? Tocmai asta vroiam și eu, să-ți spun, că cu toate mizeriile acestei vieți, sânt și părți în ea, în care simți că ți se topește inima. De fericire? Nu! De sentimentul acela nedefinit și nețărmurit, când nu știi ce ți-e și ai vrea să te faci una cu firea, însăși eternă și nemărginită, pentrucă ți-e așa de trist, și singur, și dornic, sufletul. Doamne! asta-i duioșia? Știu și eu!? Alta nu poate fi!”

„Acum, iubită surioară, pricepi de ce-mi place Turghenief? Pentru acest sentiment de sinceritate asupra vieții, asupra soartei și loviturilor ei, — ce ți-l dă cetirea fiecărei noui cărți de dânsul. Ceeace-i vrednic de gustat în viață, e altceva decât sbuciumul în căutarea norocului. E extragerea poesiei din tot ce te înconjoară: natură însuflețită sau neînsuflețită.

„Te pricepi la asta? Ferice de tine? Nu?, atunci nu ceti ce a scris Turghenief, căci duioșia nu e proprietate comună tuturor oamenilor. Simțul pentru artă și natură, iarăși nu. Cată-ți atunci pe alții. Ia pe titanul Zola, dacă-ți place sgomotul asurzitor „de l'humanite en marche”, sgomot înspăimântător, dar epic, așa precum 70 de Homeri nu pot fi de epici. Sau dacă ești desgustat, blazat, ia-l pe Dostoevsky, ori pe indiferent care dintre blazații literaturii moderniste franceze.

„Dar, dacă simți, în sufletul tău, părți care te predispun la visare, la dor după natură, la simț pentru delicat și plăpând, la compătimire pentru ridicol și la dragoste, nețărmurită dragoste pentru duios, atunci ia pe Turghenief, ascultă pe Beethoven și privește pe Leonardo da Vinci.

*

Și totuși omul acesta, care se dăruise cu atâta sinceritate și înflăcărare literaturii, mai trăia cu sufletul și o altă viață decât a gândurilor inspirate. Era viața intimă, viața de mizerie cotidiană, de realități insdruncinabile... Crescut numai în vecinătatea iluzorie a cărților și singurătății, Pârvan se trezește prăpăstios depărtat de ai lui, prăpastie de simțire și de interpretare a vieții, care-l frământa cu așa intense gânduri, încât îndoiala de sine îl frânge până la negație, îl zăpăcește și-l doboară de pe culmea senină a contemplației intelectuale.

Stă spre mărturie a unor atari neliniști interioare, o scrisoare, poate cea mai agitată și mai impresionantă din câte ne-au rămas dela el. E datată Berlin, 13 Ianuarie 1907.

Dragă soră,

„Ceiace și tu simți acum, nu numai c'am simțit și eu, dar simt și acum în anumite momente; îți voi da o pildă:

„Prietenul meu Râmniceanu și-a cumpărat un aparat, numit fonolă, care adaptat la pian, dă oricui posibilitatea de-a cânta, fără să posede de fel technica pianului. Trebue, însă, să ai simț pentru muzică, deoarece aparatul lovește clapele cum trebue, dar întreaga interpretare, sufletul bucății, rămâne să i-l dai tu. Am încercat și eu câteva bucăți, pe care le auzisem de mai multe ori și le stăpâneam mai bine, și mi-au ieșit binișor. Intr'o seară, am încercat însă și o nocturnă de Chopin, care-mi plăcea foarte mult, dar n'am putut-o cânta. Și cu cât simțeam cât de rău o cânt, cu atâta mă descurajam mai tare.

„In seara aceea, am fost așa de trist, încât fiindcă mă despărțisem foarte rece de prietenul meu, ajuns acasă, i-am scris următoarea scrisoare. Din ea vei vedea că frățiorul tău, pe care tu-l crezi așa de senin și încrezător în sine, are clipe de-așa desnădejde, cum nu ți-ai fi putut vreodată închipui. Și totuși, gândindu-se că trebue să-și facă datoria până la capăt, după puterile lui (pe care nu trebue prea mult să le discute), el lucrează mai departe, dând străinilor numai partea de energie positivă, de disciplină sufletească, de armonie în activitatea lui, pe care o pot primi cu vreun interes acei străini... Căci ce-i poate interesa pe ei, sbuciumările lui sufletești? Cu ce-ar putea folosi, el, aproapelui, dându-i nu numai faptele, ci și îndoelile lui?

Dar, iată scrisoarea:

Dragă Marine,

„Am încercat, ieri, la tine, să cânt nocturna... știută. Fiind singur, am putut în toată liniștea să văd, că nu se poate: nu-s bun de asta. Și... mi-am adus aminte, că'n trecut, am încercat, tot „încurajat” de alții, să fac alte lucruri pentru care nu eram bun; atunci am avut nevoia de crize mai tari, ca să văd adevărul. Acum, m'am mai afinat. Și de aceia m'am gândit, și în viitor dacă nu cumva chiar acolo, unde cred eu că mă pricep mai mult, la istorie, nu mă înșel și nu mă las înșelat de binevoitori... Dar, Doamne! ce tare doare să te gândești la așa ceva...

Doamne! dacă ar fi să ni-se răsplătească clipele de îndoială, așa cum i-au fost răsplătite lui Leonardo da Vinci, lui Byron, tuturor, tuturor celor mari ai omenirii, — am da bucuroși întreaga viață de vegetare sătulă și mulțumire de sine, pentru o clipă de grozavă îndoială, din care să iasă apoi ceiace ne-ar da nemurirea. Dacă Iisus, care însuși s'a îndoit în noaptea din Ghetsemani, ar fi mai trăit, — ar fi adăugat încă una la „fericirea” lui:

„Fericiți cei ce se îndoiesc, că aceia vor afla adevărul”.

*

Singurul liman al lui V. Pârvan, în această febră căutătoare de certitudini, când orice i se refuza drept sprijin, mediul îl durea, ereditățile îl îngrozeau și viitorul îl nemulțumea, înspăimântându-l până la îndoiala de sine, — îl află în dragostea surorilor. Iar înțelegerea lor, venită sincer și spontan, i-a fost întărire în suportarea cu orice preț și imbold pentru reușita în lupta cu viața, — luptă din care trebuia să iasă cu lauri de biruință și nici decum altfel!

ALEXANDRU TALEX

Ilarie Chendi elev, corist, versificator şi foiţar

La 10 Iunie 1896, Reuniunea Română de musică din Sibiu dădea un mare concert în al cărui program figurau, între altele, următoarele două cântări pentru cor de bărbaţi:

1. *O noapte de Mai* cu solo de tenor de F. Abt, şi
2. *Serenadă* cu solo de bass de Teodor cav. de Flondor.

Patru zile după aceia, programul aceluiaşi concert era desfăşurat de Reuniunea sibiană la Alba-Iulia.

Cartea asesorului consistorial Mateiu Voileanu („25 de ani din viaţa Reuniunii române de musică", Sibiu, tipariul tipografiei archidiecezane, 1905), reproduce din *Revista Orăştiei* nr. 24 din Iunie 1896 o dare de seamă despre această din urmă festivitate la care au luat parte, „deşi timpul era foarte învrăjbit, oaspeţi veniţi anume pentru concert, dela Deva, Batiz, Cluj, Blaj, Hunedoara, Orăştie, Poiana-Techereu, Balşa, Săcărâmb, Lancră, Nojag, Zlatna, Şibot, Romoşel, Balomir, Vinerea, Câmpeni, Abrud, Pătringeni, Valea-Bulzului, Feneş, Poiana, Pâclişa, Mateş...".

Din acea cronică artistică desprindem şi noi aici două pasagii, numai două, — cele referitoare la cântecele pomenite în fruntea acestei cercetări:

D. dr. Stroia în *Serenadă* prin cântecul d-sale liniştit şi sigur, făcea să-ţi pară că într'adevăr simţi tăcerea codrului negru, liniştea durmirii florilor şi vezi cum se ridică mândra lună peste a nopţii feerie...

Ca să descoperi, slujindu-te de acest extras — că *Senerada* cea cu „solo bass", este în realitate poezia lui Eminescu „Somnoroase păsărele...", nu ai trebuinţă de cine ştie ce talent divinatoriu. Ajunge să cunoşti o strofă şi încă două versuri din bucata amintită, şi anume cele următoare:

Doar izvoarele suspină
Pe când codrul negru tace
Dorm şi florile'n grădină
Dormi în pace !

...Peste-a nopţii feerie
Se ridică mândra lună...

Şi iată acum celalt pasagiu — mai lung întrucâtva — din cronica *Revistei Orăştiei.*

D. Vasile Popovici a tras asupra sa luarea aminte deja la „O noapte de Mai". Toţi întrebau cine e solistul cu voce atât de plină, metalică şi dulce ? D. Popovici e negreşit, una din cele dintâi forţe ale României şi face o foarte bună impresie ca în cântare la dânsu nu se observă nici cea mai mică forţare, nici o obosire. Dacă eu bag seamă că artistului cutare arta lui îi e grea, îl oboseşte ori chinue chiar, — în mine ascultându-l, mai curând stârneşte sentimentul de compătimire faţă de el, decât de plăcere. D.Popovici numai de aceeacă nu va trezi sentiment de compătimire n'are să se teamă. Cântă singur şi cu uşurinţă ce place foarte, — deşi în recitativul din „Vârful cu dor" a păţit-o (şi la masă) cu un ton care ar vorbi contra afirmaţiunii mele; acesteia însă nu i se poate da însămnătate fiind numai o întâmplare.

Recitativul — unde Vasile Popovici (tenorist bun în timpul dirigenţiei lui Gheorghe Dima, mai târziu protopop în Oradia Mare) „a păţit-o (şi la masă) cu un ton", — e din *Vârful* cu dor al Carmen Sylvei în traducerea lui Eminescu...

Să vedem acum ce-i cu „O noapte de Maiu".

In arhiva Reuniunii române de muzică, în dosul programelor, am găsit documentul cu No. 49 care poartă titlul: „Program pentru concertul care se va da Duminică în Iunie 1896 st. n. în sala hotelului Hungaria din Alba Iulia".

Programul dă, la pag. II, textul întreg al „opţii de Maii" cu solo de tenor, muzică de F. Abt.

Traducerea românească a acestui cântec a lui Lunecke, e semnată de Chendi Ilariu *, corist şi el —, între anii 1891—1895, la Reuniunea română de muzică şi care în *catalogul* alcătuit de Dr. Mateiu Voileanu figurează la No. 81 între Candrea Aurelia şi Chicombăn Nicolau (Nicolae).

Iată cele trei stanţe ale „Nopţii de Mai" în traducerea lui Chendi:

1. O noapte lină se aşează
Prin văi şi codrul înfrunzit,
Prin crânguri cântul încetează
In vis e totul adâncit.

O, noapte, sacru scurt umbros,
Cin' te-a'nzestrat aşa frumos ?

2. Ca şi o rugă blândă, sfântă
Rostită către Dumnezeu,

ILARIE CHENDI

Astfel şopteşte'n noapte-adârcă
Un cărăbuş în sborul său.

O, noapte, sacru scurt umbros,
Cin' te-a 'nzestrat aşa frumos?

3. Iar peste bolta albăstrie
Ş'urmează stele rostul lor
Cum rătăceşte prin pustie
Spre ţinta sa un călător.

O, noapte, sacru scurt umbros,
Cin' te-a'nzestrat aşa frumos ?

Este prima, — ori singura încercare în versuri a lui Chendi ?

Nu. Găsim în *Minerva* din Bistriţa („Diariu literarŭ beletristicŭ şi de distracţiune; Propretariu, editoru şi redactoru responsabilu: George Curteanu), în colecţia anilor 1893—94 două poezii de Ilarie Chendi.

Copiez una din No. 15/27 Februarie 1893 al „Minervei" (pag. 35). Bucata are titlul „Nu-mi pasă !"

Că plouă, fulgeră, trăsneşte
Că-i mare vijelie
Şi sus pe cer se tânguieşte
Prorocul vechiu Ilie:
Puţin îmi pasă mie !

Că n'am părinţi şi sorioare
Că n'am casă, nici measă,
Că'ntr'ale mele buzunare
Puţin intră şi iasă:
Şi mai puţin îmi pasă !

Şi dacă chiar din întâmplare
Am fost amorisat
Şi am cerut o sărutare
Dar corfă mi s'a dat: —
Ah... nici nu mi-a păsat.

Aşa cu mare nepăsare
Cu multă fudulie
M'am preumblat în lumea mare
Dar cum o să mai fie ?
Răspund: „Ce-mi pasă mie !"

Păsat-ul de care-i vorba aici, este participiul trecut al verbului *a păsa-păsare* (participiu, căruia unii îi dau şi altă formă: *păsut;* de bună seamă pentru evitarea unui echivoc).

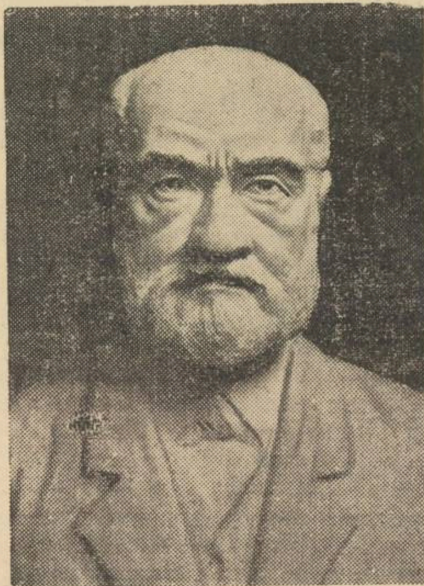
Iar *corfă* înseamnează *refuz*. Termenul e întrebuinţat la danţ, atunci când invitaţiunii cavalerului, domnişoara răspunde negativ.

Dar în „Nu'mi pasă" vedem că invitarea făcută de cavalerul-stihuitor nu era numai de ordin coregrafic. Ea se înfăţişa mai mult ca un apel pentru o împreună-îmbarcare spre Cythera, decât ca o cerere de a bătători, în sunetele muzicei, pământul sau vreo duşumea.

*

Când între anii 1898—1912, întâlneam numele lui în sumarul revistelor ori în josul foiţei vreunui cotidian de dincolo sau de dincoace de Carpaţi, ne aşteptam la o subtilă şi învrăjbitoare recenzie sau — cum spuneam pe atunci, forţând puţin ortografia — ne aşteptam la o *rechendie.*

Dealtminteri, prin „rechenzii" înţelegeam nu numai dările lui de seamă, sau reflexiunile-i critice — o serie de

G. PANU

buletine alerte ale cărţilor, revistelor şi scriitorilor vremii — ci şi *efemeridele* sale, notările în treacăt, simplele informaţiuni, şi vestitele „preludii" cari subt *acest* titlu blajin de tot, tăinuiau aprecieri de o savoare acră.

Chendi simboliza controversa destăinuitoare, proectilul aruncat cu dezinvoltură. Pentru fiecare tăgadă din parte-i, venea în sprijin un citat cu meşteşugire cules; iar pentru cutare osândă—în cazul unui apel sau al unui recurs din partea victimei — pândea câte o fişe din Biblioteci sau o confruntare cu vreun premergător.

Critica el n'o înţelegea ca o dulce comunicare a „expertului" sau „judelui" cu opera artistică, ci ca o *ciocnire* între două temperamente. Mai mult decât dreptul la viaţă el revendica dreptul la *personalitate,* deci şi pe acela de a face personalităţi. Nu ţinea de fel la onoarea de a fi un obiectiv *înregistrator.* Lexicul lui — acolo unde dă sfaturi criticilor — mişună de cuvintele: *neîndurare! nici o cruţare! mânuirea biciului.* „Ironia şi dispreţul sunt arme cinstite !".

Opera lui întreagă (răspândită — cum ne-a amănunţit-o Sadi-Ionescu — în *Telegraful Român* din Sibiu, în *Tribuna Poporului* din Arad, în *Familia* din Oradea-Mare, în *România-Jună, Semănătorul, Voinţa Naţională,* în calendarele *Minervei* şi în *Almanachul scriitorilor dela noi* din Orăştie, în *Viaţa literară, Viaţa literară şi artistică, Convorbiri literare, Cumpăna, Noua Revistă Română, Luceafărul, Ţara Noastră...)* a fost, deci, în bună parte, o campanie dela care n'au lipsit fanatismul, aluziile acerbe şi sarcasmul acolo unde bănuiai la început un surâs. Şi, desigur, şi câte o nedreptate. Dar nicăeri nu vedeai renunţarea la un dram de personalitate artistică din partea criticului. Pretutindeni vedeai o minte zgândăritoare, nesecat de inventivă, instruind chiar şi în incartadele ei, turbulentă, fecundă, oţelită la vâlvătaia unor noui dobândiri din literaturile şi publicistica de peste hotare după ce afundase în răcoritorul izvor al limbii cronicarilor şi al poeziei poporane.

Câţi din contimporanii lui nu s'au trezit din întâlnirea operei lor cu dânsul, dacă nu răniţi, dar măcar puţintel zgâriaţi ! Pe unul îl găsea: „preamăritor cu paternitate". Pe altul „nesocotitor cu vitregitate". Releva cu predilecţie verbiajele, umplutura, incoherenţele, „înămolirile în materialul secundar", vreun atentat (sau pretins atentat la bunul simţ, la bunul gust şi „grozăviile goale de duh").

Şi avea caracterizări epigramatice. La apariţia „Anecdotelor botezate", insistând asupra unor amplificări, Chendi spune: „D. Speranţă începe totdeauna cu Adam — sau când e vorba de o iapă furată — cu Eva". Goanei după demnităţi şi onoruri a lui V. A. Urechiă îi consacra rânduri care vorbeau despre „proclamarea inevitabilei prezidenţii de onoare a răposatului Urechiă".

Despre o poetă a Arhivei dela Iaşi, scria, slujindu-se de metafore astronomice: „O strălucire scurtă de aerolit pe un crâmpei de orizont". Amirabilele memorii ale lui Gh. Panu, părându-i-se lui Ilarie Chendi prea prolixe, începe recenzarea lor cu o zglobie caracterizare a „limbutelor însuşiri" ale Românilor bănăţeni, cărora le place „să divănească, să sporovăiască" şi continuă spunând că moldoveanul Panu „este în această privinţă mai imperturbabil ca cel mai locvace Lugojean".

Pe Gh. Tutoveanu l-a situat în pleiada scriitorilor „de versuri inofensive" şi s'a arătat cu prisosinţă—şi injust— pedepsitor faţă de *puii golăşei* şi de *băeţii ademeniţi cu pesmeţi* din cercul „Convorbirilor critice".

BARBU LAZAREANU

*) Ilariu nu Ilarie.

Stam de vorbă în 1928 cudr. Eusebiu Remus Roşca, pe atunci rector al seminarului tealogic din Sibiu. — „Pe mine nu mă chiamă *Eusebie,* ci: *Eusebiu*", m'a întrerupt la un moment dat părintele ahimandrit. „Pentru scrierea şi rostirea numelor noastre, noi aci întrebuinţăm nominativul, nu vocativul".

Poate deaceea — la răsfoirea interesantei *monografii a Institutului seminarial teologic-pedagogic „Andreean"* datorită d-rului Eusebiu R. Roşca, — am dat de următoarele nume de botez ale elevilor: *Gregoriu* (nu Grigore) Branea din Mierău, *Nicolau* (nu Nicolae) Curias din Sinteşti, *Georgiu* (nu Gheorghe) Medrea din Ocoliş, *Alexiu* Verzer din Satu-Lung, *Antoniu* Chifu din Blaşfalâul inferior, *Ilariu* Boeriu din Grid, *Procopiu* Clonţa din Viştea Superioară, *Ilariu* Reit din Poarta, Zenoviu Popovici din Săsăiu.

Iar din anul şcolar 1893-94 vom întâlni pe elevul *Ilariu Chendi* din Dârlos, într'o clasă unde sunt — între alţii —: Dionisiu Bobei din Petreni, Vasiliu Botean din Geoagiul inferior, Vasiliu (adică Vasile) Lăpuştean dn Banabic, Vasiliu Popovici din Dânc (e cântăreţul „Serenadei" de care am vorbit mai sus).

CITIŢI IN FIECARE JOI

excelenta revistă
de popularizare

„MEDICUL NOSTRU"

TINEREŢE
SĂNĂTATE
FRUMUSEŢE
EDUCAŢIE SEXUALĂ

16 pagini ilustrate în culori 5 LEI

Asasinarea lui Crim-Gherai în Căuşanii Basarabiei

După notele Baronului Tott, martor ocular

După ce se 'ntoarse din năvala pe care o făcuse în Rusia, Crim-Gherai îşi reluă reşedinţa în Căuşani, a doua capitală a hanatului tătar. Om cu deosebire cult, el îşi petrecea zilele vieţii între grijile împărăţiei şi cele mai senine plăceri ale palatului său. Ochiul lui însă era totdeauna treaz şi căta veşnic să ştie toate câte se petrec pe lume.

Primind ştiri că la Constantinopol Padişahul terminase strângerea armatei şi o expediase către Dobrogea şi Basarabia, el trimise ştafete în largurile pământului tătărăsc ca să poruncească strângerea dajdiei de război şi adunarea armatei.

In acest timp, la Hotin aştepta Marele Vizir al imperiului otoman ca să-i vie noile armate. Acest mare demnitar, Emin-Paşa, fusese în tinereţea lui un foarte umil funcţionar comercial, dar, şiret şi cinic fără de seamăn pe lume, intrigant de geniu şi crud ca un turc de adevărată rasă, el s'a ridicat din slujbă în slujbă până ce ajunse lângă treptele tronului.

Trimeţându-l Padişahul să comande oastea în războiul care 'ncepuse prin năvala tătărască din 1769 în Rusia, şi nepricepându-se de loc în meşteşugurile războiului, fiind pe de-asupra şi extrem de încrezut în talenturile lui, el suferi înfrângere după înfrângere, până ce, în cele de pe urmă, se 'nchise între zidurile cetăţii Hotin, aşteptând sosirea trupelor noi de la Constantinopole.

Crim-Gherai nu putea fi liniştit din cauza acestor înfrângeri. Nepriceperea lui Emin-Paşa punea în pericol, în primul rând, siguranţa Hanatului tătar, cu atât mai mult, cu cât Hanul dase cel dintâi lovitura cea mai dureroasă Rusiei. De aceia el spuse celor de la curte că va merge la Hotin pentru ca să ia comanda generală a tuturor armatelor turco-tătare.

Emin-Paşa intră la mare grijă. Aceasta ar fi însemnat scoaterea lui definitivă de la conducerea împărăţiei.

Baronul Tott nu ne spune, dar nu-i prea greu de presupus că Emin-Paşa va fi văzut în Han un pericol pentru existenţa sa şi va fi cercat să facă totul pentru ca să-l împiedice să-şi pue în practică ameninţarea.

Se poate chiar şi faptul ca Emin-Paşa să fi văzut mai dinainte în Han un pericol, şi să fi conceput ideea înlăturării lui.

Pentru ajungerea acestui scop, el s'a putut adresa fanariotului pe care-l ridicase pe tronul Munteniei, care-a trimis ca reprezentant diplomatic pe lângă Hanul Crim-Gherai pe un grec, Siropol, doctorul curţii bucureştene.

Venit dela Constantinopol împreună cu acest medic, Fanariotul de pe tronul Munteniei nu s'ar fi putut lipsi cu uşurinţă de serviciile lui, mai ales în Bucureşti, unde nu se găseau asemenea meşteşugari pe acea vreme. De ce l-a trimis tocmai pe Siropol agent diplomatic, atunci când ar fi putut trimite pe un om mai priceput în ale diplomaţiei?... Este clar că a făcut-o anume pentru a-l putea asasina pe Hanul Crim-Gherai.

Dela o vreme, Hanul nu se mai simţea bine cu sănătatea. In fiecare zi vedea noi simptome şi se plângea mereu Baronului Tott, tovarăşul său nedespărţit:

— Nu ştiu ce am dela o seamă de vreme încoace!... Ba mă doare ici, ba mă ustură colea, ba mă 'nţeapă dincolo... Ei!... Bătrâneţe!... Nici n'are ce fi altceva!

— N'aveţi nimic, Majestate! — îi răspundea Baronul. — Poate să fie numai o părere!

Siropol se interesa mereu despre boala Hanului şi se oferea să-i facă un medicament despre care zicea c'ar face minuni.

Născut în insula Corfu, acest grec se lăuda că ar fi studiat medicina şi zicea despre el că este un mare chimist.

Intr'o zi, Hanul spuse lui Tott:

— M'am hotărît să iau medicamentul lui Siropol!

Baronul se 'nspăimântă:

— Să nu faceţi una ca asta, Majestate!... Sunt încredinţat că răul va trece dela sine!... Nici nu poate fi altceva de cât urmarea obositoarei campanii din Noua-Servie!

Siropol nu era prea departe. El veni repede:

— Majestate!... Nu sunteţi bine!... Văd asta pe faţa Majestăţii-Voastre!... Nu-i aşa că Vă doare capul? N'aveţi ameţeli?... Nu Vă ia cu leşin de la inimă?... Şi nu Vă tremură picioarele?

— Aşa-i!... Tocmai aşa! — răspunse Hanul.

Grecoteiul se umflă în pene:

— Parcă nu cunosc eu, Majestate, asemenea boli? Toate organele Vă sunt săbite!... Imi iau sarcina să Vă dau un medicament uşor de luat, un medicament care va fi un adevărat regenerator al tuturor vătămărilor interne! Pentru moment, Veţi simţi oarecari turburări, dar mai pe urmă Vă Veţi vindeca radical!

— Cu condiţia asta, iau medicamentul!

Siropol eşi pentru ca să pregătească doctoria. Baronul Tott căzu pe gânduri foarte adânci. Faţa lui era galbenă.

Crim-Gherai s'apropie de el şi-i puse o mână pe un umăr:

— Prietene!... Te temi că...

— Majestate, nu Vă 'ncredeţi într'un fanariot!... Eu îi cunosc foarte bine cine sunt aceşti blestemaţi!

— Ai crede c'ar putea îndrăzni... să...

— Sunt sigur, Majestate!... Dacă este doctor, de ce l-a trimis aici?... Este evident că numai cu un gând ascuns!

— Nu!... Nu!... Este o nebunie ceia ce socoţi dumneata!... Uite-te la el, şi uită-te şi la mine!... Cum să'ndrăznească o secătură cum e-aceia...

Siropol aduse foarte repede medicamentul, care nu era de cât o fiertură de burueni.

— Majestatea-Voastră să n'aibă nici o teamă! Pentru moment va simţi o mică slăbiciune, apoi totul va merge bine!

Hanul bău fiertura, dar în ziua următoare nu se mai simţi în stare să iasă afară din palat.

La vestea asta, Siropol se bucură mult:

— Asta 'nseamnă că medicamentul meu lucrează foarte bine!... Criza asta va fi salutară Majestăţii-Voastre!

In dimineaţa a treia, Hanul nu se mai putu scula din pat.

Vizirii îl chemară pe Siropol.

— Ce-ai făcut, *pezevenchiule?*

— N'aveţi teamă!... Se va face bine!

— Viaţa ta depinde numai de viaţa Hanului!

— Garantez că mâne va fi perfect sănătos!

Crim-Gherai sta culcat pe o sofa din harem. Toate femeile plângeau discret.

Pe o mesuţă de lângă căpătâiul bolnavului, Secretarul Consiliului de Miniştri, *Divan-Effendi*, luase ultimele hotărîri ale Hanului.

Un paj anunţă pe Baronul Tott, Beizadé Tott.

Hanul făcu semn să fie introdus.

— Iată şi ultimul meu lucru în lumea asta!... Dumneatale, prietene, îţi rezerv ultimele clipe ale vieţii mele!

Baronul făcu extrordinare sforţări ca să-şi păstreze calmul, dar nu-şi putu înăbuşi un geamăt, care întristă pe bolnav.

— Nu!... zise Hanul cu hotărîre. — Dumneata eşti un om sensibil!... Retrage-te!... Voi cerca să trec mai vesel peste pragul veşniciei lui Alah!... Retrage-te!

Copleşit de durere, baronul Tott s'a retras.

Pe urma lui, Hanul făcu semn muzicanţilor care aşteptau în fundul încăperii.

Aceştia începură un cânt domol ca un şopot de codru secular, şi senin ca o rază din soarele lunii Mai.

Şi'n murmurul dulce al acestui cânt, înspăimântătorul Crim-Gherai, pustiitorul Rusiei, muri.

Siropol ştiuse că vizirii n'aveau să se preocupe de răzbunarea mortului, ci de cele ce trebuiau să facă pentru a place noului Han.

El îşi ceru hârtiile şi se'ntoarse liniştit la Bucureşti.

Cu ocazia îmbălsămării, doctorii au constatat că Hanului i s'a dat o puternică otravă.

Crim-Gherai a fost transportat şi înmormântat la Bacceserai, în prima capitală a hanatului tătar.

MIHAIL PROCOPIE

Cronica modei

O pălărie! ne trebue o pălărie care să permită femeilor să fie drăguţe purtând-o. Acele pe care ni le-a impus moda şi pe care am avut slăbiciunea să le primim fac din noi adevărate caricaturi.

Se pare însă că moda de primăvară va fi mai milostivă şi mai îngăduitoare faţă de bunăvoinţa şi docilitatea cu care i-am suportat toate capriciile atât vara cât şi iarna trecută.

La Paris s'au creiat modele care dacă mai înspăimântă încă, prezintate de mâna modistelor, fac să ne vină inima la loc dacă le încercăm pe capul nostru. Sunt tinereşti, plăcute la purtat. Se'nţelege că paiul, manila fină, ca şi paiassonul gros împletit alcătuesc materialul din care sunt confecţionate în cea mai mare măsură.

Multe au bride, căci altfel nu putem să înţelegem cum s'ar putea ţine pe cap...

Sunt unele modiste care au găsit pălării potrivite pentru fiecare tailleur, căci bine înţeles tailleur-ul va continua să domine. Astfel sunt canotieurile plate, feutrul sport, cam masculine, cu calota de o înălţime normală şi cu voalete de o culoare foarte dulce.

Pălăriile de feutru clasic sunt de obiceiu luminate de o garnitură colorată. Culoarea la modă este aşa zisul „albastru ca ochii tăi".

Puţine voalete, mai mult voaluri şi panglici asortate la fularul, eşarpa sau centura rochiei.

După cum se vede, modistele au înţeles că o pălărie oricât de originală trebuie să înfrumuseţeze nu să schimonosească chipul femeii.

Pentru fetiţele prea tinere e foarte greu de ales o pălărie potrivită. E mai bine să le purtăm cu beret. Pentru ţinuta mai elegantă beretul de catifea. Mănuşile tricotate, albe sau de culoare, sunt socotite ca cele mai potrivite pentru ele.

Ca încheere să recomandăm cititoarelor noastre o esenţă pentru scos petele de pe haine:

5 gr. esenţă de mentă
80 gr. săpun alb ras.
80 gr. fiere de bou.

Intindem haina pe masă pe o pânză strânsă în patru, turnăm din esenţă pe o cârpă şi frecăm locul pătat.

BITRIX

CEREŢI azi la chioşcari şi librari.

Prin subteranele ganguri secrete ale Villei Suspinelor bajbaie Ted Fellow, prizonierul satanicului castelan, profesorul Eldin. Doi ochi albaştri şi un păr de mătase îl vrăjesc.. Inger — sau complice şi vampiră?... Cădea-va el pradă forţelor demonice guvernate de geniul bizar al profesorului?...

Mască de Argint... Zeiţă a frumuseţii!... Cine eşti Mască de Argint?...

In colecţia de 8 lei

ŞASE LUNI PRINTRE NEBUNI
reportaj de mare senzaţie
GRETA GARBO ŞI GAZETARII
MORŢII CARI TRAIESC ŞI LUCREAZĂ
INFLUENŢA PETELOR SOLARE ASUPRA OMENIRII, IN 1938
Toate în excelenta revista
„REALITATEA ILUSTRATĂ"

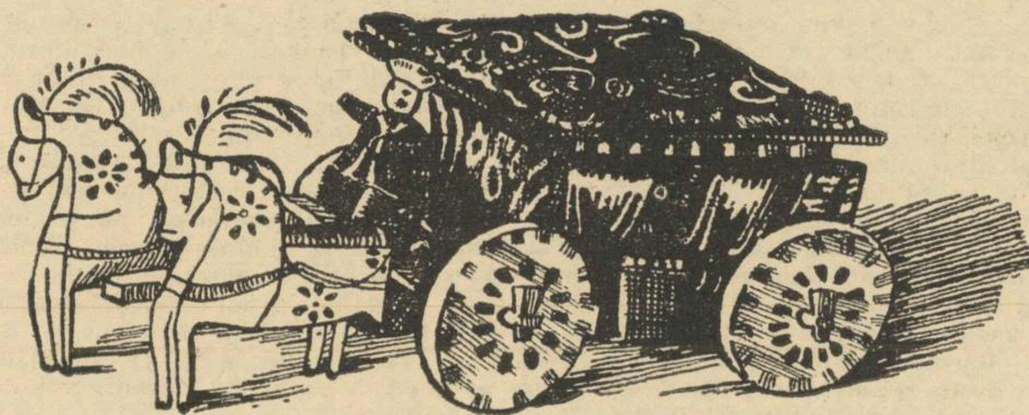
„REALITATEA ILUSTRATĂ" CUPRINDE DOUĂ PĂRŢI:
24 PAGINI MARI tipărite în heliogravură în culori şi
24 PAGINI SUPLIMENTUL: „DE TOATE PENTRU TOŢI"

48 pagini, 10 lei

Din zilele si gândurile mele

IX

23 Septembrie 855.

Asară, când m'am despărţit cu de Hess în sală, ne-am urat din obiceiu *noapte bună*. O noapte bună e oare atunci când omul doarme dus, şi, fără vise, se trezeşte a doua zi culcat pe aceiaşi parte? O „noapte bună" îi timpul hotărît de Dumnezeu să-i amorţească omului orice fel de durere, ca să le poată îndura pe acelea şi pe altele, a doua zi? Ori e răgazul şi mulţumirea când acesta se simte mai stăpân pe sine însuş; când poate să mai trăiască, în minte, unele clipe în care să se cerceteze şi'n ceaţa deasă a unor împrejurări să dibuie şi să se regăsească pe el însuş, când în viaţă şi când în vis?

Atât de multe şi deosebite sânt întâmplările zilelor mele din urmă, şi atât de încâlcite mi-s impresiile ce le păstrez, încât, din ţesătura împrejurărilor care mi le-au dat, încerc să prind firul conducător, care ar pune ordine şi lumină în gândul şi'n sufletul meu. Cum se poate, oare, ca fapte simple, prin ele înseşi, s'adune în jurul lor — aşa cum în cel mai uşor vânt, s'adună frunzele căzute în jurul unui copac — atâtea gânduri şi simţiri pe care mintea mea nu le mai încape şi inima, fără a mai avea puterea să le înlăture, le prinde aşa cum prinde pământul, după secetă mare, cele dintâi picături.

Azi dimineaţă, am putut trece şanţul spre ţintirim; şi cum Alecu lipsea din ogradă, am mulţumit lui Dumnezeu că mi-a dat prilejul să fiu singură cu ai mei, fără a trece cu voinţa asupra dorinţei tatei şi sfaturilor lui Băluşăscu, pe care nu le pot uita.

Mă'ntreb din ce şi cum a isvorît puterea să'mplinesc în dimineaţa asta sfânta mea îndatorire; să mă văd, pe mine însumi, în faţa mormintelor şi cu o linişte pe care cred că numai Dumnezeu o poate da, să primenesc candelele, să tămâiu, s'arunc florile putrezite de ploae şi la biserică să duc lumânări şi să mă'nchin; şi, apoi, întoarsă la castel, cu aceiaşi de mine neînţeleasă linişte, să trec în odaia tatei, şi, fără a-l vedea, ca'n zilele trecute, pe patul lui de moarte, să-i simt numai sufletul aproape, în oficiul meu, sfânt.

Când am eşit în sală, baronul, fără să mă vadă, se plimba pe terasă şi în mersul său agitat, se oprea, părea a se gândi şi iar pornea, cu paşi nesiguri ce nu i-am văzut până acum.

Ca să nu-i turbur gândurile, m'am strecurat în iatac şi, ca de obiceiu, am tras clopotul pentru ordinele gospodăriei.

Lache şi Marghioala le aşteptau la uşă, pe când eu, prinsă de un gând răslet, pe care nu ştiu şi nu mi-l pot mărturisi, mă uitam pe fereastră, fără să văd lumina soarelui, nici cer nici pământ.

— Să trăiţi, stăpână, şi cu bine să vă fie ziua de azi !

— A venit Alecu?

— Incă n'o venit şi doar o pornit când de abia să'ngâna ziua cu noaptea.

— I-am spus să facă numai două poşte şi el... parcă ar fi fost trimes la Cernăuţi.

— Ii drumul rău, stăpână. Mai adineoarea se'ntorceau două care pornite de eri. în sus.

— Şi, ce spuneau oamenii?

— Cum că nu-i chip de trecut.

— Aşa spuneau, oare-i aevărat ? întreb simţindu-mi tot sângele în obraz.

— Ii adivarat, că doar s'o întors din drum.

— Pe Alecu să-l trimeteţi sus cum o discălecă.

— Am înţeles, stăpână, să trăiţi!

Lache eşi 'n sală iar eu, lângă fereastră, prind firul gândului, rupt la intrarea lor şi uit pe Marghioala, aşteptând lista de masă şi alte ordine ce am a da.

— Să mai aştept, stăpână, ori să viu mai încolo...

Tresar, şi buimacă, o întreb:

— Ce vrei?

— Să-mi spuneţi, stăpână, de-i bine să mai stau ca să-mi daţi poruncile.

Scriu lista bucatelor — pe care jos o citeşte Lache — repet felurile, şterg, scriu iar şi-mi dau seama citind, că ceiace scrisesem, nu erau bucate de dat la dejun, rup fila şi scriu iar...

Marghioala îmi vede zăpăceala şi-mi spune cu grijă 'n glas:

— Da oare nu-ţi fi diochetă, stăpână? Să vă stig macar trii cărbuni.

— Nu, nu! Ia lista. Nu uitaţi să trimeteţi sus pe Alecu, îndată ce-o sosi.

Intinsă pe divan, caut să leg crâmpee de amintiri într'un lanţ ce se tot rupe şi se leagă, când în inele de aur, când în fire de păinjeniş...

Pe fereastra deschisă, se rătăceşte o rază de soare; s'arată, dispare şi se întoarce, mai îndrăsneaţă, până la birou.

Oare ce face de Hess? De ce s'o fi plimbat atât de dimineaţă şi atât de gânditor?

Aud vorbă în ogradă. Trebue să fi sosit Alecu.

— Să trăiţi, stăpână !

— Cum e drumul? Poate pleca baronul?

— Nu, stăpână, nu! Drumul îi rău tare şi, la drept vorbind, drum nu-i. In sus o plouat şi eri şi apele o venit, astă noapte, puhoiu.

— Sună pe Lache.

Il trimet să cheme pe Skardzinski şi amândoi eşim pe terasă pe care baronul se leagănă, gânditor, în balançoire. De Hess se ridică şi ochii i se opresc, întrebători, asupră-mi. Ii poftesc în sală şi spun lui Alecu să le raporteze, aidoma ceiace văzuse pe drum.

— Nu-i chip de trecut, Măria Voastră! In sus s'o revărsat Prutu şi Jâjâia; mai în jos, Balta îi întinsă pe tot şâsu; şi, mai de vale, aproape di Botoşâni, o luat Siretiu case şi mori. Ii mare prăpăd în toate părţile. Am mers încet ca să nu ne 'nglodăm în mâl, în care intră calu până'n genunchi. Nici caru nu poate merge, da încă landou... Spun oamenii, că are să fie trimeasă miliţie multă, două reghimente, pentru ca de-a valma cu oamenii din sate să desfunde şanţurile şi să dreagă, cât de cât, drumu.

— Nu s'ar putea depeşa ? întrebă Skardzinski.

— Nu se poate, boierule, că doar stâlpii sânt înnecaţi în apă, ori culcaţi în mâl.

Grija ce-o văzusem, mai înainte, pe faţa baronului, dispărea odată cu traducerea dragomanului.

Cine ştie? Poate că de Hess, spăriet de primejdia prin care trecuse la Jijia şi'n sufletul său, faţă de îndatoririle sale, mulţumit că nu pregetase în încercarea de a le împlini. avea, acum, pe faţă şi'n mişcări o linişte şi o voe bună, care mă minunau.

In trecere spre apartamentul său, îl auzii spunând mai încet:

— A quelque chose, malheur est bon

Şi, când se reîntoarse, mă 'ntrebă:

— Voiţi, domnişoară, să-mi faceţi cinstea şi plăcerea să pozaţi?

— Da, domnule baron, dacă v'ar fi o distracţie în viaţa uniformă şi tristă a castelului dela Stiubeeni şi dacă mi s'ar împlini, astfel, dorinţa să n'o suportaţi prea greu...

— După tot ce am avut onoarea să vă spun asupra picturii mele, n'ar fi loc s'adaug, decât grija mare, să nu vă obosesc. Dar, am oarecare deprindere a lucrului, şi, pentrucă *aşa* vrea Dumnezeu avem destul timp să scurtăm şedinţele pentru... a le înmulţi apoi.

Skardzinski se retrase să citească, iar baronul îşi aşează într'o clipă, toate uneltele de pictură.

— Cum să pozez, domnule baron?

— Aşa cum sunteţi îmbrăcată, să vă sprijiniţi, într'un cot, de mijlocul balustradei şi să aveţi faţa de trei sferturi spre chevalet. Aşa cum v'am văzut eri şi cum v'aţi fotografiat în ochii mei.

— Spuneaţi, asară, să-mi pun doliu alb...

— Nu, revin asupra ideii. In compoziţia ce încerc, voi fi mai mult ajutat de mediu, de timp şi chiar de cerul înnourat.

Imi iau poza din ziua precedentă „numai puţin mai depărtată de stâlp", o vrea baronul, şi se depărtează, micşorează ochii, vine spre mine, îmi îndreaptă faldurile rochiei şi cu boia verde conturează vârful piciorului, ce de abia se vede, sub rochia lungă, până'n pământ. Se mai uită iar şi s'aşează la chevaletul prevăzut cu jghiaburi, pentru pensule şi culori.

Baronul tace şi tot uitându-se la mine şi măsurându-mă cu plumbul, desenează cu multă siguranţă şi îndemânare, în linii mari.

— Puteţi vorbi, domnişoară, până când vă voi desena gura.

— Să vorbesc, domnule baron, şi de ce, anume, să vorbesc?

— De viaţă.

— Imi pare că din puţinul ce vi l-am spus, cunoaşteţi o bună parte din viaţa mea trecută.

— De ce nădăjduiţi să faceţi în viitor.

— Când trecutul e aşa cum a fost, cu greu s'ar putea imagina ceva neprevăzut, în viitor. Voi trăi aici, în amintirea părinţilor mei, apoi, la epitropii dela Tudora şi mai târziu, mă voi duce, câteva luni, un an poate, la Viena.

Lache s'arătă în prag şi ne pofti la zacuscă. In timpul cât o luarăm, baronul, prins cu totul de un gând, nu-şi ridica ochii de deasupra tacâmului, decât ca să se uite la mine, stăruitor şi tăcut.

Vorbeam, cu Skardzinski, de legenda cunoscută a bălţii din Dorohoiu, care, afară de racii mai mari şi mai buni decât acei din toate bălţile Moldovei, mai conţinea, după credinţa poporului, un sat întreg în fundul ei... Se spunea, între altele, că vara, pe lună, se auzeau clopote, cântece şi chiar cânii se auzeau lătrând.

— Poate că lumea, aceia e mai fericită în viaţa ei, rosti, enigmatic, baronul.

Gândindu-mă că era timpul să reîncepem şedinţa, ne îndreptarăm spre terasă, pe când Skardzinski îmi ceru învoirea să pornească cu Alecu pe alt drum de cercetare, spre Rădăuţi. Pe terasă ne reluăm locurile, îmi potrivesc piciorul, până la semnul verde, şi aştept.

De Hess pare a fi aiurit; se uită departe şi, cu plumbul în mână, tace mut.

— De ce credeţi, domnule baron, că lumea din fundul lacului, e mai fericită?

— Pentru că-şi trăeşte *viaţa ei*. In a trăi o viaţă şi a trăi pe aceia ce-ţi-i destinată uneori de natură; e o fundamentală deosebire ce se poate vedea în efectele ei: Pe când una poate nimici; alta te ridică la mari înnălţimi.

— Şi dacă vre-un locuitor din aceia, ar veni la înnălţimea reală de pe pământ, ar mai râvni, oare, viaţa Paradisului său apus?

— Sigur că n'ar mai râvni viaţa aceia, dar, nu tot atât de sigur e că aici, pe pământ, ar putea avea mulţumirea ce-o poate da necunoaşterea altor oameni şi altor lumi...

— Ideia dumneavoastră mi-i un sfat...

De Hess surâde, depune plumbul în jghiab şi vine să-mi mai ridice capul şi o şuviţă de păr, ce sbura în vânt. Şi aşezând-o, îşi urmează ideia şi-şi spune gândul tot.

— Ţine, domnişoară, şi de ce-ar fi lăsat, acolo, din sufletul său.

— Vreţi să spuneţi că viaţa oamenilor e clădită pe suferinţi lor?

— Nu pretind că a tuturor...

Oare ce o fi avut baronul, de se tot oprea din lucru şi se uita când la mine, când departe, în van? Apoi trase perdeaua peste desen, îmi mulţumi şi-şi duse tot calabalâcul în apartament.

Ca să-l las în voe, îi spun că mă cobor în gospodărie. Mă strecor şi mă închid în iatac.

Ce-i oare cu de Hess? O fi greşit

Continuare în pag 14

Dimineaţă provincială

Lumina zilei ca o apă clară,
In drumul ei prin târg s'a abătut,
Pe strada care duce către gară
Hamali, copaci şi-un vrăbioi limbut.

Pe-un trotuar, c'un fier de plug în coadă,
O cumpănă închipue un stârc
Ce răbdător aşteaptă ca să-i cadă
In cioc o broască verde dintr'un smârc.

S'aud prin curţi cum umblă voci de pâslă.
Pe-un stâlp pândeşte vrăbii un motan.
In stoluri mici cu fâşâit de vâslă
Grăbesc flămânde ciori spre Bărăgan.

Un chip de fată râde'ntr'o fereastră
Şi-ai nopţii ultimi paşi cum fug din laţ,
Un plop pe zarea cerului albastră
Se urcă'n sus cu soarele sub braţ.

CRISTIAN SARBU

portretul, și, cum îmi pare că-i mândru de talentul său. nu vrea să-mi spue? I s'o fi urît la Stiubeeni? Dece, atunci, când i-a spus Alecu de neputința plecării. lumina voei bune i-a strălucit pe obraz? Oare să nu fie *așa* cum îmi spunea, într'o zi, Smărăndița la Stroiești?

Și ea se'ntreba și-mi cerea părerea pe care n'am știut să i-o dau. Smărăndița observase că Wladimir, de câte ori vorbea cu dânsa, se roșea „ca un rac fiert", că uneori îi mergea gura „ca o moară stricată" și, alteori. când mai era câte un tânăr în casă „stă, Wladimir, ca de priveghe, la mort" și, când cânta Smărăndița la piano „Wladimir se uita, în tavan, cum se uită sfinții, de pe icoane, la ceriu".

Odată, pornind dela Stroiești, Wałodia a uitat în saltarul biuroului versuri de Musset, frumos scrise de mâna lui, pe care Smărăndița le știa pe de rost...

Si vous croyez que je vais dire,
Qui j'ose aimer,
Je ne saurais pour un empire
Vous la nommer.

. . . .

Ca să-mi pot da părerea am întrebat-o de i-i drag Wladimir și, atunci, ea s'a roșit tare, a plecat ochii și din iarbă a smuls o romaniță și a făcut, din floare oracol:

„Il m'aime, un peu, beaucoup"...

Mai smulse câteva flori, și când cea din urmă petală îi spuse „passionnément", Smărăndița sări de trei coți în sus și-mi mărturisi:

— Mi-i drag, Catincuță, mi-i tare drag; da de-ar afla de asta Wladimir, nu mai dau ochi cu el.

Ce-o fi având baronul? N'o fi oare bolnav?

Poate că necontenit cu gândul însărcinării ce i s'a dat, se vede închis la Stiubeeni și pictând... Ce-o fi însemnat ideia: „Lumea din fundul lacului e mai fericită, pentru că-și trăește viața ei". Și, de leg acest gând cu altul, mărturisit tare viu: „Pictez numai atunci când un tip sau un peisagiu îmi place și mă impresionează în chip cu totul deosebit; când simt că's pictor și altceva nu mai pot fi".

Mi-i plăcut de Hess; îi tare deștept, învățat și elegant în portul lui; și tare mulțumită și mândră aș fi, să-mi fie frate sau văr; să-i mărturisesc tot ce am în suflet și să simt că a înțăles Asta doar nu-i a-ți fi cineva drag. Nu! Lache mă'ntreabă, din partea domnului baron, dacă's „dispusă pentru poză". Fără a mă mai gândi să-mi tocmesc pieptănătura, alerg pe terasă ca să nu m'aștepte prea mult. Mă opresc o clipă în prag, spre care stă întors, și-l văd dus pe gânduri și mâzgâlind cu plumbul pânza, într'un colț.

— Vă rog să mă ertați, domnișoară, dacă v'am deranjat; dar, îmi pare că timpul începe să-mi fie adversar în tot... Cerul se limpezește și eu, în portret, aș dori să-l fac acoperit; afară de asta, soarele, dintr'o zi, va prii mai mult regimentelor și tuturor oamenilor de pe drum, decât pictorului dela Stiubeeni !...

Mă razăm de balustradă și aștept.

Baronul se uită atent la mine și pe pânză; se ridică, s'apropie și-mi spune:

— Imi mai dați voe s'așez aceiași șuviță, cam rebarbativă, după cum văd.

— De ce nu? Altfel aș trebui să voiajez în iatac.

Simt mâna baronului umblând delicat în pieptănătura mea; și, când o retrage, simt pe lobul urechei, ceva ce-ar fi putut fi iluzia atingerii unei aripi de fluture catifelat.

— O, pardon! se roagă baronul cu glas mai adânc și ajungând la chevalet, își pune pânza mai în față și plumbul, ca să nu înnegrească marmora terasei, și-l ascuțește prelungit, pe o foaie de mușama.

— Se vede că domnul de Skardzinski a găsit drum bun, dacă până acum nu s'a reîntors.

— Un moment, vă rog să tăceți un moment, ca să fac conturul gurii.

Tac și macin, în minte, tot ce-am vorbit.

Baronul reașează pânza cum fusese și tăcut desenează, cu multă atenție, privindu-mă ades.

In ogradă s'aude vorbă și nechezat de cal. Skardzinski, în costum de călărie, frumos și chipeș, vine pe terasă și ne spune îndoit:

— Unde te duci, unde te întorci, apă și mâl adânc. Am făcut cale de o poștă, cred, și într'un moment, am intrat cu calul în șanțul mărginaș șoselei, care a fost și acum nu mai e decât o întindere, cât se vede cu ochii, de apă și nămol.

Sătenii, în despotmolire sânt neputincioși în fața greutății lucrului și, mai cu seamă descurajați de pierderile ce-au încercat ei înșiși, stau rezemați în sape și se uită spre cer...

Baronul agață deodată pe chevalet pensula și paleta, trage perdeaua peste portret și-mi mulțumește scurt.

— Ați obosit, domnule baron.

— Nu, domnișoară, dar găsesc că pauza asta e necesară; un intermezzo de vorbă poate da altă expresie subiectului și pictorului chiar.

— Ce-i poate da? întreabă Skardzinski.

— O pensulă cu totul străină lui.

Skardzinski apropie scaunele de pe terasă în timp ce baronul își strânge grăbit uneltele de pictură; și, când pornește spre apartament, refuză politicos ajutorul dragomanului și prietenului său.

Acesta, în așteptarea lui de Hess, îmi mai descrie drumul și dezastrul ce lăsase cataclismul, în urma lui.

Il ascult gândindu-mă că baronul întârzia prea mult, ca să-și schimbe bluza de lucru și să-și spele mânile de culori.

De Hess apare în sfârșit; și, văzând pe Skardzinski, în picioare și gata să plece, îi spune:

— Te duci să-ți schimbi costumul? Ce păcat! De-ai ști cât de bine te prinde... La dejun ai putea trece drept un indigen chemat, în junglă, la vânătoarea vreunui maharadjah.

Skardzinski, flatat de aprecierea baronului, asupra costumului său și'n graba lui să-l schimbe, nu prinde ironia, râde și, întâlnindu-se cu Lache, în pragul sălii dispare alergând.

— Stăpână, vă pot servi dejunul?

— Peste un sfert de ceas.

— Văd, domnișoară, că acordați, minunat timpul cu eleganța lui de Skardzinski.

— Trebue dat Cezarului ce-i...

Baronul tace și-i văd fluturând pe buze un surâs malițios.

Soarele se arătase de dimineață printre o rămășiță de nori albi și destrămați; și se ascunsese, apoi, dincolo de alte straturi întinse'n șir de munți plumburii, care parcă stăpâneau Valea Prutului, în tot lungul ei.

Dejunul de astăzi, poate mai ales ca înfățișare și gust ca cel de eri, fu de abia gustat de mine și de baron. Singur, Skardzinski, după plimbarea ce făcuse și'n voia bună în care era, gândindu-se, poate, la costumul său vânătoresc, făcu mare cinste mesei, mai cu samă în *Zrazi* de care fu plăcut surprins, să-i vadă pe o masă moldovenească, alături de un borș pescăresc și de *schnitzel* vienez.

Baronul predispus la răutăți în dimineața asta, auzind laudele lui Skardzinski asupra chipului, „neîntrecut", în care fusese pregătit felul de bucate polonez, spuse acru, uitându-mi-se în ochi :

— Trebue să recunoaștem iar că domnișoara Baltă e Delicateța și Prevederea însăși și bucurându-ne pentru domnia sa, că timpul rău a împiedicat, poate, alți musafiri, de alte nații, care la masa d-niei sale s'ar fi putut crede la aceia a unor prinți din patria lor, să stimăm, Skardzinski, așa cum văd că poți, intenția delicată și gustul ales.

Conversația, mai puțin vie ca altă dată, stagna din când în când și baronul, scoborît parcă în el însuș, era gânditor; și, când își ridica ochii, mă privea așa cum priveam, eu , în ochiurile panopticului dela Dorohoiu și căuta vădit prilej de vorbă pe care, cu toată voința lui, n'o putea închega în conversația de întotdeauna, susținută ușor și elegant. Cu gândul răzleț, îi auzii ca din depărtare hotărîrea „mâne nu plecăm, în orice caz".

Apoi, într'o liberă și grațioasă mișcare spre mine, baronul îmi întinse fructiera, cu lissa de chitru, și mâna sa aristocratică, amintindu-mi atingerea ușoară și catifelată a degetelor sale subțiri, ce-o simțisem în așezarea șuviței de păr la poză, îmi dădu senzația aceleiași atingeri, ce mi se strămuta pe fața îmbujorată de gând.

La cafe, de Hess, mă 'ntrebă :

— Ați putea poza după siestă ?

— A cui siestă, domnule baron ?

— A dumneavoastă, domnișoară.

— Hodina de peste zi nu mi-e în obiceiu; și dacă după dejun m'am retras în zilele acestea a fost ca să vă las, cu totul deprinderii dumneavoastră, poate.

— De nu sunteți obosită de cele două ședințe am putea începe a treia, chiar acum ?

— Cu toată mulțumirea, sunt în voia artei dumneavoastră, domnule baron.

De Hess mă privi lung și pătrunzător și se grăbi s'aducă pe terasă acelaș artistic bagaj.

Ședințele fură lungi, tăcute și pline de un adânc înțeles. De Hess lucra cu o înfrigurare ce mi se comunica și pe care, de n'aș fi simțit-o, niciodată nu-mi-aș fi putut-o închipui.

In poză, în fața artistului, mă simțeam imaterializată și, din ființa mea, nu mai rămăsese decât un amestec de gânduri și simțiri.

Venirea și plecarea lui de Hess nu-mi mai reprezintau decât ideia lipsei lui și nu-mi dau samă cum îl văzui, atunci, ca o stea ce sclipise tare și apoi dispărea în neant. Eram ca într'un vis și tresării auzindu-l vorbindu-mi cu o căldură ce'n clipele acelea, mă ului :

— L'artiste que je me sens être, en mon oeuvre, est la pure et inélébile création de son sujet.

Și 'n ziua mohorîtă ce se contopea cu înserarea, artistul lăsă perdeaua peste portret.

CONSTANȚA MARINO-MOSCU

(urmează)

Academia Umorului Francez

Tânăr, simți dorința femeilor; bătrân, simți dorința de a le dori.

✻

E mai ușor să joci comedia amorului când nu iubești, decât a indiferenței când iubești.

✻

Femeile ușoare sunt tocmai acelea care încarcă mai greu bugetul nostru.

✻

O femee înșelată nu e decât o femee înșelată, un soț înșelat este un încornorat.

✻

O femee poate să-și ofere gura, să-și vândă corpul: inima și-o dă întotdeauna.

✻

In genere bărbații declară mai puțin venit decât au... și mai multă dragoste decât simt.

✻

In legiunea dragostei, ești mareșal la 20 de ani și îți termini cariera ca soldat prost.

✻

Pentru o femee a-și reface viața, înseamnă s'o continue cu altul.

✻

Sunt unele femei așa de darnice cu ele înșile, încât nu poți să spui că ele se dau, ci se distribue.

✻

A cheltui o mare dragoste pentru o fetiță e cașicum ai arde o cutie întreagă de chibrituri ca să cauți un ban căzut pe jos.

✻

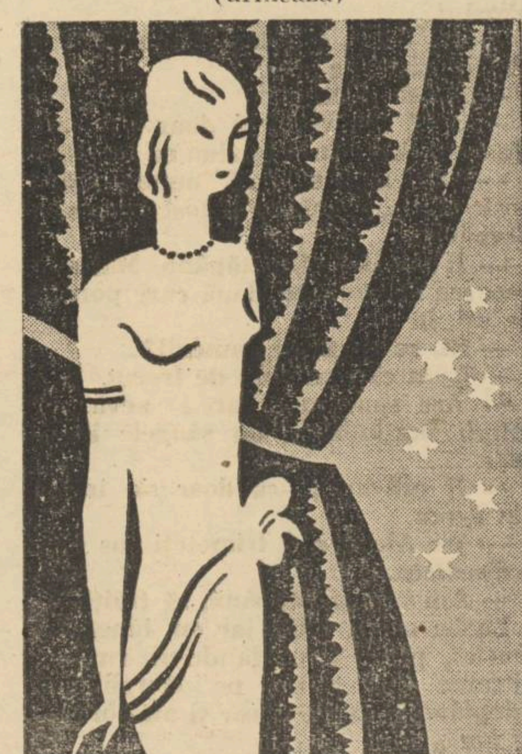
Bărbații discută despre femei; femeile despre dragoste.

✻

A vorbi de dragoste, înveselește o întâlnire de afaceri; a vorbi de afaceri, strică o întâlnire de dragoste.

Trad. de Dr. J. K.

VOIAJE DE STUDII ORT
IN ANUL 1938
spre
STATELE UNITE, CANADA, AMERICA CENTRALĂ
CUBA și MEXICO
INDIILE și AUSTRALIA
Ceylon — Sumatra — Bali — Java
IN JURUL AFRICEI
Cele mai frumoase voiaje săptămânale de Primăvară
spre: COASTA DE AZUR și MAROC
cu circuite forfaitare
VOIAJE de AGREMENT spre:
SPITZBERG, CAPUL NORD
TARILE NORDICE U. S. S. R.
INSULELE ATLANTICE
cu vaporul de lux „STELLA POLARIS"
Recomandăm de acum rezervarea cabinei ...
Repr. Gen. Societăților de navigațiune olandeze și norvegiene
ORGANIZAȚIA ROMÂNĂ DE TURISM S. A. R. București
CALEA VICTORIEI, 70 (Pasagiul Generala) Etaj I
Timișoara. Strada Veneția, 2 | Iași. Str. a Lăpușneanu. 16
Cernăuți, Str. Regele Ferdinand, 27 | Oradea, Strada ...

VIAȚA TEATRALĂ

„Sfântul a biruit" de Marcu Beza la Teatrul Național

„Sfântul a biruit", lucrarea d-lui Marcu Beza, pe care a reprezentat-o Teatrul Național de curând, a avut o primire destul de glacială din partea publicului. La aceasta a contribuit desigur într'o largă măsură și autorul, care a învăluit întreaga piesă într'o atmosferă greoaie, dar și actul d-nei Lucreția Petrescu „Joc primejdios", cu care s'a început spectacolul, un act vesel, zglobiu, amuzant și care a avut darul de a pregăti publicul către lucruri mult mai ușoare decât cele șase tablouri ale d-lui Marcu Beza, care au urmat.

Desigur „Sfântul a biruit" are multe lipsuri, mai cu seamă din punct de vedere scenic. Lucrarea d-lui Marcu Beza este însă departe de a nu însemna nimic. Dimpotrivă, sunt în această piesă nenumărate pasagii cari ating un nivel artistic înalt și mai cu seamă o limbă românească foarte frumoasă, curată și bogată în imagini bine cristalizate, străluci inspirate.

Păcatul cel mare al acestei piese, constă în faptul de a fi înainte de toate o bucată de *literatură;* pe un plan cu totul secundar s'au reliefat intențiunile dramatice ale autorului. Din acest motiv, „Sfântul a biruit" este lipsit de dinamismul necesar unei lucrări menite să înfrunte luminile rampei, iar desfășurarea sa în spațiul scenic este lentă și adeseori greoaie. Un adevărat om de teatru trebue să fie poet și dramaturg. Domnul Marcu Beza rămâne doar poet; ceeace evident nu ajunge pentru a duce la bun sfârșit realizarea unei piese. De altfel, autorul, probabil conștient de lacunele lucrării sale, și-a intitulat opera, legendă, legenda presupunând un fond epic, deci traductibil pe tărâmul creațiunii artistice, prin mijloace narative. Or, teatrul pentru a fi valabil, trebue să se coboare din culmile literaturii spre nivelul scenei și de aci, grație elementelor dramaturgice, să se înalțe iar spre artă. Această mișcare de creație tradusă printr'o linie frântă, sau mai bine zis, prin două linii drepte care se întâlnesc într'un singur punct, pentru ca apoi să se despartă, deși se îndreaptă într'aceiași direcțiune, d. Marcu Beza nu a respectat-o. D-sa a vrut să treacă de la literatură la spectacol, direct, fără a mai cobori la scenă, punctul de intersecție al celor două linii de creație dramatică.

A rămas deci o piesă care nu era de teatru, dar care, fiind interpretată de actori înăuntrul unei încăperi cu trei pereți, denumită scenă, a putut da impresia de a se fi conformat cerințelor dramatice. Or, aceste cerințe nu au fost îndeplinite din cauza lipsei unei acțiuni desfășurată *vizual* în fața publicului. Dinamism scenic, nu înseamnă pur și simplu mișcare, ci mișcare vizibilă de spectator. „Sfântul a biruit" are o acțiune puternică și care nu lâncezește la niciun moment. Din păcate această acțiune are loc în afară de scenă, — în culise —, iar spectatorul nu este pus să vadă decât fapte narative — povestirea acestor fapte, nu însăși desfășurarea lor în timp și în spațiu.

Aceasta este, după câte ni se pare, defectul inițiat al lucrării d-lui Beza, defect care — o repetăm — se referă doar la structura dramatică a operei, nu și la valoarea ei intrinsecă într'un domeniu oarecare de artă. Ceeace urmărim într'o piesă de teatru — și acesta a fost principiul critic care ne-a călăuzit întotdeauna — este înainte de toate, posibilitățile ei de adaptare și de desfășurare scenică, iar apoi, ca o consecință logică și imediată, realizarea personală a regisorului din punct de vedere „spectacol", după ce am întrezărit materialul pe care autorul il pune la dispoziție.

A vorbi deci, din punctul nostru strict de vedere, despre piesa d-lui Marcu Beza, înseamnă a o înlătura complect, ca insuficientă, ea neconținând elementele dramatice pe care le socotim necesare. Aceasta însă, nu înseamnă că „Sfântul a biruit" nu-și găsește niciun punct de reazăm în domeniul artei. Dimpotrivă, și după cum spuneam mai sus, piesa d-lui Marcu Beza este un frumos poem, scris într'o limbă dintre cele mai pure, având deci, din punct de vedere literar, o valoare bine determinată. Nu am fi avut decât cuvinte de laudă pentru autor, dacă am fi luat cunoștință de piesă, bunăoară dintr'o lectură. De îndată însă, ce am fost constrânși s'o vedem realizată scenic, din acest punct de vedere — repetăm, singurul care ne interesează, — lucrarea d-lui Marcu Beza ni se pare insuficientă.

Povestea lui Asan Vodă, care a pierit de spada Sfântului Megalomartir Dimitrie, pe când încerca să cucerească Salonicul, după ce avusese legături trupești cu Virghea, soția spătarului Alexe și sora fostei soții a domnitorului, legătură ce fusese surprinsă de actuala lui soție Catina Doamna și desvăluită bărbatului încornorat, Spătarul Alexe, pornit cu gândul răsbunării pe câmpul de luptă, a fost interpretată de un ansamblu omogen și bine pus la punct de V. Enescu, ansamblu din care desprindem numele d-nelor Marioara Zimniceanu, Marietta Anca, Sorana Țopa, Mara Neamțu și d-lor G. Ciprian, I. Ulmeni, C. Mitru, A. Vilea H. Polizu și G. Demetru.

„Joc primejdios" de Lucreția Petrescu, la Teatrul Național

Comedia într'un act a Doamnei Lucreția Petrescu, „Joc primejdios", despre care am pomenit la începutul acestei cronici, este o piesă de teatru bine construită, care se desfășoară cu repeziciune și într'un ritm viol.

Piesa într'un act — deși adeseori desconsiderată de critică și de spectatori — rămâne totuși o piatră de încercare pentru un autor dramatic. Este foarte greu să dozezi și să desfășori un conflict într'un spațiu atât de limitat în timp. D-na Lucreția Petrescu ne-a dovedit grație acestui act, calități indiscutabile pentru arta dramatică.

Scris cu mult haz și brodat în jurul unei anecdote destul de spirituală, a cărei realizare scenică dă naștere la situații neașteptate, „Joc primejdios" este fără îndoială, una din cele mai bune lucrări într'un act din literatura noastră originală.

Pusă în scenă de d. I. Sahighian, cu acea comprehensiune admirabilă care-l caracterizează, piesa d-nei Lucreția Petrescu a fost interpretată de d-nele Eugenia Zaharia (eforturi lăudabile într'un rol ce nu-i convenea), Lilly Carandino, Mya Coca (excelentă) și d-nii N. Săvulescu, G. Demetru (în progres) și I. Damian.

„Rudele" de d. Profesor Nicolae Iorga, la Teatrul Ligii Culturale

Activitatea d-lui Profesor Nicolae Iorga pe tărâmul teatral a fost întotdeauna pe primul plan al preocupărilor d-sale.

Îndrăgostit de teatru, pe care-l consideră și cu drept cuvânt, înainte de toate, un admirabil mijloc de educare a maselor, d. Profesor N. Iorga a dăruit literaturii noastre dramatice nu mai puțin de 45 lucrări, care formează un tot unitar, armonios și perfect valabil din punct de vedere al clasicismului dramatic.

D. Profesor Nicolae Iorga este înainte de toate, prin claritatea d-sale, prin profunzimea gândirii, și mai cu seamă prin acea perfecție de formă cu care-și învălue toată producția, un clasic prin excelență.

Deaceea, piesele d-lui Profesor N. Iorga, prin conținutul lor, formează un admirabil învățământ pentru toți cei ce se vor cât de puțin gânditori, iar pentru cei ce se înfruptă din bucuriile literaturii, o minunată pildă a frumosului.

„Rudele" care s'a jucat de curând pe scena Teatrului Ligii Culturale, este o comedie scrisă într'un ton glumeț, dar care conține o puternică satiră împotriva celor ce vin să turbure prin inconștiența lor, rudele mai tinere, care au nevoe de aer, de libertate și... de singurătate.

Conflictul bine închegat și desvoltat cu preciziune în trei acte scurte, dar concentrate, este foarte interesant din toate punctele de vedere.

Având la îndemână un text atât de valoros și un ansamblu tânăr și dornic de a-și valorifica posibilitățile, d. I. Sahighian a alcătuit un spectacol excelent și viol.

Din interpretare cităm numele d-nelor Luky Diaconescu, Carmen Georgescu, Evelin Efstate și a d-lor V. Brezeanu, P. Ștefănescu, Cezar Teodoru și I. Focșeneanu.

„Te-am cumpărat" de Steve Pasteur într'o nouă interpretare

Intr'o Duminică, nu de mult, Studioul Teatrului Național, anunța pe afiș, în matineu, reprezentarea dramei lui Steve Passeur „Te-am cumpărat", cu d-na Angela Luncescu în rolul feminin principal.

Prezența pe afiș a d-nei Angela Luncescu, o veche cunoștință a publicului românesc, dar pe care, din ce motive nu știm, nu am mai avut ocazia s'o vedem pe scenă, ne-a tentat să revedem spectacolul.

Putem spune fără înconjur, că nu ne-am pierdut timpul, ci dimpotrivă, l-am câștigat, având ocazia să vedem o minunată creație artistică.

In rolul eroinei lui Steve Passeur, d-na Angela Luncescu cu un joc concentrat, spiritualizat și totuși realizat cu o mulțime de nuanțe, a cucerit publicul din primele replici.

Iată o actriță extrem de înzestrată, pe care din păcate direcțiunea Teatrului Națonal o menajează... fără menajamente. Sperăm că, în urma succesului categoric pe care l-a obținut în „Te-am cumpărat", să se dea d-nei Angela Luncescu atențiunea ce merită. Ar fi un câștig și pentru Teatrul Național cât și pentru public.

GH. NENIS…

Pentru călătorii individuale și colective
în
ȚARĂ și STRĂINĂTATE
Cumpărați bilete de tren, vapor și avion
LA
BIROUL de VOIAJ
din palatul ziarelor ADEVERUL și DIMINEAȚA
Str. Const. Mille 7-9-11, Telefon 4.10..04

Reviste primite la redacție:

PREOCUPĂRI LITERARE, nr. 1, (Ianuarie 1938), revista Soc. Prietenii Istoriei Literare, director Petre V. Haneș, cu următorul cuprins:

Scriitori și oratori în slujba Unirilor, *de Petre V. Haneș;* Câțiva dispăruți, *de Barbu Lăzăreanu;* T. Maiorescu și „Convorbirile Literare", *de C. Gerota;* Poveștile lui I. Creangă, *de Eugen Ciuchi;* Colinde din județul Constanța, *culese de I. G. Dimitriu.*

NOTE, dări de seamă.

PAGINI LITERARE, nr. 1-2 (Ianuarie-Februarie 1938).

CERUL NOSTRU — organul de propagandă aviatică al Asociației A. R. P. A. — 17 Februarie 1938.

CINEMATOGRAFUL

[E]logiu lui Ignat Paderevsk[i]

S'a reprezentat la Cinema Trianon un film în care unul din cele patru roluri principale este jucat de d. Paderevski în persoană. Cetitorul își mai aduce aminte că d. Paderevski a fost președinte de repub'ică, primul președinte al tinerei republici poloneze. Și acum, acela care fusese capul puterii executive al unui stat mare și important, joacă teatru, repetă fragmente de text învățate pe dinafară, se supune ordinelor primite dela un regisor, etc. Potrivit unei prejudecăți pe cât de veche, pe atât de vrednică de a fi cât mai curând abandonată, se consideră că meseria de actor comportă un procent de exhibiționism care n'ar cadra cu o concepție rigidă a demnității personale, mai cu seamă când e vorba de un înalt magistrat de stat.

In realitate, lucrurile stau cu totul altfel, și trebue felicitat d. Paderevski pentru a fi știut trece peste acea eroare de opiniune care lovește pe anumiți profesioniști ai artei cu un fel de capitis diminutio mora'ă. Un artist, oricare ar fi specia de valori estetice pe care el le crează și distribuește, este un binefăcător al umanității, un donator generos al unor bunuri aducătoare de mari fericiri altora. Că anumite categorii de artă (teatrul, virtuozitatea muzicală, dansul, filmul), obligă pe donatorul de valori să se așeze fizicește, în văzul unei mulțimi care plătește în bani — asta nu schimbă întru nimic date'e morale ale situației și prestigiul aducătorului unor asemenea bunuri culturale. Fostul președinte de republică Paderevski iubește pe oameni atât de mult încât, oridecâteori ar avea prilejul de a îndulci puțin viața semenilor săi, să o facă fără ezitare și fără a se teme de prejudecăți demodate.

Că aceasta a fost judecata care l-a determinat pe d. Paderevski să devină vedetă de film, o dovedește de altfel însuși subiectul filmului. D. Paderevski nu joacă un rol oarecare de mare muzician oarecare. El este, în acest film, d. Paderevski, iar tema poveștii este: efectele binefăcătoare pe care muzica bună le exercită asupra sufletului omenesc. Ni se arată cum o mare greșală era să fie făcută într'o căsnicie și cum, în momentul când o tânără femee este pe punctul de a face un act necugetat, aude pe maestrul Paderevski cântând, cu tehnica lui perfectă și patetismul său tulburător, „Mondscheinsonate" de Beethoven.

Atunci eroina noastră nu se poate stăpâni de a se opri din drum. Și ascultă sonata. Dulceața infinită a acestei bucăți muzica'e delicate și grav suave. operează ca un antidot împotriva stării sufletești violente și impulsive a acelei femei. Și când sonata se sfârșește, elanul acela rău care o împingea pe tânăra femee spre acțiuni nesocotite, acel elan se găsește în destul de calmat pentru ca „le coup de tête" să nu se mai poată face. Acel vulcan de energie care determinase intenția bruscă și brutală de a comite o mare prostie, — acel clocot de forță a fost sub'imat, derivat, canalizat și distribuit în alte direcții, făcându-l să-și împrăștie tăria.

Ar fi naiv să exagerăm zicând că orice acces de mânie poate fi vindecat cu puțin Beethoven sau Chopin. Dar este psihologicește incontestabil că starea de furie este o stare scurtă, că ea-i posibilă din pricina cumulării anormale de energie, adunată în spațiul strâmt al unei clipe; și mai este iarăși adevărat că nimic nu-i mai în stare decât muzica să distragă mintea în spre regiuni mai senine și total deosebite de cele ale preocupărilor noastre egoiste și ale socotelilor noastre interesate.

Paderevski e încredințat de această binecuvântată influență a artei muzicale. Paderevski ne spune în acest fi'm că, în cursul vieții lui, a dat zece mii de recitaluri și concerte. Trebue deci să credem fără rezervă în experiența lui cu privire la această problemă a influenței artelor asupra firii și gândurilor omului. Și Paderevski — tot el ne-o spune direct, cu propria lui voce — este convins că mu'te nefericiri în lume au putut avorta fiindcă, acel care ar fi pornit sà le facă, s'a simțit un moment distras dela planurile sale sumbre, grație acelei dulceți spirituale proprii voluptăților muzicale. Această artă, făcută numai din forme pure și configurații psihice ideale, emoționează în noi ceeace avem mai înalt, mai curat și ne dă acea înțelegere a tuturor lucrurilor care ne amintește că există un procent de Dumnezeu în orice suf'et omenesc.

Acesta e, în esență, subiectul filmului pe care l-a jucat Paderevski. Un film bine făcut, cu treceri delicate de la o situație la alta, cu mici accente neinsistate asupra acestor schimbări și nuanțe de atmosferă sufletească. Filmul e jucat în englezește și — adăogăm — foarte bine jucat. Iar bucățile cântate de Paderevski, pe lângă meritul intrinsec al operii și executantului, mai au și pe acela de a demonstra *ceva, de a proba experimental un subtil adevăr de psihologie. Povestea, care este, în întregime, explicarea acestui adevăr de psihologie, găsește în concertele date de Paderevski un fel de simbol rezumativ. Muzica devine personaj și idee. Nu-i ornament suprapus anecdotei, ci parte integrantă din întâmplări,. fondul însuși al evenimentelor istoriei filmate.*

Acesta e chiar motivul pentru care a putut fi vorba aici într'o cronică cinematografică, despre toate lucrurile discutate mai sus. Căci în acest film găsim o contribuție pur cinematografică: încercarea de a face dintr'una sau mai mu'te bucăți muzicale, de a face din asta un fel de suprapersonagiu și fundamentul „temei" unui fi'm — în toate celelalte privințe film perfect normal.

Insfârșit, jocul lui Paderevski — care e de o sobrietate, de o finețe în nuanțe cu totul remarcabile — este încă o dovadă în sprijinul vechii noastre credințe cu privire la actorul neprofesionist ca factor de progres și model de imitat în arta cinematografică.

Ii suntem recunoscători lui Paderevski de a se fi gândit să dea, acum, la adânci bătrânețe, această lecție nouă de umanitate mare și subtil frumoasă. Ignat Paderevski a fost când va cap de stat, aproape Rege. Azi, privindu-l cântând, cu ochii închiși, întorși în direcția vieții interioare, cu un calm și o distincție supremă așternute pe fața-i, cu mânile lui de donator distribuind comori pe larga claviatură a pianului — ne gândim că acest fost Rege este dublat de un foarte nobil Prinț.

D. I. SUCHIANU

Hollywood - un simplu nume

In regiunea denumită „Holliwood", nu s'a rulat până acuma nici un film și nici nu există nici un studio de cinematograf.

„Hollywood" este astăzi o idee, dar o localitate cu numele' aecsta nu se găsește pe nici o hartă, pentrucă de fapt nu există.

Există o „regiune" denumită „Hollywood", care însă n'are nici măcar un oficiu poștal cu numele acesta. Ceeace nu împiedică pe nimeni să trimeată scrisori pe adresa „Hollywood" și scrisorile să ajungă la destinație. In acest scop, într'o stradă lăturalnică a orașului Los Angeles s'a deschis o filială a poștei locale pentru deservirea exclusivă a scrisorilor care sunt adresate din toată lumea la Hollywood.

Locuitorii acestei regiuni se căsnesc de mulți ani, zadarnic, ca Hollywood-ul să fie recunoscut în mod oficial. Ei ar dori ca cel puțin să li se îngăduie ca corespondența să fie stampilată cu o stampilă proprie, o stampilă pe care să se poată citi numele celebru în toată lumea „Hollywood".

Dar Hollywood-ul, sau mai degrabă, acea parte a orașului Los Angeles care poartă acest nume, nu are nici gară proprie, nici aerogară.

Acolo nu există nici bănci, nici prăvălii, nici depozite mari de mărfuri, ba chiar împotriva tuturor așteptărilor, în această centrală a industriei de filme... nu există nici măcar un studio de cinema. Nici n'a existat niciodată.

In schimb pe o întindere de mulți km. pătrați se întind clădirile imense ale studio-urilor în cele mai multe din localitățile înconjurătoare, în San Fernando Valley, în Burbank ca și în Los Angeles. Studio-urile cele mai mari, ale societății Metro-Goldwyn Mayer se află în Culver City, o localitate în care se mai produc mai mult de 50 la sută din filmele Hollywood-ului. In toată împrejurimea orașului Los Angeles este o mare activitate, numai în regiunea numită Hollywood nu se produc filme.

Imi dau bine seama ce ciudat trebue să pară lucrul acesta cititorilor, deoarece și mie mi-a fost greu să mă deprind cu situația aceasta când am sosit la Los Angeles.

După ce am ocolit zilnic cel puțin 100 de km. cu automobilul, străbătând bulevarde fără capăt mi-am dat înfârșit seama că ceeace se numește „Hollywood" este partea de nord-vest a orașului Los Angeles și, la drept vorbind, o parte neînsemnată a acestei metropole uriașe.

De unde începe Hollywood-ul este o enigmă pentru acel care nu cunoaște bine lucrurile. După ce însă te-ai aclimatizat, simți atmosfera specifică a celebrei metropole a filmului în care, după cum am mai spus, nu există nici un studio.

Pentru ca impresiile mele să corespundă adevărului istoric, trebue să povestesc citiorului câte ceva din istoria acestei regiuni de acum 80 de ani, vreme pe când exista cu adevărat o mică localitate cu numele de Hollywood. Localitatea aceasta a fost oficial recunoscută în anul 1903; în anul 1910 însă a încetat din nou să mai existe.

In timpul acestor șapte ani, așa cel puțin ni s'a spus, au existat doi primari și localitatea a avut un serviciu propriu de pompieri și chiar și primărie. Nu mi s'a putut însă afirma că a avut și poștă proprie. Hollywood-ul acesta a fost un sat neînsemnat a cărui arteră principală de circulație, numită pe vremea aceea Strada Mare, a devenit astăzi faimosul în toată lumea bulevard Hollywood.

Această „Stradă Mare" era pe vremea aceea o uliță plină de praf, murdară și nepavată, pe care circulau niște tramvaie cu totul demodate.

Pe strada Mare se afla un han mic care de atunci a devenit unul din cele mai moderne și mai mărețe hoteluri ale Hollywood-ului.

Singurul lucru demn de văzut asupra căruia li se atrăgea atenția celor ce treceau prin sat, era proprietatea cunoscutului pictor Paul de Longpre, un mic castel în stil maur, cam pretențios, înconjurat de o splendidă grădină. Proprietatea se afla în centrul satului, iar în jurul ei se mai aflau câteva vile ale unor familii din Los Angeles. Aceasta într'o vreme când proprietatea rurală nu avea aproape nici un preț și când acolo viața era foarte eftină. O excursie în această regiune destul de depărtată de Los Angeles, era pe vremea aceea o întreprindere îndrăzneață pe care însă oamenii cu greutate în societate nici n'o făceau.

*

Teritoriul cuprins între Los Angeles și Santa Monica era pășune. Dar în urma perioadei de secetă care a ajuns în anul 1879 la punctul ei culminant, pășunile din acest loc s'au uscat și locul a rămas neîntrebuințat.

Deabia mult mai târziu, când H. H. Wilkox din New York s'a rătăcit din întâmplare prin această regiune și a fost încântat de frumusețea peisagiului, el și-a cumpărat întinderi mari de pământ, a început să se vorbească de această regiune. Se zice că d-na Wilcox i-a dat numele de Hollywood.

In cursul anilor d. Wilcox a vândut numeroase parcele din proprietățile lui. Poziția frumoasă și clima excelentă au atras încetul cu încetul și pe alți coloniști. Astfel s'au ridicat multe ferme și multe gospodării, așa că în anul 1903 Hollywood-ul a reușit să fie recunoscut oficial și să aibă o primărie proprie.

Aceasta este origina localității Hollywood, care însă astăzi nu mai are o existență aparte.

In vremea noastră s'a format o legendă greșită: că Hollywood-ul își datorește existența numai invenției filmului și exploatării lui. S'a mers chiar așa de departe încât s'a susținut că Los Angeles a stăruit să se unească cu micul Hollywood numai din invidie și pentru ca prin aceasta să se asigure de veniturile destul de mari de pe urma industriei cinematografice. Lucrul nu este adevărat. Marele oraș Los Angeles nu are pe conștiință desființarea micii comune Hollywood, pentru bunul motiv că pe vremea aceea Hollywood-ul nu avea nici o importanță și încă nu se pomenea de industria filmului.

Atunci de ce a renunțat Hollywood-ul la o viață proprie? Motivele sunt de ordin foarte prozaic. Regiunii îi lipsea apă și fără de aceasta nu putea propăși. In schimb Los Angeles, prevăzând desvoltarea pe care o va lua cu timpul își adusese apă din munții înconjurători. Micile comune dimprejur nu aveau însă destule mijloace bănești ca să urmeze pilda orașului mare și de aceea s'au văzut nevoite să ajungă la o înțelegere cu Los Angeles și să se încorporeze în metropolă.

Evenimentul acesta s'a întâmplat în anul 1910, adică 7 ani după recunoașterea oficială a Hollywood-ului drept comună de sine stătătoare.

După cum am mai spus, în anul 1910 nu exista nici un singur atelier de filme în regiunea Hollywood-ului, pe când în Los Angeles se ridicaseră asemenea ateliere încă în anul 1903. Hollywood-ul era un cartier numai de vile, cu locuitori cărora nu le trecea prin gând să înceapă acolo vreo întreprindere comercială.

Astăzi este aproape imposibil să stabilești granițele Hollywood-ului de odinioară. Nici un om nu-și mai aminteşte de ele, iar planuri autentice nu există.

CARTEA STRĂINĂ

Ch. Morgan: Sparkenbroke

Domnul Charles Morgan este fără îndoială unul dintre cei mai de seamă reprezentanţi ai romanului englez din zilele noastre. Deşi tânăr încă şi la începutul carierei sale, d-sa a izbutit să ne dea numai în câţiva ani o operă originală şi plină de personalitate care dovedeşte un talent puţin obişnuit şi care ne îndreptăţeşte pe deplin să aşteptăm dela dânsul, odată cu maturitatea, lucruri excepţionale.

Cu romanul de curând apărut, *Sparkenbroke*, care formează obiectul cronicei de faţă, scriitorul englez închide un ciclu mai larg în care trebuesc aşezate şi celelalte două romane ale sale anterior apărute, *Portretul din oglindă* şi *Fântâna*. Nu este vorba, cum s'ar putea crede, de o legătură organică între aceste trei opere, deoarece fiecare dintre ele are intriga şi personagiile sale proprii. Dar toate trei pornesc din aceleaşi preocupări, toate trei ne înfăţişează personagii de aceeaşi elevaţie morală, toate trei ne pun în sfârşit în faţa aceleeaşi complexe întreite probleme, — Arta, Dragostea şi Moartea, — trinitate care formează punctul central al operei lui Charles Morgan şi pe care el o consideră alcătuită din trei aspecte diferite ale unei aceleaşi forţe instinctive: forţa care determină pe om să se creieze din nou cu propriile-i mijloace sub o formă superioară.

Intocmai ca şi cele două dintâi cărţi ale lui Charles Morgan, *Sparkenbroke* sparge clişeul obişnuit al romanului englez deoarece nu este nici roman de atmosferă şi nici roman de acţiune. *Sparkenbroke* nu trăeşte decât prin personagiile sale şi în primul rând prin eroul său central, Piers Tenniel Lord Sparkenbroke, a cărui siluetă uriaşă umple tot cadrul cărţii care pare uneori chiar prea strâmt pentru dânsa. Desigur, romanul are o intrigă până la un oarecare punct originală şi, în tot cazul, condusă şi gradată cu o foarte mare îndemânare. Totuşi — cu excepţia celor câteva scene de dragoste dintre Piers şi Mary care cuceresc prin puritatea şi înălţimea simţimintelor şi prin gingăşia accentului — atenţia cetitorului se îndreaptă fără şovăire în primul rând către figurile excepţionale care sunt George Hardy, Mary, Helen, Pastorul Hardy, Lady Sparkenbroke şi în primul rând, bine înţeles, Lord Sparkenbroke, eroul cărţii. Figuri excepţionale nu atât prin frumuseţea simţimintelor, cum şi prin ţinuta morală şi elevaţia spirituală de care fac în chip constant dovadă, cât mai ales prin intensitatea neobişnuită a vieţii lor interioare.

E aceasta o trăsătură caracteristică lui Charles Morgan de a atribui eroilor săi o viaţă interioară excepţional de bogată şi de intensă. Toate personagiile romancierului englez sunt fiinţe de o luciditate neobişnuită. Ele stăpânesc şi mânuesc cu îndemânare, ba chiar cu măestrie, deprinderea analizei stărilor sufleteşti, pe care o întrebuinţează spre a descifra grafica propriilor variaţiuni interioare dar şi spre a sonda şi explica sau înţelege reacţiunile sufleteşti ale celor ce-i înconjoară. Până la ce culmi se poate ridica această neobişnuită însuşire a personagiilor lui Charles Morgan ne-o arată exemplul lui Piers Sparkenbroke, care la vârstă de 12 ani este atât de lucid încât îşi dă seama că suferă de o dedublare a personalităţii şi că unul dintre cele două aspecte ale individualităţii sale nu este altceva decât un elan, un flux de energie creiatoare, care mai târziu îi va îngădui să se elibereze de visarea pur speculativă a unei imaginaţii exasperate prin canalizarea ei către o operă de artă. Justificabil sau nu din punct de vedere psihologic — autorul trebue să fi utilizat în această parte a romanului anumite experienţe personale — acest presimţimânt va fi pe deplin confirmat de împrejurări, căci tânărul Piers va deveni câţiva ani mai târziu un creator, poetul şi romancierul Sparkenbroke.

Să vedem acum cum înţelege autorul să înfăţişeze această masivă şi complexă personalitate pe care se sprijină întreg edificiul romanului. Incă din copilărie, datorită lucidităţii excepţionale pe care i-am văzut-o, Sparkenbroke năzueşte către desăvârşirea personalităţii şi către absolut. Mai târziu, căutând să realizeze această năzuinţă, el ajunge la încheierea că idealul acesta nu poate fi atins decât prin trei mijloace — Arta, Dragostea şi Moartea — care nu sunt altceva decât trei forme, trei aspecte deosebite ale Absolutului. Pentru a ne da întreaga măsură a personagiului său, autorul e deci silit să-l pună să trăiască întreita experienţă a Artei, a Dragostei şi a Morţii, singura în stare să contureze, să definească şi să explice fiinţa sa sufletească.

In ipostaza de scriitor, Sparkenbroke ne este înfăţişat în plin proces de creiaţie, lucrând la două din operele sale preferate, *Legenda Sfintei Figuri* şi *Istoria lui Tristan şi a Isoldei*. Minunat prilej pentru un talent ca acel la lui Charles Morgan de a ne da o admirabilă reconstituire a acestui adevărat miracol care se numeşte procesul de creiaţie şi a întregului cortegiu de stări sufleteşti corespunzătoare, cu oscilarea lor între avântul inspiraţiei fecunde şi tăcerea inertă a meditaţiei.

Artist desăvârşit până în cele mai îndepărtate fibre ale fiinţei sale, Sparkenbroke posedă facultatea de a anula valoarea oricărui lucru văzut sau conceput intrat în contact cu dânsul, pentru a-i da alta nouă, în raport cu Arta. Pentru Sparkenbroke, Arta este mai vie decât viaţa, căci „suflul vieţii se împrăştie în mii de mici gesturi inconsecvente şi contradictorii iar adevărata ei esenţă iese la iveală numai rareori". Cu toate acestea personagiul nostru nu consideră arta ca un scop în sine, ci ca o formă de cunoştinţă foarte apropiată de realitate (în tot cazul mai apropiată decât viaţa), ca o experienţă în stare să îngădue fiinţei omeneşti atingerea desăvârşirii şi a Absolutului.

Poet mai mult decât romancier, e firesc ca Sparkenbroke să considere imaginaţia ca cea mai preţioasă însuşire cu care poate fi înzestrat un creiator. De altfel el însuşi posedă o astfel de calitate de imaginaţie încât e în stare, printr'un curios fenomen de multiplicare a conştiinţei, să trăiască în paralel, alături de viaţa sa proprie, viaţa personagiilor operelor la care lucrează.

„In acea clipă, Sparkenbroke trăia trei vieţi: se afla la bordul corăbiei lui Tristan, lua parte la miraculosul drum pe mare al Sfintei Figuri către Italia, şi păstra contactul cu aventura sa actuală, în timp ce privea prin fereastră înăuntrul pavilionului dela Derry. In conştiinţa lui aceste vieţi nu se despărţeau câtuşi de puţin. A imagina este a trăi, şi a trăi, a imagina".

A trăi este până într'atât a imagina pentru Sparkenbroke, încât atunci când în sufletul lui şirul imaginilor se va opri, el va înţelege că i-a sosit clipa din urmă.

Experienţa de creiator a lui Sparkenbroke n'ar fi fost desăvârşită dacă

CH. MORGAN

în ea nu venea să se integreze experienţa Dragostei. Intocmai ca şi Arta, pentru eroul nostru Dragostea nu este un scop în sine ci un mijloc care îngădue depăşirea personalităţii. Sparkenbroke nu caută în Dragoste „deliciul sensual", ci elanul mistic, „extazul care separă deosebirile dintre fiinţe", într'un cuvânt drumul către Absolut. Năzuinţa aceasta explică caracterul desordonat al vieţii sale sentimentale, goana lui Piers după mereu alte aventuri şi mereu alte experienţe. Nestatornicia sentimentală a lui Sparkenbroke nu înseamnă nici viciu nici imoralitate, ci dimpotrivă năzuinţa către dragostea absolută, de care nu numai sufletul său dar şi opera sa, are nevoie.

„Fără femeie — spune Sparkenbroke, într'un rând — arta nu poate exista, cel puţin arta mea, căci între om şi femeie există o tensiune, o aşteptare vie, cu neputinţă de definit, — aidoma unei coarde de harpă întinse dar în repaos — şi al cărei freamăt se numără între impulsiunile fundamentale ale artei".

Sparkenbroke întâlneşte în sfârşit dragostea pe care o căuta în Mary Leward, o fată mult mai tânără decât dânsul. cu care începe o scurtă idilă. Plecarea precipitată a lui Piers în Italia, desamăgirea tinerei fete, apoi căsătoria ei cu Doctorul Hardy, prietenul din copilărie al lui Sparkenbroke, vor pune capăt acestei idile. Nu însă şi sentimentului care leagă puternic pe cei doi. Piers şi Mary se vor revedea în Italia, apoi din nou în Anglia, dar dragostea lor nu va putea căpăta sfârşitul ei firesc. Căci Mary îşi iubeşte şi soţul. Sfâşiată între aceste două simţiminte iremediabil contradictorii, ea nu se va putea hotărî să dea ascultare rugăminţii lui Piers şi, părăsindu-şi soţul, să fugă cu dânsul, ci va prefera soluţia mai simplă a unei încercări de sinucidere — din fericire neizbutită.

Cât despre Sparkenbroke, sfârşitul nenorocit al acestei experienţe sentimentale, singura în stare a-l câştiga definitiv vieţii, îi va lăsa deschis numai drumul morţii. In aceeaşi noapte în care Mary încerca să se spânzure în pădurea Derry, la câţiva zeci de paşi de dânsa, Sparkenbroke murea de un acces de angină în cavoul familiei sale, — sfârşind astfel aşa cum şi-o închipuise şi şi-o dorise de totdeauna şi unind în fine cele trei forme de extaz, Arta, Dragostea şi Moartea, în iluminarea supremă.

EMIL COLIU

Arta Occidentului

Henri Focillon este considerat în critica de artă ca esteticianul cel mai eminent pe care l-a avut vreodată Franţa. „Un om", zice Charensol într'un articol din „Nouvelles Litteraires", în „care se întâlneşte o desăvârşită ştiinţă enciclopedică şi gustul cel mai sigur, cu prestigiul istoricului şi al filosofului". Volumul său cel mai recent este: „Arta Occidentului" (Evul mediu roman şi gotic edit. Armand Colin). Esenţialul gândirii sale se găseşte în opera sa „La Vie des Formes". In lucrarea din urmă el îşi aplică metoda la studiul a cinci secole de Architectură, Pictură, Sculptură, pe care le studiază în Franţa, Anglia, Italia, Spania, Germania şi în Flandra.

Nu e vorba de o metodă rigidă şi mărginită într'o teorie şi nici mare pretenţia de a aduce o nouă explicaţie în ceiace priveşte formarea stilului roman sau origina artei gotice. Erudiţia sa neînchipuit de vastă îi serveşte numai să pună în evidenţă „complexitatea fenomenelor şi diversitatea cauzelor, ale căror efecte se văd în marile opere de artă".

Originalitatea gândirii lui H. Focillon se vădeşte mai ales în studiul formelor de artă. „Formele", zice el, „nu pot fi considerate ca un simplu decor, ele iau parte la activitatea istorică, îi redau curba la desenarea căreia şi-au avut şi ele o parte însemnată. Arta din Evul mediu nu este nici o concreţiune naturală, nici expresiunea pasivă a unei societăţi: într'o măsură largă, ea este aceia care a construit Evul Mediu însuşi".

In ultima sa lucrare, acest principiu esenţial este scos în evidenţă şi pus într'o vie lumină: „Arta care îl domină şi îi impune regulile, Architectura, se desface. Descompunerea aceasta nu este numai un aspect esenţial în sfârşitul istoriei Evului Mediu, ci poate unul din factorii esenţiali. O basilică romană, o catedrală din secolul al XIII-lea, nu sunt numai nişte simple siluete la orizontul istoric: ele sunt mediu activ. Aşa au fost concepute de cel ce le clădi. Chiar dacă nu le luăm de cât ca pe nişte simptome, dezlânarea architecturii vădeşte sfârşitul unei civilizaţii".

Plecând de la analiza cea mai strânsă şi mai technică, Henri Focillon se ridică la sinteza senină şi puternică, atât în domeniul estetic, cât şi în cel istoric. Opera sa e construită cu o putere îndrăzneaţă şi calmă în acelaş timp, ca o operă menită să înfrunte încercarea timpurilor viitoare. Iar limba scrisă a savantului şi gânditorului este tot atât de clară şi armonioasă ca şi aceia a expunerii orale din conferinţele pe care le-a ţinut aci în România şi care sunt în mintea tuturora, ca amintirea unei adevărate sărbători intelectuale.

Admirabil prezentat, volumul ultim al lui Henry Focillon este o lucrare fără preţ, la care se adaogă, pe lângă numeroase ilustraţii în text şi 68 hors texte, ca o precizare şi o iluminare a acestei vaste reprezentări a originilor artei Occidentului.

FOTOGRAFIILE
TUTUROR VEDETELOR
DE CINEMA
APAR MINUNAT
REPRODUSE IN
EXCELENTA REVISTĂ
Cinema
24 pagini tipărite la heliogravură 5 LEI

INSEMNARI ŞI POLEMICI

Caldarâm

Intr'o revistă nu tocmai confidențială și periferică, găsim următoarea frază:

„Era o noapte clară și albastră. Pe bulevardul pustiu pe care trecea în grabă Vladimir, pe caldarâmul căruia nimeni la ora aceea nu pășea...”

Desigur, dacă ar fi fost altă oră, s'ar fi găsit cineva care să pășească pe caldarâmul lui Vladimir...

Somn uşor

V'am vorbit cândva despre placheta de versuri intitulată „Obsesii”.

Este un admirabil tonic sufletesc cu toată „poezia” de atmosferă, pe care o cultivă autorul. Oricât ai fi de indispus, dacă iei volumașul în mână, e imposibil să nu fi cuprins de o homerică bună voe. Ascultați poezia de mai jos, intitulată „Obsesie de iarnă”.

(Poetul are pentru fiecare sezon câte o obsesie, parc'ar fi ciorapi: iarna de lână și vara cu găurele...):

Vifornița de-afară
Mi-a năvălit în suflet
Imi răscolește nervii
Al vântului răsuflet

Şi noaptea vine leneş
Cu pasul de felină
Ce linişte e'n juru-mi
Ce liniște deplină !

Iar somnul nu se lasă
Şi vine pe furiș
Şi mă cuprinde'n grabă
Ca'ntr'un păianjeniş !

Cu toată vifornița din suflet și de afară, somnul îl cuprinde totuși pe autor. Ce să mai zică atunci bietul cetitor ?

Spania lui Goya

Cu prilejul Expoziției de la Orangerie, la Paris, a treizeci și una de pânze, ale lui Goya, transcriem aci câteva rânduri dintr'un articol al lui Henry Focillon, care ni se par caracteristice pentru clipele pe care le trăim: „Dacă Greco a creiat Toledo, Goya și-a pus pecetea pe toată Spania, o Spanie care fără el nu ar mai exista și pe care el a înzestrat-o cu o viață nemuritoare. Nu e cu putință să-i luăm cât de puțin din acreala iberică, din savoarea pământului, din vioiciunea-i picarescă. Dar trebuie să știm să vedem în el, printre marii pictori, un exemplar unic, un revelator al ineditului.

„Unic, mai întâi prin frumusețea materiei, proaspătă și fluidă, peste care văzul alunecă, sub care însă forma nu alunecă și care trece de la limpezimea venețiană, la scorojiturile de aur ale lui Rembrandt, pentru a se termina cu petele groase ale cozii penelului care pun valuri de jasp în filoanele prețioase, ca în „Montgolfiere” expus la Orangerie sau în „Paysage montagneux” de la New-York.

Artă unică de asemenea prin calitatea gustului, care aci nu este nici măcar intelectuală, nici renunțare și cu atât mai puțin convenție de clasă, ci prin forța inventivă și magică a unei fantazii creatoare adeseori îndrăzneață, uneori bruscă și chiar sălbatecă.

Nota rară nu e acea îndulcită, din potrivă, în farmecul tonurilor fine, susținute într'o armonie, care trece de la alb la negru, tonica este acea trezită de un capriciu savant ca un accent de o îndrăzneală emoționată. Podoaba este exercițiul său, deși, poate aci, a fost precedat de geniul subtil al femeii. Totuși e „tușa” lui Goya în alegerea podoabelor, de pildă cravata mică și nevinovată a Ducesei de Alba, pe corsagiul de muselină, găteala unei fete tinere, cuminte, ca și nodul trandafiriu așezat în coafura înaltă sub care se pitește micul chip al contesei de la Merced, sau mantila de dantelă albă a nurorii lui Goya, misterioasă ca o princesă indiană, cu ochii săi de captivă și tâmplele cu părul lins. Această poetică atât de strâns unită cu darurile pictorului el o utilizează ori cine ar fi femeile pe care le pictează, unele bogate, cu o insolentă putere de viață, cu gura îndrăzneață, buza răsfrântă și mânile pe șolduri, altele exacte și flexibile, în juvenilitatea lor secretă, ca niște umbre mici strecurându-se pe înserate. Ne gândim la Sfânta Margareta lui Zurbaran, în podoabele sale de răzășoaică, mergând la biserică în pasul său fin, cu coșulețul ei drăguț.

GOYA

Dar Zurbaran a respirat femeia ca pe o adorabilă floare de mănăstire, astfel încât nu cunoaște farmecul și voluptățile gustului. In arta lui Goya se ascunde divinația amantului care a strâns în brațe mai mult ori mai puțin toate femeile, amestecată cu instinctul pictorului care s'a complăcut a le împodobi. Rămâne ceva din această dispoziție și în tinerii pe care i-a zugrăvit, „frumoșii” dela finele secolului, între care și portretul fiului său „Omul în cenușiu”. A mai știut cineva să așeze pălăria ca el ? să o pună tocmai unde trebuia cu vastele sale aripi de pasere nocturnă, într'o gingașă armonie cenușie și albastră, fără de care și-ar fi pierdut orice accent ?...

Ludendorf, scriitor

După încheerea păcii, Ludendorff, avu destul răgaz să scrie și în adevăr a scris destul și cu multă pasiune literară.

A condus o revistă rasistă și teosofică și-a scris memoriile, în care și țara noastră își are un loc însemnat, a compus mai multe lucrări, toate închinate marei sale înclinări dominante, războiul.

Atât memoriile cât și lucrările sale mai de seamă, păcătusc prin lipsa de seninătate. De pildă, în special când vorbește de Hindenburg.

Multe observații și considerații din aceste lucrări sunt însă ciudate și vor surprinde pe istoricii Imperiului. De pildă în scrierea „Războiu Total” iată cum judecă pe Napoleon: „S'a zis întotdeauna că Napoleon a avut mereu în vedere, în toate operațiile sale, de a susținea un comandament unic. E o greșală. Napoleon nu a fost decât o jucărie în mâna francmasonilor (!) care au provocat ascensiunea lui. după cum au produs și căderea lui, făcându-i să întreprindă dezastroasa campanie în Rusia, campanie fără nici un fel de utilitate”.

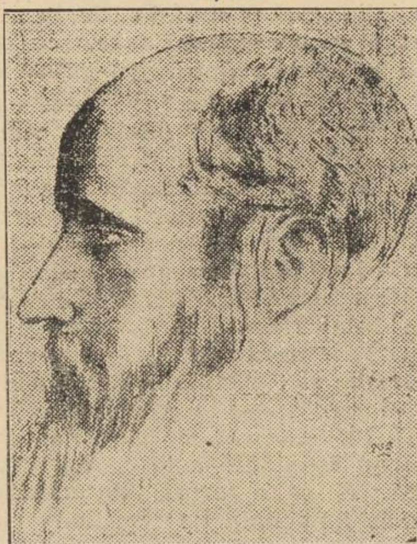
Cei ce văd masoni și masonerie pretutindeni în zilele noastre, n'au inventat nimc nou !...

Un clasic adevărat la Institut

Deşi a refuzat decorații și dușmănos oricărei expoziții retrospective, n'a îngăduit să se scrie vreo carte despre opera lui, Vuillard a primit totuşi să candideze și să intre la Institut.

Noul academician nu este totuși în contradicție cu el însuși. Ca și Albert Besnard, Henri Martin, Jaques Emile Blanche, etc. și alți pictori, neegali în valoare, dar credincioși unei atitudini, dorește să reîntinerească Institutul fie prin opera, fie prin învățământul și critica sa, impunând în locul unei rutine învechite, dragostea pentru tradiția adevărată. Iată de ce omul tăcut și plin de dorința liniștei interioare, omul cel mai indiferent la gloria banală a consimțit să se prezinte și a fost ales la Institut.

J. E. Blanche a fost acel care l-a convins, stăruind pe lângă el și încredințându-l că va intra la Institut fără nici un fel de compromis, ca Paul Valery și François Mauriac la Academie.

VUILLARD

S'ar putea ca de aci înainte să intre la Institut Bonnard, Maillol, Despiau, Segonzac, urmând pilda lui Vuillard, constituind astfel cu pictorii, sculptorii și muzicanții care au contribuit la alegerea lui Vuillard, o majoritate compactă și să asigure succesul „novatorilor” actuali.

Decorator, portretist, pictor de o valoare necontestată, Vuillard nu consideră lucrările sale de cât ca încercări și fragmente, gândind la opera pe care o visează și la epocile de mărire ale picturii franceze, în care lucrările au fost săvârșite sub o disciplină comună.

In Impărăţia copilului

Sub acest titlu au apărut în limba franceză o serie de cărți de Kenneth Grahame (traducere Léon Lack, Edit. Mercure de France) în care autorul face să trăiască lumea inocentă și nebună a acestei scurte epoci din viața umană.

Autorul este, în aparență, omul cel mai prozaic din lume. Era secretar la Banca Angliei, când și-a publicat prima carte „Vârsta de Aur” și-și juca rolul de financiar cu atâta perfecțiune încât un administrator de la Bancă a cumpărat imediat cartea crezând că e vorba de ceva serios, adică de vreo chestie de Bancă şi finanță.

Mulți dintre englezi rămân sub suprafață adică sub un minim de minciună socială, un om refugiat în domeniul miraculos al copilăriei, băețașul care descopere lumea cu încântare la fiecare pas. Englezii singuri au darul acesta de a deveni oameni gravi și posaci, păstrând totuşi într'un colț din sufletul lor un domeniu tainic, în care-și dau întâlnire cu copilul de odinioară. Aceasta face să se păstreze în toată literatura lor, de la Dickens la Virginia Woolf, dela Hudson la Maurice Baring, ceva din feeria basmelor, „o lumină nepieritoare ca aceia a zorilor peste un peisagiu familiar”, zice Francis de Miomandre, autorul cel mai iubitor de fantastic din literatura franceză contimporană.

Amintiri...

Jacques de Lacretelle a fost primit la Academie cu un fast extraordinar în locul lui Henri de Régnier.

Cu acest prilej tânărul academician povestește câteva amintiri asupra predecesorului său. La cincisprezece ani s'a dus să depună la Henri de Régnier o carte de a acestuia solicitând o dedicație, pe care marele poet i-a dat-o cu cunoscuta-i curtenire.

Nu l-a cunoscut decât în 1920, când Henri de Régnier a scris despre el un articol favorabil în „Figaro”, cu prilejul apariției primelor sale încercări literare: „La vie inquiète de Jean Hermelin”.

Sub aparență cam rigidă și foarte ceremonioasă poetul ascundea un suflet de humorist discret.

Astfel fiind întrebat de un reporter care-i era animalul favorit, el se reculese câteva clipe, apoi răspunse cu răceală:

— „Aveam un pește roșu, dar bietul animal s'a... înecat în propriul lui borcan....”

Un clown din secolul al XVII-lea

E vorba de Tabarin (1584—1626) al cărui nume de multe ori l-am întâlnit ca o aluzie la o autoritate bine cunoscută. El era clown și vânzător ambulant sau marchidan. Vindea tot felul de pomezi pe Place Dauphine. Era un clown vorbitor, un atletic și avea și un partener Mondor. Acesta juca totdeauna rolul stăpânului în dialogurile lui Tabarin, care-l păcălea mereu cu glume cam grosolane și cu miros scatologic. Se pare însă că el a produs cea mai bună literatură clownescă și a servit de izvor de inspirație tuturor clownilor vorbitori din lume. Dialoguri scurte, clare și vioaie în care se regăsește toată mișcarea din aceste scene populare și se aud parcă hohotele de râs ale mulțimii adunate în jurul lui.

Vom cita aci două fraze care se ridică mult peste clowneriile obișnuite la bâlciuri: „Cred că bolnavii sunt mai bine dispuși de cât cei ce se bucură de o sănătate deplină, pentrucă dacă ești pe culmea roții trebuie să cobori; din potrivă, un bolnav cu cât se simte mai rău, cu atât așteaptă mai aprig să se vindece și așa e mai fericit decât cel sănătos, pentrucă acesta nu mai are de așteptat decât boala”.

Aceasta amintește fraza faimoasă a lui Jules Romains în Doctorul Knock care s'a jucat și pe scena unui teatru de la noi: „Un om sănătos este un om care nu se cunoaște pe sine”. Sunt subiecte veșnice de haz și printre aceste acele relativ la medici, de la Tabarin, la Molière și la Jules Romains—Tabarin se găsește la obârșia însăși a comicului adevărat și ori de câte ori autorii se inspiră dela el au succes.

A apărut:

M. SEVASTOS

MONOGRAFIA ORAŞULUI PLOEŞTI

EXPOZIŢII

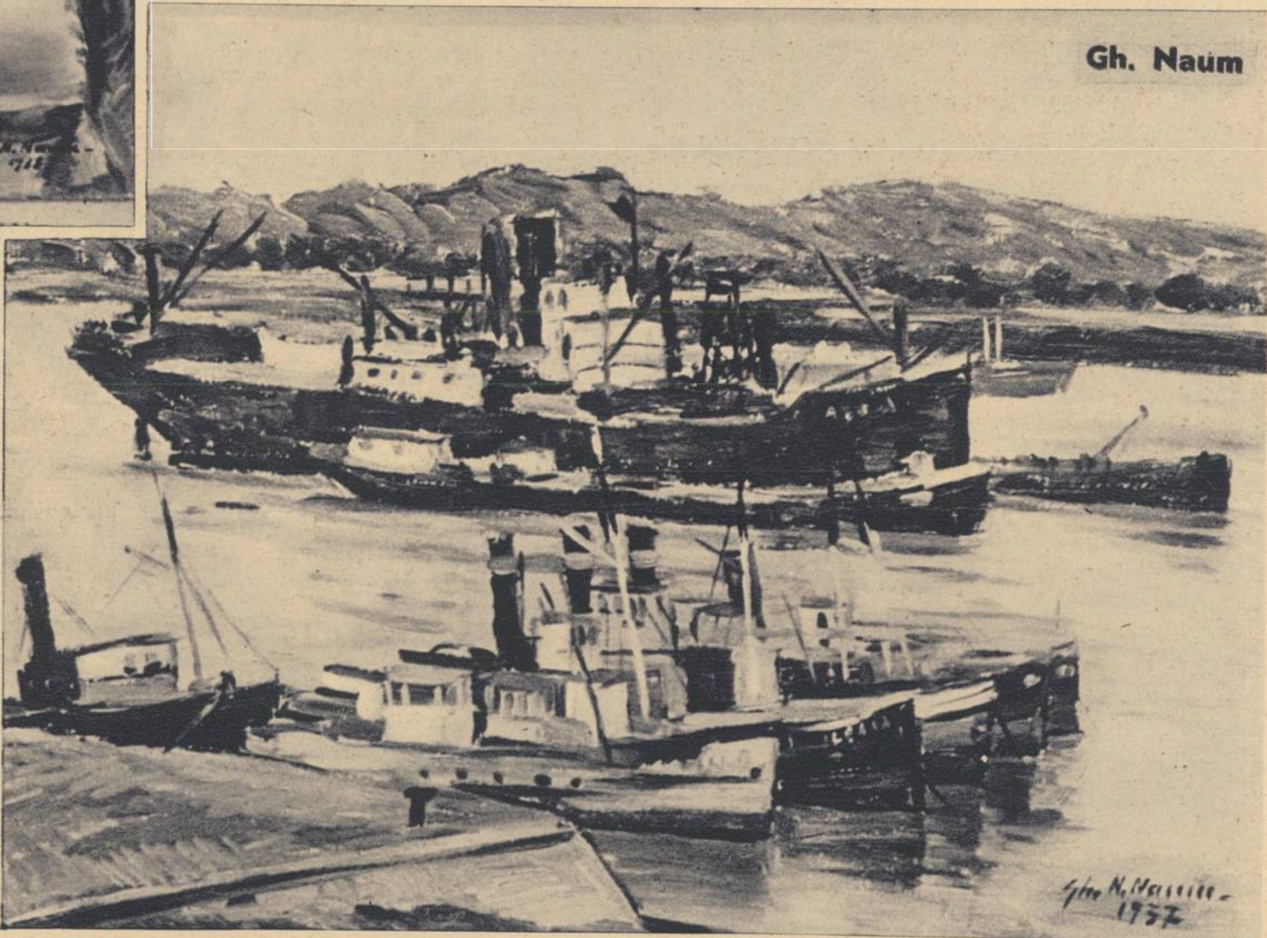
înscenări. Linia d-sale nu-i deloc graţioasă, nu vrea să încânte, ci e scrijelată cu durere, ca un manifest sufletesc al autorului. E o linie care închide scrâşniri, nenorociri şi revolte, o linie care vibrează pe hârtie ca un scris cu urme de sânge.

Gravura convine exprimării d-lui Dobrian. E unul din artiştii care ştiu să se facă simţiţi, care trăesc în materialul mânuit — unul din cei mai buni gravori pe care-i avem.

Foarte puţini pictori români îşi opresc atenţia asupra peisagiului dela ţară, cu sănătatea, naturalismul şi poezia lui simplă şi directă. Pictorii noştri au îndrăgit mai ales priveliştile orăşeneşti, unde stăpâneşte piatra şi asfaltul şi unde intervine rar, zâmbetul unui ochi de cer sau al unui petec de verdeaţă. Cel mult, apa aduce o variaţie în această operă monotonă şi tristă. Marea Balcicului sau a Mangaliei.

D-l Gh. Naum *lărgeşte câmpul peisagiului obişnuit prin pânzele sale lucrate la Brăila. Lumea porturilor a atras pe mulţi artişti, dar puţini i-au rămas credincioşi. E variată în culori şi în continuă mişcare. Cere un spirit sprinten şi o mână iute. D-l Gh. Naum prin faptul că trăeşte de mic în oraşul dunărean, s'a imprietenit cu aceste privelişti aglomerate şi ştie să le desprindă partea caracteristică fără stângăcie şi fără rezumativul sărăcăcios.*

In paginele sale picturale dispune de un frumos accent decorativ şi de o technică nobilă, de esenţă poate prea rafinată faţă de vigoarea şi exprimea motivelor. Imaginile sale cu vapoare, cu cheiuri şi hamali sunt văzute prea pre-

GRAVURA are două posibilităţi: ori rezultă din linii subţiri, îngrădind mari spaţii albe, ori câmpul negru copleşeşte întreaga suprafaţă, abea permiţând incrustaţiile luminoase. Aceasta din urmă, prin firea lucrurilor, e funerară oarecum, aşa că serveşte pentru ilustraţii dramatice, stranii, halucinante, iar cea dintâi mai mult unei decoraţii liniştite, odihnitoare.

D-l Vasile Dobrian *înclină spre gravura cu mers repede, nervos, născută uneori parcă dintr'o explozie. O gravură rezumativă până la maximum, stilizată în mişcări şi expresie, cu articulaţii şi aparenţă de păpuşi, trase de sfoară de un maestru ce vrea să înfioare, să sperie, mereu crud în*

V. Dobrian

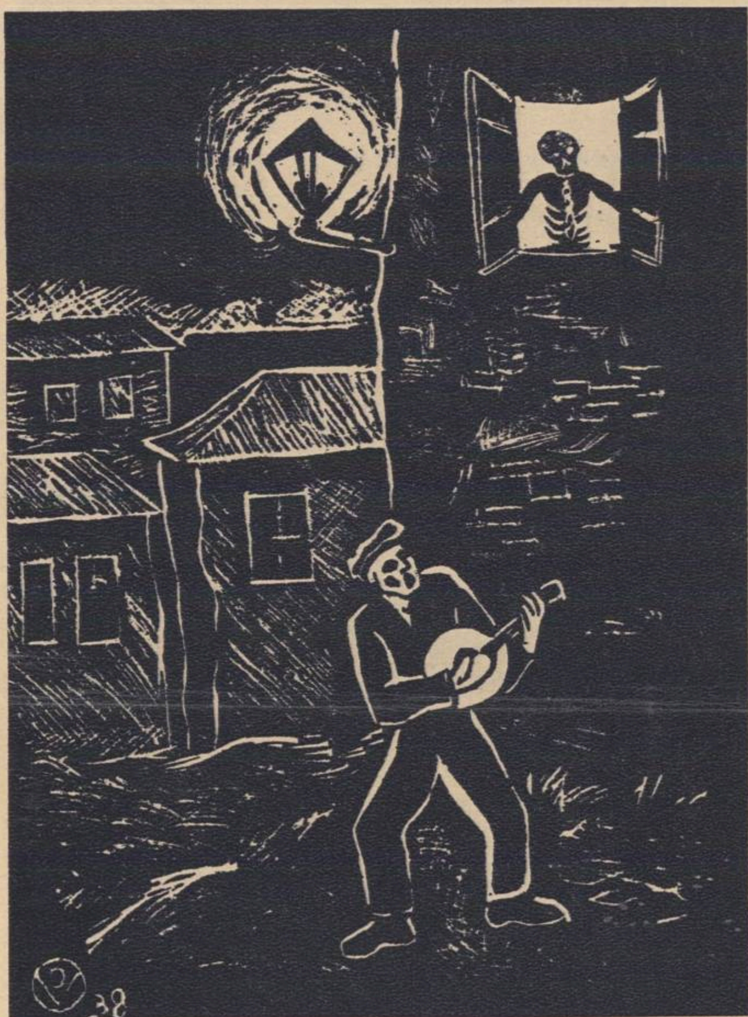
V. Dobrian

rată de iconogafia bizantină, clară, ordonată, în cadență decorativă, de linişte şi meditație.

D-l Teodor Cuza *este un pictor ce urmăreşte sârguincios realismul năturii în aspectele lui sobre, dure, spontane. In expoziția sa dela Ateneu se găsesc multe privelişti descrise în culori expresive, ferite de orice urmă de poezie uşoară.*

D-l L. Aramov *păstrează din viață amintiri tragice pe care le transpune cu destulă pasiune pentru a impresiona. Stăpâneşte în pictura d-sale un duh al fatalității, dar se observă şi o pronunțată insistență teatrală în prezentarea scenelor, în alegerea efectelor simbolice, în exagerarea urâtului şi a mizeriei sufleteşti. Şi apoi, culoarea d-lui Aramov n'are aceiaşi supleță şi aceiaşi însuflețire ca fuga şi incizia liniilor.*

Ințelegem tonuri mohorîte, de cenuşă ori de putregai, dar vii. Viața scuză spectacolul oricărei orori — viața lumii.

V. Dobrian

V. Dobrian

ţios, uneori cu aceiasi atitudine din fața unei flori. D-l Naum îşi preface actualmente paleta şi sufere anumite influențe — avem convingere că va ajunge la o clarificare prin propriile puteri. E, necontestat, un talent şi încă unul cu variație în expresie.

Un cuvânt deosebit trebue spus despre gravura d-sale — o gravură inspi-

L. Aramov

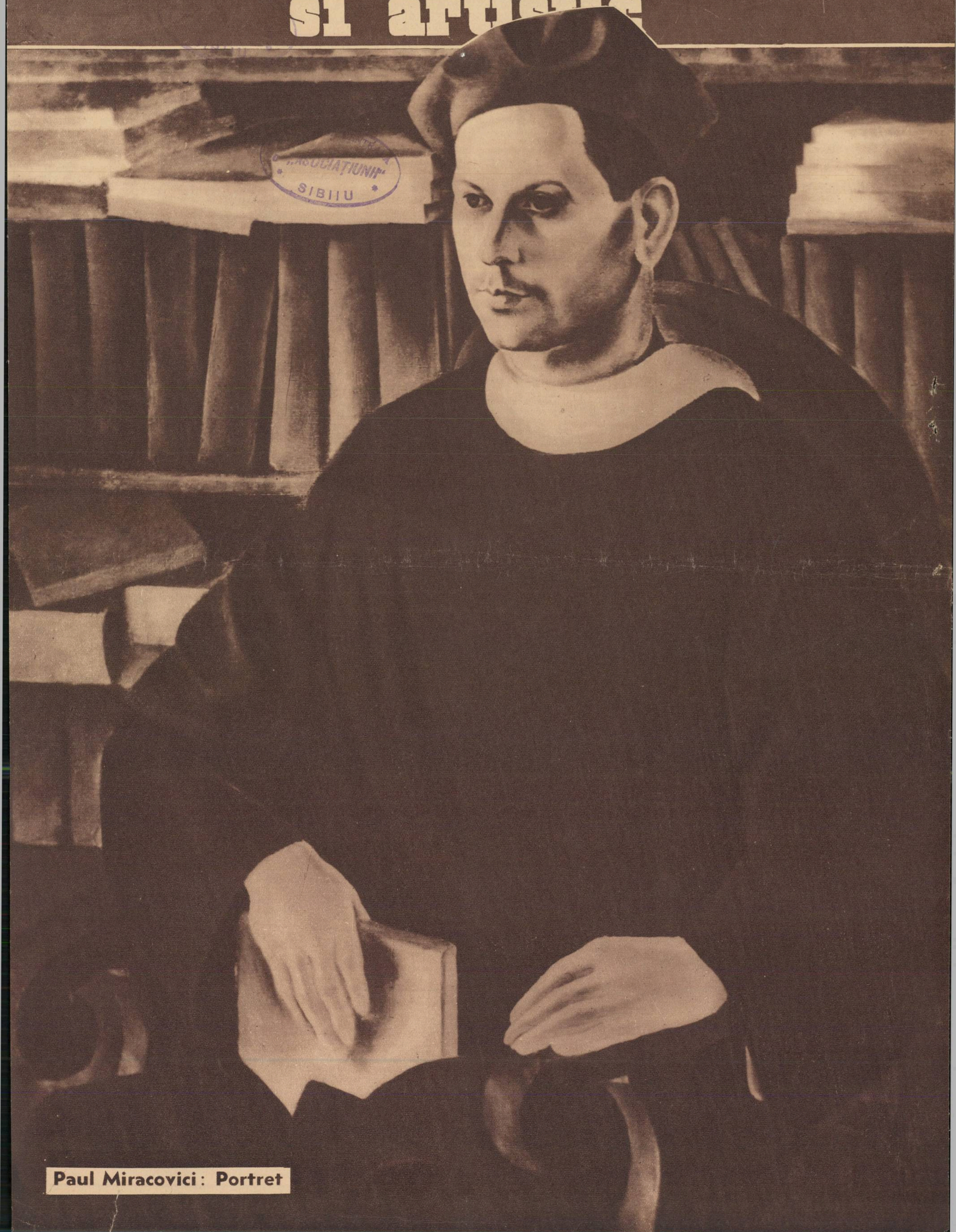
L. Aramov

TACHE SOROCEANU

TIPARUL ATELIERELE „ADEVĚRUL" S. A. — BUCUREŞTI.

Adevĕrul literar
si artistic

Nr 900 —
„ASOCIAȚIUNII"
SIBIIU

Paul Miracovici: Portret

Florenţa Pretorian

EXPOZIŢII

SALONUL ARTIŞTILOR DIN INVĂŢĂMÂNTUL SECUNDAR

E foarte grea astăzi soarta profesorilor de dexterităţi. Elevii din zilele noastre nu mai seamănă cu cei de altă dată. Se resimt şi ei de pe urma atmosferei de nelinişte şi surprize de tot felul în care traesc cei mari. Dacă se mai supun unei discipline, n'o fac de bună voe. Rar sunt străbătuţi de convingere.

In special profesorii de desen au de suportat împotriviri nu numai din partea elevilor ci şi din partea părinţilor şi chiar a colegilor — e un capitol trist despre care am vorbit altă dată. Muzica şi mai ales gimnastica amuză pe copii — sunt în nota vremii, o prelungire a ritmului de pe arena socială unde stăpânesc sporturile şi marşurile pe întrecut patriotice. Cu desenul e mult mai greu. Aici li se cere o acţiune individuală. Şi copiilor le place spiritul de colectivitate — se simt mai în siguranţă şi ostenesc mai puţin. N'au nici o răspundere — e destul să facă la fel ca vecinul, să asculte de un semnal, de o comandă, care, aceasta singură, poartă grija reuşitei.

Efectuând o mişcare de ansamblu sportiv sau cântând în cor, copiii n'au nevoe să-şi pue la contribuţie umanitatea din ei, n'au nevoe să aibă trează conştiinţa în permanenţă — ei parvin destul de uşor să deprindă rosturile producţiei şi odată ajunşi aici acţionează maşinal. Prezenţi la apel şi atât. Cu ochii închişi, emit ce-au învăţat, existând toţi deodată şi nu fiecare. E latura în care se complac indivizii lipsiţi de personalitate, ce au o adevărată pasiune să se înroleze într'o turmă pentru care gândeşte conducătorul. Din toate punctele de vedere e comod. Sunt tot mai puţini acei ce pot sta separat sub lumina puternică a unui reflector — cu punere în evidenţă, cu dezgoliri căutate avid de ochii spectatorului. Figuraţia e preocuparea vremii. O practică şi oamenii mari,

Desenul în şcoală impune şi o prezenţă sufletească. E drept că în acest domeniu o greşală se repară uşor, pe când în celălalt strică ansamblului, dar şi reuşita se bucură de o satisfacţie incomparabilă celeilalte — e a fiecăruia, de sine stătătoare, vie, pipăibilă, crescând încrederea în propriile puteri. Din care motive socotim învăţământul desenului la aceiaşi treaptă cu celelalte obiecte de cultură. Cu diferenţa că e mult mai accesibil oricărei minţi. Dispune de elemente distractive şi în acelaş timp implică o cunoaştere a vieţii în general.

O imagine ori cât de simplă, ori cât de naivă, dovedeşte la autorul ei participare la desfăşurarea faptelor şi întâmplărilor lumii — indiferent de cadru. O imagine nu înseamnă numai fantezie, ci lucru trăit. Desenul ne învaţă să privim — şi o bună parte din viaţă înseamnă a privi. N'are importanţă ce privim — în orice, de ori unde rămâi cu o împlinire, cu o creştere a învăţăturii asupra vieţii. Culegi de dimineaţă până seara frânturi, gesturi începute dacă nu terminate, fulgerările unui moment şi toate rămân şi construesc pe încetul în tine o imagine din ce în ce mai vie.

Poţi sta aplecat pe câţiva centimetri de viaţă şi vei avea un spectacol incomparabil dacă ştii să vezi. Să descoşi şi să fărâmiţezi — nu odată, pentrucă nu ajungi să aduni amănuntele, ci de zeci de ori

L. Mihail-Silion

Ion Irimescu

Andrei Iacob